

אוצר נחמד.

LEO BAECK
INSTITUTE
NEW YORK

K²

OZAR NECHMAD.

Briefe und Abhandlungen

jüdische Literatur betreffend

von den

bekanntesten jüdischen Gelehrten.

Herausgegeben

von

Ignaz Blumenfeld.

Dritter Jahrgang.

Wien, 1860.

Verlag von J. Knöpfelmacher & Söhne.

(Vorher Anton Edler von Schmid.)

Seitenstättengasse Nr. 495.

אוצר נחמד

כולל

אגרות יקרות מאת חכמי זמננו

בעניני האמונה וההכמה

אשר אסף וקבץ

המוציא לאור

יצחק בלומענפעלד.

מחברת שלישית.

וויען, תר"ך.

פערלאג פֿאן ישראל קנעפֿלמאכער אונד זאָהנע

(פֿאַרזעכער אנטאָן עדלער פֿאן שמיר.)

ווישענשעפטענאכט 495. №

דבר

7

נכנסים

נשא

גם

השמוע

לשרי

הנן

כי

משפט

כל

נפול

הורקוס

מלח

למקדוק

למקדוק

למקדוק

למקדוק

למקדוק

למקדוק

למקדוק

למקדוק

למקדוק

למקדוק

למקדוק

למקדוק

למקדוק

למקדוק

למקדוק

למקדוק

Preßburg.

Gebruckt in Heinrich Sieber's Buchdruckerei, Promenade Nr. 85.

1860.

von der
Hainauer.

דברי בקורת אחרים, עם ספרי הגדול¹ נצמדים.

(א) מעשה הירודים.

דע כי הכליתי נספרי המזכר (נפרט דף 143 וכו') כי הלוקים (הם בני
כהנים גדולים ונקדם ומשפחות מיוחדות) והניחוסים (הם הכהנים אשר מושפעתם
נשא הירודים אשר ועלו עי"כ לגדולה) הם עמדו ליימין הירודים וציתו והתחננו
בם להוכיח כי לו משפט המלוכה דרך ירושה, כי נזרים נח נח בורקנוס ונצי
החשמונאים היתה והיא ירשה את כסא אבי אמה, והירודים צעלה מוכתר צעטרתה
אחרי נוחה ולא יתנגדו לדגריהם דברי הסוכר הסוגרת לא תירש הנח צמקום
הבן, כי בני בורקנוס ונצי בניו נחוו והכירו והכי נזרים לדרה שריד ופליט עד
כי גם היו נפלה חמת חרצ קנחת צעלה. אך מונקום אחר יצא ערעור נגד
משפט המלוכה אשר להירודים לאמר: אם לא נשאלו נזרים ונצי נזרים להורקנוס,
הלא נשאלה (כפי הגרסה) צה הבן וזרעה (כמו משפחת צנא), והנה הבן ירש
נחלת בורקנוס וגם משפט המלוכה, ואחרי נוחה צלה נחלתו אל צחו ולא אל צח
הורקנוס וזרעה, אם גם היתה צמיים. והלוקים נלחמו נגד הדעת הזאת בכל
עלמה ויאמרו כי תירש הבת עם צח הבן (חוס' ידים פ"ב ועוד), ח"כ הים
לאלכסנדרה אם נזרים גם לה משפט הנחלה ומעבר הנחלה אל נזרים צחה ונאמה
להירודים צעלה. והספרושים עמדו וננגדו ויהי לקוץ וכליז צעיניהם כי ישימו את
נזרים נחח עול צרוז אשר נטה עליהם אים אדומי אשר הים רק ונעדי צית
חשמונאי, וילחמו נגד הלוקים והניחוסים לאמר: ונה לכם כי חלדיקו את הדעה
וכי תציירו את נחלת ציה חשמונאי אליו, גם לו גם לנזרים גם לאלכסנדרה לא
יאתה נחלה ומלוכה, כי צבר נשאר זיע צן בורקנוס ונמקום צח הבן לא תירש
הבת. ולא צקטו ולא נחו עד כי רצו להכיר כל קשר צין הירודים וצין צית
חשמונאי ויאמרו כי מנעולם לא נשא הירודים את נזרים, ועם היות זה כל חפלו
וכל יסעו לא הלית צירו, כי נזרים הפילה את עלמה מן הגג טרם קצרו אליה,
ח"כ לא היתה אשמו אף רגע אחד ולא הענייה את נחלתה (אם גם נניח כי
היתה צח יורשת נחלה) אליו, רק הוא להחמות את בעם עמנה צדש לנען
יעמד גיור יהים רבים ויחשבו כי מיה עודנה וכי הוא צעל צח מלך, ולהשקיט
את יגרו הכס (כי אהבה) צא עליה אחרי נוחה (צ"ב ג' צ') והנה כל הדגרים

*) Ueberschrift und Uebersetzungen der Bibel in ihrer Abhängigkeit von der
innern Entwicklung des Judenthums. Von Dr. Breslau 1857. Hainauer.

האלה נלמדים אים עם רעבו, ויוצן גם עי"ז כי צעלי התלמוד השחממו צקתם
 צמליהם "עושה מעשה הידודים" וכונתם על משמם עם משה ורק הסופרים
 והמדפסים אשר לא הבינו הנלילה הזאת כתבו במקומה "עושה מעשה הידודים"
 (וכבר יכולו נקל ח"ת וה"א דל"ה וכו"ס ת"ס מחומה וסנו"ך) לדוגמא ספרי
 פ' כי תלא פסקא כי ימלא אים (כ"ז כ"ז) וכן זילקוט טס נמלא : גם שיהם ולא
 בעושה מעשה הידודים ונ"ל הידודים פי' כי רק אז ימות הנעל אים גם הנעלה
 תמות, ואם זאת כבר מזה אז לא ימות גם בצל עליה וזכו מעשה הידודים,
 וסדרתה הזאת צעלמה נמלא כנסדרין ט"ו ז' : ואידך הסוד ומתו גם שניהם מלי
 דבים זיה אמר רבא לנעוטי מעשה הידודי' ונ"ל הידודים כפי נוסח הערך ע'
 סדרום, וגם כס"י וחס' ידעו מנוסח זה וע"ע חס' יצמות כ"ה ז', וגם לפני
 סכע"ס היה הנוסח הזה וע"כ תמלאהו חומר צפי' לנענת כנסדרין ד' ז' : מי
 שמשמם עזרה כשהוא מתה וכו' וזכו שקורין מעשה הידודים.

(ב) עם הארץ.

עוד הראיתי כי בתחלת בית שני היו הכאשים הכהנים בני לדוק וזרע
 לדוק אשר רבן תחת דוד ושלמה (והם אבות הלדוקים) ונלויים אליהם
 האנשים הנדלים מנומלת גויי הארץ אל תורת כללים (והם אבות הפרושים),
 וזאתם היו בני עמים אחרים מגויי הארץ אשר לא קרו מלדונתם אים גם סיו
 כנענים תחת יד בני ישראל, ועוד עם הארץ או דלת הארץ אשר מורע ישראל
 הונה, אך כפראים שוכני מדגן לא יחשו אל כונותם ולא הנדודים יעשו כאשר לצם
 ספץ. ובמשך הימים נקדחו גוים בני עמים אחרים, ועם הארץ האנשים היבדדים
 הגרועים צועשים וצדודות, ויהי השם עם הארץ לשמלה, וזאת תבין למע תרגמו
 המתרגמים לחורה בכל מקום (בראשית כ"ג י"ג וי"ג, ו"ב ו', שנות ה' ה', צעד
 י"ד ט') מלות עם הארץ אות צלות נל"א "עמל דארעא", ורק במקום אחד כול
 ויקרא כ' ז' וד' נעו מן הדבר הזאת ותרגמו "עמל בית ישראל", וכאן כי בכל
 שאר המקומות הנלילה מוכנה על בתים והנלויים והכנענים ולא נעונו מלקראם
 עם הארץ גם בתרגומם, וגם שנות ה' ה' אים גם יקוב אל בני ישראל, הלא
 הדבר כול צפי טרעה אשר לא גלה לכדו עבדיו הכנענים תחת ידו, לא כן צויקרא
 כי שם הענין כי בני הארץ או בני העיר יכנו את העובד למונך והיה הדבר קשה
 צעיני בתתרגומם להשחמם צמליהם "עמל דארעא" פן יאמרו הוון העם השומעים :
 איך יגנו בני ישראל הכשרים המתחרים בעושי רעה, על כן שנו את טעמם
 ותרגמו "עמל בני ישראל". ולא בתתרגומם הארמיים בלבד כסגו זה המנהג, כי
 גם המתרגמים היונים המוכרים צמס השצעים. לא וראה כי בכל שאר המקומות

תרגמו כלורחו: ἡς ἡς λαός לא כן צויקלע שם תרגמו: τὸ ἐπὶ τῆς τῆς
 ס' העם אשר על פני הארץ או הארץ ס' οἱ αὐτόχθονες τῆς τῆς הארץ. אך
 בתרגום הכנענים (כמו ע"צ וכדומה) לא משו עוד המתרגמים, הן היוני הן
 הארמי, לזה ותרגמו ככ"מ כלורחו.

(ג) א"ל.

עוד הוכחתי (צפרט 292 וכו') כי למען לא יהיה שם האל קל בלזני
 המון העם או למען לא יסבדו מניין הפסוק כי יש עוד אליהם אחרים אשר גם
 להם הם ומונחם הם גם אל עליין לור ישראל הם עליהם, והנה למען לא יסב
 העם צפה הטעות הזה משבו צעלי הנקוד ומחשבות ושוו הנקוד עד כי לא יסגו
 הסמוכים הסדרים אל דבר ה'. ככה עשו צמחות העלם הנסמכים אל שם אל
 ונקדו תמיד אל לא אל כי הענין או אל לא אל, וכן בשם אליהו הנימו הדבר
 כפי תכונתו הראשונה צעצור כי הכונה נכונה ים הוא אלי וצעצור היומו שם
 הכניח הקדוש. ועתה כאלו אלך נכונה ימרה פעלו כן ואף שם היחס לשם המוקד
 צית אל לא נקדו כפי מושטו צית האלי כי הם קדשו לו צית האלי (ו"א י"ו ל"ד),
 למען לא ימולל ש"ס הכשתחשם צו וצפרט דצכר מוגנה אשר עשה האלם צית
 האלי הזה לצמות ירימו נגד אלת יבושע. ובדרך הזאת דרכו גם במתרגומים ובעלי
 המדרש ושוו להם עוד מוסלם חדשה לאמר, כי חיל האלם הזה לא מציית אל הים
 כי אם היה מציית האלה והקללה, ונקדא ככה צעצור כי קללת יבושע עלתה צו,
 כי נחשו צניו הכבוד והלעזר צנחחו ירימו, כן תרגמו הארמי והקורי וכן דרשו
 צעלי המדרש כאשר הביאו דעתם רש"י וד"ק. וגם ר' יהודה בן קריש אחז צשיטתם
 ואלה דבריו (כפי אשר העתקתם מנ"י ערבי אשר הוילאו לאור מקורו הכ"ר דוב
 גאלדצערנ צפאריק וכו' שם 27): ולא הדמה אל צחולה (יואל ח' ס')
 עם צית האלי (מ"א י"ו ל"ד) כי פירוש צית האלי הוא צית המלכה במלכה
 יבושע ארור האלם אשר יקום וצנה את העיר הזאת את ירימו צצכורו ייסדרם
 וצנעו יצא דלתים (יבושע ו' כ"ו) ויהי כן כפחצ צימיו צנח חיל צית האלי
 את ירימו צצצרים צכורו יסדה וצצצור לעירו הניב דלתים דצכר ה' אשר דצכר צית
 יבושע, והנה שורש האלי צחולה הוא האלי לי (מייסד ד' ס') ושרש צית האלי הוא
 לאלה צקצצ פונה (צמדרה ה' כ"ד) וכו' ע"כ. עד הם הניפה השארים במעולה של
 המתרגמים והמנקדים והמפרשים שלל לתת מנשול ולא להניח לצ המון העם עד
 כי נצו מדרך הפשט ויצתרו להם דרכים רחוקות. וככה הוכחתי שם צצכור כי
 המתרגמים הארמיים עם המנקדים יכלו פן יהיה פשט משמעות הכחצ: אין

כאל (ככה הוא הנקוד הכתוב כפי הענין והלשון) ישכון (דברים ל"ג כ"ו) ללוד
 ומכאן להחיות את לוד כעס למחר, כי אחת אין אלה כאלהי ישראל. כפי מאמר
 המרגום הקדום (אשר נמלאו דבריו במרגום המיוחס לז"ע): לית אלהא
 כאלהא דישראל, אך יש עוד אלהים אחרים שופעים בלחץ אס גם בצורה עליהם,
 על כן הסביל המהרגס הירושלמי השני (המכונה גם בקרגנו בשם ח"י) את דבריו
 לאמר: לית כוח אלהא דישראל מ' אין דבר וכח כאלהי ישראל, ועוד לא חסר המכשול
 מכל וכל, והמחנה הצבאי (המיוחס לאונקלוס) הוסיף לבאר ויתרגם: לית אלהא
 אלא אלהא דישראל, אין אלהים כי אס אלהי ישראל, ובכל זס לא שנו מן הנקוד
 היסן כאל ישכון (ששם חתם הכ"ק) רק הטעונו את הענין להכניס הדברים
 צאזני ההמון. גם הספרי לא זז מדרכ זז אס גם באופן אחר, כי כן דבריו:
 ישראל אומר' אין כאל וכו' הקדם אומר את ישרון, ירלם בחלקו הפסוק לשנים
 כי ישראל אומר' אין כאל מ' אל אחד הוא והוא אלהי השמים והארץ ואלהי
 כל העמים ואין כמוהו, ור"ק אומר את אשריכם ישראל, אוחו האל אשר אתם
 נייחדים שמו הוא אשר השבין שכינתו ציניכם ושם את שמו עליכם ויקרא אל
 ישרון. (* אונס כן ציד המהרגמים והדרשנים היה להרחיז ולהטעים את הדברים,
 אך מה נעשה לעיקר הכחש ולגורמו והעם שומעים אוחו ועוד הואנה בלצמ?
 על כן נחרו להם המנהגים דרך אחרת, הפסידו כאל מן ישרון (בשעם ומספיק)
 ונקדו כאל בקוץ חתם הכ"ק, וכנס ישרון הוא קריאה, דע לך ישראל כי אין כאל
 באחד ואין לוד וזלמו:

(ד) צלם אלהים.

דף 323 רמזי על קומכוס היוני (הוא המדקדק מחד להסיר כל מחשבות
 ההנשמה מאל האל המרגום) כי הוא לודו סבב דברי הכהנז ויברא אלהים
 את האדם בצלמו צלם אלהים ברא אוחו (בראשית א' כ"ו) לוד אחר ויתרגם:
 ויברא אלהים את האדם צלם מיוסד, בקומה זקופה אלהים ברא אוחו והפסיד
 מלת צלם מן מלת אלהים. אך כאשר ארלם עתה לא הוא לוד עשה כן כי גם
 המהרגמים והמאגיס הלכו בשעמו ויעשו כמוהו. המרגום היסן (אשר נשאר
 דבריו ב' הכיוס לז"ע) לא חס למלת צלמו מ' כ"ו כי הוא דבר ה' למלאכים,
 וא"כ הכונה כי יברא את האדם צלם המלאכים, גם מליית ויברא את האדם
 צלמו לא הניעה את לודו ומרגם כלומר וברא ה' ית אדם בדיוקניה, וכפי המרגם

(*) בעל הילקוט לא הבין את דברי הספרי ע"כ שנה הנוסח והתא: ישראל אומר' אין כאל
 ישרון והר"ק אומר' ישרון ישראל ע"כ והס דברים השוללי הכנה וגם מפרשי הספרי
 לא ידעו לרדת עד כוחו, וכ"ז בעבור כי נעלם מהם שינוי הנקוד וכוחו.

רצונו כי ברא ה' את האדם בללו פי' בללם האדם הכבד לו, אך מלינה בללם
 אלהים ברא אותו עונדה לגדלו, וילך גם הוא בדרך קוונות להפסיד אלהים וכן
 בללם ויתרגם: בללמא ה' ברא יחיה, לא „בללמא דה" כפי אשר ראוי לתרגם
 המלות הנקמות, כ"ל בהפסד „בללמא ה" וא"כ גם פה הפי' כי ה' ברא את
 האדם בללם ר"ל בללם המיוחד לו. והוא הדבר צעמו גם בפקוק: כי בללם
 אלהים עשה את האדם (שם ט' ו'), גם שם תרגם המכונה הקדוש וממלאו גם
 פה דבריו במי"צ וז"ל: ארום בדיוקנא ה' עצד ית אנשא, לא „בדיוקנא דה" והנה
 שם נדייק היטב בפקוק הזה האחרון נראה שם זרות תמונה, והיא כי בכל הפרשה
 הזאת דברי הסם בלשון מדבר צערו כמו נחמי (פקוק ג') אדם אדםנו אדם
 (שם ה') וגם בפקוק ו' היה וכן הראוי לאמר: כי בללם אלהים עשי יתי את
 האדם והשנעים תרגמו כן, והנה בפקוק המלינה אל לשון נסתר חקר הנושא כי
 לא נכתב ווי העושה והיה ראוי: כי בללם אלהים (או: בללמו) עשה באלהים
 את האדם וכבר העיר רש"י ז"ל על זה וגם הסורי הרגיש צו ותרגם כי בללם
 אלהים עשוי (עניד) האדם וזה תקון המעמיק ולא חיקון הכחוש. וכפי ההשערה
 נאמר כי בלמח היה כחוש ונקדם (כפי תרגום השנעים) כי בללם אלהים עשי יתי
 את האדם בל' מד"ב, אך למען לא יוכרח הקורא לקמוץ בללם אל אלהים שמו
 הקופרים וכתבו עשה, והנה יש ציד הופתה להפסיד המלות כאשר עשה קוונות
 והתרגום הקדוש. וגם התרגום השומרוני הלך כמעט בדרכיהם, כי ה' ב"כ תרגם
 הפסוק בלורחו: נעצד אדם בלורחו ונתחיתן, והוא בללם המלכים (כאשר
 הראינו וכאשר נראה עוד), אך בפקוק ב"כ תרגם: ונרא וכן (הוספת המתרגם
 להעצים הענין) אלה ית האדם בלורח בלורח אלה כון יתה. ובדבר תמוה איד
 תרגם מלה בללמו „בלורח" והוא חקר הכינוי (וז"ל בלורחו או בלורחה) והוא
 נסמך ומקר הסומך! ואין ספק אללי כי יש פה ט"ס (או תקון אשר חקנו
 האחרונים ונצחו) וז"ל: ית האדם בלורח בלורח אלה כון יתה (ואבל"ק וכת"ו
 קרונים מלא בתמונתם בכתב שומרוני הוא העצמי הקדוש כנודע) והפי' כמו
 בתרגום הארמי היטב: ויצא ויכונן אלהים את האדם בללם (המיוחד לו) בללם
 (המיוחד לו) כונן אותו האלהים. וגם ל' עקיבא אחז צפירות זה, בל ואשר דבריו
 (אבות ג' י"ד): מציב אדם שנברא בללם חנה ימירה נודעת לו שנברא בללם שני'
 כי בללם אלהים עשה את האדם, וכל רואה צעין תקומה יראה כי חקר העיקר
 וכן הנושא כי הימרון לאדם הוא שנברא בללם אלהים והוא לא אמר כי אם
 שנברא בללם, והוא צעמו מציא ראה וכן הפסוק כי בללם אלהים עשה את
 האדם? איד זה כי אם בנזק וצדוק מלא החל הגדול אשר נאמר גם הוא מלא
 מייחם גשמות לנורא (ראה לנושל פירוש המלכים עם מ' אונקלוס על האדם
 היה כאשר ננונו לרעה עוד ורע בראשית ג' כ"ג וספרי דף 328 וכן פירוש על

לֹא יִרְאֵי הַלֵּדִים וְאִי וּפְסָרֵי דָּף (344) וְהוּא גַם הוּא הַפְּרִיד בְּלֵלִים מֵאֵת אֱלֹהִים
וְהַשְׁתַּחֲוֹת רַק בְּלֵלִים. וְהוּלֵי גַם זֶה הֵיטֵוו לִבְצִיא הַמִּקְרָא הַמְּאֻמָּר כִּי בְּלֵלִים אֱלֹהִים
עָשָׂה אֵת הַלֵּדִים וְלֹא הֵבִיא הַמִּקְרָא הַקּוֹדֵם צִדְקָתָהּ רִאשׁוֹנָה וַיִּבְרָא אֱלֹהִים אֵת
הַלֵּדִים וְגו' (וְכֵן נִחְשְׁנוּ גַם בַּזֶּה הַמִּסְתָּמִים), וְהוּמָר אֵי כִי בְּמִקְרָאִים הַקּוֹדְמִים
יֻכַּל הַמַּעֲרָעַר לֵאמֹר מִי נָחַן לָךְ כֵּת לִהְפָּרִיד צִין הַדְּבָרִים, וְהֵלֵךְ הַדְּבָרִים פְּשׁוּטִים
לִפְדִּיק בְּלֵלִים עִם אֱלֹהִים, לֹא כֵן בְּפָסוּק הַזֶּה הַמִּתְרַוֵּן מִסֵּד הַעוֹשֶׂה אֵם לְדִין
בְּלֵלִים אֵל אֱלֹהִים (כְּאִשֶּׁר הֵעִירוּנוּ לַעֲלֹה), א"כ הַדָּבָר מֻכְרָח לִהְפָּרִיד הַעֲלֹת
וּלְפָרֵשׁ כִּי אֱלֹהִים עָשָׂה אֵת הַלֵּדִים בְּלֵלִים. אֵךְ הַמִּתְרַוֵּן נִטָּו מִן הַדָּרֶךְ הַזֶּה וְשָׁם
אֵל הַפְּסָטָה, כֵּה עָשׂוּ צַעֲרֵי הַעֲמִיּוֹם אִשֶּׁר הַדְּבָרִים מֻמָּד מֵאֵת בְּלֵלִים עִם אֱלֹהִים
בְּטַעַם מִשְׁרָת, וְכֵה עָשָׂה הַמִּתְרַוֵּן הִירֻשָּׁלַיִם שֶׁנִּי הַמִּתְרַוֵּן בְּתַרְגּוּם הַפָּסוּק בְּלֵלִים
אֱלֹהִים בְּרַח אֹמֶר (א"כ) בְּתַרְגּוּמוֹ: דְּמוּת מִן קִדְשׁ ה' בְּרַח יִתִּיב פִּי בְּלֵלִים אִשֶּׁר
הֵכִינוּ אֱלֹהִים וְסָפִיר בְּשִׁמּוֹת צִלֵי הַפְּרִיד הַעֲלֹת, כֵּה עָשָׂה גַם הַת' בְּצִלֵי הוּא
אֲנִיקְלוֹר וְגַם הוּא לֹא חָם עַל מַלְיָתָהּ "בְּלֵלִים כְּדֻמָּתָהּ" גַם לֹא עַל מַלְיָתָהּ "בְּלֵלִים",
אֵךְ בְּפָסוּק אֵת מַלְיָתָהּ "בְּלֵלִים אֱלֹהִים" הֵיטֵוו הַעֲלֹת הַעֲבָדִים לְלוֹדֶתָּהּ וְלֹא מִתְרַוֵּן
כֻּלָּה, כִּי הַמִּתְרַוֵּן יִתֵּן מַגְשׁוֹל יוֹתֵר. וְהֵם מֵאֲמַר מִי הֵבִיד לָךְ כִּי "בְּלֵלִים אֱלֹהִים"
הוּא עֲבָרִי וְלֹא אֲרָמִי וְגַם בְּאֲרָמִי יִמְלֹא הַכֶּמֶךְ כִּכָּה, וְהוּלֵי נִשְׁחָצְנוּ הַמִּקְרָא וְל'ל
בְּלֵלִים וְלֹא בְּלֵלִים כְּדֻמָּתָהּ? הַשְׁתַּחֲוֹת כִּי הַמִּתְרַוֵּן לֹא יִשְׁחָצְנוּ בְּלֵלִים אֱלֹהִים לְמַדּוֹ בִּי
אֵל הַאֵל וְהַמִּתְרַוֵּן שֶׁ י"י עַל שְׁמָיו, וְהֵם זֶה כִּי שָׁם פֶּה, רַק לְמַעַן הֵיטֵוו הַדְּבָרִים
וּלְשׁוֹמֵר מִגִּזְוֹתָם, וְכֵן יִדְעֵנוּ כִּי כֵן מִדָּרֶךְ הַמִּתְרַוֵּן בְּמִקְרָא כִּי הֵיטֵוו קֶשֶׁת לִבֵּן
הַדָּבָר לְשׁוֹמֵר בְּצִיּוֹת הַמִּתְרַוֵּן בְּלֵלִים לְכָל לֹא מִתְרַוֵּן הַמַּלְיָה וְהִנֵּחָהּ עֲבָרִית
גַּם בְּתַרְגּוּמוֹ (כֹּאֵה לְמַשָּׁל סָפִיר דָּף 289 וְדָף 345). וְנִמְקֹד אִשֶּׁר הוּא ע' ו'
צ' כִּי בְּלֵלִים אֱלֹהִים עָשָׂה אֵת הַלֵּדִים בְּחַר אֲנִיקְלוֹר כִּי הִנֵּחָהּ דָּרֶךְ אֲחֵרָה, כִּי
שָׁם מֵאֵת בְּתַרְגּוּמוֹ "בְּלֵלִים אֱלֹהִים", הַכֵּן אֵת הַלֵּטָן אֵל ל' הַמִּתְרַוֵּן שֶׁם גַּם אִשֶּׁר
צִדְקָה הַעֲלֹת הַעֲבָרִית כְּדֻמָּתָהּ גַּם בְּחֹךְ תְּרַוֵּנוֹ, וְהֵנִי. כְּאִשֶּׁר אֲנִיקְלוֹר צִדְקָה הַאֵל
לֹא יִשְׁחָצְנוּ כ"א בְּשֶׁם י"י, א"כ אֱלֹהִים הֵן הַמַּלְיָאִים וְהַנֵּחָהּ זֹאת בִּינָתָהּ בְּתַרְגּוּמוֹ,
כְּאִשֶּׁר עָשָׂה גַם צִדְקָה הַמִּתְרַוֵּן הַמִּתְרַוֵּן וְכֻמָּרָהּ אֲנִיקְלוֹר כְּעִיד הַמִּתְרַוֵּן הַמִּתְרַוֵּן
הַמִּתְרַוֵּן ל' עֲרָנִי בְּכָל הַמִּתְרַוֵּן אִשֶּׁר הִזְכָּרְנוּ.

ה) הַשׁוֹפֵט כָּל הָאָרֶץ וְגו'.

הַמִּתְרַוֵּן הַאֵל (בְּרַשִׁית י"ח כ"ג וְכ"ד) אֲמַרְיִים קָדְשָׁנוּ, וְאֵי הַכִּלְמִי
(דָּף 334 וְכ"ה) כִּי אֲזַרְסָם אֲזִינוּ בְּחִלָּה לֹא הַקְּטָל כִּי אֵם צִדְקָה הַדְּבָרִים אִשֶּׁר
הוּלֵי יִמְלֹחַן בְּקִדְשׁ, בְּאִמְרוֹ הֵנִי הַשֵּׁם הוֹדִיעָנִי כִּי יִסְפֹּךְ אֵת כָּל הָעֵר, כִּי יִמְיָה
גַּם הַדְּבָרִים אִשֶּׁר בְּחֹכֶה, וְע"כ אֲמַר: הַאֵךְ חִסְפָּה לְדִין עִם רָשָׁע וְהוּלֵי יֵשׁ מִשְׁפָּטִים

לדיקים בחור העיר הפך תפסה חמשים הלדיקים אשר בקרבה חלילה לך .
 להביא לדיק עם דשע והיה כלדיק כרשע . השפט כל הארץ לא יעשה ונשפט,
 ולא התפלל לבשר צעד כל העיר צעזור הלדיקים אשר בחורם ולא שנה אל מדה
 חסדו וטובו כ"א אל מדה לדיק ונשפט לחת לאיש כדרכיו לענוש את הרשע ולחוס
 על הדיק . אך השם צדק חסדו הצינו, לא כן אברהם, לא בלד כי שופט לדיק
 איני ולא חללה הלדיקים בהיותם בחור קריה וולדת עול, כי אם על כל העיר
 חסדו צעזור הלדיקים החמשים אשר בקרבה . אז הכריז אברהם בנשטו עז
 להתפלל צעד כל העיר אם גם נוספר הלדיקים אשר בקרבה לא ישיג את החמשים,
 והשם הסכים עם דברו . אך הסופרים אמרו בנשטם וכי יעלה על הדעת לאמר
 כי השם יכלה הענינים עם הכאופים יאבד הלדיקים עם הרשעים, ואיך יחשבו
 אברהם כי השם לא יחוס על הלדיקים עד כי חללו לבדו להתפלל צעד, ע"כ
 אמרו לא ימות לקרא ככה בלוי השם, ויוסיפו בקרב הנקרא השני המלות.
 "ולא תשא למקום לזנוח", ח"כ גם בראשית דבריו התפלל אברהם צעד כל העיר
 כי חסד השם יכפר צדים בזכות לדיקים . וכל קורא חמים יראה כי ענין הפסוקים
 מתנגד לזה, ראשם וקופים יבקש משפט צעד הלדיקים וחוסם יבקש חסד לרשעים,
 והסופרים, אשר לא ראו לטעות וכל וכל, חסדו יהי מה, מוטע אם יהיו הנקראות
 לחוקות ולא יניחו את לבב ההעון . ובאותרגמים הארמי והסורי וקיסטו גם הם
 משלבים ותרגמו מלת הפך "הצדוקה" כדבר הארמית צד"כ, הכי ברגו חללה גם
 הדיק, לא כן הלא תשא גם לכל המקום צעזור הלדיקים . וגם משרשים
 קדמונים תחור להביר חולמות וקשר להטעים מליצת השופט כל הארץ וגו' וכן
 הודיענו ר' יהודה בן קריש בנחמדתו (דף 36) בלמרו כי יש משרשים אשר
 ימשכו ה"א השלמה צוללת השופט בלוי אינו ותרגמו מלת משפט כמו עול בלמדת
 כי כן בוכחו גם בצלילת זה יהיה נשפט הולך אשר ימלך עליכם (ש"א ח' י"א)
 כל' זה עתה לבנות בחוקה ולנסת נקיים ילעג, והנה פי' הנקרא: שופט כל
 הארץ לא יעשה עול . ובמשרשים הנזכרים נכתבו בזה למען הסיר מלבב
 השומעים כי אברהם לא היה צדק צדק לדיק של הקב"ה עד כי הולך לשאול
 וכי אתה שופט כל הארץ לא תעשה משפט? תכי ומסככות הסופרים והמשרשים
 שלמה מלת השם כי בוכחם רלויה ועמדתם לכוועיל, אך חכמת הלשון אומרת
 אינה למצארים לכוועיל כל ספק ולהטעים כל משל וכל אשר נכתב להצניח את
 הארץ, אך איני חן מנמתי רק האמת ולדעת איך נכתבו הדברים .

(ו) ראה את פני ה'.

בבר למדנו ה"כ שד"ל בפרשה מקומות כי עיקר עליית הכבוד לאה את

פני ה' בקל, וע"כ הנקוד הנכון כנ"ע יקרא וילקח את פני ה', אך הסופרים לא כלו להשמיע זה צלצו הכמון כי יאמרו הכי תמונה ה' נראה? וע"כ נקוד צל' נפעל יקרא וילקח. ואני צלחי אחריו צספרי (דף 338 וכו') ומלחמי את דבריו, ידענו הקורא משם וימלא נכוחות, והנני מוסיף היום להראות כי היחס הקריאה הזאת חלוקה וגם חכמי החלמוד נדדו אנה ואנה עד כי עמדו גם הם על הניקוד כפי אשר הוא צידדו.

הנה הסופרים הראשונים כבר שנו את הנקוד ולא הענין ונחמכם הסגנים המתרגמים היונים וכן גם המתרגם הישן הנמלא צמיוחס ליצ"ע תרגם חמיד צל' נפעל, ונראה גם ההלכה הקדומה לא כללה הסומא עם הפעורים מן הראיה, ולמה לא יקיים את המורה לעלות לרגל לשמוע שם ולשמוע צקול המורים והמתפללים, הכי צעיקו יראה, הלא צלצו יסמע ולצנו יצין. אך האחרונים חתרו לשונו אל הנקוד הנכון בקל. וזה אמרם בחוספתא דתגיגה (ומזכרת היא דמוותה כללמה צירושלמי שנה י"ט ג', תגיגה ח' א', יצמות ח' א'): ויחן צן דהצאי אמר משום ר' יהודה אף הסומא (פטור מראיה) שני יראה פטע לסומא, והוא לפי נקוד יקרא, ונמנו מוילא הסומא אשר אינו יכול לראות, ויחמן צן דהצאי מוסיף הסומא על הפעורים האחרים המזכרים צתשנה לפי ההלכה הקדומה ולא נזכר סומא עמהם (כאשר נזכר עוד), וע"כ תמלא גם המתרגם הירושלמי השני המתקן כפי הנוסח המאוחר (והוא מה הנוסח הנכון) תרגם מלות ולא יראו פני דיקס (שמות ל"ד כ') לא כפי המתרגם הישן הנמלא צמיוחס ליצ"ע: ולא יחמון קדמי רקנין (ואונקלוס הולך בדרכיו) כ"א: עמי ציה ישראל לית אמן רשאין למיחמי ה' אלהיו רקנין מן כל מלות (ולא נמלא צשאר מקומות סת"י השני הזה), וכן צתסלים מ"צ ג' תרגם הארמי והקורי הנקוד וקרא פני האלהים. גם ריב"ל צירושלמי תגיגה ח' א' הלך בדרכיהם צאמרו: מנין שכל המקיים מלות ראיה (פי' עליה לרגל) כאלו מקבל פני שכינה מן הדל שלם פעמים צשנה יראה כל זכור את פני האדון ה' וגו', והנה פי' כל העולה צב' רגלים ירושלימה הוא כאלו יקרא את השכינה. אך לא כל המתקיים הסכימו עם הדברים האלה, ופטרט רבי מאסקא המשנה לא אנה צם, וזכו אמרם עוד בחוספתא: השיצ רצי על דברי יומן צן דהצאי הכריעו חכמים לקייצ דברי ר' יהודה. והנה לא הודיעונו מה היחס תשובת רבי על דברי יצ"ד ונה היחס הכרעת החכמים, וכפי שטחנו המחיק רצי צנקוד כפי אשר שנוהו הסופרים וקרא צל' נפעל יקרא ול"כ אין להוילא משם הסומא, וע"כ לא כלל גם הוא צתשנהו הסומא צחוק הפעורים. ואם תאמר הלא נמלא צתשנהו הסומא נמנה גם הוא צחוספר הפעורים? התשובה, דע כי

תלת הקומא הנמלחא צומנחנו צין תלת "הסיגר" וצין תלת "הסחולה" היא חוקסא
 נאחורה ולינה דברי רבי, וכבר בהסקסא ראשונה נראה כי זא הקומא צחוק
 אכסיום אשר לא יוכלו ללכת יהיה זה צעזור רמיון רגליהם או צעזור חולעת
 גופם בכללו: הסיגר והסחולה והזקן וכל שאינו יכול לעלות צרגליו, אבל הקומא
 אינו כן לא יונעצו דבר ונלכת אם גם כה וכה יורכת לקרוא עזר לנפשו למען
 ישיג אל מערת חפלו. וצדור הוא כי לפני צעלי תלמוד היכוסלמי לא היה הקומא
 צכלל הפסוקים המצויים צמסנה (אם גם צנוסא המסנה שם צדפוס נוסף גם
 הוא), כי כן הגמרא היכוסלמית נחנה טעם והציאה ראיה מן העקרא לכל
 הפסוקים, ורק מן הקומא לא דברה כלל ואמרה: סיגר דכתיב רגלים חולה
 דכתיב וסומת זקן דכתיב רגלים ע"כ, הכי יעלה על דעתך כי הקומא
 הנמלח צין סיגר לחולה העלימה עיניה, הכי קמנה על דברי יצ"ד אשר הציאה
 מלפניהם? לא כן כי לא נמלח צמסנה הקומא ולא היה מן הדרך להציא מקרא
 מבייב. אך הסכומים צני דורו של ר' או הצאים אחריו צלוחם להשוות את הדעות
 החזיקו צנאמר יצ"ד מוסס ר' יהודה לפטור הקומא, אולם כפי הנראה לא זור
 משינוי הדיקור וקראו יקאה, וצכל זה הוילאו הקומא מנה דרשת אל תקרי או ים אם
 לנפוקת וכדומה, והנה הסכומים האלה חוקיפו כבר צמסנה הקומא (והוא שלח
 כדעת רבי) וכן היתה אח"כ המסנה שגורה צפי האמוראים הצגליים, כנראה צצצלי
 סגיגה ד' סוף ע"א וכן היתה לפני רס"י ורס"ב. והנה האמוראים הצגליים האלה
 צראותם ההלכה לפטור את הקומא שקועה כבר צמסנה, וצמסנה כי מרני המאסף
 ילאו הדברים, היה לפלא צעיניהם מה זה אשר חוקיף יוחנן בן דהצאי צחוספתא
 צאמרו אף הקומא, הלא אין אלה חלל דברי המסנה צעלמה? ע"כ פירשו דבריו
 צאופן אחר ואמרו, לא על הקומא מכל וכל ידבר, כי זאת הלכה נכוחת ומוסכמת,
 כי אם הוא מרחיב השער ומוילא גם הקומא צאחת מועיניו והוא צודאי יכול
 לעלות צלי מונע, וצכל זה מדרשת יקאה וקאה מוילאו, וכה הציאו דבריו צד'
 מקומות (סגיגה צ' א' וד' צ', סנהדרין ד' צ', ערכין צ' צ'): יוחנן בן דהצאי
 אומר מוסס ר' יהודה קומא צאחת מועיניו פטור מן הראייה צנ' יקאה יקאה כדרך
 שצא לראות כך צא ליראות מה צא לראות צמתי עיניו אף ליראות צמתי עיניו ע"כ.
 ורק על אשר לא ידעו כי לא מסי רבי כ"א מסי יוחנן בן דהצאי וע"פ הכרעת
 החכמים אחרי רבי נשאתם ההלכה לפטור הקומא צמסנחנו, לחלם הענין להוילא
 דברי יצ"ד מפסוטם ולשנות ולהחליף דבריו ולשים צפיו דבר משולל צנה, וכל כן
 דעת יורה כי הטעם כדרך שצא לראות וכו' ומה צא לראות צמתי עיניו וכו' אין
 לו טעם ולא ריח. וצא וראה איך הנעייה הזאת כראשונה מן הדרך הסלולה היא
 הציאה עוד אל מקום צר יומר, כי נחת הדברים הנסמכים צחוספתא: השיב
 רבי על דברי יוחנן בן דהצאי, לא נחורו צעיניהם כי לא כלו צמלוקת צין יצ"ד

וצין דבי, וכפי סברתם דבי כתב כוונתו קחם הקומא והיח הפירוש אם גם קומא בלחם מעיניו נקרא קומא, למשא ונתן של הלכה, וזה ח"כ ענין מלחמה: הכריעו חכמים לקיים דברי ר' יהודה, הלל אין חולק ואין משיב, ואין מוכריע? ע"כ הוליו הסמוראים הצבליים את כל הדברים האלה עוד יותר מפשוטם ושינו וגרשו והסתימו הכונה. כל לא אתי הקורא וראה הדברים הנאים עוד בחוס' תיכף אחרי הכרעת חכמים וז"ל: ומה לא עלתה כי אמרם לאישה עד יגמול וגו'. והנה המלמד הזה לינו נקשר כלל עם הקודם לו, בלשונם מוסיף הקומא ומרחיב הדבור עליו, ואחריו מדרש על הקצין המזכר כבר במענה ומציא לפיו עמשה חנה כי עלתה הנער רק אחרי הגמול. והגמול הצליל (מגינה ו' ח') קשרה את הדברים הקודמים עם הפסוק הזה והקצה בכל אל קצין, וכחצו: השיב דבי תחת דברי חנה הלל לדברי חנה ממלי (במקום: על דברי יוסף בן דבאי הכריעו חכמים לקיים דברי ר' יהודה, ומה לא עלתה כי אמרם לאישה עד יגמול הנער והציאותו. ראה אין גרשו והוסיפו ודרשו ושינו הכונה, וכל זה על כי לא ידעו משינוי הניקוד וההוספה הסתמים בחוך דברי המשנה.

ז) כי לא יראני האדם וחי.

כבר העירתי למעלה (סיון ד') כי ר' עקיבא גם הוא עשה הסגולות ויעץ מועילות לפרש הפסוקים הכתובים ע"ד משל והמורים כפי גורמם על ענין גשמות האל, על אופן אחר המסיר הגשמות אם גם הפי' שהוא רחוק מדרך הפשט הנכון, וכי כן עשה גם במקום: כי לא יראני האדם וחי (שמות ל"ב כ') אשר ענינו הפשוט כי לא יוכל האדם לראות השם ואם יראהו ימות, ואם קשה בעיניו המלמד הזה ח"כ יש יכולת ביד האדם לראות הנזיר אך בן מוח הוא בראשית אחרו, ח"כ הקב"ה צעל חמונה הוא חלילה! גם לא מקשה מנכחו צפי' ר' דוסא אשר פי' לא יראני האדם בעודנו חי ודבריו: במייחס אינם רואים אבל רואים הם בעיתתם, כי אם הוא נעם לדרך אחרת ופי' ומי ולא כל חי, לא האדם ולא שום בנים חיות הקדש כי השם לא ישיגבו הכחות מלמד שאינו צעל חמונה וז"ל בקשרא (מלחמו פרק ז'): כ"ע אומר *) אף חיות הקדש הנושאות את קבל הכבוד אינן רואות את הכבוד א"ר שמעון איני מוסיב על דברי דבי אלא כמקוץ על דבריו אף מלאכים שמיים חיי עולם אינם רואים את הכבוד ע"כ. והנה לא מלאנו כן במחלוקות הקדמונים, אך ראה זה מלאמי המחלוקת בעדכי לשומעונים הוא מצו-קעיר גם הוא חרגם: ולא חי, גם ר' אבהן הקבאי צעל המצטר פי': ולא מלאך.

(*) בדפוס דפוסית חסרות המלות: ר"ע אומר בעמות, ובדפוסים הראשונים ישנן והענין מוכיח מליין כי פס' אף חיות הקדש הוא פי' אחר גדול מן הפי' הקודם במייחס אינם רואים, וגם לפני צעל ק"ל היה הטקס הנכון.

(ח) עגל.

הרליתי צפסרי (דף 343) כי זכרון העגל הוא כאשר אמרו צעלי המדרש
 כזכרון קטיגור לישראל, וע"כ פעם מותרגומים פעם צעלי הנקוד חסנו מותרגומים
 להסירנו מחוך הנקדל. כן היה הדבר קשה צעוניהם לאמר כי כף רגלי חיות
 הקדש כף רגל עגל (יחזקאל ח' ז') והשנעים שינו את כל הענין ומתגמו כי
 כנף רגלי החיות כנף רגל מעופף בעגל ופי' מחוך הארמי צעהרה, והמרגום
 הארמי ועקילם הוא המחרגם מלכ צולה העתיקו כף רגל עגל. ובספך תרגמו
 השנעים מ"א י' י"ט: וראש עגל לכסה (שלמה) מאחריו והוא הנכון, ועם כל
 זה הארמי והקורי והרומי תרגמו כפי נקוד שלנו עגל, וצעלי המסורה עוד עשו
 משמרת למשמרת וכתבו עגול מלא וי"ז לנענן לא יוכל איש לעשותו עגל צן צקר.
 ועתה, קורא נכון, לך נא אחי אל מקום אשר ומרסה הדבר ההוא צעלמו. כבר
 ידעת כי כריחת הצריח היתה לכרות עגל צן צקר ולעצור צין צחריו והיתה זאת
 לאות ולשנועה אשר לא חופר, וזה ענין המעמד הטורף צין הצחקים אשר לצדקהם
 (בראשית ט"ו ו' ט' וכו'). גם צירוני' (ל"ד ח' וכו') נמלא כי כרת המלך לדיקירו
 צריח לקרוא לעצבים דרוך. ובצריח נכרתה לפני ה' וצציתו (פ' ט"ו), ויהי כמעט
 אחרי שלחם את עצדיהם חפשים וישבו ויבצקום עוד לעצבים ולא הקימו את
 דצרי הצריח אשר כרתו לפני ה' העגל אשר כרתו לשנים ויעצרו צין צחריו (פ'
 י"ח), השכים והכהים העצבים צין צחריו העגל (שם י"ט), ויוכיחם השם ציד
 הנציא ויעד עליהם לקרוא אל המרגז ואל הדבר ואל הרעצ על הפירם את האלה
 ואת השנועה. והנה הדברים פשוטים ונכוחים, לא יוכל כל קורא חמום לבינים
 בדרך אחר, ובכל זאת יש וון המחרגומים גם צעלי החלמוד והעפרשים נצרכו אלה
 ואלה כאלו סגר עליהם המדרש. הנה מלאנו השנעים מותרגומים צפ"ח: העגל
 אשר עשו לעצרו (ὅτι μύσαντες ὅς ἐποτήσαν ἐργάζεσθαι αὐτοῖς) כאלו לא יוכל
 איש לדבר על העגל כ"א על מעשה ע"ז (אך סומוכוס ועקילם תרגמו על נכון),
 ובפ"ס השמיטנו המלות "העצבים צין צחריו העגל" מחוך תרגומם (והאחרונים
 הוסיפו תרגומן). ובספרי שופטים (י"ח י') פ' לא ימלא צד אמרו (ונשנה
 צילקום שם ס' מחק"ת): מעציר צנו וצמו צאם זה שהוא מעציר צנו וצמו לע"ז
 וכורת עונה צריח (*): ע"ה העגל אשר כרתו לשנים ויעצרו צין צחריו, ולא הרגיש
 משקם על הזכות הזאת כי מציא הספרי פסוק אשר נזכרה בו כריחת צריח לפני
 ה' להקים את מלומיו ומסייע מוננו לקדם מלת העצרה כריחת צריח עם ע"ז וזה
 צאמם דבר מחק"ת, אם לא כי ידענו כבר מחרגום השנעים כי כריחת עגל היתה
 צעיקי הראשונים מעשה ע"ז. גם רש"י צפ"י הנציאים המשיך הענין ללד זה

וכתב צפי' לפ' י"ח וז"ל: העגל אשר כרתו לשנים, כשתזרו וכשזם כרתו כולם
 צריח למרוד במקום וכרתו עגל לשנים ועזרו צין צהריו למרוד צו וז"ל
 היתה צריח חזקה וגמורה לאמר ככה יצחק ויחלק העובר עליה ע"כ, הנה הוסיף
 צריח חדשה לא שמוענו עליה דבר, צריח למרוד במקום ולהספר מזותיו, וכל זה
 צעור זכרון העגל. ומפרשים אחרים, הזכירם מנחם צן סרוק, פנו לדרך אחרת
 ויתאמרו להסיר העגל מחור המקרא ויעשוהו לעגול, וכה דברי מנחם צמחצרתו
 שכתב צ"ר: אמרו אנשי פחרון העגל אשר כרתו לשנים אינו עגל כמשמעו
 עגל צן צקר, העמידו עגל מנורת עגל סניצ (מ"ז' כ"ג) עגלות (שס' ז' ל"ח), וכדאם
 פחרונם טעות צדיהם וכו' ע"כ, והוא השיב עליהם וישם את הפסוק על כנו,
 מ"מ ראינו כי נלסו מפרשים קדמונים להסיר גם פה העגל אם גם לא נדע
 היטב את פחרונם, כי מה ענין עגול לפה?

ט) ההלכה הקדומה והתרגום הירושלמי.

מלאה נכבדה מאלד היא צעיני כי היתה שטת ההלכה הישנה נצלה מן
 ההלכה אשר נמלאת כיום צידינו צמחנה וצמחה, וכי רק שארית הפליטה מן
 ההלכה הישנה הלזו נשקעת בה וכה צחור המכילתא ובספרי, גם מלאה קן לה
 צחור התרגום הירושלמי אשר דבריו נצלים צחור התרגום המיוחס לר"ע,
 ובתצמתי הדבור על הדבר הנכבד בהרבה מקומות צחור ספרי, ועוד יש להעמיק
 החקירה ולהוסיף בהנה ובהנה, וכיום אערוך לפניך הקורא רק שנים שלשה
 גרגרים. — כבר עוררתי (דף 436 וכו') כי יש דעות נצלות צין ההלכה הקדומה וצין
 המאחרת על דבר מניח (או מכה) עובר צועני עמו אם הוא כבר צן של קיימא,
 כי שמות כ' כ"ב וכ"ג נמלא באשה שיאלו ילדיה ע"י אנשים נוגפים אותה, אם לא
 יהיה אסון עונש יענש המכה כאשר ישית עליו צעל האשה ואם אסון יהיה ונתח
 נפש חתח נפש ופי' השצעים, אם יהיה ואם לא יהיה אסון צילדים כל' אם הבן
 של קיימא וילא נדחית הנוגף ונתח אז הוכה אז כאשר עשה המכה כן יעשה צו
 נפש חתח נפש עין חתח עין וגו', ואם לא יהיה אסון צילדים כל' אם הבן אינו
 צן של קיימא אז לא יחשב המכה כשופך דמים ורק עונש יושט עליו מאל צעל
 האשה, וכן שנינו צמכילתא צמקומו (פ' דינין פ"ח ונשנו הדברים צילקוט) וז"ל:
 ומה ח"ל וכי ינלו (וגו') לפי שהוא אומר וכי יכה נפש אדם (ויקרא כ"ד י"ז)
 שמוע אני אף צן שמוע ח"ל וכי ינלו אנשים (וגו') מגיד שאינו חייב עד שיהרג
 (ילקוט: סיכה) צן של קיימא. שמוע מוננו כי פירשו ואם אסון יהיה ונתח נפש
 חתח נפש, אסון צולדות ורק צצני חשעה וכה צנים של קיימא כי רק אז יהיה
 אסון, וכן פירשו הקראים כאשר תראה צצעל העצמח שם. אך ההלכה המאחרת

מנאמנת צוה ופירשה הכל על השפה, כי גם הריגתו בן של קיימא כל זמן שלא
 היה צמיים חייו חיה הריגה ואינה אסון. וסודיחי כמו כן שם כי זה דבר
 הממלוקת בין ר' ישמעאל (המחזיק בהלכה הקדומה) למתנים אים בן נח חייב אף
 על העוברין אים לא, אמרו בנ' דקנהדין ל"ז צ': משום ר' ישמעאל אמרו (בן
 נח חייב) אף על העוברין ע"כ ולא מילקו בין של קיימא לאינו של קיימא ונכולם
 חייב בן נח לפי דעת ר' ישמעאל, והוא הטעם כי לפי שעת ההלכה הקדומה ור'
 ישמעאל עמה, עובר צומעי אמו נפש חיה הוא בפני עצמו וע"כ חייב בן ישראל
 הנוגף אים הרה וילא ולד בן של קיימא, ובאינו של קיימא פטרתו המורה על לך
 המסד כי נפש חיה הריגה אשר הכה חייב עוד לא היו חיים שלמים, אבל בן נח
 אין אנו מניס כלפי מסד אלא מוכריעים הכף אל הדין על הדין המפור, ע"כ בן
 נח שהיה עובר צומעי אמו גם אים לא כלו לו מדשיו, בן מות הוא, ומתנים אשר
 פטרו בן נח על העוברין חמכו בשעת ההלכה המאומרת באומרת עובר צומעי
 אמו בין של קיימא בין לאינו של קיימא אינו נפש חיה וכלא נחש, א"כ לא צלזל
 ישראל המכונה פטור כ"א גם בן נח ואינו לך מסד לפטור העושה ולא כלום.
 וע"כ לא צלזל פסק הרמב"ם המחזיק בדעת הגמרא והיא ההלכה המאומרת
 ופטור ישראל המכונה בן של קיימא טרם לאתו לאויר העולם, ודבר בן נח ה'
 מלכים ט' י"ד אחז בדעת ר' ישמעאל והניחה להלכה, אין זאת כי אים על צלי
 ידע דבר מן ההבדל בין ההלכה הקדומה למאומרת. ואם נעניק המקרה יומר
 נדע ונזין כי עוד מחלקת אחת ישנה ומחבה חלוייה בהבדל הזה, כי מה שדברנו
 עד כה צאדם הלא המשפט הזה הוא בצעמו גם צהמה ומיה, ובין המחלקת אים
 עובר ירך אמו ושמיטת אמו מטהרתו אים הוא נפש צפ"ע ושמיטתו הוא המטהרתו.
 ההלכה הקדומה צהרה דרכה לאחר נפש צפ"ע הוא ולריך שמיטת ומייב צלזמו
 ואת בנו וגיד הנסה נוסב בו ומלזו אסור, וזוהי עוד דעת ר' מאיר צמשת חולין
 ד' ה': השוחט את הצהמה ונולא זה . . . בן חשעה מי טעון שמיטת ומייב
 צלזמו ואת בנו, ובנריחא שם ע"ד צ': גיד הנסה נוסב צלזל ומלזו אסור, לא כן
 ההלכה המאומרת באומרת עובר ירך אמו ושמיטת אמו מטהרתו ואינו חייב
 צלז' ואין גס"ג נוסב בו ומלזו מותר, והיא דעת המתנים צמשת: שמיטת אמו
 מטהרתו ר' שמעון שזרי אומר אפי' בן שומע שנים ומורה צדה שמיטת אמו
 (לפי מ' שנים) מטהרתו, ודעת ר' יהודה צנריחא: ר' יהודה אומר (גס"ג) אינו
 נוסב צלזל ומלזו מותר. ובשעת ההלכה הקדומה אחזו בדרכם הכותים והקבאים,
 וכן שנינו צמס' כותים קוף מ"א: אלו דברים שאין מוכרים להם אין מוכרים
 להם . . . לא כוסבוס ולא שליל אע"פ שישאל אובלין כוסבוס ושליל אין
 מוכרין להם מפני מוכר טעות, וכשם שאין מוכרין להם כך אין לוקחין מהם ש'
 כי עם קדוש אים לה' אליהם כשאתם קדוש לא מעשה עם אחר קדוש למעלה

מוקד ע"כ, ונדע איך המנו הקדמים את דוח הדברים על דבר השליל צלמחם
 כי יאכלו אשר מן הכי יונללו נאלות פיהם. והם לא נלדס ישכנו כי אם על
 הסלסל הקדומה תמנו יתדומיהם.

כך נא אל מקום אשר ונאלל המרגום המיוחס ליצ"ע ומתרגם ווי האים
 הלזם (צדאסית כ"ד ס"ה): מן גבול הדור ויחי והוא כדברי ר' חייא צ"ר
 פ"ק: דאמא חומו הדור ומוהא מפניו הך עם דאמא חומו דעל סלמוות
 הלזם צא (סס ל"ד י"ט), הנה נלסם כי פירשו צמי המקומות מלת הלזם צלמח
 הדור, אך צדאסית ל"ז י"ט לא נאלל כן צמ' המיוחס ליצ"ע כ"ל כדברי אונקלוס
 הא תלמי מלמיה די כי אחי וכו' כי הוא מקון שחקנו האחרונים, גם צ"ר
 פ"ד לא נאלל דבר מורה על הסורסא המוצלח צ"מ, לא כן המהרגומים הכוחים
 הסומומוי והעצמי, שניהם תרגמו צמי המקומות כפי ענין המיוחס ליצ"ע וב"ר
 לעקום האשון, הסומומוי העתיק צלמח זסיא או זסיא (כדרכם להשתמש צלמויות
 הגרון צעצעויה), וכומו אינה כמו מלת זה צעצרי (כאשר חסג המדקדק
 אובלימאן בספר דקדוקו), כ"ל פירושו הדור ויחי כדבר ח"י וב"ר, כן ענין עכר
 זסא צל' סורי וכן סימונו צל' ארנוי ע' ערוך ע' זה א' זסיא דשאש (כנ"ל כפי
 עדות כ"י וכן גרסא בערוך לא זיהרס ולא זיהרס) פי' איו הנשאר עוד מן
 השומע אחריו צור, וע' זה צ' זסיא (גנ' בערוך ולא זיהרס) הוא לעצמ' פי' דור,
 חס ג' זסיא (לא זמחי) כלל פי' המהדורים והמהגדלים, וע' זסיא בוי"ר פ"ב
 כ' לוי קרא יסרון זסייני (לא אלליא) פי' שומים כלל עם כלל' המהדורים על
 לא דבר. וגם הערבי תרגם ווי האים הלזם: אלצרי כלל' הנאור והדור, וצמל
 המלמוות הלזם: אלומהצער כלל' השתח צעלמו והגלם. והנה גם פה פי' קדום
 נאלל עוד רומוו צמרגומים וצדאסית ואסו צו סכותים.

ועד הסלסל אנו צא והנס ראינו המיוחס ליצ"ע ומתרגם וסלל את הסעיר
 צמזצר (ויקרא י"ד כ"צ) כדברים האלם: ויסעור גבול ית לסיחא למדצבא דלוק
 ויסוק לסיחא על טוויא דצית סדורי וידמיה דוח זיקא מן קרם ה' וימות.
 ח"י האים העתי איו מלחא את כשעיר עד סכר ואיו דומה מן סכר כ"ל עומד
 מרחוק וכשעיר כולך מעלמו על סכרים ורוח מלח ה' דממו מן סכר וימות
 והנס כל דרך נס, והוא נגד הסלסל בערכה צמממנו יונל וי': ונה הים
 עומם (וי' סהיה מוליכו כלל' את הסעיר המשתלם, משהם צ', והוא האים העתי),
 סולק לשון של זכורית איו קשר צללע ומלוי קשר ציך שתי קרניו (של השעיר),
 ודממו לאקוריו והוא מתגלגל ויורד, ולא הים תגיע למי סכר עד שבעסא אצרים
 אצרים. . . ומסימני משהם צדדים (האים העתי). . . ר"ש אומר משהם
 דסימני לזק ע"כ. סך דואר כי האים העתי מלוי עד סכר ודממו משהם.
 ועמה דאם נא קרא נון המשהם הקדומה והנאלל אומה: מיקורי יתשלים סיו

מלויין אותו עד סוכה הכאטונה . . . ומלויין אותו מוסר לסוכה חוץ מאחרונה
 שצדן שאיכו מגיע עמו ללוק חלל עומד מרחוק ורוח ה' את מעשיו ע"כ,
 וכי תדקדק היטב בלשון המשנה השמונה ח"ך השחמשה צ"ל יחיד דברה על
 דבס כפי הסי' בעורגל, לא היו מלויין עד סוכה האחרונה ולא הגיעו עם האיש
 העמי ללוק חלל עומדים מרחוק ורוח ה' את מעשה האיש, ומה זה כי העמס
 שיכחה לסוכה? ובצדור נשקפה מה הלכה קדומה צדור משנתנו כלסוכה ולא על
 המלויין תדבר כי אם על האיש העמי בעלמה, וחצידי על זה גרסת המשנה צירושלמי
 האומרת שאינו עניי על מו' (צמקום עמו) ללוק וכו', והנה הסי' הכחון, לא היו
 מלויין אותו יחד, כי האיש העמי עלמו לא הלך ללוק סי' הסר כ"א עומד מרחוק
 ורוח ה' את מעשה השעיר, ואם ראה כי השעיר נפל ען הסר צדור עליו רוח
 משברה עלת ה' אז נחה דעמו, ואולי היף גם בקודרין להודיע כי מה נוסח
 עונות הקבל. ואולי זאת כונה ר' אליעזר (המחזיק לרוב בהלכה הקדומה) שהשיבו
 לשאליו דחלו ולא מה מכו? כך יהיו כל חייבי המקום (חוס' פ"ג, ירושלמי ו'
 ג' ובצ"ל כ"ו צ') פירשו המקום הוכנו ודוממו ולא הולך להיית האיש העמי.
 יסיה צה ח"ך שיהיה, מלאנו גם מה הלכה קדומה נבדלת מן האומרת וריסומם
 ניכר במיוחס לצי"ע וגם בנשנתנו. ועמה הלא כתבתי לך שלשים צמעות ודעת
 להודיע קטט אמרי אמת ח"ך נתגלגלו הדברים וצנו הצומים ועמלו להניח היקוד
 ואזן הסנה, גם כה וכה הסירו אכן וברור וישנו את טעום למען הסיר כל מחשול
 מדרך העם, ועליו לצדח ולפאר את עמלם כי מלאכה גדולה עשו בהדריכם את
 העם אל המטרה הנכבדת קדושת שם הגדול ויחודו, ובכל זה חוצה עליו גם
 לחקור כפי השגת ידנו עד היקוד האשון לידע ולהודיע ח"ך היו הדברים בעלם
 ובחלשונה ערם חקנו הסופרים וצנו הנונקדים ובארו המבארים, ורק בזה נשיג
 את קורות עמנו ורוח ה' אשר נחה עליו בכל עת וגם מוננו לא חסור עד
 עולם. אמן!

ברקליא ע"פ ק"צ טבת תרי"ח לפ"ק.

אברהם גייגר.

2.

Schreiben des Herrn Prof. S. D. Luzzatto an Herrn Ignaz
 Blumenfeld in Wien.

הנה אנכי נותן לפניך היום פירושי לספר קבלת אשר כתבתי זה שלשים
 ושש שנים, למען תחברו בלולך הנחמד. ואחרי דע לך וידעו כל קוראי אולך, כי
 לא ככל מחשבותי אז מחשבותי עתה, ויש ציירושי זה כמה דברים שאינם עוד
 נכונים בעיני, ויש צו גם כן דברים שאני מקפח בהם; ודרך כלל מעלת ספר

קבלת גדלה צעיני אחרי צואי צימים, הרבה יותר ממה שהיה צימי חרפי. ועם כל זה גמרתי בלצי להוליך פירושי זה לאור, לכודיע ולכוודע כי מאז מימי נעורי חכמתי המקריה החפשיה, צטרם אדע ספרי שפירוח ואייכהסלון וגזיגיוס וחבריהם, ועל כן כל מה שאני כותב נגד הרגלינגליסטים איננו מפני דקדומי באמונתם שהרגילוני צדן אבותי ורבותי, אבל הוא מפני שכך עלה צידי אחרי המקריה החפשיה באמת (לא במקריה המתדמה לחפשיה, והיא שפחה נחרפת למחשבת אחרים, לפי המקומות ולפי הזמנים) כי משה וישעיה וזולתם היו באמת נציאי ס', ולא חזון לבם ידענו.

והנה כבר בא דברי צאולרדך חלק א' (עמוד ע"ח) לענין אגרותי על כחלומות, כי לא כל מה שכתבתי ושהאמונתי צייתי עליוני הוא ישר צעיני עד היום, ומכל מקום אחרת כי קריאת המכתבים ההם תהיה לחינוך ולתועלת לכל אורחי לשוננו. א"כ מי שהחמייה על המכתבים ההם צווינער מיטטיילונגטן (7 יולי 1856) היה לו להזכיר כי צן כ"ד שנים כהצמים, ושלל הולאחים לאור ללמד תעלומות כהנות, אבל ללמד צני יהודה קסח ולמות הלשון.

ואם ידידי הלא מדע כי לא שלומי כל ישראל הנה היורגליסטים, ולא כל העדה נמו צידם שער הכשאל לאמר כהמו יסיה כחכם, וכל היוולא תפיהם הכי הוא כאלו ילא ופיינו; אבל היורגליסטים הכותנים בלשונות העמים, מתכוונים תמיד למולא מן צעיני העמים, וצעיני היהודים הנלמי מצינים לה"ק ואשר דרכיהם רחוקים מדרכי קדמונינו, ובספר האנשים אשר יאספו אל ביתם צולרדך ויהיו צו הם אנשים אשר נפשו חשקה בלשון אבותינו ודרכי קדמונינו, ובצבילם אני כותב, ונעצורם אני מוילא מתחת ידי מה שכתבתי צימי נעורי, אף אם לא יהיה ריון וויסענטשטאנד, ולא אנוש לערוך לפני אחי צני עווי העמים אשר עצרו עלי, והגיוני לצי עם קרובי ואורחי, כי ידעתי כי לבקוהם דברים היוולאים מן הלצ ישומחו בהם ישרי לצו ולדיקים יתענגו צם.

ואם באתי להגיד כל אשר בלצצי, אחר כי אין לך דבר שיהיה וויסענטשטאנד צאמת כמו מקריה החלכות המתשנה בקרב איש ולצ עווק, ורוב המכונים הקתירו מהנאים אחריהם קפור מהלך נפשו צמחצותיה ומקירותיה, וצמחצות אשר עצרו עליה, ואשר משלו זה אם מעט ואם הרבה, עד שצנתה המכונה אשר קתה. ונמשך מזה שהנאים אחריהם ישחוממו על כחמתם, כי ילאו אותם בענקים, ולא ראו אותם עוללים ויונקים, ויתמחו על הארז הגדול, מפני שלא ראו אחרו כשהיה מוער ונלך היוולא וגומה מעט מעט משכסיו. וכבר החרעם קונדיליאק על הגניעות הזאת, הסוגרת צעדנו הצנת הויית כחכמה וגידולה ומדרגה אחר מדרגה, ודי צום, והמשכילים יקשיצו, וצעלי קתה יריצו, ואנשי ללון ילעיצו, ופיהם ירשיצו, אבל נפש לדיק לא יכאיצו.

אחם עמה צרוך ס', אחם שלום וכל אשר לך שלום, וה' יצרך את עמו צלום.

פלדונה כ"ד חשרי, כי לא בכה יגבר איש לפ"ק.

ידיך שד"ל.

דברי קהלת

מפורשים על פי פשוטם עם הקדמה דורשת וחוקרת תולדות
המגלה הזאת לברר וללבן בדרך חדשה את כל המביכות
המתרגשות ובאות על אודותיה.

הקדמה

כל יוני הייתי מוטעך, ולצי כולך וסוער, וגשמי בקרני מחדהלת, על דבר
ספר קהלת, כדלוחי כל מפרשי, יגעו לריוק ויעילו לשוא, לפרש דבריו בחכמותם,
ואין סותר אותם, מחנוך המחיש על הדעת, כמחזקל לאין שוועת, ולא מלאחי
זו בכלל וצערט, כי אם פירוש נמוסך ומורט, יונח כשכל לקבלו, לאמר כי צעל
הספר לא כיון לו, רק המפרשים עווחו דבריו צורע נעוה, ואין כמפורסמות
נריכות רחיה.

וכבר אמר לי ידידי שחב"דל, אשר להשכיל לא חדל, כי כאשר ירצה להסתכל
בדבריו, ובדבריו נוצריו, כן יוסיף להחזוק בדעתו, שאי אפשר שיפרש מועילם
על פי פשוטו, וישלח הדבר צעיני פליאות אין לכן ענין, איך יחכן שיהיה ספר
שלא יהיה לו ענין, ומחברו מה נחכונו? האם כחמו לשלל יונן? זה צלמת אי
אפשר, ואין אם כן לא יוכל להפרש צלמת ויסר?

עודני ומשחנחם ומשחחם, ואשא עיני ואראה, והנה קלת דבריו קלהת אין
קושיים מופתח עלום, רק המפרשים שנו את טעמם, ונדחקו לפרשם בחכמות,
כדי שלא יונן והם דבר מיינות, ולולא יראו פן חלא ויהם חקלה, כי עתה פירשום
כפשוטם על נקלה, כגון מי יודע דוח בני האדם בעולה, פשוטו כמקומו וזה"ש
לשאלה, ולסון בעולה היא והיורדת היא, מורה באלעז כי שאלה היא, ואם לא כן
אין לו ענין גם האמורע לסניו ול"חכיו, מן כי נוקרה בני האדם עד כי מי יצאנו
לכחות צמח שיהיה אחריו, ומי שיאמר כי קלהת מוזכר מה שחכונו מוצר, בלא
יראה כי אין הדבר כן, רק הם צלמת דבריו במחבר, כי מחך הוא אומר וכליתי
כי אין טוב מאלה יסמח האדם בנעשיו כי הוא חלקו כי מי יצאנו לנחות צמח
שיהיה אחריו, הנה אומר וכליתי ואין אדם דואה צעיני מצריו, אך צעל הנקוד
ועמו כל המפרשים פירשו הכחז בדך דמוקה, פן יהיה הדבר לנכסול ולמקרה,
וכן יצין הכוון, כי כל אשר תנול ידך לעשות בנחך עשה כי אין מועסה ומשעון,
אין פירוש רק כפשוטו; והמפרשים לא פירשוהו כמשפטו, ובנעשה מקידות
עשוהו עשה, שלא להניח בני אדם למעוה, והאומר שם דבריו הסמוך מלצו דם,

ואין לו שום ראיה לחזק דעתו ולסעדה, כי הנוסף הכתובים יחליצו נגדה, ועוד
מי הוא אשר יאריך צפור טעות האחרים, ולא יאריך עוד יותר להשיב להם
אחרים? וקהלת לא השיב תשובות על זה, כאשר כל אדם יחזה. וכן לכל זמן וכ"ח
עמים אין להם ענין עם וזה יתרון העושה, זולתי בדרך מתנגד לעקרי חוכה
משה, והוא דעת האומרים, כי כל מעשי האדם נבזים, ומלבד זה עוד מקומות
רבים בצפור קהלת, המוקיימים זאת האולת, כגון אשר בלדיקים והמכמים ועבדיהם,
ציד חלבים גם אהבה גם שנאה אין יודע האדם הכל לפניהם, ונוסף מזה כי
הנמול הוא דבר מדוונה, כמו שאמר נניד מקרה אחד לנדיק ולרשע לטוב ולטוב
ולעושה, וכן דברים רבים באלו הנוטים מדרכי החכמה לדרכי החסר, כגון טוב
אשר יפה לאכול ולשתות ורבים כמוהו, והנופרשים שמו נסד רגליהם, בפרוש
הכתובים הסס, להניח אותם ממשמעותם הפשוטה, שלא לתת פתרון פה לגמס
כי חסר.

וידי כי ראיתי כאלה, ואוסף להפלא הפלא ופלא, איך אשגה האולת שלמה
הסכם וכל האדם, אשר אין ערוך אליו במשלו אשר תהלה המכמה יסודם, גם
למד לכל דבר, חכמה ומוסר, והשליג לדבר נגד התענוגים, והוכיח במישור את
המשוגעים, אשר בהלי העללות והאוללות שוגים, איך תחת חטי יוליא חוה, והוא עלמו
יאמר כי אין טוב רק לאכול ולשתות ולשמוח? ואם נסיו הטו את לבו לשמוח
ולאכול ולשתות, לא לנו הלך עד שיקום ויכחז כאלה לפני ההדיוטות, וידענו כי
כל ימיו, העמיק עליו על עמיו, ולא הרגיש להיות מעונגים ומופנקים, אך היו
תחתיו נאנחים ונאנקים, ושיר השירים אפילו יוצן כפשוטו גבהו דרכיו מדרכי
קהלת, כי כל המכמים והמקידים יצמרו להם אשה ויאהבה ואין זה אולת, וכל
שיר השירים אין שום הערה על מתשבת חסרי מוח, כי אין טוב לאדם רק לאכול
ולשתות ולשמוח, וכן האים אשר כתב אולת אדם חסלף דרכו ועל ה' יוצק לבו,
היחזק שיכחז ספר שיהיה המוכון בכלו או בדרכו, כי הכל בנזרח עירין, ושלין
אלו בני חורין, ומי שכתב ולדיק צמחו חוסה, איך יכחז כל אשר תמלא ידך
לעשות נכסח עשה, כי אין מעשה ומשגון ודעת וסכמה, דבר ההורם השארות
הנשמה?

ולא זו בלבד כי ספר קהלת מתנגד לספר משלי בכללות ענינו, אך הוא
רחוק ממנו מאד גם מלד לשונו, כי מה מחזק מדגש לשון שלמה במשלו, ומה
מנוגס לשון קהלת בצפור הנלו, זה כל קלרה, יאלף חכמה ופוסה, וזה
צארכות לשון, ימה הקורא צערפל ואישון, זה כמלך רם ונשא, ייף שבת חוכמה
על אים ועל אשה, וזה באדם הלךך למורה, עורך ספקותיו אל עין הקורא,
אומר דבר וסוזר ולומר, ונתוך כדי דבור עומד וסוזר, סוף דבר כי דין משלי

וקבלת הנזק רב, כרחוק מזרח ממערב, וכרחוק מן ותימן, וכיוצא בזה אחד לשניהם איך יאומנו?

ולא צינו וצין ספר ומשלי לצדו ירצה הספרם ויגדל, כי גם מכל שאר ספרי נביאנו לשוננו נגדל, כאשר צאו זו הכנה מלות נכריות, אשר לא מלות העבריות, כמו מלת כזר אשר אין לה ריע במקרא, ואי אפשר לומר המקרא קרא, כי איננו מן מלות אשר לא יקרא המקרא ב"ג ספרים, אלא שלקחו במקומו לשונות אחרים. והוא הדין למלת ענין, כי ראוי היה לה להמלא במקרא פעמים אין להן מניין, וכן רעיון דוש, מן הארמי לקוח, וכן שרש הקן צקוף רק בארמית יואל, ולדי נוסג צחכום לשון חכמים הוא ובמקרא הוא מעל יואל, ושרש כשר ל' ארמית ולשון חכמים, ולא מלא רק באסתר ודברי הימים, ומלילת חוץ מומי לשון חכמים לא לשון מקרא, כי לא חזק רק צחכיית המקרא כמו שהעיר החכם אבן עזרא, ועת לכל ספן במשנה לדבר יזכר שמו, כאשר העיר רצנו שלמה, וכן מלות עין ועדפה, בכל המקרא נפחדות הנה, וכל-עומת עלה מנצל, והוא נגזר מן כל-קבל, וכן פתגם מעשה הרעם וכן ועדפהם, כלם מלשון ארמית הם, וכן חופר גומץ צפסרי הקדש לא מלא, רק פתח מרגומו קוואל, וזקע ענים יסכן צם אין פשוטו אלא לשון סכנה, ואינו אלא לשון משנה, וצטלו הטומנות מרגום של צבחה ולהג הכנה לשון ערב, ואין כן דרך המקרא לדבר בערב רב, ובספרי הקדש זר לא יקרא, אף כי בדברי המלך החכם אשר כלם קלה, אין צהם פסולת. עודני נודך צפספסות, לאמר מי כתב ספר קבלת ואינומי? אשר שאין שפתו שפה צרורה, כלשון המקרא, כאלו אי אפשר שנכתב קודם עזרא, תרמי צלצי להצנזון על דבר שמו, ואמרתי אם זה ועל מה זה נקרא דברי קבלת ולא דברי שלמה? הלא אפילו צסם ידידיה אשר נקרא צו מלכות המקרא, לא נקרא צו צסום נקום, ומי שאמר מעל סם שאמר את הסכמה נקרא קבלת, אמר דבר אולה, כי שרש קבל לא יצא רק על קצו צני אדם, ושאר דברים נאספם או נקצלים ולא נקביל אותם. וכשנזקתי בענין בדיקא אשר צדיקה, ראיתי כי לא ימלט הדבר מחלוקה, אם כי רצה שלמה צחצחו ספר זה שנדע כי הוא צעליו, ואם כן יקשה מפני מה לא כתב שמו עליו, או שלא רצה שנדע כי הוא כחצו, ואם כן יקשה מפני מה כתב צו, צן דוד מלך צירושלם, תאמר אשר לא ילדק לזולתו הפת הסומים. אז אומרתי צלצי סוף סוף היות ספר קבלת מעשה ידי שלמה איננו דבר צרור צחלט, ואולי אדם אשר כחצו אף ראיתי כי עדיין הדבר מחלוקה לא ימלט, אם כי האיש האמר אשר כחצו לא כחצו אלא צנור לצו וצנקיון כפים, ואם כן יקשה איך ייחס אותו לצן דוד מלך צירושלם. ואם לא היה מחלוקה צחצחו, עדיין יקשה למה כתב דברי קבלת

ולא דרכי שלמה. וכאשר הרניתי המקירה בכל חלקי הסוחר, ונאלמתי מזה ונזהר
 גדר, והמקור לר ולין דרך לנשות ימין ושואל, אונרתי מה יתרון לי שפעמול?
 אחרי שאי אפשר לומר לא שכתבו שלמה ולא שלא כתבו שלמה, ואם בן הספר
 נכתב ונעלמו, אז אורי עיני, והנה דרך לפני, דרך לא עזר זה איש ואף גם זאת
 היא דרך ישרה, ולנצחיים נעם תהיה לזרע, והיא שנאמר כי ספר קבלת חלו צו
 ידים, והאיש אשר כתבו כח צו דרכי שלמה בן דוד וילך צירושלם, וכן בכל
 מקום שהזכיר שם קבלת היה כתוב בתחלה שלמה, כי ראה הכותב להתלות באילן
 גדול ולהחיות את עמו (כדרך שעשה גם בן נוי שכתב סמכות שלמה, וכמעט
 היוני אשר כתב תהלים של שלמה, כי יראה שנגזר על שלמה שיהיה כמלך עתיד
 לכידור, יתקו צו לעירי העם) אלא שגודע הדבר לחכמי הדור, ויכירו את הוצג
 אשר היה נקרא בשמו קבלת, והוא שם פרטי כמו און בן שלם, ולהסיר ממשול
 ולפני העם מחו ונספרו את שם שלמה, וכתבו תחתיו קבלת שהיה שמו, אך בן
 דוד וילך צירושלם לא רצו למחוק, למען יהיה הכותב ללעג וללחוק, כי כל יודעו
 ויחמול שלום, כראותו את קבלת ביימי מלך ישראל וישום, לאמר מה זה היה
 לפלוגי? אינתי לנש הכלת וארגון וחולעת שני? אין ספק כי נשתמש ונעשות
 שגשגו כתב הספר, כאשר יחלוס הוספן והנה עשיר והוא יושב בחור האספר. אז
 ראיתי ואשמח, כי מן הדרכ הזאת החדשה הנה עתה חלומה, חסודם לשלם גדולה
 ונעלה, והיא מה שעם פעם אחת כתוב אונר קבלת, גם פעם אחת אונר
 הקבלת? ולא ראיתי מפשע לא דאשון ולא אחרון, שיואל אל החלוס הזה פתרון,
 ולפי דרכי יובן הדבר צלי שום סוף, כי כשראה קבלת לומר שאין אשה טובה
 אפילו באף, ראה שנאמרים וכן ילא, וכתב בקספרו ראה זה ונאלמתי אונר דת
 שצו וכיואל, וכחכמים כתבו שם המצבר תחת שם האשם החסודם, וביניהם אונר
 למען יהיה ללעג כאלו נשתנה לנקבה, וכן נחתיוות הספר קבלת כתב הכל הצלים
 אונר המלך החכם, כאלו הם דרכי המעתיקים אשר ערצו דרכי הספר אל חכם (וראיה
 לדבר מן המאמר אשר אליו נלמד, ויותר שהיה קבלת חכם עוד למד, שעיניו נולדו שהיה
 חכם עוד עשה זה הדבר, ואין אומרים נולדו אלא על מה שהזכיר כבר), והחכמים מחר
 מלות המלך החכם, וכתבו תחתיו שם קבלת כדרכם, רק שהאירו בה"א, לזכר
 עולם על זיופו תבא. והכותב הזה נחמילת בית שני היה, אחרי אשר גלתה צביל
 האומה העזרים, וסוחר הלשון נקע וילך, על בן און תאר קבלת כאשר צני המלך,
 ועוד ראיה כי לא נכתב עד אחרי מות שלמה, כי הוא לא היה חותם שמו, אלא
 שלמה בן דוד מלך ישראל ולא היה מוסיף מלת צירושלם, כי עדיין לא נחלקה
 הממלכה לשתיים, והוא דבר הראוי להשאל, מה טעם צמלתי כתוב משלי שלמה בן
 דוד מלך ישראל, ובקבלת מוסיף צירושלם, לא אחת ולא שתיים, כי גם בחור

הספר חוזר וחוזר חלילה הייתי ונלך על ישראל צירושם, ועוד כתוב בו על כל אשר היה לפני על ירושלים, וכל זה ממה שזכרתי כי ספר קהלת איננו מעשה ידי שלמה, רק אחד מן האחרונים כתבו בשמי, ואע"פ שגדורו נודע הדבר למחברים, הנה נשכח דבר הישנים, והאמינו בו הדור האחרון, כי תשכחן ראשונות ולא יהיה לכן זכרון, ובפרט מה שקרה בתחלת ציה שני אין להפלא אם כבר נשכח, ומאחר שהשכח גם מן הספר השנים ההם בלשון נקשר מאלו עינים מוכות. וכאשר התזכר הדבר הזה אללי, אז ינח לי, ואמרתי אחרי אשר באתי עד הלום, אולי כל דבר על מקומו יבא בשלום, ולא יהיו עוד דברי קהלת כדברי הלום, כי מכל לפרט כל מאלו כחששנו, וכל מקרה על פי פשוטו, ואם יהיה דבר מוגזם בעקבו כדוך, קולר חלוי בלואר קהלת והמלך שלום כדוך. אז אזרחי חלוי ונסיתי לכתוב עליו פירוש, והנה דבריו מתחזקים מאלוהם כשחזר פרום, ועלה בידי לנלוש טעם לרוב דבריו, וכל מקרה נקשר עם שלפניו ועם של אחריו, ולא הולכתי לעוות שום מקרה או לפרשו בחוספה ונגרע, אך פירשתי כל דבר כמשמעו, אם טוב ואם רע. ומדי החזוני בו שנחתי בלבי את חכמינו ז"ל אשר נמלקו אם הוא מועיל את הידים, ושנחתי גם כן מי שנקם לנגז, ומי יתן והמזיקו סגרו בנעורו. וכאחתי חכונת הספר משאל ענאו, ושם כדמינו לא בלם היו מולקים כבוד לשמו, אז אמרתי מי יודע אם לניעוט מצינותו צעירי אחריו בלדיקים, לא כפלו בו קלה טעיות מעתיקים, יהיו גם הם בעבורינו, הבורחים לקחת מדבריו שלא יהיו מונעים אללנו, כי אמנם אין ספק כי חשיבות הספר צעירי הדביות, חשבהנו מן הטעיות, כאשר סך רואה, בקלוסי נקמאות שנין מערבלי למדנחאי, כי אע"פ שהם רבים, אינם אלא בנביאים ובכתובים, אין אחד מהם צבורה בקדושה, כי לרוב חשיבותה יחוש כל קופר להגיה קשרו בחקירה ודריסה, ואם כן הדבר נקל, כי ספר קהלת לא חששו הרבה שלא יתקלקל, ובהשעני על הכלל הזה, כשמלחתי בו ומקרא דל וזה, אין לו ענין צדום פנים רק בחליף אות אחת, לא איכא ולא אחת. מועטו עלמי דיין להגיהו עד שיביא לו ענין, וקוף סוף לא עשיתי כזאת רק חושש פועים, אך צענין הנקודות והטעיות, פעמים הרבה נטיתי מדרכם, וידוע כי כמעט לא היה עדיין שום חכם, לא קדמון ולא אחרון, אשר ינוגע מלכתוב שום ספרון, המתנגד אל הנקוד ואל הטעם, בכל מקום שאין להם טעם, ואם התכתי לעלמי הכוונה, ועשיתי כזאת לא אחת ולא שנים לא שלש ולא ארבעה, אין זה אלא מפני שהחכם הממשיק היה גם הוא מאלוהם שיגעו ועוולו חכם, לעוות דברי קהלת כדי לתקנם, ושמו מוקד על דעותיו הכוזבות, וזהו כי לא זה דרכי הולכתי לבחליף הנקוד פעמים רבות, למען ישבו הספר כמו שכתבו ומצדו, כדי שלא לפרט שום דבר שלא מדעת מי שאלמו, והעושה בהסך עקוב יעקוב, ועיין דברי רבנו האי בפרק אין דורשין צעין יעקב. עודני

מתנהל לאטי במלאכת פירוקי, ולבני יעלוז וחגל נפשי, כראותי רוצ פדשיות הספר
 נפורשות, ורנה לבני נזכרות חדשות, כי ראייתי סוף הדברים כותרים אלה את
 אלה, ואשוב ואחפלא הפלא ופלא, כי אמר טעם צמור צילדותך ואמר כן אמר ודע כי
 על כל אלה, ואמר והסר כעם מולדך, ואמריו הוא אומר וזכור את צורלך, ואמריו
 אשר בכל הספר הטיל ספק בהשאלות הנשנוה העליונה, אמר לנסוף והרות חסוב
 אל האלהים אשר נתנה, ואיך אפשר שיהיה אדם נגד דברי עלמו מתקומו, ומפיל
 אף מרומו? ואשר נשנוה, ואם אמרתי כי החמימה היא העקר, ושאלה צקוף
 ספרו לרפאל את אשר דקר, כאשר יאמרו ומפרשו, ראייתי כי אין אלו אלא
 חסונוני של שוא, כי איך אפשר שאלה לתקן צולות נעטות, את אשר עוותו צמלא
 שטות? וכאשר הכניתי הסקירה בכללות הפרשה ההיא, גם הלום ראייתי אמרי
 רואי, כי לפי הכרלה ממשוטה, לדעת רודפי החשנונים גם היא נטעה, כי אפי'
 יאמר טעם צמור דרך החול וזה טעם לכל אותה האריכות, בצפור נגעי הזקנים
 צמנות ואיכות? כי לא ימשך מזה כלל שזכור את הצורל צייתי הצמורות, כי גם
 נוכל לשוב אליו כאשר נגוא צמורות, ואם הכוונה כי החסונה, צייתי השיצה,
 איננה חסונה, כי היא נמשלת לעפר ואפר, הנה העקר חסר מן הספר, אבל
 באמת ספור נגעי הזקנה, יביא את הצמור למחול צמור כשתו רעננה, ויחטוף
 וישתם ויחטוף ויאכל, טרם יצאו ימים אשר לא יוכל, וימחר ימישה נעשה טרם
 ישבר כשבר נצל, וזה מוכיח יותר עם אמרו כי הילדות והשמחות הכל, שעינינו
 לפי פשוטו שאין הילדות עומדת, ואין השמחות נהמדת, על כן טעם צמור צילדותך,
 ואם לא כן אין לו ענין כלל עם הספר כעם מולדך והעבר רעה מנשך. וראיתי
 לרענ"צ"ן שזכרה כי פירוש הפרשה כך הוא ואף גם זאת איננו רואה בה דבר
 נגאי, והנה אמר והלך בדרכי לבך ונעלמי עיניך הייטב צעיני ה'?

ואמר שהדבר כן הוא שאין ענין כללות הפרשה לפי פשוטה, אלא להחיר
 אגודות מוטה, הנה ישונו רעיוני להיות חמהים, מה טעם ודע כי על כל אלה
 וזכור את צורלך והרות חסוב אל האלהים?

ובזהות נפשי על המצכות האלה נעלמה, עלתה על לבי מחשבת, מי יודע
 אם המלות הללו אינן חוספת שהוכיחו בספרו, חכמים שדורו, כדי לנחק דברי
 קבלת בקלת דברי משפט ולדקא, בדרך שנוערצין בסמים המרים מיני מחיקה, ובאמת
 אין לחמוה אם עמדו בפני לגור בר, ויותר יש לחמוה למא לא הגיבו אותה יותר.

ובזהתכלי צולות הללו הנוספות ראייתי צמקרה, והנה מוספן חשע עשרה,*
 וגם כי אינני מן הצוערים, המאמינים בצגולות המספרים, הנה רעיוני חמהו, כאשר

(*) ודע כי על כל אלה יצוה האלהים צמפטי, הרי שמה צמות, וזכור את
 צורלך צייתי צמורותיך, הרי י"ג, והרות חסוב אל האלהים אשר נתנה הרי י"ט.

רלו את הנוספר הכול, כי זכרתי את הענין הניולא בחזו בספרים, י"ח ולין
 תקון סופרים, וזע"פ סהפסקוקים י"ח הנה העולות י"ט צלמה, כי שחם וזה
 צכחזו אחד הלל הוא אל נא חתי כעת, וזכרתי גם כן כנה מהנוספר יולא צכללות
 ענין אותו תקון, והעשרים את עלום ירחקון, ללכת נדרך צעל העקרים, האומר
 כי הסופרים לא שלחו ידם בספרים, אלא שהכחזו עליו כן קכה, נפשי כצוד
 הסכינה, והנה את הים בדבר כן לא היה להם לראשונים שיאמרו אלל י"ח ולין
 כנוי, ונאמרו תקון סופרים ונשמע כי הסופרים עלום עשו איזה שנוי, וכוז
 דבר השכסך וזר, ויכל כל כופר להיות צו נעזר, ומלכד כל זה זכור זכרתי, כי זה
 סנחים ימים דרשתי וסקרתי, את כל המקומות שאמרו סיות דהם תקון סופרים,
 ויולאמי כי כלם ישרים, ונדבני ראצ"ע ראש החוקרים, אין לנו לורך לתקון
 סופרים, ולא כוף דבר שאין לנו בחקונם לורך אלל כי צמקום אחר כצר צלרתי
 באורך, שאי אפשר שיוגרו איהם הכחזים, אלל כמו שהם כחוזים, והנל לתקום
 יקלקלם, כאשר צלרתי שם באור שלם, וא"כ מי יתן ויכול למלוא, הסגסום הזה
 מהיכן ילל יולא.

אז אמרתי מי יודע אולי התקון הזה צכללו אינו דבר אולה, אך הים קבלה
 אמיחית מלכותו ונקובלת, וזה כי י"ט ולין תקון סופרים בספר קבלת,
 אלל כי צכז היוםם נשכחו העולות ולא נשאר רק הנוספר צזכרון, ועמד הדור
 האחרון, וחקרו מדעת כשם, ומלאו י"ט מלות זעיר שם זעיר שם, ואמרו כי צכן
 הים התקון הנקובל, וזה נמשך כל הענין המצולל, אשר הוא אמת צעקרו,
 וזהו שקר בצלורו, וכיוול צזה אמרו סכמי החוספות, צענין בגזרות השוות, כי
 ידעו צקבלה כללות מניין כנה הן, אך שכחו העולות שהגזרה השוה נדרשת צכן
 (שבת דף ק"ז ע"ה).

ואחרי אשר צלתי עד הלום, אז הייתי צעיני כמולל שלום, וכמולל כפך
 ספיר ויהלום, ושנחתי שומה יתרה, כי ילחתי מלפלה לאורה, ועוד כי הקירות
 חרפה מעל החורה, ודעת לצנן נקל, כי מוטצ לללות הקלקלם צנקולקל, ולהסיר
 הצגדים הלואים, וכן החורה ווין הצגדים, ולחתם על ספר קבלה העלל חלולום,
 ונלכד כי כיוון העולות החשע עשרה, אינו מקרה, ואין לפוטן שיאמר כי אינו,
 כיונתי הנוספר צצלוני, ושהייתי יכול גם כן לרסוף עליהן או לפחות מהנה, כי
 חונם י"ט מלות אלו אינן לקוחות אחת כנה ואחת כנה, רק כן כלולות נשלשה
 מלטי סקוקים, והלשונות המלכים והמליקים, צכל אותה פרשה, אינם צלמת רק
 אותם השלשה, דוק ותשכח ומלרה כי האמת אחי, שלל היה צירי לכיון החסרון
 מדעתי, רק מללי ילל החסרון מכוון לפני, ומלרנס עיני, ואנכך את ה'.

אלל מעתה, ידידי הקורא לא איכא לא אחתה, סן כלאותך את הסירות
 הזה הכולך נדרך מדעה, נרך לא כנוסה, המלס יגיע כמי, או הקלל עכרה סרעפי,

אונס תחזיק לי עונה כפולה ונוכחלת, כי העליתיך מתחום המנוכות על דברת
 קשר קהלת, לילגתי חלטרך עוד להכניח את עלמך להאמין, על שמאל שבו ימין,
 ולסלק הכחונים, כדי להוילח מתחום למודים טובים, גם לא תהיה עוד רומך
 נכשלת, להאמין בכל דברי קהלת, באמך כי כל דבריו על הדין ועל האמת
 יקודם, אחרי שילאו ופי הנולך החכם מכל האדם, ולא תשעה עוד כוס קצעה
 אשר רבים ישתו, ועל דעות כוזבות נשתו, להיוון בקשר הזה נמלאת, אוי לעינים
 שכן כולות!

ואמת אניך לך ידידי, כי עתה לא שלמתי את ידי, להוילח לעז על ספר
 קדמון, לולא רחמי רבים מהמון, אשר לגורו מתוכו להכריז יקורות החוכה,
 ונפרט להאמין שהכל בגובה, והכל צדי טמים, ואשילו יראת טעים, דבר הכתוב
 בקהלת פעמים אין לכן תיין, ומוננו יושך שאין דין ואין דין, ומי מעזדי ה' לא
 יתעורר להקיר המכשלה הזאת מצני עמו, ולצאר להם כי לא כמשפחות קהלת
 מתשפחות שלמה? ואם לא עשו כזאת המעשים ז"ל, אך להדריך דברי קהלת
 אונקתם חזל, טובה היחה דרכם צינים הראשונים, ובאחת האומים, שבו צני
 אדם מאומים יומך, ולא היו פורטים גדל, להכריז אחר דעותיהם, ולכחות הדברים
 צעירים, ודרך הדש וסמנו היחה צינים הם מנזכרות ומקופלת, והיא חכמה
 על כל פשעים שנספר קהלת, ועתה נשתנו הדורות, וכל היו מוכנה לצדוק בשבע
 חקירות, וסכל הכוון כים נגרש, ולא יסתפק בדרך הדש, לאמר אין ונקרא יולא
 מידי פשוטו, ואין אם כן יקראו קהלת וישמרו דכיהם ומעווא, אם לא נפקס
 עיניהם ויראו, כי לא לכן דוד הוא, ונפרט אם עם צבור כל הכתוב צו, ושים
 לפניכם גם בטול הדעות הכוזבות אשר בקרנו, נחתנו האמת למול השקר מערכה
 מול מערכה, כאשר עשימי בפירושי בארובה.

ובחיים על רמז"מן, אשר היה עם קדושים נאמן, אין מלאו לבו לגלות
 את אשר בקהלת נטמן, ופירש פשטת לכל זמן, ורבות זולתה על דעת האומים
 כי הכל נגזר ומצומן, ועם זה הינה את העם באמונתם כי קהלת מעשה ידי אמן,
 המלך אשר חכם מדרכע וכלכל והיומן, ואין לא ראש דנשיק מניס חורבא כשור
 שלמן? אלא שזה סיון, כי הוא עלמו היה מאמין כי כל פעולותיו נגזרות בזמן
 ובמקומו, כי בשטח לייצגין הלך ומתשפחות לייצגין עלמן, רחוקות מן השכל ומן
 החוכה ומכל שגיאות יליגו הדעתן.

ואתה תשוע השמים מכן שנתך, המלך אשר לא היה חכם כחכמתך, ושניה
 אל ענדך הכלב הנה, כשוקד על דלתות האמת, וישם נפשו ככפו, לגלות מטרותי
 מסתרים אשר נעלמו עד סה, לפסוק מעליך אדני המלך משה דברי סרה ודברי
 אולה, אשר העומים עליך קהלת, למען יהיה סם כנודך וך וסבור בארבות החיים,
 כאשר כנודך עלמו מאושר וקדוש בארבות הנלפיים, ועתה אדני המלך כיד אלהיך

טענה עליך, בלא סכנא דא ויכנדיך, ובלא ויכנלון, אה המסיר וועליך קלון,
לצמחי יהיה לי לפוקס, ונעשה בלדקה, ואשר ביועוץ יסוּיך, לא להוֹא יזיק.

י"א אדר תקס"א.

3.

Schreiben des Herrn I. S. Regglo in Görz an Herrn Dr. Samuel
Vita Della Volta in Mantua.

צבאלי לתת וועגה לנחמך הנחמד ניום י"ז לחמש העשר וזכרתי אתי ערם
כל דבר למלות פניך לכל חביבה עוד אנדוהיך מהיום והלאה ונללות הווארים
מופלגים ונשגבים לאנוש ויך בערכי אשר לא יאחרו לא לך לבחצם ולא לי לקצנם,
רק יהיה דַּבְרְךָ אלי בן כדבר אים אל דעוהו בלשון פשוט ומופסד מדרגי חשנות
אשר לא יעלו לרית ניסוח רק צאפי נאוכי לז הכודפים אחר הכבוד. והנה להם
לשאר העמים להפליג בחאר אדון ולהשקטם בגוף נסחר ובלשון רבים שאינם אלא
דרכי טעסה, אבל ללשונו הקדושה יתר שאל גם צעין הזה, כי זה הורגלו
להשתמש תמיד בגוף נוכח כמו שאנו אומרים ברוך אתה גם לצורא עולם
יתעלה. ואחרי הפעם הקברה הוואה אגיד לך דעמי על דבר ס' ירידה אשר
נכספת לדעת מולאו ומוצאו. הנה נגד הנוסחים אוחו לה"א ע"ה אין לוכך
להרצות נשמות להיות קבא או נעלה ונעלה צעור כוונ טעמים אשר קלחת
הצאח צסם הכ"י סענאז וקלחת יתגדרו צנקל לכל נשכיל, כי נזכרו צו טמות
החדשים ניסן אייר וכו' שמתחדשו לנו רק אחר גלות צצל, גם תלת כינר, לפיכך,
נאכך ואליך וכו' הצלות צו יורו על היותו מאוחר מאד מלמד כי הוא כולל ונאמרים
זרים ומאחרים ועלויי הצנה לפי פטיטותם אשר לא הורגל צכיוולא בהם טום אחד
מהקדמונים וכו"ש צמות העולם, ורק צומן הבאונים שמתחדשה אז צתל אהבת
הנשמות והקדמות מלאכו דוגמתם, כגון לינוק שלג על כ"צ אוחיות ונעשה עשר,
ושים צעולם שבעה ימים ושבעה נהרות ושבעה מדצרות וכדומה. אומם היותו
נכתב מר' עקיבא לא יוכל השכל לקבל אם לא נאמר שיהי אים אחד ציני הבאונים
ועקיבא טוה, כי הנה ציני החגאים לא היו רגילים לבחור רמיזות כאלו ולחזר
יחד עיניים שלא יוכלו לשבת יחדו; גם אם היה נכתב צומן החגאים לא ימלט
שיעבור אחד מהם לבחור עליו פידוש לצאר סתווחיו, או לפחות להזכירו צינסה
או צכרייתא או צתלעיר, ואנחנו רואים כי אין טום חגא או אמוכא או אפי' גאון
מוכיח אוחו צסום תקום, ואם הים לפניהם למה יעלימו עיניהם ומונו? ואם
העלימו עיניהם ומונו זה אות שלא חשנו אחרו ריוי וכדאי לעיין צו, גם הראשונים

שכתבו עליו ציבור לא היו אלא ציון הגאונים לא קודם לכן, וספירוש המיוחס
 לר' עקביה גאון יש למקטק מאלד אם הוא כתבו; גם ידוע שבציון ר' עקביה לא
 הורשו עיניו הסכומים לכתוב על ספר אשילו הלכות וגופי תורה לפרקנים נדבכים,
 ואם כתבו מעט זה היה רק בחשאי וציגולת סתרים, ואף יכתוב ר' עקביה ספר
 מלא קורות עמוקים שהם יותר סתורים מן ההלכות? עוד מלמדי להרא"ע ז"ל
 בפירושו על ס' קבלת על פסוק הן חלק לשבעה וז"ל: עיקר שבעה במקרא מה
 שאמר בעל ס' ינייה והיכל הקדש וכוון צאנזע עכ"ל, אשר מזה למדתי כי
 הרא"ע לא היה יודע מי היה ומהזכר שאליו ידע היותו ר' עקביה בודאי היה
 מזכירו בשמו. ועתה אשאל: אם צאנז הכא"ע לא היה בודע מהזכר זה הספר
 איך נדעו לחתמו? ואם נדעו של הרא"ע היה הדבר פשוט ונזכר שלא היה ר'
 עקביה מהזכר זה הספר מאין יבא לנו צימים האלה מופת או עדות על היותו
 מעשה ר' עקביה? הנה מופת כזה א"א להוילאו רק מדברי הקדמונים ואם נדעריהם
 אלו רואים מה שיוכיח הספק שזו אין צידנו דרך לנא אל ידיעה כזאת. ועתה
 אחרי כי נעדר ממנו עדות נותנים אחרים, כפי אל הספר עלמו לראות אם
 הענינים הנכללים בו יציאו אל ידיעת הזמן שבו נכתב, והנה במעט העיון בו
 מלאנו ראינו כי המהזכר הלוז והעתיק כמה דברים מן הקדומים לו גנון
 חלוקת האזהות למואלים אהמ"ע צומ"ק וכו' ושבע כפולות נגד"כספת (ושלש
 אמות חמ"ס יראה לי שלקח אות חל"ק מומלת חויר ואות מ"ס מומלת מ"ס
 ואות ש"ן מומלת אש וזה מהם ח"מ, אשר כותבו בזה אל היקודות שהם
 הושחת בעולם ולכן קרבן אמות, ומה שלקח רק ג' יקודות וסמיע הכניעי שהם
 ארץ נולד כפי דעתי מרוב חפזו לננות כל ציניו על ג' מקשרים לנז, והם ג'
 ז' וי"ב, כמו שאמר לצוקף ח' על גבי ג' וג' על גבי ז' וז' על גבי י"ב) וכל כיוול
 בזה למד ממרי דקדוק שהיו צאנז הגאונים: ורעיון שבעה כוכבי לכת וי"ב גבולי
 חלבסקון ולירופי כל"א שערם וי"ב מולות וכדומה למד מן ההוכניים הקדמונים
 אשר פסריהם החלו להמרחות ולהחודע אללנו ע"י העתקות הערביים קצבי לזמן
 הגאונים, גם ידיעת הד' יקודות אשר הוא שם אותם שלש מן העשם שאמרחי
 אינה עיקרית בלמונתו ולמדנו מן חכמי יון בקיוע העתקות הערביים; וכן
 חדין בעלמך על אשר ההודעות האלה יז שכולן לוקה מן הספרות שאלה המהזכר
 צמי מקדמו. ואם יתעקש אדם לומר כי אולי נהסוך הוא שהאחרים למדו ממנו
 לא הוא מהם, ולכן הוא קודם להם צאנז, אשיצו כי אדות גדול יהיה שחכמים
 רבים וגדולים ומסורים כמות מדינות ומסולפים זה מזה בלמודיהם יסכימו יחד
 להעתיק וללמוד הנחותיהם מן הספר הקטן הזה אשר מהזכרו היה בלי ספק חלש
 וזה מאלד כנגדם בתיקף ידיעותיו (כי כן אלו רואים שבמנותו י"ב מנהיגים
 צנעזכר ונקצה שכתב הכיח והלז שהם המנהיגים הראשיים צנוף האדם והכנים

חמתיים המרה והעמול שאינם כל כך הכרחיים למי האדם, ולכן יותר קרוב
להאמין שהוא למד נוסח, לא הם מונו, ויחל לנו מזה שהוא היה בזמן הגלונים,
ולפחותות מלאכתו אשר עשה נשאר הספר הקטן טעון ימים רבים צקן וזית עד
שהרבו "ז"ל לא ידע מוננו דבר. ועל שאלתך מה בין חסון ונחמסון ואיזה שם
הוא העיקר אין לי להסיק רק כמו שכתב בצל"ס' מועד דוד דק ס"ד כי לפי שאין
נחמס הוא יום טוב לשיכך קראו אותו מנחמסון, אשר שם העיקרי הוא חסון.
ישם כיוצא שאין צירי ס' גלילי כסף להכ"ר כספי ולא ראיתי מועד, וכן
הדין גם לס' מועדי מלך שבים ועלם מונני מליאותו צעת שכתבתי אגרת כ"ה,
ועד עתה לא זכיתי לראותו כי יקר הוא.

זאת ראיתי ומסקים היום לחשובות ונכתב הנעים, והאל יענה שלומך וילליח
דרכיך והיית כגן רוח עד זקנה ושינה דשן ורענן כהשוקת

יש"ר

נערך נחמס טבת תקל"ח לס"ק.

4.

Schreiben des Herrn Dr. J. Levy in Breslau an Herrn Ignaz
Blumenfeld in Wien.

צ"ה צדקלו יום ג' אחרי יום הבכורים לס"ק.

כן כל יקר ראחם עיני צהלות נגלות לפני ספקך היקר אוצר נחמד כשמו
כן הוא מלא חן ויופי, דברי חכמים ומדות, אשר אמרו ללשונו נגזיר, שפתו
חמו, והנה עד עתה האירו לנגד עיני מחצית ראשונה ושניה, ועד השלישית אני
צא עם בספר לאמר: הואל נא לפני וקפחתי גם הוא אל אולך, להיות גם אנכי
משוחזי הטוב ותושיה, הצונים מצות למו, לא לנללות אולרם כסף וזהב, אף לא
לעשות להם שם צדק (כי מי יחכם ויעש? או מי ייעזב וטוב לו?) אבל לקיות
מעברות העפר אנכי נור מתנפקות, פניני אמרות קדמוניות, היושבים ראשונה
בהיכל החכמה ופחדם המזונה, אשר הניחו שום אחריהם לצדקה צדק הארץ,
וחכמם לא יסוף מזה ישראל. —

ולמען לא יקלו פניך ריקס אגיהם עדיך היום דבר קטן, והוא להעיר
ולהפוך אורה על וטנה אחת, אשר בהשקפה ראשונה נראית סמונה ומחומה
עד לממד, צלולה בדברי הלכה ודברי אגדה, ונלאו כל המפרשים לצארה
על נכון, אולי יישנו דברי צעני החכמים, ויהא רעוא ראינא מילתא דמתקבל,
וז"ל המנהיג פק צ' הלכה צ'): יוסי צן יועזר חומר שלל לכמוך, יוסי
צן יוחנן חומר לכמוך, יחוסע צן פרחיה חומר שלל לכמוך, ניהאי הארצלי חומר

לסמוך, יבורה בן עזאי אומר שלא לסמוך, שמעון בן טעם אומר לסמוך, שנועיה
אומר לסמוך, אבעליון אומר שלא לסמוך, הלל ומנחם לא נחלקו ולא מנחם נכנס
שמאי, שמאי אומר שלא לסמוך, הלל אומר לסמוך, הראשונים היו נשיאים, שניים
לכם אבות צחי דיין, ע"כ. —

(א) והנה כל קורא המטה הזאת כלורתה ישחומם על המראה, ונה ראו על
כס לזכיר מחלוקת יונה, אשר היתה בין התאים הראשונים, מיעות יוסי בן
יועזר ואילך, אשר נהרג ציטי השמונאים, יוסר מג' מאות שנה לפני זמן קדור
המשניות, והסתלולות מחלוקת כזאת בין נשיאים ואבות צחי דיין, עד אשר כונה
דורות שלי השקק, דבר זה מאד, ולא מנינו דוגמה בכל הש"ס, וכן אמרו צירושלמי
סס, בראשונה לא היה מחלוקת אלא על הסמיכה בלצד, ועמדו שמאי והלל ועשו
ד': וע"כ חקפתא חגיגה פרק ז' וז"ל: מניינן לא נחלקו אלא על הסמיכה
בלצד וכו'. ואיך יתכן שזאת ההלכה ר"ל של סמיכה היתה מניינה כ"כ מן שאר
ההלכות, שחלקו עליהם אבות העולם דור אחד דור, ולא יוכלו לעמוד צניין
ולתקנים אם סומכין או לא סומכין, הלא דבר הוא. — מלצר שנראה כמתנגד
למאמר רבי יוסף, הנא דקדור עולם ומיעוקו עמו שאמר, מתחלה לא היה מחלוקת
בישראל אלא צ"ד של שבעים ואחד וכו' שמונה הרכה צ"ס (סנהדרין צבלי דף
פ"ח ע"ב ירושלמי סוף פ"ב חקפתא פרק ז') ואינו מזכיר זאת הלכה ליוגלת מן
הכלל. — ועוד תגדל התמיכה, הלא יוסי בן יועזר אומר שלא לסמוך, וידוע
שפסק הלכה כהן דלא כותי' אלא כבית הלל (שה' משה ג') שאמרו מצידין
שמים ועולות וסומכין עליהן, אם כן האים אשר אמרו עליו (תמורה דף ט"ו
ע"ב), כל אשכולות שמעמדו לכן לישראל מיעות משה עד שמת יוסי בן יועזר היו
למדין הורה כמשה רבינו ע"ה, היתכן שאין הלכה כמותו בכל מקום? — גם לא
מנינו הלכה אחרת כיוולא זה שמשנית צפירוש צס התנאים שקדמו להלל ושמאי
(וע' לקמן בסמוך) ועמד יש להסתפק אם כצד היה להם משניות כחונות בזמן
קודם קדור המעשה (1) הלא מראה כי גם אותן ההלכות שנקראו צסם הלכה
למשה מסיני ואחריו ז"ל שקבלה צידם הלמוד מפי רב, אעפ"כ לא הוזכרו צסם
זה צמטה, וכמו שאמרו על זה צירושלמי (פיאה דף ט' ע"ב) כונה הלכות כאלו

(1) ע' מה שכתב הרב החכם מוה"ר גייגר י' צמחב עתי שנו כדף צ' לז 474 וכו',

המחברת הזאת איננה עוד כעת תחת ידי לעיין בה, אכן אעתיק כאן חוקן דברי המחבר
הזה המובע לעינינו מוצא צכרם סמך מחברה שלישיה מכתב ה', וז"ל סס, גם שאר תנאים
לפניו (כלומר לפני רבינו הקדוש) כסנו משניות או. מוגלות סתרים וכו'. עוד הביא
החכם גייגר סייע לדבריו מדברי Epiphanius שהזכיר משניות משניות Deuteroseis יוסר
מחמת. והנה עפישלמיוס מזכיר ארבעה מיני משניות, משנת משה רבינו, משנת רבי
עקיבא, משנת אלא או יהודה ומשנת צני השמונאים וכו' ע"כ, וע' ב"כ מה
שכתב על זה החכם החוקר מוה"ר ש"ר לוצאכוני' סס.

לעסם ציניג וכלרון משקפות צושטעט ע"כ, ונדאזי מעסעס זע וואלי עור מעסעס
 אפריס, לא הציכרו אותם הקדמונים למולידי הכלכות, רק הם הבינו לנו לחורשה
 מילי דאזות, כוללים יקודי דתם צכללס, הכהנה כהנה ושלד דצרי מוסר צונס'
 אצות פ"א, גם איזע מעשיות נאמרו צטום, כמו מעסעס דשמעון בן שטח שחלס
 שונים נשים צאשקלון (סנהדרין דף ע"ה ע"ג) ויהודה בן טצאי שברג עד זונם
 (נכות דף ה' ע"ג), גם לפעמים דצרי הנה צצ' התלמודים ומודעס, גם איזע
 גזרות ומקנות נאמרו צצריהא (שבת דף י"ד ע"ג), יוסי צ"י איש לדידע ויוסי בן
 יוחנן איש ירושלים גזרו טוואס על ארץ העמים וכו' שווען בן שטח מיקן כחוצה
 לאסעס וכו'.

ב) ואל תשיבוני הלא משנה ערכה לפינוי, אשר נכלית כקוחרת לדצרינו
 האחרונים, וביא צעדות פ"ח ה"ב ד' וז"ל העיד רצי יוסי בן יעוצר על חיל
 קמלא דכן, ועל משקס בית מעצמיס דלינון דכין, ודיקרב צוואס ומחלצ, וקרו
 לים יוסי שריא ע"כ, הרי שעיניו הלכה קצועס שצאנרס ג"כ מפי יוסי בן יעוצר?
 דא ביא חדא, ועוד הלא גם כאן צעלו דצרינו, ולא זו בלבד אלא קדאו לו חכמים
 צסס נכלי "יוסי ישרא". — לזאת אשיב הלא גופא קשיא, איך יעלס על הדעת
 להקל בצעודו כל כך, ומי זה יעיו סנים מצני דורו לקרא צסס גנאי כזה, אז
 עכ"פ ציניגו הלוי לאיס שצכר צעלסס כחריס, שזיס ככן, נשיא וצצי החכמים,
 ומכ"ס נדורות האחרונים צאון רשצ"ג ורצן גמליאל דיצנר, שצאנרס הפסק העידו
 שאר החכמים שזכרו שם, מי זה הוא אשר מלאו לנו לעשות כן? —

ועוד מה ענין יוסי בן יעוצר דקדים טובא יותר מנאחיס סנה לכאן צין
 שאר המעידים האחרים צאון נאד כמו שאנרנו? — ועוד היכן חמלא שסעיד
 הסשיא ולפני מי העיד, הלא היו כלס תלמידיו, ואע"פ שמיניו ג"כ לרצן גמליאל
 שס שסעיד, זה היס לצחר דאעצורו ומשיאות, ולא היס לו אז עוד יותר שאת. —
 ועוד צככל הספריס נאכר שס צסס רצי יוסי צ"י, וידוע צציויס האשונים עוד
 לא השתמשו צסס זה וגדול ורצן שסס, ודוחק גדול לשצס כל הספריס — ואל
 יושר לצך לחלוט העומנו, סלא בלבד שסס צעליס מחוס עליס, אלא גם הלשון
 צעלמו מעייר שוטנרס האחת עתיקס ומשוברס מציבורתיס שגלשון ארנויס נאמרת,
 ונוסף לזס כי נאעע כל הספריס החלונים שמתצרו קודס ואן סדור בושניות
 נשארו גלשון ארנויס כמו ונלח ענינית ועופסי שטותס המצורכיס צס"ס וכדומה —
 ולולא דנאחסינא בייהי לוור סיועזר איש הצידע (נאכר צונס' ערלס פרק צ' ה"ב
 י"ג) לשר הי צאון רצן גמליאל הזקן, וכו' היס ומחלמידי צית שמי, כמציאר שס
 צצירוס, היס לו בן ובמו יוסי, כידוע שסס יוסי וכו' כינוי ליוסף נאפסט ציוניס
 הסס למאר, וזיס הי אורו הן צאון רשצ"ג אז רצן גמליאל דיצנר כשאר החכמים
 שמועידים צזה צאון, וכו' אורו שמועיד צונס' עדיות פ"ח ה"ב ד', ויחא ג"כ סלא

נתקבלו דבריו, כי נודלי הים גם הוא נחלמידי בית שמואל כמו אביו יועזר, וצטעו
 כחצו המעתיקים צריחה בעקום הברידה, אשר נוח להתחלק, גם כוונת הזאת,
 כ"ל לריב הים יוחר ונודל צפיהם מנולת הברידה. (ע' ככ"ז ונה שנתכז עוד על
 המשנה הזאת בסמוך).

(ג) נשוצ ענה למשנתו שאנו דנין עליה (חגיגה ז' ז'), ולמען לא אעמיס
 על הקורא עוד הכבד מה שיש לדקדק במשנה הזאת, אזכיר עוד קושיא אחת
 וגדולה היא אצלי, הלא אין שום כחשך למשנה הזאת, לא לפניה ולא לאחריה עם
 אותן ששינו צאחור הספק, ומשנה א' אוקרת לדרוש בעריות צ"ז צמעשה צראשית
 צ"ז צמרכה צחיד וכו' כל המסתכל וכו' — ומשנה ז' היינו מתניחין דידן, נחלקו
 אם קומינן או לא קומינן, וכדומה גם במשנה ג', ומשנה ד', נחלקו צ"ס וצ"ס
 ביום שצוה שלמה העלמה, ומסיים שלא לקיים דברי האומרים עלותם אחר השנה,
 ומשנה ה' עד סוף פירקין מדצרת צדיני נטילת ידים או נטיילם לאוכלי חולין
 צעכרם ואוכלי מעשר מרומה וקדש ומשנה, גם מונה מעלותיהן זו למעלה מזו
 וכו'. — ואף אם אמרינן כמיו דוכחי אין סדר למשנה, היינו צחכי ומסכחות,
 אבל צחל ומסכחות ומכ"ס צחד פירקא לכ"ע יש סדר — (2)

אני טרם חלל לפדש המשנה הזאת לפע"ד אקדים רק בקדמה אחת, אשר
 לנו לריבין לה, והיא דחנא דידן לאו דינא דמתיבא צ"ט צלמוד אחא לשמעונין,
 דאם כן העיקר סקר וון הספר שלא נוכח כאן ולא צמשה שלפניה מיום שוצ
 כלל, ועוד הוי משנה שאינה לריב, דהיא גושא, רלוני לוור הדין אם קומינן
 צ"ע או לאו, כצד נאמרה צדינה ספק צ' ה"ז ונשנית כאן הלכה ג' במחלוקת
 שבין בית שמואל וצית כלל, וכמו שהעיר בצד קלה מזה החוס' צמס' חגיגה דף י"ז
 ע"א ד"ס צ"ס, וז"ל צצילס פ"צ דף י"ט מיתחיל והחם עיקר והכא אגב גררס
 נקבא ע"כ, וזה נקבא מיני' לדינא, אם גם ראשוני החכמים נחלקו צה, שלא
 ודאי דצד חדס אחא לשמעונין, צונה שנוגע צמנה דחם צכללס, אשר לא היו
 יכולים חלס החכמים להשוות מודותיהם, ונהסוה ממחלוקת צעיקר הראשי
 (פריניליטיענטטרייט), וכן גררס קלה ומסיוס לשון המשנה ילא מנחם וכו'
 הראשונים היו נשיאים וכו'. וממנה כלומר וון המחלוקת הזאת יחד תקועה לחלות
 צה החכמים הצאים אחריהם הלכות פרטיות המסמעות ממחלוקת הראשונה.
 (ד) ועמה נשינה עין ומקורס על מלב אומתנו צונה שנוגע ליסודי דחם
 צזמן הסממנאים ואיזה טנים קודם להם, שנאמרו זמן חי יומי צן יועזר, הכס

(2) ע' ג"ס מה שכתבתי במחצתה Literatbl. des Orients 1849 Nr. 38
 קדור ו' המשנה הראשונה של ווס' עדות, אשר נחשבו צן גדולי המסמכים ואיזה חכמי
 זמננו, ולא מלאו המסך כלל בין ג' הראשונה צ' החכמות, והראשי לפי צפניה
 מקביות כי קבור חזק לכן ומשוללות אשה אל אחוה.

ידוע כי אחרי מות שמועון הדיק וזימני חלמידו אנטיוגוס חיש סוכו נחלקה האומה הישראלית לחני, ותחלית העם לבס הולך אחרי דרכי היונים, אשר אז כצר נתפסעו באלמות בני קדם ויעשו להם שם במלחמותיהם אשר עשו בקרב הארץ, אף כמנחתם עומדה להם, לקחת לב יושבי האלמות האלה ויהם בני ישראל ומקליהם הכנזים חתה ידם, ולעשת בקרבם ניווקים ונחשנותיהם גדלות במה שנוגע באלהיות, בתיקון המדינה ובאשר עני האנושי, ומיד אחרי כנס אלכסנדר מוקדון את ארץ הקדם לנחתם בארץ יון בין הכחות חלוקות גדעות, הפילוסופיה של הנחמלקה אפיקור, וראשי דבריו הנודעים הם: «נעם» אין טוב למעלה מן העווג, וכל מה שחשעג הנפש ביותר כן תאריך חיורה, אונם יש אלהים אבל גופותם מחוצרים ממלקים כגופות בני אדם, אבל דקים ביותר, אלה האלהים שוכנים ב"ב צעוג למעלה והם נלמדים בלתי חולפים, ולכן ראוי שנגדוד אותם, אבל דבר אין להם עם האדם, כי לא יכריחו הטבע, אף לא יוכלו לעשות נאומה צעולם לטובת האדם ולרעתו". —

והדעות הנפסקות האלה מלאו להם ונראה דרך סלולה בין קלי הדעת ובפרט בין אנשי קדם, אשר גם הם יאספו להענג נפשים אף כי תחלם גופם בזה, ויחזירו מועדים במאכל ובנשתה וכל יופי והדר בלגושים ונמשכותם. ומן הפלא כי כמו שזמנו כותבי הדורות וקורות חמני יון על אפיקור האכר, (3) כי מקור אחד בספר המסורר היוני החוקר ומדבר בצריחת עולם (Hesiod) הטעה אותו לדבר חושה על האלהים ונעשה בני אדם, כן אנו ב"ב על דרוק ונחמם (אזרח דר' נתן ספק ה') שמועו מפי רבם אנטיוגוס "אל תהיו כעצדים וכו', וזה הדבר הכשילם ואמרו ומקורה הוא צידי הפרשים שהן מלעדין עלמם צעום" ונעום" צ אין להם כלל ע"כ, ומואל שם ב"ב שהיו הדוקים ומשחמשין בכלי כסף וכלי זהב וכסףו בתחית הנחית", והכל כעין מה שזמנו לאפיקור וסיעתו. (4) ומן הפילוסופים הזאת של אפיקור נכתעפו אה"כ הולדות שקר ודעות נפסקות להלדוקים, שהאלהים הנעלה מאל מהשגת בני האדם לא יגלה סודו לעבדיו, ועל דבר ה' הנגלה לאזרחינו על הר סיני, עליו אין להוביק וממנו אין לגדוע, ואין צינולת המכממים לפרש הכחוצים כפי כמנחתם ודעתם, כי אין שפע אלהי עליהם, ולכן כל המלות וניאורים של הכממים הנקרא בפיהם חורה שצעל סה, כלין נחשבו צעיי הלדוקים. ונודעים ב"ב דברי יוסף הכהן בפרטיו קדמוניות ומלחמות

Sext. Emp. adv. Math. X. 18. Diog. Laert. X. 2. 13. — (3)

(4) נראה כי מה שזמנו בצריחת זל פרדם כינוי לחכמה (מגינה י"ד ע"ב) במקומות רבים, הוא שם מושאל מן כח האזה שקראו להם יושבי גנים (philosophi ex horto) וגם מאל גנים של אפיקור (horti epicurei).

היהודים 5) שנדעם אותם לכה אפיקור היוני נמשכנותם ונמשעיםם, ודננו ככונים.

ולעומת זה החלונות הפרשים בכל מאמני כחם ועמודו על נפשם, לאשר ולקיים כל ציורי ופירושי הנקראות וקצלות אצותיהם אשר צידם, ולולא הם כבר נשמכמה מורשת נחלת אצותינו, והיתה נשאלת ההורה שכתב קמורה וחומה באין ונצין.

אך גם זאת מונה נענע הלנושי, ובפרט אם הדבר נוגע נענין הדת, כל אשר יוסיפו קלת אנשים להכיר מלכות וחוקים, כן יוסיפו אחרים מלוח על מלוח, גזרה על גזרה עד אפס מקום, זה קוטר הבנין לאמר ערו ערו עד היסוד זה, זה גובה עליות ומגדל וראשו נשמים, שית נוקפות לו ללו קו לקו. ולזה הקלות נכלות הנקצילות, ובכל זה יורה הנסיון כי משגכה אשה את אחותה, כאשר יאמר משל הקדמוני "מן הקלה אל הקלה נחנכת". כן היה הדבר גם צבת הפדושים, אשר מקליהם קדשו עלנמם נמותר להם נפרישות ומקירות יתירה, וקצלו עליהם גזרות וחומות שאין רוב הנצור יכולים לעמוד בהם, לא השמלנו רק להחזיר ההורה ליושנה, אלא כונעם קימו נעלמם, וישן מפני הדם חוליו — וזה אשר נקראו נפסדים החילונים כח האיסורים, ובאשר מוסר נהם סופר היהודים וקדמוניות הוא יוסף הכהן, הם ר"ל האיסיאיים לא הלכו אל המקדש, אף לא הביאו שם קדנות ונחמות להקריב בחור הקבל, כי נדלילו עלנמם מן שאר העם בקדושה ונעברה ולכן שלחו קדנותיהם צדי מלוחיהם 6).

יהיה העם שלא צלו אל המקדש ושלחו קדנותיהם מה סיבה, רק את זאת נדע, כי הנחת אלה הקדנות לא היה רק על ידי אחרים, ור"ל היה קשה להם הדבר, היות יוכלו לקיים המצוה כדלוי, כי ביחש קצלה ציד המכמים שאין השליח סומך, וגם לא היה איפשר לקנוח ידיהם על הקרבן נצותם, ולשלחם אז"ל אל המקדש, כי גם לזה נחנכת הקצלה, שחבף לקמיכה שמיעה, וכמו ששנינו משנה מפורשת (נוס' נחמות דף ג"ג ע"א) הכל שומעין חוץ ומקדש שועה וקטן וסליח וכו' נעקום שכותבין שופטין, וחבף לקמיכה שמיעה ע"ל, וגם לא היה

Ant. 13, 17. Bell. jud. 2, 7. 5)

6) — Ant. 18. 2. — ובה למייעת ציחם אל המקדש צום נחלקו החוקים, ולדעת הרב הכהן משה"ל פראנקל ר"י נחמנכו (Monatsfchr. 1853 Febr. Hft.) יהיה העם לפי שחלקו על הנצוים נהכח אשר הסרה, כי ההכנים נעקדש לא הכינו אותם כדלוי ליעהם, ור"ל ראו את עלתם כעמלי מהים לפי שמחוקרין הוזה ע"ש, אך לזאת יקשה קלת איד שלחו הקדנות להקריב, הלא ההכנים המקריבים היו נמשכים צעיניהם במחוסרי חוש, כי אי איפשר שלא נעמחו צותם כל ימיהם, ולא יוכלו להקריב לפי דעת האיסיאיים וע' מה שנכתב עוד לקמן בה.

בלישכרות להכניס ידם בפנים כדי לכמוך, כוונ שמואלר צונס' זנחים דף ל"ז
ע"ל וע"ס גם בחוס' ד"ה וואי שאל סמיכה.

ה) לכן נראה כי זאת הסבה הניעה אותם ל"ל את האיסורים לוותר כי
בשעת הדחק יוכלו להקריב את הקרבן אף אם לא קנונו ידיהם עליו ונחוסק
סמיכה בדיוצד כשר, וביא דלא איפשר לא איפשר, ולפי הגרסה היה זה המקור
להלכה שסמיכה שייך מלוא ואין כשרה ללא צדס (ע' עונות שס, הורח כסנים
על הפסוק "וסוף" וריש תס' יומל) וכן אמרו ג"כ צמני דוכמי בחופס, וכל"ז
יקסם היך יוכלו כז"ל להוליא הנקרא כל כך עונותיו, אע"פ שנקרא מלא
דבר הכחוס "וסוף" ונסיה מועט אבל הקרבנות, ומס נשניה זאת העבודה כ"ל
סמיכה מכל שאר העבודות, לוור שמוסיה היז רק לכתמילס ודיוצד כשר נלא
סמיכה: גם הדין נוחן שאינו כן, ללא זאת המלה היא ועיקר ההקדשה, וכנו
שכתנו כל המפרשים לאשונים ואחרונים צניאור מלוא הזאת, וע' ג"כ מה שכחצ
הרז"ק צפירושו על החומס דף ס"ד ע"ל וז"ל צעור שמועס צני האדם וגמרים
במחשבה צדור ומועס, לוב השס כי כאשר יחטא ויציא קרבן, יסוף ידו עליו
כנגד המועס וכו' ע"כ. ואע"פ שהיה רק שייך מלוא? ללא ודאי שרק הכרח
גדול כנו שזכרנו היחה יכולה להיות סבה להלכה זאת, ומונחיה היה חלוי קיום
לו צטול דעות ומלך הכח הזאת של האיסורים, כי אם לא הקרינו קרבנות כלל
סיו מוזכרים ומוזכרים ענני ישראל, ולא היה להם חלק ויחלה בחור אחיהם, וביחה
ההלכה זאת, שסמיכה שייך מלוא, נקוצלת כן דור אחר דור, עד שקתס נקווסס
גם צומחור.

והנה יוקי כן יועזר נקרא צפירוש צמשה סוף פק חין דורשין "חסיד
שצכסונה" ונמנה לכת האיסורים, והס הנקראים חסידים הראשונים שלמדו דרכי
הקדוה והנהיגו את עלומם צפרישות יחירה, גם לכלו מוליסן צטהרה (ע' מה
שכ' על זה הכחס פראנקל כ"י צומצרתו הנזכרת לעיל) וגם הוא יוקי צ"י לוור
שלא לכמוך, וכדבריו כן היו דרכי צ' הנסילים אשר עמדו אחריו, ודוע ג"כ
שצונן הראשון של מניחה הכח הזאת היחה נכצת מלד והנסילים ג"כ צעורס,
רק אח"כ צונן הלל ושנאי, ולולי כצ צונן כצותם שועיה ואצטליון, היו ללא
האיסורים למסול ולסוקס להכניס, וכנו ששינו צמותם משה צפירוש, ילס מנחס
נכנס שואלי, ואחריו עלה צננ' (חגיגה דף י"ו ע"ז) להיכן ילא, אצני אחר ילא
למכצות רעס, וכצ אחר ילא לעצרת המלך ע"כ, וזה הליס מנחס כצ ידענו
מה היה לו, שהיה נלי פק אחד מן האיסורים, כנו שמואל צפירוש צקדמוניות
של יוסף הכסן, שהיה ידו של מנחס עם יד הורדוס שונל הככמים וחסן

צאצאם. 7) וזה מוכיח לטעם רבא, שילא לעבודת המלך, וברייתא מסייעת לי' כמו שאמרו סם ג"כ תניא נמי הכי ילא מנחם לעבודת המלך, וילאו עמו שמיים זוגות תלמידים לבושין סיריקין ע"כ.

ו) ומדי גשלי את סם מנחם על ששחי, לא אכחיד תחת לשוני, כי מה שאמר כאן אצ"י, מנחם ילא לתרבות רעה אונם יוכל להיות ומשי סביע להורדוס, וניצח עליו וילא לעבודתו, אמר עליו כן שילא לתרבות רעה, ואצ"י ורבא נר אמר חדא ונר אמר חדא ולא פליגי, בכל זאת נראה יותר לומר, שאמר עליו כן, מפני שנתחלק לו מנחם זה חצרו של הלל מנחם אחר כמו שנאמר: הנה צופעות השלוחים (Acla 13, 1.) זכרו ג"כ איש אחד ושמו מנחם אשר נתגדל צקטותו עם הורדוס, והוא היה מן הנוצרים ומסייע להפיץ דת החדשה של משיח, כמו שנאמר עליו סם, וצ"כ זה מנחם היה מי יותר מששים שנה אחרי חצרו של הלל, כי הלל מי כשלישים שנה לפני מוסרם של אלה הנוצריים, וזה מנחם הנזכר צופעות, מי לפחות שלשים וכמה שנים אחרי תחלת מוסרם, כי מוסר זאת האמונה החדשה היה נחבז בזה הזמן כנראה סם, וע"כ גם הורדוס צופעות הוא הורדוס השלישי אבל הורדוס בן דורו של הלל, היה הורדוס הראשון המוכנה רבא, ואולי מפני חלוק אלה השמות מנחם ונחם והורדוס והורדוס צא להם לומר שמיים ילא לתרבות רעה.

היולא לנו מכל זה שמיים הראשון היה מן האיסלאים, ונודעי גם הוא אמר שלא לסמוך, אבל לא זכרו דבריו צמימה לפי שכבר הוכר מלכות צ"ד, אבל הנשיאים הראשונים מיימיה יוקי בן יועזר ואילך עד הזמן ההוא ר"ל עד שמעיה ואבטליון הסזיקו צדעה האיסלאים, לצלתי צא אל הנוקדה ואעפ"כ יוכלו להקריב. ושם חללו אם הוא לפני האות שיוכי צ"י ומצרו אונם שלא לסמוך כדי להזיק צדעה כס הוא, אך אם האיסלאים דרשו זאת ההלכה ותלו אותה באילן גדול.

ז) ואם האות אונם צדעה ההשערה יתבאר לנו על נכון במשך המשיניות צפירקין דאין דורשין, כי כל הפרק ההוא קונצ והולך ציפורי דת ומלכ שלם הכחות המוכרות צדעה עיקריים (גרונדערינלישיען) — משה' ח' אוקרת לדרוש צמימה בראשית צמיים ובתרכזה צידיק לאחוקי ונדעה האיסלאים כמו שזכרנו, שהם דורשים צדערים אלו צמוצמי צכנסיה שלהם ומגלין רזי החוריה לתלמידיהם, אע"פ שאינם סכמים מצינים ונדעהם, כמו שמועיד יוסף בן מתתיה

7) אעתיק קלה מדבריו כאן והעתיקה רומי אשר כעה חס יד ח'ל סם: Quidam Essenorum, nomine Menachemus fuit, per omnem vitam benigna voluntate probatus, praescientiam a Deo futurorum habens: Is dum adhuc Herodem puerum ad doctores pergentem vidisset, ut regem

Judaeorum salutavit etc. Aut. lib. XV. cap. 13. ed. Froben.

הכסן נהרבה ונקומו וידידיה האלכסנדרני הוא פילון נקפדו מיי הפרישות, שיש
צידם ספרים עתיקים, ומוסרים לחלמידיהם שמוח האלכאים וקודות ומשפיעים
אותם שלא יגלו כל זאת לאיש אחר שאינו מתבוננת (8) (ואגב זה אורה ג"כ
מאסור לרדוס נעריה ג') והספיק עוד להזכיר יותר לסמור מאלה דורשי
קודות וסוללין מה למעלה ומה למטה וכו' — ומשנה ז' היינו מחזיתין דידן
מפרסבנו זה הדבור עד הנה, ונאם זה המלוקות על המיכה, וכדאמרינן היתה
זאת המלוקות בין הפרושים ובין האיקיאים, אשר גם הם לפרושים יחסנו, רק
משונים ומה בנינוסיהם ונחומות יחרות, והלכה כן כדברי יוסי ז"ל ומנכיו
הצאים אמרו מהלכה כרווחת ככל מקום שממיה סיירי מורה ומעלה עליו הכהוב
כאלו לא כשר וכשר כדאיתא נכנוי דוכחא נש"ס, ומדייק ספיר «הכשונים היו
נשיאים ושניים להם אבות ז"ד», כלומר שלכך הלכה כן כיוסי ז"ל ומנכיו אש"פ
שהיה מתנגדת לדעת הלל.

ואגב דלחא נמשנה ז' דיני סמיכה בכללם גם בשאר ימות השנה, חנא ג"כ
נמשנה ג' דין הסמיכה ז"ע למודא, כי זאת ההלכה, רגומי לוור חס עומד לסמוך
ציום טוב הלוייה בהלכה הקודמת לה, כלומר אי צל סמיכה שקול הקרבן אפילו
צדיענדי, בודלי קומיין ז"ע, וזה טעם ציה הלל כהלל רבם שאמר לקמור, וכאן
הלכה כציה הלל כמו בכל מקום, אף שבסמיכה נשא ימות השנה לפירוט המזכר
אין הלכה כהלל, לפי מוסקי בן יועזר ומנכיו חלוקים עליו. — ומשנה ד' נשיית
נגד דת השלישית ר"ל להוליא מלכס של דרוקים, שהיו אומרים עלתה אחר השבת.
ונחלקו החכמים נעלמה שאל להיות ע"ס, ז"ס אומרים יום טעום אחר השבת,
ולא מיישינן שנאסר כאלו אנו מודין לדרוקים, וציה הלל מיישי, ומסיים ואזיל אין
כהן גדול מתלבש בכליו ומחרת בהקשר ותענית, שלא לקיים דברי האומרים עלתה
אחר השבת. ומשנה ה' עד סוף הפרק מדבר רק מן הפרושים שאכלו חולין
נעברה וכן האיקיאים שמתעירים עוד יותר לאכול על טהרת חרומה וטהרת הקדש
ומעלה. ובסוף הפרק נמשנה ו' הוא מורה הנועלות וזעבזו נגדי עם הארץ מדרם
לפרושים, נגדי פרושים מדרם לאוכלי חרומה, נגדי אוכלי חרומה מדרם לקודש,
נגדי קודש מדרם למעלה. יוסי בן יועזר היה מסיד שבכונה וביה מעפסתו
מדרם לקודש, יומין בן גודגל היה אוכל על טהרת הקודש וביה מעפסתו
מדרם למעלה ע"כ לשון המשנה.

והשתדל דלחיתן להכא נמלינו אנו למדין שמימות יוסי בן יועזר בוקיפו
האיקיאים הוורח על הוורח כל כך, שאפילו מעפסתו היתה להם מעלה עוממת
מדרם, ומעלה נוכל לוור שהמשנה מזכרנו לעיל (עדיות פרק ח' הל' ד') היא

(8) עיין מה שכתב הרב מהר"ר ש"י ראפאפארט נ"י בנכנוי העמים הק"ן מיי ומין
ר' אליעזר הקליר הערה 20 בקומה.

באמת מן יוסי צ"י הקדמון לפי שזאלנו לידידים האלכסנדרי צקפרו מיי הפרישות
וכן ליוסף הכהן צקפרו הקדמוניות שכתבו שיש להם לאיסיאליס ספרים מקדמונים,
אשר יבגו גם תמיד. וכן כאלה ג"כ שמה שזכיר עפישליוס שהזכירו לעיל
בבער, 1 שמונה ד' תשיח, וזהם אחת הנוכחם ונשנת בני הסמונליס, שזאת
המשנה היא קצרה ונהלכות ונימוסי הכח הזאת כ"ל של האיסיאליס, אשר החלו
להתפסס ולרוב ציני הסמונליס, וזהם היו כמונים גם דברי יוסי בן יועזר, "חיל
קנאל דבן" וכו', וכו' שזלינו צמיגה סוף משנה ו' שהיתה מנעחתו של יוסי
הזה מדרך לקודש ונשי שזכירם להחמיר יותר מומנו, כן נזכר לומר ג"כ של
קצלו האיסיאליס דבריו להלכה, ועוד הקלו בכוודו לחת לו כינוי הנואל שם "יוסי
שריא", וחולי חסרה נמשנה הזאת מלת "מוסס", כ"ל שהיה כמוצ בעיד מוסס
יוסי צ"י עלאיל קנאל וכו'.

ח) ומהוך הדברים אשר דברנו עד הכה תחבאר לנו פסקה אחת, אשר
ננועץ לא נואל דוגמחה בכל הש"ס והיא נזכרים דף כ"ב ע"ב, על הא דקתני
נעמינימין כל הזמים שקצלו דונן וכו' שזאל פסול קאמר הש"ס, לא שנו אלל
שזאל שרץ אלל שזאל וזה מחוך שמרלה בלזכר נזיר וכו' קסברי זקני
דכוס שזאל וזה מני משלח קרבנותיו, והכתיב ועסה פסח צמחם ססני (ש' ולי
שזאל וזה משלח ליעזר צדאסון) ותתקן למנוה, והכתיב חיש לשי אללו חכבו וגו',
למנוה, ולעכוזי לא, והכתיב וכו', ולבסוף מסיק זקני דכוס לא מקשי ע"ש כל
הסוגיא. — מי הם אלל "זקני דכוס" אשר לפי עניות דעתי זכרנו לא נזכרו
עוד צסם זה צבתי עוד זולתי כאל, ועוד פסם אחת ציננות דף ת"ה ע"א "ואנערי
לה חלופי צר קפחל ועיילי זקני דכוס", — ועוד כנה מן הזרות יש צהלכותיהם,
לא לצד היא גופא, כהן שזאל וזה שקבל דם בקרבן יחיד כשר צדיעזר, אלל חף
שזאל וזה משלח קרבנותיו, גם מה ששייכה החורה לשזאל וזה להציא פסח סני,
הוא רק למנוה, אלל זה הציא הפסח צטומאלו צי"ד צינמן יאל. גם מה ששייכה
החורה חכילת שזר פסמים, אינו רק למנוה ולכתחלה — ועינינו כואות כי לאלו
הלכות דחוקות יש דמיון דצ לזה שהזכרנו לעיל, סמיכה שיידי נזיר — והנה
חוס' שם דף כ"ג ע"א ד"ה זקני, דייקי שפיר דזקני דכוס על כדחך תנאי כו',
דפליגי אמתני' דתמיד נשחט דף ס"א, ואם כן יקשה עוד יותר לשון בגי' שם,
אמר עולל תקע לכו ריש לקיש לדנומלי וכי חיה כח מרובה וכו' הנואל עוד
לזות שפמים כואת צמי אמורא נגד תנאים, גם נגד אמוראים היא לשון זרה.

וקרוב דבר מאל צעיני לומר שאלו זקני דכוס הם חכמים ומת האיסיאליס,
אשר דברנו וזהם עוד כה למרבה, ומנעמיהם שזכיר: הנה ידוע שהאיסיאליס שכו
לכוד צאלות הכנז, כמו שהעיד ידידים האלכסנדרי, וע' גם מאלר עינים אמרי
צינה דף כ"א דפוס וויען, להכר המכס כ' עזרים מן האדומים, ומונלים שם גם

דברי איזקינזיו (Eusebius) וז"ל האיסוי היו צין כלם כארצות ארמים וערי
 בונים אשר לנטרופולין אליהם היה אלכסנדריה של מלכים ע"כ וע' ג"כ
 (Bellermann, Essäer und Therapeuten) ויפה כהן סרז צעל הענוך צערך
 דרם על הא דאיתא במס' צא צהרא דק כ"ה הרוגה שיחכים יורים, פי' ילך
 אלל חכמי דרום וילמד מהם והן ע"כ, וצלי ספק זקני דרום אלן חוקי הנגז
 שזכרו במס' תמיד דק ל"ז ע"א, ולאו כמו אלו דרום האיסויים נשנה צהם.

וכנה כזה הלאו למעלה כי אנשי הכה הוצא ראו את עלמם חנוי כעמלי
 נחיים, לפי שהיו חלוקים על אחיהם הפרושים צדיני טועלות וטהרות ונחמיות
 צהם עד קלה האחרון, ואשר על זה העידו עליהם סופרי הקורות הראשונים
 פילון ויוסף כי לא צאו אל העקדש ולא הביאו הקרנות צעמם אלל שלחו אותם
 ע"י אחיהם. וא"כ היה קשה להם נאלד הילך ויכל הכהן להקריב, הלא גם הוא
 לא היה יכול להזכר וטווחות נח, דשאלנה וטווחות שרץ היה נזר, גם טווח
 שרץ לא לרין הוצא, ומה שאין כן טווחות נח, אשר ימותו עליו צפחה פתאום,
 גם הולך להוות עליו, וא"כ היו מוכרחים לוותר שכהן טווח נח שעצד ענודתו
 כשרם אפילו צקצן יחיד (ואיששג ג"כ לוותר שאותה הלכה כ"ל טווחות נח
 הותרה בלצור מתפשטת כמו כן מנינוקי והלכות כה הוצא) וכמו כן נניח אותם
 ההכרח לוותר טענה נח משלת קרנותיו, לפי שהם, אף שגאו את עלמם כעמלי
 נח כל ימיסם, שלחו הקרצן ע"י אחר. ומה יסתעף מני הדין, אם הקריב טווח
 נח את הפסח צמועדו ב"ד ביוסן כשר, ועלה לצעלים לשם מונה, וגם אכילת
 הצפר של הפסח אינה אלא למנה, כי הם לא היו יכולים לעולם לאכול מצפר
 הקרנות מפני טווחותם כדלמנן.

ט) ועמה אחרי אשר הכחצו הדבור עד הנה והלענו איזה הלכות משוררות
 צה"ס, הנוצעות מנינוקי הכה של אלו האיסויים, וכו' למעין המתנגד, ועוד יש
 להוסיף כהנה וכהנה, ויכל הסואל לשאול, מני הם הללו צני אדם, מנינוקים אלו
 שומים ופנותיים אין אלו מוכחים? — הלא מוני יהודה ילאו ומנוקור ישאל
 נצנו, הכי אצד זכרם אנה, ונשכח שורש שונם צעצרת צקצן צני עומ? —
 הן המוקרים וסופרי קורות ישאל העתיקים יידיים האלכסנדרי ויוסף הכהן
 יכנו אותם צהם יוני *Eosaiot*, *Eosaiot*, נאין יאל להם זה צהם ומה שרשו
 צעצרת? —

אמנם המוקר העולה קריילער צספרו המפורד Symbolik und Mythol.
 der alten Völker IV. 404 ff. וחסריו המוקר צעללעכמנן צספרו הנזכר
 טרחו להפס כנה וכנה שרשים כדי להשוות את שם המצדה הזאת שידונר צה,
 כ"ל שום הייני לשם ענר, ועוד צשאר ספרים מוקרים הלאים אחריהם לקוטי
 צחר לקוטי, וצכל זאת יורה המצדון, כי לא עלמה ציהם. אף צזה דצכים אחרים

לחם ושפה אחת לכולם, כי אין לחפש אחר מקור זה השם, כ"ל של איסורים, בלשונות המערב, יונית או רונית, רק בלשונות בני קדם עברית ארמית או פרסית. קריינר ומחליט לומר כי השם נגזר מן מלת חוזה, ע"פ שכל הדבר מהם נאמר כי היו מתחנכים, והנאים אחריו מן מלת גיד, אסא, חישא, צנוע, או מן שם פרטי יוסי-יאשי וכדומה, וברב צעל מלמד עינים גזר אומר, כי מזה השם נחלק מלת ביתוסים כלומר מורכב מן בית איסורים, אך לדבריו המקור עליו מן מלת איסורים עוד לא ידענו. —

י' ואף כי לא חוכל להחפז, כי השערתו שאזכיר כאן היא כולה אומית, עכ"ז נראה כי קרובה מאוד אל האמת, אם אומר כי מקור זה השם בעברית היה "ישרים", ויש לי על זה כמה ראיות, לא בלבד מחכונת ויסוד הלשון כמו שאזכיר בסמוך, אלא אף דברי הנודתם בהרבה מקומות ומקיימים לי, ע' לדוגמא ילקוט שמועזי על תהלים י"א פסוק ז' וז"ל שבע כחות הן, ואין כח הנעולה שבהם שנקצלים פני שכינה זו כח ישרים שנאמר ישר יחזו פנינו, ויהי יושבה לפני המלך ורואה פני המלך ע"כ. והנה עינינו רואות כי ל' היות הסמכות לא יתן שם כנוי רק לזאת השכינה, וכנראה הוא שם עלמי להם, גם בדברים אשר נאמרו שם ובהם יסמנו היטב את אלה הפרטים שהיים חיי הפרישות והתבודדות, ויועיינים המיד כמה שאמר הטעם, ורוב עסקיהם בקורות וצדקים האלהיים, ולזה יתכן לומר מהם כי הם יושבים לפני המלך מלכו של עולם ורואים את פניו. וכמו שהנחל טהם ישרון הוא כינוי לאוונה הישראלית (דברים כ"ג ה') אשר נלי ספק נחמה נעמלת ישרים (צמד כ"ג י') יתכן ג"כ שהמדרש הזה, אשר נחמה את ענוה ליבד וצמחי ישראל נחמו לעמם זה השם. — ומצדדי זאת מונח גם במק הלשון, ונפנט צמחונת אצטל הארמית, ומנונה לפעמים צמקאל ע"ד שירי, ולמדה צמקאל חנ"ך המלומדים גם צממנה ונחלמודים להנציע אותה הכי"ס. ראה לנחל מלת איש כי ע"י נפילה הכים נחמה י' כמו שקמתי בדורה (שופטים ה' ז') צמגם הוא צמ (צמחית ו' ג') לדעת קלת, שהיה נפסי (שה"ס ג' ה'). וכן מן הפעל אמר נחמה צממית ונצ' המלומדים "איווא, איווא, איווא, לימא", וכן להפך כמו בת עברית, ברת ברתא צממית, הלצים=הרצא=הצא צממית, וכמו כן מלת עישה צממנה לדעת מן ערישה (צמד כ"ו כ'), אף כי נחל ממונו הפעל ערם (כללים ד' ז', מנחות דף ע"ה ע"ג). ואם כן הדבר מה מאל נקל לפרשים היונים להפוך מלת ישרים צמלת יונית *Εσκαί* אחרי הצליעם והפילם אות הכים, כי אין היונית קראו היונים כמו סקן כידוע. (ע"ג כ"כ סוטה דף כ' ע"א על מלת בשר איכא דממי שאל דכתיב נסין). וכמו כן לא היה כדו הדבר להחליף הכים גון כאשר נחל למדה בעברית וארמית דרך מכל מדרג, וזה יתליכו הארמים צמלות מדינהא, דמ, ולהפך בן בר. נבוכדראצר

בבוכדנאצר וכדומה, ונראה כי לזאת הסבה יבנה יוסף הכהן, ואחריו גם סופר הכנעני פליניוס את אלה ישרים *Ἰσσηνοί, Esseni* נחלוק הכים בזון (9). — יא) ואף כי לא הוצה סטערט רחוקות אנכי, אשר אין להן סעד חזק, בכל זאת לא חרכל להכחיד חמת לטוני, כי לפי עדות הכהם המוקד בקדמוניות קרייזר נקשרו שזכרנו למעלה (לד. 362 ff.) נקראו גם כהני באלילה *Diana*, אשר היה לה ציט מוקדש צומחו עשכעזום נחנך יון *Ἰσσηνός* כנעני דומה מונס למלה *Ἰσσηνός* של יוסף הכהן. אך לא לנד כי הסמות דומים, אלא אף לנימוסיים ולמנסגיהם של אלה הכהנים ושל האיסיאים יש דמיון רב עד להפלא. והנה אעתיק לפניך קולא נעים קלת מודגרי הספר הנזכר של קרייזר וז"ל שם "אלה כהני האליל ישרשו עלונם מיהר העם צוואכל וצמחה, גם נזהרים מנשת אל חשה ורחמים את נשרם צמים למרצה, לכן יבנה אחד מן המסוררים העתיקים (Callimachus Hymn. in Jov. v. 66.) *θεῖον Ἰσσηνός* כלומר מלך האלילים. . . מלה *Ἰσσηνός* הוא הואר למלך הדגורים וזאת הוכחתו הראשונה, ונזהר הוסאלם למונך על בני אדם. ונמלה הזאת הסתעשו רק כהני עשכעזום ספרעית להם, כלומר נלשונם המיוחדת להם, ויכנו כן לדגורה אשר נחשבה צעיניהם לטהורה וכל המי, וגם נחמה מוזן ועמים לבני אדם, ולכן נקראים גם המלכים הכולכלים את העם, גם הכהנים ליהוים וכלי הקרצנות צעם הזה וכו' "ע"כ. והנה זה יוסף בן נחמיה הכהן ידענו כי רוב השתדלותו נקשריו לחת צזה חפארת לבני עמו (ואולי גם להחפאר צעם צעיני הכוונים) נהרלותו כי ישור מאל ליונים המוכמים, אשר על כן ידמה גם כחות החלוקות בדעות צני ישראל לשלם כחות המסורקות נחמני יון, ועוד רבים כאלה. ולכן נראה כי זאת הסבה הכיעחו לשנות גם את שם האיסיאים אשר נזכר צנחצרות פילון היהודי הקודם לו שנים רעות, והים בקי צעם ונשנותיהם כי נכראה היה הוא עלמו מנר לחברה הזאת מן אלה הסוכנים נחנך מלכים, והוא יוסף החליף מלה איסיאים צומלת איסיני *Ἰσσηνός* כדי להשוות גם את שונם לכהני יון *Ἰσσηνός* — והים איך סיפיה נראה ברור צעיני כי הכת אשר דגנרו מונסה שם עד למרצה, היא קרלה את עלונה ישרים, ונזהר נחמה ציונית איסיאי, ויוסף הכהן שנה את שום צמלת איסיני. —

(9) ע' מה סתנצני על חלוק אלה האחרות צנחב עמי (Literatbl. des Orient 1846 Nr. 8). — ואולי מונח נ"ב קני לדגרינו (שון ישרים נחמה איסיאים) צנחך ערך אריוסמו סתב וז"ל אריוסמו רעוזה (אולי ל"ל סס רעוזה) המנלמלה הנקרא אירח *Ἰσσηνός* כלומר קדוםם ונשי הוסלחה וחקרה יוספו הכופא ע"כ. והנה ידוע שהאיסיאים נשטרע אלה אשר נכנו נחנך מלכים, עסקו לרוב נחממה הרעוזה, אשר מזה העעם חשנו איה חוקרים נלשון, לנזור זה השם מן אדא רעוזה, וסס יוספו Justus חרנוס רומי החת ישר צענרית.

יב) הלא תראה כי לפי עדות קדמון אחד מן הנזירים עפישלניוס צסקרו
נגד המינים סדר י"ד, גם נוקר השם של כת הלדוקים דומה ממש להשערתנו
על אודות האיקסילים המהגרים להם, מונזלים דבריו ומהם המכס בעל מלור
עיינים חלק חזריי בינה ספק ג', וז"ל שם "ראיתי כי לפי דבריו (כ"ל של עפישלניוס)
לא היה ראשיתם (של הלדוקים) לדוק בהוא רק ערה רעה, אשר נועדו ותארו
את עליון כך כרודפי לדק עכ"ל. והנה על אודות הלדוקים אף כי אשטוב גם
אני כי שהם הם הושאל מן צדק, אך לא נטעם שזכר עפישלניוס אלא מנעם
שאוור: לדעתי הפעל צדק הונח בתהלה על הלווא ותגבורת, ומזה נקרא "לדיק"
הגבור הונח על שולחיו גם הגבור הכונש את ילדו, וזאת ראשית הוראתו,
ומנאחי קעד לדבריו נמלה זכא נסוכית (שהוא כנוי צדק בעברית) שפטרנו דבריו
הכבד נלח וגבר על אחרים כידוע, וכן נמלה גם כלסון המשנה ותלמוד, עיין
בכמות (פרק א' מנחה ס') ולא זכיתי שתאמר יל"ו וכו', וע' גם נדה (דף כ"ב
ע"ב) וזכירו כ' חזיתא בן אנטונינוס לרבנן ע"כ, ולכן תרגם חזקוני "הם אים
לדיק" גבר זכאי. ונדחק אגב חזקוני, כי לפי דבריו אלה יתבאר לנו כיצד פי'
הפסקו (ישיב' ע"ט כ"ג) "היקם ונגזר ונלקח, ואם שני לדיק יולט" ע"כ.
ויחיה מלת צדיק ונודק למלת גזר שלמעלה, ופירושו מנחם וכוונת חזקוני, וכסל
דבר נמלה סוגות, והפסקו שלחזקוני (שם פ' כ"ד) מסייעני, גם שני גזר יקם
ומלקוח עריץ יולט ע"כ. הנה בראה כי גם לדיק צסקוק שלפניו הוא כמו עריץ
כאן, לא כפי' הנושרשים הכלחונים וזינם החזיק גם המכס געזעניות בתדרם
מלין שלו, כי פי' הפסקו הוא "שני של עם לדיק" כ"ל אשר נשנה מנחם
ישראל הלדיקים". — והנה גם כת הלדוקים אשר לפי ממשנתם נלחו לאחיהם
הפכרשים, אם היה הלווא מלך שהיו עשירים ונעלי זרוע ועשיר יענה עזזה, אם
מלך אשר היה להם חלק ויתרון רב על אחיהם הפכרשים, בחקונות היונים כידוע,
ולכן קראו את עליוס כן בשם לדיקים כלומר נולחים, והפכרשים הסליטו את שונם
לגנאי נמלה לדוקים צויו, ואף כי יש לי עוד דברים בנו ומכל מוקום לקרר אני
לכך.

אלהי השמים המצדק את עמו בשלום ינו אחד הכרסה וכסלוס וכן יריק
כל חכם לב הנגם למלכתה הקדש לעשות אותה, כל עוד נזכית נכתה אל חזקוני,
אשר כל כוונתו יאמר; אל תשחיתו כי צרכם בו. —

חזקוני ומוקידר אני

יעקב הלוי.

שירים עתיקים מפורשים על ידי שד"ל

(א)

תשובת רי"ה לרמ"ב על מתנצל על תוכחתו

(דיואן כי"ה חלק א' סימן קכ"ט).

בכה על-מחרת היום (1) בלילו	וגל שפלה אשר פרש צבא רום
ועיב דמעך שחק וחילו (2)	והשלך בערה נמי שללו (6)
ועל קצו פרוש כנפי יגונים	ויתנצל עדי צדקו וגנחו
והוסף מאפל על מאפלו (3)	ווסיר את-רגו עש עם בקילו (7)
והלבישו מעיל קדרות כתקרא	קחה סהרו אשר הוא שהרנו
לבד יקרע ביד ברק מעילו (4)	וכס כימת אשר היתה ענילו (8)
ועל-שחר פרוש שהרות לבדך	וכנורו ביד תנים תנחו
לבד ידע ימינו משמאלו (5)	ולבנות יענה הן את-חילו (9)

- (1) בגליון כתוב "לא פירנו" ואין דעתי נוטה בזה. נסחא.
- (2) המפורש מזהר לנשט, ומשורר את עלמו לבבות ולהחלין על פריה אהבו, והוא אומר לעלמו: בכה יומם ולילה, גם בכה בלילה בשביל יום העמדת, כלומר בלילה שזהה נודד ואין לך מערודים, הגלגל וכסול בכתך כנגד מה שאולי ימנע ונוק הכבי ביום העמדת, וכל כך ראוי לך להצטות בצביה, עד שדעושהיך ישיבו את השמים וכל נבאם.
- (3) השחק המוכר, אשר כבר החשיבו אותו דעשוהיך, פרוש עוד עליו כנפי יגונים, ועל ידי כן תוסף אשלה על אשלתו. מלת פניו כחבתייה מסבירה, ובכ"י שמוי, וכל ע"ס.
- (4) פרוש על השחק, מעיל שמור על וקשה בתחלה, כדי שלא יוכל השחק לקרוע אותו ואשילו קרע דק שיעבור דהובו ברק: כלומר יהיו שמיך אשלים, הכלה האשלה, וגם ברק אחד לא יאירי אשלה אשילו כנע. ולדעת הלומדי היקר מזהר"ר משה עהרענרייך הלוי מעיר בדאדי אין המונה על דקות הברק, אלא על כחו, שהיה מעיל הקדרות כל כך עד וקשה, שאשילו הברק לא יעלור כח לקרעו, וכן נכון.
- (5) השחר הוא הנורם לאדם להביר את חצרו ולהביר צין הכלה לבריה, ואזה פרוש עליו שחרות לבגד הענג, עד שהשחר עלמו לא יוכל להביר דבר מזהר, ולא יגדיל אשילו ימינו משמאלו.
- (6) על סם וגללו כספר השמים, ועל סם ופרשו את השמלה וישלבו שמה חם שללו (שופטים ח' כ"ה), והנה השמים דומים לידיעה (הכלים ק"ד ז') או לשמלה, ולזה השמים הם הפורשים אזה, והמשורר אומר לעלמו: גלול השמלה הסיח בשחק, והשליך זה כל בוכני השמים וכסיליהם, שהם כנזמים ועדיים לרקיע. ובכ"י וכל שמלה.
- (7) וישחק השחק פרוש מעדיין, כגון כבד לזק וגנה ועס סקיל וכיוצא.
- (8) קה וסרקיע הירח, וקשה הבימה, אשר גם הם לצי עדין והוה ישיך.
- (9) כנור (Lyra) הוא שם לאחד מן המזלות הלפנייים, והמשורר המלייך שלמה הרקיע מכל עדי, אומר ללבו הנכבד שיקה מונו גם כנורו ויחנהו לחנים ובנות יענה, אשר

- וְאִם יִזְכֹּר בְּחֻקֹּתָיו וַיִּדְרֹ
 וַיִּין אֶתְּהָב בְּמִי רִיבֹת מִהֲלוֹ (20)
 אֲשֶׁר הָיָה כֶּתֶב יָדוֹ. (וְהָיָה
 שְׁמוֹ. וַיִּבְרַךְ יוֹשֵׁא מִשְׁלוֹ (21)
 לְאִמּוֹ אֶל־נָא וַיִּדְגְּנִי אֶדְוִי
 לְכָה חֻבָּח. וַיִּזְכֹּר מִתְּלָלוֹ (22)
 אֲנִי מִזְרָה וּמִתְּרָה לְמֹשֶׁה
 וְלֹא אֶתִּיה כִּקְרַח אוֹ קָהֳלוֹ (23)
 וְחִלִּילָה לְכַחַשׁ מִפְּעֻלֹתָיו
 וְחִתְּסָה אֲשֶׁר קָרָם גָּמְלוֹ (24)
- וְהוּא גִסְ-הוּא כֶּבֶר צָרָה לִבִּי
 וְהִבְדִּיל אֶת-וְהָב מִבְּדִילוֹ (25)
 וְלֹא אֶדְאָג בְּבִגְדוֹ. כִּי בְּפִיחוֹ
 וּבְשִׁפְתָיו. וְלָבו יַעֲנֶה לֹא (26)
 אֶקְבֵּל כָּל-אֲשֶׁר יִדְוִן לִבִּי
 עָלַי לָבוּ. וְשִׁמְתִּיחוֹ פִּלְיוֹ (27)
 אֲנִי עֲבָדוֹ וּבֶן-חֶסְדּוֹ. וּבִקְרִי
 נָטַע יָדוֹ וַיִּחַס עַל עַמּוֹ
 וְאֶמְרִים כִּי וְקָן בְּלֶח אֶתְּבִי
 עַל-יָעֵשׂ וְאֶמְרוֹ כִּי עֵשׂ אֶקְבֵּלוֹ (28)

- לֵהם לֹא בְּנִיחָה, חֲלָל צְהִבָה, וְהַנְשִׁים בְּחֻלָּה עַל הַרֹב נִשְׁשֵׁם מִרָה לֵהם, וּמוֹחִים לִכְעוֹס
 וְקָסִים לְרִלּוֹת, וְשׁוֹסִים קָסִים וְכֹדֵר, וְהַשִּׁילּוֹ הֵר לֹא יִסְתַּלּוֹ וְלֹא יִסְתַּלּוֹ. וְהַנְשִׁים עִם-קָדוֹד
 צִמְקוֹס חֵישׁ נִדוֹד, לִי רָצִים צִמְקוֹס יִסְדִּי, וְהַבְּוֹנֶה עַל חֻבָּח רִמְצֵעַ שֶׁכֶּעַם עֲלִיו, וְהוּא
 חֻוֹר כִּי חֵין בְּלָבוֹ כֹּחַ לְהַכִּיל וּלְקַבֵּל כֹּדֵר קָשׁוֹ.
 (20) כִּדְבָרֵי רִמְצֵעַ צְהִיבֵה הַקְּדוּמָה (עֵינִי חֻלָּר נִחְמַד חֵי עֻמּוֹד קֶסֶע) הֵנָּה לֶךְ חֲסִי חֲמִידִים
 נִמְסָבוֹ בֶּס רֹשׁ שֶׁהֵינּוּ וְטוֹב יִיבִנוּ.
 (21) אֲשֶׁר הָיָה חֻחַר לִיזְדִּירוֹ הַמִּזְכֵּר צְהִיבֵה הַקְּדוֹס, וְהוּא רִי יְהוּדָה הָלִוי אֲשֶׁר צִמְלָתוֹ כִּתְּבִי יָדִי
 רִמְצֵעַ, וְהַמִּזְכֵּר חֵישׁ שִׁמּוֹ צְהִיבֵה וְהַתְּעוֹרֵר לְחַבֵּל הַשִּׁיבָה הַחֲלָל.
 (22) לֹאֵעַ מִוֶּסֶע עַל וְחֵישׁ יִזְכֹּר, וְהוּא שֶׁכֶּעַם הַתְּנָלִי. מִהֲלָלוֹ, כִּנְדוֹד וּמוֹעֲלֹתָיו, שֶׁכֶּם יִדְוִן חֵישׁ
 יִדְוִדוֹ לִכְךָ חֻבָּח, הָיָה צִי שֶׁחֻסֹּת מִלְּדוֹ, וְכֻלָּו הוּא שֹׁכֵם כִּנְדוֹד, כִּי לֹא לִכְנֹד יִסְדִּי לוֹ
 הַמִּנְשָׁה חֻחַ, וְכֻלָּתִי מִמִּכִּים עִם עֲשִׁלָּחוֹ וּדְרָכָיו הַמִּשְׁוֹצִחִים.
 (23) שֶׁמִּדְּרֹ צִמְשָׁה.
 (24) הַלִּיָּה לְרִמְצֵעַ שִׁיבָשׁ עֵתָה מִה שֶׁשֶּׁסֶם לִפְנִים וְחִתְּסָה אֲשֶׁר גִּמַּל מִקְּדָם חֵישׁ רִיָּה, שֶׁכֶּם
 יִקְלָק עֲלִיו, יִסְדִּי קָשׁוֹ כִּנְשָׁח אֲשֶׁרֻה הַקְּדוּמָה, וְכֻלָּו הַקְּלָק מִעִיד עַל הַחֻבָּח הַקְּדוּמָה
 שֶׁהִיָּה צִמְשָׁה, וְשִׁחִין רִיָּה רִחֻוֹ לְהִיוֹת יִדְוִי.
 (25) וְהוּא גִסְ הוּא (רִמְצֵעַ) יוֹדַע שֶׁלֹּא הִיָּה אֲשֶׁרֻה צִמְשָׁה, כִּי כִכֵּר צִתָּן חֵישׁ לִכְ רִיָּה כִּנְו
 צִחֻק כֹּדֵר, וְיִדַע כֹּחֵה יֵשׁ צִי מִן הַזֶּהַב הַלְּרֹק וְכֹחֵה בְּדִיל מִשְׁוֹב צִי.
 (26) וְלֹא חֻחֵה שֶׁכֶּם יִבְנוֹד צִי, וְיִשְׁשָׁנִי לוֹ כִּלְרִי, כִּי חֵישׁ אֲשֶׁרֻה שִׁיבָשׁ חֵישׁ חֻחֵה צִמְשָׁה, מִן
 הַשִּׁיבָה וְחֻחֵה, חֻחֵה לִכְ רִיָּה יִכְזִיב חֵישׁ שֶׁשִּׁחִין, וְיִחֻחֵר: לֹא!
 (27) כִּנְדֵה מִה שֶׁחֻחֵר רִמְצֵעַ צְהִיבֵה הַקְּדוּמָה הִיָּה חֵישׁ שִׁלֵּב רִיָּה.
 (28) מִי שִׁיחֻחֵר כִּי אֲשֶׁרֻה חֻוֹר וְחֻלָּה צִמְשָׁה הַזֶּה, יוֹכֵל לִוֵּר כִּנְו כִּי הַחֻלָּה הַקְּטִנָּה
 הַקְּקִרָח עִם חֻלָּה חֵישׁ הַכֹּכֵב הַקְּקִרָח עִם חֵישׁ.

(ב)

ר' משה בן עזרא

מקטלים שהיה מחגורר סם, כותב לאחד מלוחביו אשר בלחץ מולדתו גרמאס, ומגיד מלחמותיו, ופוקד לשלום את ידידיו, ונפרט את משוקמו, אשר בגללם הולך ללחם ומלחמו, ואומר לרעשו שיצב עמו. ולפי הנראה, משוקמו היא בת לחי, אשר נקמתו עליה חנר כי עצורה נוסקה נפשו את הנדוד.

(דיואן דו"צ כיוון ק"ח)

פתאום יצורי אהבים ענבתי	חלו פני ערשי, וליל קלו ערי
הועים באישון לילה פנעתי (1)	נשף, נדרים מחלי שבעתי (4)
חבלי שעפי נפרשו להם, ופח	לנו בבין שרי ערי ארו פני
שנה, עלי ערש דני הצעתי (2)	מורח, ופרע מאפל פרעתי (5)
איך שוטטו מדרב? ואיך החתפשו	לא נאמו לי מפניהם, פלערי
באפר כחות ליל, ולא ידעתי? (3)	ריח צרור המור אשר קבעתי (6)

(1) פתאום פנעתי לורה האהבים אשר ענבתי בלילי, ומלחתי אותם הועים באישון לילה, והכוונה לומר שראה אותם בחלום. יצורי מנין לורה והאר, וכן באיוב יז' ח' המנוחו קלסמורי.

(2) רעיוני (הדקים חמדי ציודי ונכספים אליהם) פרשו הנלים להצילם חלי בחלום, ואני הלעתי על ערשי (אשר אני שוכן בה חולה) פח השינה ללכדם אחרי נואם, ולעכבם חללי זמן חם.

(3) המסור שואל, איך היה שכלו חלל פתאום, ואיך יכולו לעצור המדבר אשר בין חלום וחלמו, ואיך הסתירים היללה בפחד כנסיו, בחושן שלא ידע בנאום עד שראה אותם פתאום? והלא הוא לילה חור בערו, כי חמדי היחס שנה נודת מעיניו, ומה נסתרה היללה הזה מכל היללות?

(4) המסור משיב כי כך היה הענין, אהביו ההסגנו לנשכנו שיתן סינה לעיניו, ועלמה בידם לבלול ולמוטע ולספיה בחשך לילה אחד עד הסף (עד הבקר) את הנדודים שהיה סגנו לשער, בכדי שירכל להסתעשע עמהם בחלום. ובכ"י בליל, ובהי אפשר לפרש שהסגנו לנשכנו בלילה, ועל ידי כן כלו וונגעו וכו'. אך מלת בלילה לשון מורח, ובחשך יקשה מלד העדר וי"ו הסבור בין שני המלומדים. בשינוש הבית השחום הזה נעורתי על ידי הלומדי היקר מוהר"ר יהודה אריה חזיונו הי"ו.

(5) אהבי נחשכנו חללי וישנו בחיקי עד אור הבקר, עד שנגלה מאהל היללה הנמשל לפרע (שער חרוך). פרעתי, לשון גלוי, כן חשבו הקדמונים, ואני לא כן דעתי (עיין צה"צ הקט"ט עמוד קכ"ח). והנה גלוי אפלה היללה הוא פעולה הטעם, לא פעולה המסור, אך בגלילה הסיר הוא מזהה באלו היללה מחשך על האדם בקולותיו השמורות, ובעלות השחר האדם בולל מעליו אורו הטעם הארוך, ומעניו ומעליו הסתך ומגיל עליו אורם.

(6) קבעתי לשון גביה. אחר שבה הבקר והקילוחי נשכתי וחללו חלומותי, לא נשאר בידי מרחיית שני ידידי רק הכריח הטוב אשר בגנתי נחם, כלומר שגדק צי כשהייתי בחננתם.

קָצְתִי בְחַיִּי מִסְבּוֹב הַבַּל, וְגַם
לְמַד מִמֶּדְרָה וְלֹא בַצֵּעִתִּי (12)
רָדַת הַחוּס. וְעֵלּוֹת עָלֶי רֹאשׁ בְּמִתִּי
עֹבִים. עָרִי אִמָּר לָרוֹם הִרְקַעְתִּי (13)
עִם בְּהֵמוֹת יַעַר הַלְיוֹכְתִּי. וּמִ--
רֹאשׁ הָרָרִי טָרַף כְּעוֹף הַזֹּפְעֵתִי (14)
קִצְוֵי אֶפְסִיס בְּרָקִים רוֹצְצוּ
רִגְלֵי, וְגַם מִיָּם עֲרִירִים נִעְתִּי (15)
מִקַּע אֶחָד אַחֲרֵי מִסְקֵי, וְלֹא
תִרְמִי מְנוּחָה לִּי וְלֹא הִרְקַעְתִּי
יוֹמָם שְׁוֹפְנִי מֵאוֹר שָׁמֶשׁ. וְלֵילִי
עֵינֵי בְּפוֹךְ הַמֶּאֱפֵל קִרְעֵתִי (16)

לוֹ אֶדְעָה כִּי הַחֲלוּם יִרְאֶה סֵנִי
דוֹדִי. לְרִגְלֵי הַחֲלוּם קִרְעֵתִי (7)
אֶךְ מַעֲדוֹ רִגְלֵי מִשְׁוֹשִׁי. בְּהֵרוֹף
אוֹתָם יָרִי שֶׁחֵר וְהִתְרוֹעַעֵתִי (8)
וַיִּגְזַפּוּ גִשְׁמֵי דָמִי עֵינֵי, הִכִּי
אֶת־צוֹר כְּבִדִּי בְּכִי בְקַעֲתִי (9)
לִוְלֵי יְנוּזִים קָרְנִי אִם בְּעָדִי
שֶׁחֵרִי בְּצוֹלָת חֲכָמִי, טָרְעֵתִי (10)
מִמַּעֲמָקֵי הַמַּצּוֹקִים אֶצְעָקָה
חֲסָם, וּמִקֶּטֶן נִדְוֹד שְׁוֹעֵתִי
לֹא עָרְבָה שִׁנָּה לְרֹאוּתִי. לָמֶן
חַיּוֹם אֲשֶׁר מִמַּעֲרֵב נִסְעֵתִי (11)

- זה משל על ההנאה הנשאלת בנפש אחרי סוף וועל חושינו הדבר אשר התענונו בו, כמו שהזכירנו שרומם עיניו, גם אחרי כורס מאללנו יכחו לחייהם ריחם הטוב. ומה נמשך לשון זכירה, שתיק הונחתו רוח (זכרו כיון לזנון, אזכרתם, יזכור כל ונחשוך), ואח"כ הושאל למה שנשאל בנפשנו מנוף שכבר הלך מאלתנו.
- (7) בכ"י נקוד יִלְכָּה (בנין הקל) פני דודי (לשון יסוד), ונשכרה תקנתי בנין הפעיל ולשון רבים.
- (8) והתרועעתי ענין ריליה ושכירה, והוא דבק עם חללת הבית: אך מעדו רגלי משושי והתרועעתי כאשר ידי המסר הדפו אותם והרחיקו אותם מעלי, כי פקילותי משנתי.
- (9) אז (בהקליל ונשאלתי גלמוד) בתי ונעשו דמועות עיני בגשם, והם בשתי דם, עד שאם היה כבדי ככלע בקעתי והולאתי מיימיו (הם הדמועות הנוצעות מזה הכבד לדעת משוררי ישושאל). ויגזפו, ענין נזילה, כמו נשתי משכני (משל ז' י"ז), גשם נדבות הניף חלהים (הנהים ס"ח י'), חלה שבשני הכחוצים החלה הוא פעל יולא, ובאן הוא פעל עומד ומי שניה יִלְכָּה לא יסביר.
- (10) עולם היגון מעכב את הנביא, והוא לוור כי לוילי שרוב יגונותיו קנרו צעדו, היה כביו מהרבה כל כך שהיה שוחה וטע בו, או היה ג"כ טונע בו; והנה שחתי שהוא ככלס קנתי חינו משרס חשה בכל לילה מעתי, חלל הוא מן מי שח (יחזקאל מ"ח ה').
- (11) רוחות כנוי לנינים (קהלה י"ב ג').
- (12) בלעתי, השלמות, כמו בלע אחרתו (איכה ב' י"ז), וידיו חלענה (זכריה ד' ט'); חלע"ס שלל השלמותי כנון הילך ומדחתם, קלתי במי.
- (13) וקלתי בחיי מחמת ירדתי ועלתי מהר לבקעה ומקעה להר בגוה אשר ראשו לעב יגוע עד שילך לי לוור הרקעתי לשחקים, שחתי השמים חסם כמות רגלי.
- (14) בכ"י עם במתי יער, ונשכרה תקנתי עם במותי יער.
- (15) רולו לשון רילה, והוא פעל עומד, כמו במחוס ב' ה'.
- (16) ען כי הקרע צבור עיניך (יעניה ד' ל') והוא כמו חרקעי, לשון שטיח, על דרך הנה חזכי מרבין צבור חניך (יעניה כ"ד י"ח), ועיין מה שבספתי בכרס חות ומסננת רביעית עומד ל"ז על חנות הסוף.

- ובעת זמן יצא למלחמתי. ועד
 ארץ ברעו מעשי נגדעתי
 רצתי ברנלי גאח להם. ועת
 שרתי פניהם ונפסי. בנעתי (27)
 ולאהלם סרתי נטוי גרון. ויום
 באי ברנל בקקה פשעתי (28)
 חלו ליום חולי עליהם. כאשר
 ממהללות מדבריהם ונעתי (29)
 פתו כשקריהם אמינתי. ועין
 דעי להביט פעלם השעתי (30)
 עד נמקרו בודי עצת כסל. ולא
 לבם הנידתי ולא הנעתי (31)
- בגלל חמסי לבשו בשת. ובה
 נוספח תהלתי. ולא נגרעתי (32)
 יונים תעופיה כעב אל-מערב
 אתכם בחי האהבה השבעתי
 לשאת שלומי אל-ידידים רחוקו
 אך בין צלעי אהלם תקעתי
 ותספרו להם הכי לבי עלי
 נודם כשפע הנדי שפעתי (33)
 ודרוד אשר קן לה בצלעתי. ובה
 שפח כבוד נפשי וחשטעשעתי (34)
 לילא חיותה את-חיותי לא אחי
 שואל. ובקעת לבד חפנעתי (35)

אשר נמלחתי, ואם ירצו עמדי לא חבו דיונים, כי הרע ההוא צלל בדוד חסדיו הקדושים. ואני גלל ידעתי חיד אהבו המכמים האלה ההולכים בעקבות משוררי ישמעאל לדבר לשון הנאי וגומות מושגות, לא היה הסירוש הזה עולה על דעתי. ויכול מקום אם יולל אדם שיפירש הבית הזה פירוש כזה מזה, אלקנלו שמהם. וקלת דמיון לבית זה יש למעלה שירה א' הערה ב'.

(27) רחמי חללם בגבורה, כי היה לבי צעוק שיחננו צי ציוס לרמי, אבל כשרחמי פניהם ונעשתי, מיד נכנע גאזוי.

(28) השורר מופל דברו ואומר: הלכתי אל האלם נטוי גרון בגאווה ונעטחון, וכשנכנסתי צו ורחמי פניהם, מיד מעדו קרסולי והיו פסיעותי כאל אשר רגלי בלקה.

(29) ברחמים אותי רבו וחלי (לא נחמלה, אלא מיראה שאל יטרכו לעזור לי) בזכר ימי קדם שהייתי אני מתהלל בשבילי וחרד להועיל להם ציוס לרדם, כמו שאני (כלומר) וכן אני: זעתי והתחלתי ברחמי שאינם מדברים אלי רק דברי מהללות ומשלות שוא ומדומים, ורחמי שאין לי לקוות מהם עזרה.

(30) ואע"כ כן מעט ונעט פחתי בשקריהם והאמנתי להם, ועליתי עיני שכלי מהניח אל פעלם שאינו נאמרים עם דבריהם והנעשותיהם. צ"ל השעתי: ומהר"ר יח"א הגיה השעתי, לשון ועיניו השע.

(31) פחתי ויכלו לי צלופן שאמנתי ושכלי נמכרו ביד עלה סבלות (כי עלה סבלות היתה כשהאמנתי להם), ולא נכארו רחמיהם עלי, ולגם לא נע ולא נד בכל לרמי.

(32) חלל קוף קוף הם לבשו צמח וכלימה על החמם שעשו לי, ובצפתם גדלה ונוספה ההלתי, ולא נגרעתי ולא ירדתי כלל ונחשיבותי. ובצ"י נגדעתי גדלתי.

(33) אחר שהלכתי הלוטחתי על הבוגדים בו, הוא טורח שום לאוהביו, והוא משביע בחי האהבה את היוםים (המפורסמות צלמונתן והסתתן הקיימת) המעופפות לארצות המערב, לשאת שלומי ליריביו הרחוקים מוננו, ופס כל זה הם קרועים ללבד כלשו אהלם חקוע צין לעיו, ולהניד להם עולם לעד על ריחוקם.

(34) עכשו הוא מזכיר את חשוקתו, והוא קורא לה צמליה ואלהה קן וחסד, דכור אשר קן לה בללעושו.

(35) גללל שהיא בחיים (ולא חבדה חקויה להחכרצ חליה) לא הייתי הפך בחיים, והייתי מחסן אל המה שיקסני.

לִבְנָה לְבוּשֵׁי מִשְׁחֹר עֵינֵי עָלִי
 נִדְרָה לְאֶרֶץ הַנְּדֹד צָבַעְתִּי (40)
 כִּדְלִי וְזֶן אֶרְוֶה פְעָמִי מִעֲמֹד
 אִם כִּי לְחַפְצִי מִהֲלוֹךְ בְּמִנְעָתִי (41)
 אֲחִיל וְאֵלֵי א' יְהִי מִוֹתָה בָּמִי
 דְּמַעֵי מִצְנִקִי וְאֶשֶׁר תִּרְשָׁעְתִּי (42)
 יִחוּן וְרוּחַ חֵן יְהִי מֵעִיר עָלִי
 בְּקִשִּׁי וְאֶרְעָה אֶחְרִי בְּנִעְתִּי (43)

הִנֵּה לִרְגְלָהּ נִלְמְדָה רִגְלִי בַּפֶּחַ
 גְּרוּת פְּחוּז מִכְמֹר וְהִתְנַלְעָתִי
 וְלִמְעַנָּה בְּאֵתִי בְּכֹר עֵנִי וְאֶת־
 נַפְשִׁי בְּקִלְעַ הַנְּדֹד קָלְעָתִי (36)
 אִתִּי בָכָה עֲמָה וְהָיָה אֶחָד וְאֶחָד
 כִּי עִם אֲדָוָה גְּרַמְתִּי וְנִתְנַלְעָתִי (37)
 כֹּה יַעֲשֶׂה־לִּי אֵל וְיוֹסִיף מִחֲרוֹן
 אַפּוֹ עָלַי בְּגַעֵי וְזֶן בְּגַעֵתִי (38)
 אִם נִשְׁכַּחְו מִפִּי מִחֲרִידָה וְאִם
 מִפִּתִּי לִבְכִּי אֶהְבֶּה הִקְצַעְתִּי (39)

(ג)

רִי"ה לְרַמ"ב

(דִּיוֹאן רִי"ה מ"ח סִינֵן רַמ"ב)

לִילִי אֶבְצֹת יִחְלוּ יוֹם שׁוֹבֵף
 אִזּוֹ יוֹם פְּרִידָה מִכְּנֹו לְנִעַ (2)

אִיף אֶחְרִיד אֶתְצָאָה מִרְגֹּעַ
 תָּנַע וְחִלָּב עֲמָךְ יִנְעַ (1)

(36) בִּסְתָנָה הוֹכַחְתִּי לְלֹאֵת מִלְּכִי וְלִגְדֵי בִּלְחָן אֶחָד וְנִגְלָה בְּאֵתִי בְּכֹר עֵנִי וְהִיִּיתִי נַע
 וְנִדְרָה.

(37) וְאֶחָד חֲסִי בָכָה עֲמָה עַל הַלְּאֹחִי (בְּכָלָה נִחָה כִּי גַם הָיָה אֶתְצָאָה) וְעַל הַיּוֹת מוֹכַח
 לְגֹדֶר פֶּחַ בִּלְחָן הָיוֹם (הָיָה חֲלָן קִשְׁטִילִי). בְּכָלָה הַזֶּה יֵשׁ צָבִי וְקוֹס מִנִּי וְחֶקֶר בִּלְחָן
 שֶׁהִי מְנוּעָה וְיִחָד וְלֹא הוֹסֵפְתִּי מִנְעָתִי מִלּוֹת אֶחָד וְאֶחָד עַל שֶׁם הַכְּתוּב בִּרְמוּזֵי כ"ב י"ח.

(38) כֹּה יַעֲשֶׂה לִּי אֱלֹהִים וְיוֹסִיף בְּחִינָתוֹ עַל הַנְּעִיִּים (נְעִי הַזֶּה וְהַשְּׂמֹכֹוֹתִי) אֲשֶׁר נִגְעָתִי עַד
 כֹּה, אִם נִשְׁכַּחְו מִפִּי חֲסִידִךְ וְכִי וְכִי בְּקוֹד נִגְעָתִי בְּנִינִן הַקֵּל.

(39) אֶתְצָאָה חֲלוּךְ דְּהֶקֶה צָבִי כְּעִית הַדָּבָר בְּקִינֹת הַצִּיָּה וְלֹא מְנוּעָה לֹא הִקְלַעְתִּי (וְעַן וְאֶחָד
 הַצִּיָּה יִקְלַע וְנִחָה) הַעִיָּה הַזֶּה מְנִי לְנִי.

(40) עַל הַחֶקֶר מְנוּי וְעַל הַחֶקֶר הַנְּדֹד לְנִעַתִּי לְנִי וְעִשְׂתִּי שֶׁחֹר יוֹחֵר וְחִיָּיוֹן
 בֶּה שִׁינִי.

(41) הִנֵּה עֲמָה לֹא חֹלֵב לְהַתְקַבֵּץ חֲלִיק כִּי הַזֶּה שֶׁם בְּכָד רִגְלִי וְלֹא יִחְנִי לְעִמּוֹד עַל עֲמָדִי,
 וְכֹל שֶׁכֵּן שֶׁלֹּא חֹלֵב לְלֹחֵה אֶחָד וְאֶחָד בְּכָלָה.

(42) אֲשֶׁר חֲלוּסִי שֶׁהַלְּאֹחִי מְנוּעָה לִּי לְכַסֵּר עֲמוּתִי וְהַלֵּל יוֹחֵה מְנוּעָה (הַרְלוּחִי לְנִי עָלִי)
 וְעִמּוֹתִי בְּחִי הַמְנוּעָה אֲשֶׁר שֶׁפָּתִי עַד כֹּה.

(43) וְהָיָה מִנְּתִי וְיִרְעִי עָלֵי רוּחַ חֵן וְקֶסֶד, וְהָיָה חִיּוֹן עֲמָה מְנוּעָה כְּמֹה, וְיִי חִיָּים מִיָּס,
 מְנוּעָה נְשִׁי לְלֹאֵחַ עוֹד וְחִיָּים בְּנִינִיִּים בִּלְחָן מְנוּעָה וְעֶקֶבָה חֲלוּחִי — חֹה שֶׁהִיא
 הַמְנוּעָה וְקוֹס נִחָה שֶׁלֹּא נִתְקַיֵּים, אֲשֶׁר מִנִּי שֶׁלֹּא לֹא הִיא וְקוֹס נִתְקַיֵּים וְיִתְקַיֵּים, וְהָיָה
 כִּי שֶׁנֶּעַ מְנוּעָה שֶׁנִּים וְיִחָד חֲלוּחִי מְנוּעָה יִחָד אֲשֶׁר גּוֹעַ, וְיִחָדֻשׁ כְּכֹסֶר נְעוּרִי שִׁינִי
 וְשִׁינִי מְנוּעָה, וְהַמְנוּעָה אֲשֶׁר לֹא הַשִּׁיב בְּחִי וְיִגְנֹה אֲשֶׁר בְּחֹה דּוֹכֹת.

(1) מְנוּעָה מְנוּעָה עַל שִׁינֹת חֲלוּחִי שֶׁהוֹכַח לְלֹאֵחַ מְנוּעָה וְעִמּוֹד חֲלוּחִי, וְחֲלוּחִי כִּי אֲשֶׁר
 שֶׁנֶּעַ וְהַלֵּל מְנוּעָה חֲלוּחִי מְנוּעָה וְהַמְנוּעָה, בִּלְחָן כִּי בְּכָל וְקוֹס מְנוּעָה הוֹלֵךְ נַע
 וְנִי, גַם לְנִי (שֶׁל כִּי"ה) נַע וְנִי עוֹד, כְּלוּמָר כִּי חֲלוּחִי חֲלוּחִי שֶׁכֵּן בִּלְחָן לְנִי וְחֲלוּחִי חֲלוּחִי
 לְנִי עִינִי.

(2) אִם אֶתְצָאָה חֲלוּךְ לֹא נִחָה צָבִי חֲלוּחִי וְהַקוֹס לְנִי חֲלוּחִי אֲשֶׁר בִּי מְנוּעָה לְחֶקֶר

נר מערבו! שוב למערבך. הנה
חזתם עלי כל לב וכל ארוע⁽³⁾
הן הדרי בחר יעידון כי מטר
שחק מאד כילי. ודמעי שוע⁽⁴⁾
שפה ברורה! מה-לך אל-עלנים?⁽⁵⁾
או מה לטל תרמזון אלי נלבוע?⁽⁶⁾

(ד)

תשובת רמב"ע

(דיואן רמב"ע כיוון כ"ח).

עמי קלעים דמעו דמוע	עם לא ידעתים מהרו ערי בשור
עלי. וכמעט נקרעו קרוע ⁽¹⁾	כי בי ילדי פשעו פשוע ⁽⁴⁾
ויאמרו לקם בני אמי ביום	וידברו על לב. וקרו לחבוש
לבוח משנאי נבקעו בקוע ⁽²⁾	מכים אשר הם פצעו פצוע ⁽⁵⁾
וינצלו בירי פתוחם צבי	איה יעמד לבי? וילך הנמן
ערים. והם לא ידעו ידוע ⁽³⁾	אחז בשבט הקדור ירע? ⁽⁶⁾

מגורך חללי, אז ודאי ביום שהתרחק מונוי הייתי מה. המנו לבוע, וכן מלת ההנחה, שניהם רבים צמקוס יסוד, והו מלוי הכנה צמקוס יסוד ההוא. ובגמזי חקסוסיד צמקוס ההנחה כחז לבוח, והענין אחד, והמונה על לבו של ר"י הלוי.

⁽³⁾ ההנחה למחצית, ואומר לו שישב אל ארץ מולדתו שהיא צמערב, כדי שיהיה קרוב אל לבוח אהביו.

⁽⁴⁾ ההרים הנשכרים צבי וצמקוס הן הנה עדים נאומים כי המטר היורד מן השמים הוא מעט כנגד הדמעות המעטות מעיני מנחליו הפדור; והו הפלגה ישמעאלית. הכנה הזה חקר בגמזי חקסוסיד.

⁽⁵⁾ ההנחה למחצית: אהה שפה כדורה ונעים צמקוס ישראל, והו כך לגור עם אנשים לעמי שפה, וצמקוס הנשכרים והנהגותם שזכור השינויים וקדם נמשלים לטל חרמון, והו להם לבוח על הכי בלבוש הארוכים (שאוהל צ' ח' כ"א).

⁽¹⁾ כל כך קשים הם יגומתי מלער השירוד, שגם עיני קלעים צובים עליו ודוועים, עד שכמעט מרוב הצבי עיניהם נקרעות.

⁽²⁾ גם הקלעים וגם לבוח חויבי נאמן על לרתי, אזל בני חויי (אחזי אשר דמפוה על אהבתו אח נת אחזי והכניחוהו ללאת מחרלו) קשים מהם ומחזקים אח לבס לבלי רחם עלי.

⁽³⁾ בני חויי הכירו מעליהם את הפלגה עדים כשהכניחוהו ללאת מחרלי, כי בהיותי קרוב אליהם, כדורי ותהלתי היה לבכוד גם להם, אזל הם צמקוס ובסכלותם לא ידעו ולא הכירו מעלתי.

⁽⁴⁾ והו שבני חויי לא עשו והיה ראוי להם לעשות מול קורבנם חלי, עשו עמי חשים אשר לא ידעתי מהו, והם מהרו לבא חלי לעור ולסועיל, צמקוס כי קרובי צמקוס והכניחוהו ללאת נע וד מחרלי. ילדי, כך הוא קורא לחמוי העלעים מונוי, או לבניהם.

⁽⁵⁾ האנשים האלה אשר לא מונוידי הוה, מרוב חמלה וחמלה עלי דברו חלי דברי נהומים לבסח לערי, ויבשו חלי למנוש הנכות ההם אשר שלעוני בני חויי: מוכים כונו מכות (מ"ב ח' כ"ט).

⁽⁶⁾ מנחל ואיך המסור מלייך את כל קורבתי ותלחותי, ואומר: מה יעניו דברי הנחומים

קָנוּשׁ קָדַב שְׂכוּל. וְחִבְרָה עַם-אֲרִי
טוֹב מִפְּנוּשׁ אוֹתָם וְכֵם לִפְנוּעַ
שְׁמִים לְחֶשֶׁף אֹזֶר. וְכִילִי אֵדִי וְחִי
נָקֵד בְּעִינֵיהֶם לִנְגֵד שׁוּעַ? (11)
שְׁחַתִּי בְלָבִי: צֹא. וְאוֹלִי תִרְחֶה
מוֹצֵא בְּאֶלְפֵי הָזָקִין מִרְגּוּעַ (12)
וְעֵנָה: נָזִילִים לְחֶסֶד תִּרְבוּ
כִּי כָל-רִבִּיבָיו נִמְנָעוּ מִנוּעַ

בָּקֵר אֲכֹל רָחֵם. וְלַעֲרֵב שְׂחֹת
כִּי רוּשׁ. לְרוּחַת נֶחַ. וְזֶה לְשׁוּבָה (7)
אֶל מַעֲמָדֵי הַיְּגוּנִים יוֹם לְיוֹם
יָדוּר. וְאַל-הֲרִי תִלְאֹזֶת שׁוּעַ (8)
תִּלְקַץ לְעֵינֵי הַדּוֹד בָּקֵה וְאַל-
קִרְבִּי הַמֹּת יָמִים. וְלֹאֵב נוּעַ (9)
בִּינֹת וְאָבִים שְׁכָנוּ עֲרֵב. עָדִי
שֶׁם הָאָנוּשׁ לֹא שָׁמְעוּ שְׁמוּעַ (10)

ותחלתם עלי, כי איך יעמוד לצי אס מקבוצה ותהפוכות הזמן שזכרה וכוללות אוהו בשעת
המדוד. ילש, משרש רעע, ענין כלילה ושכינה.

(7) ואיך יעמוד לצי אחרי שאני שבע דוד ויגון, כאלו צדקר אני לובל דוסס, ובערב (צדוקי
דוסס על משכני) אני שותה מי רוס ולענה, כאלו הדוסס הוא לחמי ושבר רעבוני, ומי
רוס הם שקוי לשבר לחמי. וזה שהזכיר דוסס הוא על שם ושם רחמים לחוס (ליוצ
ל' ד'), והוא שם מר מחר ginestra בלעז, וכל אשכנזי גינסט.

(8) ואיך יעמוד לצי מאחר שהכריחוני לירד יום יום למעמקי היגונים ולעמק מחר להר
וליתן קול שאענה על התלחות המפכידות אחרי מאוסני ומחרלי. שוע עלי ושוע אל החר
(ישעיה כ"ב ה') שפירשו המפרשים ל' שועה ולעקה, כששחתני השיר הזה זה ימים
וסנים לליל דוקס פירשתי בזה פירוש אחר, הנה הוא כחוד צפסרו על רמז' עמוד
99, וזה שפירשתי כחן הוא דעה הלמודי מוהר"ר דוד חי אשכנזי ע"ה, וכן עיקר.

(9) המדוד הוא נחלק לכל אחד מאצרי חלקו, והוא נותן לעיני צבי, ואל קרצי ומעי הוא
נותן המייה כהנייה הים בשור גלוי, וילצי רעהו וסחד ותלחלה. טע, ל' וינע לצדו
ולצד עמו כנוע עלי יער (ישעיה ז' צ').

(10) כל זה בהיותי מוכרח לגור בין זאבים שוכני ערש, אשר נועלם לא שמעו שם אדם ומעולם
לא ראו איש שיצא ביניהם, וכל זה האל ללואם בני אדם שהיה מתגורר צהוכס, שהיו
דומים לפרחים, לא ידעו הכונה ואין להם חלק בהצננה, ולא היו מבינים מעלתו.

(11) ולא זו בלבד שהם נמשלים לזאבי ערש, אלא הם קשים מהם, וטוב לבנות צדע שכול
ולהתחבר לארי ומלגוש צאנשים כחלה, כי האנשים האלה שמים חשך ללור ואור לששך
שמים מר למחוק ומחוק למר, ואיך יוכלו להתחין בין כילי לשוע ובין נקלה לבכד, ואיך יכירו
אחי ואח מעלתו?

(12) דברתי אני לעלמי: למה תחשם ותחיה תמיד נחלק ונחנה? מה יועילי לך הכבי והאנחה,
לא וזך אל האנשים ההם שישמים צדיתם בשלום ותהשקע ותשעה משחקת להם, אולי
יועילי לך צלדוקיך ונחנהחוקך ותמולא מרגוע וכה נהם. צאלמי האון, כל שהיא הסבלה.
וענינה צאלמי בני אדם שהשעה משחקת להם.

שְׁלוֹם עֲלֵיהֶם. כִּי מֵאֵד הִתְרַחֲקוּ
אִיךְ אֶל-לִבִּי נָגְעוּ נָגְעוּ (16)
כֹּחַ וְכֹחַ בַּעֲתוֹ נִפְשִׁי לִבִּי
נִמִּים וְאֵד הִיא מִמֶּנָּה לִנְגֹעַ (17)
עוֹלָם מֵאֵד צָר בִּי. עָדִי כִי נִחְשָׁקָה
חֶבֶל קָצִמִּיר וְאֵנִי אֲזָרוּעַ (18)

וְנִאֲזַח יְדֵי דֹת וְיָבִשׁוּ. כִּי נִעְצְרוּ
נִשְׁמִי אִמָּתִי. עַד עָרְכוּ נִלְבַּעַע (13)
הֵחָל לְשִׁירִידִים מִיְדֵי נִדְרוּ
בִּי רֵב הַמוֹנֶם שְׁלֹמוֹ לִנְגֹעַ (14)
הֵם אֶחָד חֶסֶד אֲשֶׁר יוֹם צָעֲנוּ
בֵּין לֵב וְכֶבֶד נִתְקַעוּ תְּקוּעַ (15)

- (13) וְלִבִּי עֵנָה לִדְבָרִי: הַמְעִיטוֹת שֶׁהָיוּ כוֹנְעִים מִהֶם מִי חֶסֶד, עֵתָה חֲרָבָה, כִּי כָל רִבְצֵי חֶסֶד
נִמְנָעוּ, וְגַם מִרְעָה הַעוֹב וְנִאֲזַח שֶׁל יְדֵי דֹת הַמְשֻׁמָּחִים אֵת הַלֵּב עֵתָה יִבְשׁוּ, חָה
וְנִשְׁמִי שֶׁנִּלְבַּעַע בְּשִׁנִּי אִמָּתִי עַד כִּי כוֹנְעַת כֹּחַ הַיְדִידוֹת הֵם כֶּהָר גִּלְגּוּל, הֵם חֲרָב וְשִׁמָּה,
וְהַכּוֹנְעָה כִּי אֶחָדִים שֶׁכֹּחֵהֶם.
- (14) אֶחָד עֲדִינִי נִשְׁחַר לִי אֶחָד נִאֲמָן, הוּא רִ"י הַלֵּוִי, וְעֲלָיו יִהְיֶה לִבִּי וְיִשְׁמַר הֵם לְשִׁירִידִים
מִיְדֵי שֶׁנִּדְרוּ הַלֵּב, כִּי כֹדֶם כֶּהָר מִחוּ, שְׁלֹמוֹ לִבִּי, עַל דֶּךְ חֲזָנוֹ לִבִּי.
- (15) הוּא רִ"י הַלֵּוִי הוּא אֶחָד הַחֶסֶד, אֲשֶׁר אֵף אֵם יִלְעָן לֹא יוּבֵל כִּי הוּא הַקּוֹעַ בִּקְרָבוֹ שֶׁל
רַחֲמָנָא, בֵּין לִבִּי וְכֶבֶדִּי.
- (16) שְׁלוֹם לֵב, כִּי אֵם הוּא כְּמוֹת מֵאֵד מִרְעָנָה, הֵנָּה קְרוֹב הוּא לִבִּי. אִיךְ אֵל לִבִּי, הַמְעִיטָה
הִיא לִיבִי עוֹלָם קְרִיבָתוֹ לִבִּי:
- (17) הַמְשֻׁמָּחִים מִיָּסִים וְנִאֲמָן. כֹּלָּה וְכֹלָּה הֵם הַחֲלָלוֹת הַמְעֻשָּׂתוֹת אִתִּי, אֶחָד נִפְשִׁי לֹא חֲכָנָה
חֶסֶד מִשָּׁא לְרוֹמָה. מִלֵּאנָה לִנְגֹעַ, לִקְבֹּל חוֹלָשָׁה וְחוֹלָה, עֵינִי רַחֲמָנָא צָלוּת ו' ח' וְהַפְּרָסוֹן
בְּשֶׁרֶשׁ נִגַּע. וְדַע כִּי בְּכִ"י וְאֵף, לֹא וְאֵף.
- (18) אֵנִי בִּלְעָד וְנִדְמוֹת בְּזוֹל, כֹּלָּה עוֹלָם כֹּלָּה וְאֵנִי כֹאזָרוּעַ, שֶׁהַעוֹלָם דּוֹמֵק אִתִּי כֹמוֹ
שֶׁהַלֵּוִי דּוֹמֵק אֵת אֲזָרוּעַ.

6.

רַעֲיוֹנוֹת יֵשׁ"ר

עַל תַּעֲוֹדָת זֶרַע אֲבֵרָה וְחִבְלֵית אֲמוֹנוֹתָיו.

בֵּין הַלְמוּנוֹת הַכִּלְלִיּוֹת אֲשֶׁר צָכַן הַחֲזִיק אֲבֵרָה אֲנִינוּ ע"ס וְהַסְתַּגֵּד צָכַן
לְכָל מַחֲשָׁבוֹת הַבֵּל שֶׁנִּפְשָׁטוּ בְּזִמְנֵנוּ בֵּין כָּל גּוֹי הַכָּרָץ, לֹא הִיחָה לִבִּי הַלְמוּנוֹת
בְּנִילִיּוֹת הַבֵּל אֲשֶׁר צֹרֵחַ שְׁמִים וְאֵרָץ (אֲשֶׁר צוֹ יִתְחַדֵּדוּ כָּל הַכּוֹחֹת הַבִּלְתִּי דּוֹמֹת
זוֹ לָזוֹ, אֲשֶׁר עֲמִי הַכָּרָץ יִסְקוּ אוֹתָן לִלְלִיּוֹת רִצִּים חֵין וְחֶסֶד) אֵלָּל גַּם כִּנְדָּה
מִיִּדְחָה וְנִתְחַנְנָה לִבִּי עַל חֲכֻמַּת סִי אֲדָם וְחִבְלֵיתָן וְעַל הַעֲמִידוֹת הַחֲשׂוֹת
הַשְּׁמִיכוֹת לְכָל מַחֲשָׁבוֹת הַלְמוּנוֹת; כִּי הֵנָּה הִיא אֲלָלוֹ מוֹנֵס קִיִּים שֶׁאֵין לָרַע מוֹנֵשֶׁלָּה
מוֹנֵשֶׁלָּה וְנִתְחַנְנָה עַל הַלָּדִם, הֵייוּ שֶׁהִיִּים הַלָּהֶם הַבּוֹשְׁנִים אִינִים תְּלוּיִים
וְנִשְׁעָנִים חֲתָה גֹזֶרֶת קְדוּמָה הַמְחִינָה מִלִּילִיּוֹת הַכֵּעַ צָהָל, צָלוּת שִׁיבִיו כְּפִי
מַחֲשָׁבָה עֲמִי אִיזִיָּה בִּית כֹּלָּה, עוֹמֵק הַכָּבֵד, וְנִקְוֶה לָרַע וְלִקְוֶה אֲשֶׁר צוֹ נִעֲשֶׂה צִי
אֵד לְכַפֵּר מַחֲשָׁבוֹת לֹא חֲסָאוּ וְלִחְתָּן קִלְקוּלִים לֹא קִלְקוּ, אֵלָּל הַרֵעַ אֵנִי אֵלָּל

דרכן ומלמד להכניסו בו צני אדם בדרך טובה ולהכתיקם מן העכשולות אינו אלא
 מקרה קרה לנו מקרה סבלותנו והיותנו צלחי וזכרים דרך באמת, אינו אלא
 חולדה בזה מן המדות הטובות; אמנם לא תחזיר ומתלה סרע לעולמים, והסוף
 הוא כי יצא יום השפחה לגונו, ואז יהיו חיי האדם רק עונים ומלאים ברכה
 ה' כמו שיהיה לזכיר יוצרי נפש. לזאת ציוס שים אדם עלי ארץ צא אליו במאמר
 האלהי פרו ורבו ומלאו את הארץ (כי התצוות מין האדם על האדמה טובה
 גדולה היא לו ודבר מקדים הוא עם התכלית האלהי) וכנראה (שינהג ממשלה
 גמורה בכל חלקי הטבע כי כלם יעזרוהו להשיג בהם מציאות התכלית) ודבר
 צדקת הים וכו' (ויהיה כמלך על כל העולם ההחמון עצור כחות הכחות צו
 לשנות דבר מוצר ולקדם החלקים כראוי, כי הוא נעשה דמוות אלהים בצורה
 ומקדם הכל); לזאת חין החבל הלו מקום מאמר לצני האדם ואין קיוו צו לעונש
 ולענש כד, ואף אם חטאות האדם וסבלותו גרמו מליחות סרע בחבל, הנה
 תעוררו תהיה להשגיח הקלוקלים בנשים מן החטא ולתקן הכל בזה חלה. עוד
 צין האמונות הכלולות צדקת אצרכם היא השמות כל צני האדם זה עם זה שווי
 גמור צענלחם, וזה צענור כי כולם נולדו מאב אחד והאחות צינותם נוסדה
 צענע ומתלה (הסך סכנת העמים הקדמונים שים מעלות ומעלות לצני אדם
 ושהם נחלקים לכחות הרבה ולכל כת מקור צפני עמנו מראשית צריחתם) וצענור
 זה כשיצא יום יבידו וידעו כל יושני חבל זאת האחות אשר ציניהם, אז ישינו כלם
 אושר כללי ושוב לכל אחד מהם זה העולם החמון, אושר נולד ממשמית חוקי
 דת אצרכם, היינו לעשות דקדק ומשפט, וזו כוונת הכחצ ונצרכו כך כל
 משפחות באדמה. — תעודת נשה רצנו ע"ה ביתה לעשות מן זרע אצרכם
 (שהיו רק משפחות ושנעים) עם אחד אשר תכליתו תהיה להוליד מן הכח אל
 הסעל ברכת אצרכם, היינו השואלת כל שוכני חבל בהשגת הטובות הטבעיות
 בזכות שמיכת לדקדק ומשפט; ולהשיג תכלית זו הורה לצני חבל יקוד גדול ונורא
 צלחי נודע עד זמנו לשום אדם, והוא כי הצורה ית' אשר נודע לאצרכם רק
 מולד תקפו ויכלתו (צאל שדי) הוא מקור כל הכויות והוא לצדו מווייב הנוגלות,
 נוחן חיים וקיום לכל נולד (אחים אשר אהיה) והוא לצדו יכול לנער חי אנוכי
 לעולם, כאשר צו יחאמדו כל הכחות אחרות גמורה, ונליחות כל הכוונת תלוי
 צמליחותו יתעלה. לעומת אחרות זו של הקצה העליונה צמנים ממעל הורה
 מרע"ה עוד אחרות אחת צאריך ונחתם ויהי אחרות עם ישראל (כאמרו וישכן
 ישראל צעק צדד) אשר לא היה המכוון בה להצדיל אומה זו הצדל חזירי עד
 שתשאר חזירי נודד ודבר לא יהיה לה עם שאר צני אדם, אצל ההצדל הזה יהיה
 רק אמנעי להשיג על ידו התכלית האמיתי, והוא שיהיה ישראל לאור עמים, לנב
 גוים, לאור ולמופת ומנו יראו יושני חבל וילמדו באמונות הישנות לטוב להם

כל הימים. לכן הנציחים לייצור לפעמים עם ישראל כמו איש פקעו אחד ויחסו לו כל המקרים יאוחו לאיש אחד, האכילה והשתיה, לבישת הצגדים ושפיתתן, צריכות הבגד וחליי הצברים, המיתה והקבורה והתחיה, וכדומה, ואמרו עליו כי בשמרו מלוח אלהיו יגיע אל מלכ השלום והעושר והכבוד ושיעור נפלא ותכלית השלמות בהנחת עוצות העולם הזה, אז יתמנה עליו כל העמים וינהרו אליו מכל לך ללמוד ממנו מופני עבודה האל וידו פה אחד כי מלון חלא חורה; אמנם אם יתעל ישראל וילך צדק לא יסרה ימלאוהו רעות רבות, יהיה איש מכלאצות וידוע חולי, כשה לעצמ יונל, יוחן את רשעים קצרו, ולמשל ולשגינה יהיה סחי ונאום בקרב הגוים, אך לא לנח יעצבו האל כי ישנן צאחרת הימים למדש בעוריו, יכאש זרע יאכין ימים, יכום וכאש וגבה מאד; לפעמים יצארו הנציחים ללייר עם ישראל בהנחת אשה עליונות רוח, מתאוננת על רחוק צעלה, אז אשה זונה מתאשפת תחא אישה ומצוקת זרים.

כל היעודים הטונים שהצטיחו הנציחים לישראל ולשאר האומות מנעיתת קנן ישיעם לכל יושני חבל, ממלכות הלדק והכחדת הרשע, מוולג ההלכה והשלום התמידי, שהם תולדות פרכוס האמונות הישרות צהצל (אחדות הבורא ושכוח סבת כל המליחות, הכרת אמות כל בני אדם, שלטון דת וכו'), כלם יגיעו אל העולם הזה בלדק, ויתאמתו צחיים הגופניים האלה צאחרת הימים; אך מעת גלו בני ישראל מעל אדמתם ולמדו מצבל ומפרכס אמונותיהם והנחותיהם החלו לשנות המכוון בנבואות ההמה, ותחת קיומם בעולם הזה הכניקו בהם רמז לעולם הכוחני צומצם בהנחות אחר המות. ואז החלה להחפשט צינינו אמונת תחית המתים, כי אמרו שהעולם הזה יכלה ויאצד ויקום תחמיו עולם אחר יותר שלם, אשר צו יתאמתו יעודי הנציחים וצו יקילו שוכני עפר משנתם, ונעזרו לזה ומלילות הנציחים עלאום (כגון הנני פוחס קצרותיכם דיתחקלל, הקילו ורננו שוכני עפר דישעיה וזולתם), צאין הצין שהנציחים לא צחרו צמלילות כאלה רק צעצור היוחס אז מורגלות צפי כל העמים אשר כלם יחד היו אז מאמניים בתחית מתיהם, וכדי שצני ישראל יגיעו צנקל את מתצצותיהם הלכישו אוחס צמלילות היותר נהוגות, ומזה קרה בהפך, כי תחת שהנציחים לקחו אמונות שאר העמים רק כדי ליפות בהם מלילותיהם, הצאים אחריהם לקחו המלילות האלה כמו אמונות מדשות.

כל דצני הנציחים קוצצים ומיוקדים על שני מייני מנצים לעולם ככללו ולעם ישראל צפרט, המנצ האחד הוא זמן התקדמות והקלקולים היסורים והעושים, השצצור והלכות, והמנצ השני הוא זמן מושלת הסכמה ושפע צרכת ה' והשלום והאשר. אצל שני המנצים האלה ראוי שיוצנו שניהם רק בהצטרפות אל העולם הנוכחי הזה לא אל העולם הכוחני אחר המות, וכן הצין הענין הזה

הרמ"ם צב"ל וולכים פי"ג באמרו אל יעלה על הלב שנימות הנשים יבועל דבר
מונחגו של עולם לו יביא שם חדוש בנעשה בראשית אלל עולם כמנהגו הולך
וכו' אמרו חכמים אין בין העולם הזה לימות הנשיא אלל שעבוד ונלכיות בלבד
וכו' ונלוחו האנן לא יביא שם לא דעז ולא נלחמה ולא קנאה והחרות שהעובד
חביב מושפעת הרבה וכו' עכ"ל, וכן צפ' חלק כחצ: אמנם ימות הנשיא הוא
זמן שהעובד מנלכות לישראל וכו' ולא ישחנה בנלילות שום דבר נעם שהוא
עשה, אלל שהנלכות החזור לישראל עכ"ל.

7.

Schreiben des Herrn R. Kirchheim in Frankfurt a. M. an Herrn
Ignaz Blumenfeld in Wien.

שמחתני ארובי בקול הכסובה כי פהתה עוד הפעם חולך נחמד לכל אמן
יקרה חותם נפוחה נשמות חכמי ישראל הקרובים והרחוקים לנח האנן הנרחפת
היום על פני יושבי תבל, וגם אנכי אביא לפניך בגלי חרם נעשה ידי יולד כ'
כתב חמיים נחמס חלמודי אחד בארץ אשכנז אשר קם לנשפט על גדולי ישראל
להספיל כל גבור אשר נלל דליוחיו יקוננו כל ארובי דעת. וכאשר הראחין
בנחמרת שניה של חולך הטוב הקירות הכס פילוסופי סגברי אשר ינק חלב
המורה וגדל על דרכיו, כן אהרץ היום דרך עקם ועקלקל אשר הלך בנלמה חכם
אשכנזי אשר ארם לחברה עם מורדי אור. והם אף הם יראת ה' בלגנס ובתורה
הגור, בחקירה עיונית הכו עולל וילדו שקר ונחמנים שוא כתבו על ראשי חכמינו
ואם מושעים ומורדים ננו המוקרים אשר בללם נחיה נידיעת המורה והסכנה.
גם חבור הזה אשר אני נוחך לפניך הוא אחד נחמתי פלסתר האלל ונחמנו הוא
הרצני כ' משה תקן אשר משובותיו ופירושיו על כתמוד מזכרים לשם ולחללה
נחמתי דורו שלל מן בנאים אחריו נשכת כנות מלל ונחמוריו לא נפאר כי הם
זכר נעט, אלל הנלנים והנרדסים נחמנו עוד עומדים כגם על ההרים וכל
הקסנע בללי אנון יתנך בשמות דס"ג ורנ"ב וכל"צ. הרצני הזה כ'
משה תקן נקרא גם נסם כ' משה בן חסדאי והזכירונו נסם הזה הרמ"ם בן
בחדושו על פ"ק דגיטין ורמב"ם כ' משה בר חסדאי מפולגיל סתיה וילדיך
ימים כתב"ג וכו' והאור זרוע הקטן (כ"י) צבי י"ג קכ"ס ועוד, ובס' קס"ג
חשובה על יחודי אחד היותה חתם הסר ומסכו מרובה ממנו ערנות שלא יבדק
ובסופה נכסם, חסובה זו העתקתי מנחמנה סכועתה מכ"י של הכ' משה
תאקו ז"ל; וכן כ"י מנחמה הזכיר משובותיו נס' קס"ח ומשובותיו לנדרים נס'
כ"י וכתב שם וכן כתב כ' משה בן חסדאי והוא הכ' משה תקן. נחמי

והאנחותיו ותולדותיו הסמיכו כל כוחני עתים ודורשי סיוע, אבל נשים שהזכירו
הרמב"ן נדע שהיה מי בחמלת אלף השבי. נזקק קצורו נרשם בשו"ת ונה"י
בכונן ה"ל בפי' כ"ד וז"ל "וראיתי בחסדות הרב רבינו משה תקו ז"ל שיקר
כתבתי וקצורתי בעיר ירושלים שמוך לורי נא." ואיש מנשפחהו
אחריו, אהרן ב"ר משה תקו, מהם בשר הרשעה הנכתב בירושלים בשנת ר"ב
(שו"ת ונה"י ונייץ ד"ו דף ל"ע ב'). וחזרון כתב חמים הוא הזכירו הרמב"א
בחורח העולה (דף קמ"ז) וז"ל "אונס דעם השניסית היא דעת החכם הרמב"ע
וכן גירסול ורוא דעת הנביאים ליסם עוד גלגל עשירי שכלי וליסם שכל נאסון
שלינו קנה נאסונה לאסון גלגל וקראו שני הללס, וכתב בפי' כתב חמים שזכו
דעת הרמב"ן בפי' חיוז." ובחשבותיו (פי' קב"ג) כתב הרב שיק "רע עלי
המעשה אשר כתב לי אדוני בשם שליכנו הבאון ונה"ל ששלח לשונו צשיר
הימוד וגזר בנאקיוו שלל לאסון על סוף עה שכתב בפי' אחד יסן וסן נקרא
כתב חמים כי האומר הכרוז קוצב את הכל ואסא בכל הכי זה נחמד ומנדף".
ואחרון הזכירו בעל סם הגדולים הקטן (דף ט') "כל משה תקו יסד כתב חמים",
והחכם המזרחס לונץ העיר שם על דברי הרמב"א בחורח העולה.

והנה סבורו כתבתי חמים היה נאסם ונעלם עד אשר נאלץ החכם כרמולי
באולרות הספנים בפאריס ane. f. 286 ונה"י סקר נאסון וסופו ולא נרשם לא
סם הספר ולא סם נחמד, אכן כאשר עבר על כתביו ונאלץ סם חלונת המנצח
על סיק היסוד הכל כאשר כתב בשו"ת הרמב"א ה"ל, מיד הפיץ עליו אורו וקרא
לו סם המיוסם לו "כתב חמים" וכתב את סמו בגליון הכ"י. ואני אנוא אחריו
למלאות את דבריו נודברי הרמב"א ה"ל בחורח העולה אשר נעלאו גם כן בחזון
זה שלפנינו, אבל המנצח וניסם צטעות הפי' לאסון למ"צם ולא לרמב"ן כאשר
נדפס בח"ס, וכן כתב המנצח לקוין "עוד נודה זו היסא לר' משה בן מייסון
שהיה את הפילוסופין שאינן ונאסונין את התורה ופי' נאסון כן צעדיו לא יאסונין
אילו הפילוסופין אילו העובדים אורו לא האסונין להם לרודיע קוד נאסונתו ושונים
לא זכו צעניו הפכוסים המדבכיים אשר התזודדו בנודנות לא זכו צעניו לגלות
להם פללות אלהותו וכוד נחמדו" וכ"ש הרמב"ן בפי' הגדפס. ופי' זה נחמד
לפי' הרב בנורס (ח"ג כ"ב) שפי' עגדיו על הגלגלים — ועוד אקדים דברים
אחרים על חוכן המנצח הוא. הרב המנצח היה נכתב המנשיניים את בצורא "ואת
אשר שני השונים לא יכללוהו, בצדרי חדרים הסניכורו, ושמו לו דמות ותמונה,
הסך ונה שאורה חורה הנאסונה" ונשינו צוה על דברי הרב בנורס ונכ' המדע
צענור שהרמיק עין בצורא ית' כל דמות וגוסס. וכאשר המנצח היה רק בעל
הלכה ולא מוקד עיוני כל ראויותיו על גשניות בצורא לקוסים מדברי אגדות
ומנאמרים היסוד זכיס בחלמוד ונמדפס "והניח דברים של דעת שכבר נחלמו

הראיות בכן וינעור כפיו וכן ויחלה דדברי יחיד מן החכמים אשר אינן כפשוטן" (אגרות הרמ"צ) ונאמריהם באגדות נטועים בלבו מנוסח שכלי והקם הגיוני והדק אפירכי ונוחזיב תיזחא באלו הם הלכות קלוניות ומקובלות מפי הנציאים, ונאמח לא חדר על דבריו להורות צפה נלא "כי כל דבריהם נאמרו מפה נלאך או דבר"ק" והנשפט המעוקל הזה היה לנחלה לדברי אשכנז אחריו וגם מקצו לפעמים יחדות הסלכס במקום רעוע, כנגד מה שאמרו חז"ל בירושלמי אין למידין הלכה מן האגדות וכו', כמו שסקר ר"י צדנא (ס' ע"ג) שאסור לעשות טליח משל לצע אדום או ירוק לכבוד שבת וי"ע ומה דדרשינן בכל עז יהיה צגדיך לבנים אלו ימים ומה שאמרו נחשטף הקצ"ס כס"ץ וכלי ספק לא הראש לו אלא בלבוש חורר שני לבושים כחלב חורר לבוש על מדת הכתמים. ועל מלושי הדעת כאלה המחליפים ושונים דברי אלהים חיים נאמר ועם שונים אל תתערב. — המחבר לא נשא את שם ס' המורה על שפתי 1) ורק על ס' המדע ערך מלחמחו וגם ס' המעונות לרס"ג לקח לו למערה ונשאט כשם קם על דבריו המעוקלים באחדת הנורא ועל שר סקירותיו המלאים דעת ומנוח. וכוז מלונותיו על רס"ג יקצו על מה שסרטיק מהנורא כל תמונה ולאמר כי הנורא הוא יסוד דק רוחני וכולל את הכל. ודע כי כל המחברים אשר העתיק המחבר מס"ס הוא מן החכמים המיוחס לר' צרכים הנקדן אשר כפי ההשערה הסבס וואלף הד"ס זל"ל (כאס ליון חר"א) הוסיף והדמיצ דברי רס"ג ליופי המליטה ולהצגת הענין, ולכן יבדלו העתקות המחבר מס"ס מן חכמו של אן מיון אשר כפי הנשמע חרסם מלה נעלה כמו שגדאס מואמר הנ"ל על חורר עלמות אלהי אשר חרסם ר' צרכים צו"ל "הכל הוא על דרך משל, כי אין הנורא גושם ואין לו דבור ולא הלוך ולא נענוע ולא לער ולא שנפת והוא אויר דק מכל דק וכל העולם יושב ונורכצ צו ער שהוא צמוך בגנעות ואצנים ועלים ובעלי חיים ואינו מתכללך במקום הטנושת ענין השמש וכעין הדעת באל"ס" (ויותר מנורא המואמר הזה צמי' רס"ג לס' ילירה פ"ה ה"א אשר העתיק המחבר לקמן). ור"י אינן תבון

(1) צמי' כחוצה הגהה הזאת וחסוס עליה אל"ס: . שונותי [מאחד] שדאס צמ' המיימון שקראו מורה הכוכבים שכתב על מקרא שדכסו בנחיתו עוטה חור בשלמה מואמר שכתעף הקצ"ס צלית לבנה וצרא עולם וכתב אינו יודע מי שצב דעה אחת — ווארה אורס מאין בלקסה. וכ"כ על הא דברשינן בב"ר הארץ ממה נבראה ונאלג — דברי ר"א ור' יהושע אומר ור' וכתב אינו יודע מי שצב דעת אלו ב' זקנים. וכתב דומה שפירסופים מאחרים שהעולם קדמון אם לא בשציל שמשם כתב בחורה נבראסיה צרא ור' וכתב כי לא היה השם המשכן והקדנות אלא כדי להרחיק מפי' שבו עושים בן לע"ז דכתיב העורכים לגד שולמן ולא בשציל דבר אחר. עד כאן. "הוא ח"ך קדשו הקנאים דברי המורה לנחמים וגרעו והוסיפו על דבריו להצאיש דיוח צעיני הרבנים. ויוצו מה שר' המגדק ר"י עונדען כי הרמ"צם לא כתב ס' המורה כי אם הלמוד עושה.

הכנס הנאמר הזה (פ"צ סי' כ"ט): "ואומר כי כל מה שדומים אליו צענין הזה
 ממש ומקרה או חומר לעלם ומקרה לא יכשר ומונו לא רב ולא מיעט צענין
 העושה כי זה העושה יח' ויחעלה החקיים לו שהוא עושה הכל ולא נשאר עלם
 ולא מקרה ולא מה שחומר בו אלא שזכר ונמצא ונכלל." (ראה ס' מקור חיים
 לבש"א אשר הוליד לאור החכם המפורסם מונק סי' י"ד י"ה ס"ב ע"צ). —

והנה אם לא הגדלתי ורוממתי את תפארת הנאמר נמצאו זה צולחתו
 אשר העריך וצחקיותו המסופחת נבצר קוים וצדקונים של אגדות, וזה עלינו
 לבטח ולתת לו מורה על אשר הוריד ממעלתו ומקדושתו ספרי העושים כמו שיעור
 קומה, שם האזנים, סדקי שירה ופ"צ דר"ע אשר כפי אשר שנוע ומצותיו, הנו
 והנו מלכ דברי מיתות אלה חכמי הקבלים לתת שמוך ודופי על אשכ"ש שם החלום
 הראשונים מנהיגו ומדריכו צדקים ומלכות. וכבר שאלו לכו"ס על שיעור
 קומה אם אמת הוא שהוא חזר אחד מן הקבלים והסי' כי הוא חזר
 אחד מהדרכים שצריך אדם לזולתם גם כפ"א כתב צב"ה החשובה על הטוען
 כי שיעור קומה לא נתקבלו עליו דברי כל החכמים מפני שאינו לא בושבה
 ולא בתלמוד (בליכות קדם) והחכם המוקד גרעץ האיר אור מדם על חשבת
 חזר ש"ק (צעלי העמות של הרב החכם פראנקעל משה הזאת מדק ס"ז
 ולחללה) והנה ראיות ברורות כי שיעור קומה היה חלק מלאכות דר"ע
 ושם ציחו רק המדפיקים עקרוהו ממוקומו, ומדברי ר' משה הקו חזר
 זה שכתב "וכן שיעור קומה שכתב צידרש פ"צ דר"ע" נתלמדה דבריו. —
 גם הביא לנו ראיות משה כמה מלאכים מומדשים ומספרים אשר לא נמלאו
 צדינו וכו' והאשון ואין שני לו צדני אשכנז אשר נודעו לו ספרי קבלים
 והעתיק ומאמר שלם ונפירות קראי אחד על המורה אשר נא ממצל לרובא
 ומרובא הביאו לרגשפורק, ונזכרו שם הקבלים אצברי ואנועלי, הוא יפה
 הלוי. — כ"י הזה חקר צדאשימו ונכספו וגם צאמלע חקר לפעמים שורה
 אחת או יותר ולא נודע לי כ"י אחד למלאות עמנו המסרון. המצור הזה בעתיקו
 למעני החכם הנודע דוב גאלדנברג והצ"ח ר"א נייבויער ועליהם המצור צרכה
 טוב: —

ועתה ידידי אם טוב צענין את אשר הכינותי אסוף אותה אל אונךך וחכמי
 עמי יודוך את הסיק לקצץ השרידים ותולעו האסורים משיני תולעת ונחמת
 זקלי עפר, ואתה הגיל צה' חשמת ציטועהו.

פראנקפורט על המיין צדאשון חר"ך לפ"ק.

ידידך רפאל בן שמעון קירכהיים.

ס' כתב תמים

לכני אדם ולבנהו ולמים שבצר היה צעולם וצלו ועליו ועשה העולם
 וקווינס, אבל הקב"ה הוא היה עם קודם שגא העולם ובשגא העולם נעשה הוא
 וקווינס של עולם וקודמו, כי העולם דק ובאין נדוד, שמים צורת חקן וכל בשמים
 עשר הארץ, והיינו דקאמר "ורחא נוסא את כולם" שהכל חלוי נעמאנו ואין לו צו
 עיישות ויגיעה כחלים (1) ציר גזר. ומה שכתבנו למעלה "דכרז על כרז וסט
 בעולמות אשר צד"ה" והשתא וזי הוא לדיק לכרז על כרז ועל כפי רוח, וכל אלה
 הוא צדאס ומה לדיק לבך, וכן האלון (כ' אלישור קליר) פיע "אל כרז עלות
 חקן את הכוח ערם בכרז טס וידא את הכוח", לא (2) אומה שזיקן רוח טס
 עליו, אלא צלוחו כרז מאלה בצורתו לכחות מלאכי השבת הוהמים לו שבת על
 כל הצורותיו שר'אין צועטיו הנוראים, דוגמה "דרכה צים סוסין" (ספוק ג' ט"ו)
 שהכחא לישראל גדולה אהבהו ונצורה נוראיותיו ונכירים כמו וגורתו חמוד בכל
 עת, כזריחת הסגס וינה וכוזבים הנכלים שמוותים בקניעת החת השמים,
 והם ותגלגלים ויהלך רב בכל יום ועת לעת, ויודעים כי נוראם חזק הוא, כך
 העליונים רואים בכל יום בצורותיו מופלאים ברכיית כרזים וכפי רוח ובשאר
 מעשים מופלאים שלא נתנו לבשר ודם לידע, וכמו שיש מפרשים שמו הגדול
 על שיהיה בכל יום חמוד ונעשה צדאסית, כך לצדאס של מעלה מופלאים ונצורים
 את שמו בכל יום על רוב נוראיותיו שמתחדשים חמוד. והעולמות שבכל ארון הכל
 לכבודו, וכן קווינס העולם וסך מדין, כי זה העולם עמיד ליהלך לחורב ונוהו,
 כדכתיב הן שמים כעשן נוולמו ובאין בצד הצלה, ועל אמת כן נכדא מתחילה
 להיות מחדור לפני העולם ההא ליכוח צו בני אדם ניי לה' ומי צולמו, והדרכים
 מתקנים צו, דרכי חיים ודרכי מות, ורובו כוזה לשלוח רשעים וליכורי הדיקים,
 כי מחלחו כוכים על כרז, שהדיקים הם נדפים, נדפים בהצל שברנו קין,
 וידין הוא ויסע אל הכל? אלא מכלל נן עדן ועולם ההא; וכן אבות הקדושים
 היו נדפים וגולים, וכן ישראל צין האומות נדפים, ובשגל שאומה מדה לא
 תעמוד לעולם אלא עמידה שתחזק, גם העולם שדיה נוסגת אומה מידה עמיד
 להחזק וליתר, אבל עולם ההא הוא עולם אמת ועל משפטו ישנו לדיקים
 שרובתן ובשלותן והרשעים צדקתן וצדיקן, ובשגל אומה הנידה שתעמיד לעולם
 עולמים יעמוד לעולם ועד, ובכל עולמות שגדא האדיר והחקיק, צדכא לשמו מכל
 ילוי, הצדכאס ועולם אומה לאין סוף. ונקרא אל כס ובשאר, שיעולם כסא כבודו
 ונקום שכינתו ומעלה מכולם, וכן נאם לו, שכל ילויים וצדאס כל המוכד
 וקדוש למעלה ומצדו, עליונים מוכזבים וקדושים לעזרתו יחד למעלה וון
 ההחזקים, והצדאס המוכד בכל מומי כבוד ובקדוש בכל מומי קדושה למעלה
 מכולם ונלך על כולם, ולכן קראו אברהם ה' אלהי השמים, ובשמים יורד נשם
 לפורענות ומעשים שגדא למעלה, ולכן היתה צדאס השם ומלכותה כצדאס
 לכבוד לירוף שמו הגדול, ולכן חקרו לדגש צדאסיהו מוכד כבוד אלהים כהח
 דבר, כי הסכים והמלאכים צאים שם לשמוע כמו צדאס ר' יחשע; (הגינה
 י"ד) וכן אין לדגש נעשה צדאסית בתחלת המורה, שגם יולאין שמות הקדושים

וים הם כנו מופתי הכריזה ואין כבוד שמים לדרוש ולשקם בגלוי. ואמר
האומרים נגמנו הלכות יעשה בראשית, ואין צדקתו לא נשנה ולא צדקתו נשנה
רק יעשה נגמל בתקיות הדורס חיות ואומות של בראשית. וים שרונים להיות
חזונים ונעלים וזרים דברים ואומרים שם נעשה בראשית ומה שאומר זה לא
יחזיר זה. ויש להם שזיקה. ולשנים נזכר. וכן אומרים בנפחת קידושין (ע"א)
שאין לאסור סויות הקדושים אלא ללנועין. ובצ"ר (פ' ז"ח) כששאל יעקב לבניו
אם יש בלצם על דבר אחד ועניו כולם שוים ישכאל ועניו יעקב בלחשם ברוך
שכחלו"ו אחר לו (1) הקדש"ה כבוד אלהים הסתר דבר אחר לו הנלך אין מנוחות
הקצ"ה שיהיה ונגלה שמים של מלאכים. ובפ' אין דורשין (י"ד) אמרו נדחתו כל
דבור ודבור טייל ונפי הקצ"ה נכח לו ונלך שזאמר דבר ה' שנים נעשו וברוך
סיו כל גלגל. וכל ביות כנון שוים ואין הרים וגבעות בקצות וימים ויענים
לכולן יש ונלך שלו כדמותו צדיקתא דנעשה בראשית. והוא כשנכחו ה',
נכחו מלאכים שלהם, אפי' שם ומחלוקת (ב"ר פ"ג) יש אומרים גיוס שני
נכחו מלאכים וים אומרים גיוס המוני, הנכו גדודים שאין להם סוף שזכרו
לסבב של שמו על גדולת גבורתו המוכיחים לו, אבל מלאכי שוים ואין נכחו
עונתם ולא נחשבתו עד שנכחו כולם. וחדע כי חזא בודרש ונעשה
בראשית גיוס השני בראשית שחקים ונכח סגדלפון הנלך, אמרו עליו על
סגדלפון הנלך שהוא גבור על כל המלאכים חוש ונלך שגם ורגלו על תבוס
התחבוס וראשו בין השמים והמיות היושאות כסא רם ונשא, וקושר כחמים
לקונו ומחלת ישראל וכסגונות לעשות את הכתר ומציעו שם המופת ועולה
ויום: בראש של הקדש ונלך ששם כל מלאכי ונעלה וכל שרפי ונעלה אחתם
סלחם רחם וזיעם על כל היות שנזכרה ואומרים בנכחו"ו, גיוס הרביעי בראש
זכור ונכח גלגור וימים שחרצ בית הנקדש לא דבר הקצ"ה אלא עם גלגור
המלך בלדד ולגוס נקרא שיו גלגור, ונשני שהוא ונגלה טעני הורה והוא נכחו
ואומר שם זו חישים ילחיו שוים ילחיו, ועוד מלאכה אחת יש לגלגור
נחשת (2) של ברוך יש לו ונתן עליהם גמלי ריגיון הוא נכח דבור ונעניו
לפני כל המלאכים ולפני כל השמים והנדיצים וכל השלעוטים כדי שיבין זיוס
ותפול חיותו על הצרות. ובדרכות הפקוקים יולא היף נכח כל דבר ודבר,
הימדים הפקוקים נכחים להכיר גדלו של הקצ"ה ולדרוש באיזו ענין נכחו, כי
בשנים בראש השליונים והמחזונים כי גלוי היה לפניו שעתידים לעמוד בלצם
שם ולא כעבדים היושבים את הרצ על ונח לקבל פרס ונכח עולמו בשנים
ונכח להם שם ותשלומין גדולים וישמחו בם לעתיד, ולפי בראשית שעתידים
לעמוד ונכח גם אחת שלא יבין קוין חגר ואומרים אם נכחו היינו לדיקים;
וכשנכחם נכח להם גיהנם לחשלוש מעשים. ונכח מלאכים ונני אדם לעמוד
ונכחם בלם דמות תנחתו, כמו שם לעדות חורב ונגלים וברזים ונשנה ותלמוד
ואגדות. חורב, דהתיב נעשה אדם בלגונו כדמותו, ונכח ונכח אלהים את
האדם בלגונו בלם אלהים בראש אחר וה' יעקב בראש שוין שפירש נס'
אחת כתוב שם: שני שנשכח בלגונו בלם אלהים בראש אחר מיישין שם
וין ה' ה', כלומר וני ששם פסק אלל בלם, ושם שרונה לומר שאין הקצ"ה

(1) הנאמר הוא לא ידעתי מקומו.

(2) כפי מרדכי ובפיקוחא ש"ה הג' חזות של ברוך ועליהם גמלי ריגיון ונ"ל טעות.

ללם; והוא היה תלמידו של רבינו שלמה ז"ל ורבו של רבינו יעקב ז"ל. וכן
 חתן זכרות מנימות האמוראים: אשר יצר את האדם צללם צללם דמות תבניתו,
 וכן מאמרות שנצרכו העולם ודברות של מלות כלם מפי קדוש המדבר והמורה כאב
 לבנו. וכן והיה ה' כלב עלינו, וכן מה של מה אדבר צו. וצנצנים: וארצה את ה'
 יושב על כסא, וכן ראיתי את ה' יושב וגו' וכל צא השמים עומדים עליו מנייניו
 ועומדלו. ובמחזיקי חזק היות עד די כרכון רמיו ועמיק יונין יתב לצושה
 כתלג חור ושער רישיה כעמר נקא. ובמחזיקין (נ"ו ז') לא תלין נצלה על
 העץ, חן אמר ר' עולר ומל משלו למה הדבר דומה לשני אחים תלומדים שהיו
 צעיר אחת אחד מנייניו לנולך ואחד ילא ללסטיית נור המלך לחלותו ומלחורו כל
 הכולם אותו אומר הנולך תלוי, ליום המלך והורידו. ובמס' ע"ז (נ"ג) ובמס'
 ר"ס (כ"ד) כל הספרות מוחזקין מן השלף אדם, אמר רב הונא צריה דרב
 יבוסע מפסקיה דאביי שניע ליה לא העשון אחי לא העשון אחי. ובמס' יומא
 (ירושלמי פ"ה ה"ב) צביה היתה נכנסת לצית קדמי הקדשים עם שמועין בלדיק.
 ובס' אלו מנחמין (ט"ו) דמות דיוקני נחתי צכס ונעומתם הסכזס, וצויקא
 רבא (ס' ל"ד) גומל נפשו איש חסיד הלל היה עובדך אמרו לו לביקן אחת הולך
 אמר להם לעשות מורה לרסון אמרו לו וזו מורה היא, אמר להם הן, ומה אם
 איוקנין של מלכים מי שהוא ממונה עליהן מורקן ומוטסן, איני שנצרכתי צללם
 וצדמות דחביב כי צללם אלהים נעם וגו' על אחת כמה וכמה, הכי משמע דומה
 דאיוקנין. ובספר ר' ישמעאל (ע"ז כ"ד) אלא שמתכחין אותי ומתחמין אותי.
 ואלוהי על הים כמחור נלסם ובסיני בזקן מלא רחמים, ועוד אמרו רבותינו
 כשנגלה הקב"ה בסיני עם כמה רבואות של מלאכים ושמואל (1) ישאל מכל
 המלאכים ש' דודי למ ואדום דגל מרצס דגול ומסומן מכולם ולא כמלך צסר
 ודם שיש צחיל ש' דודי למ ואדום דגל מרצס דגול ומסומן מכולם ולא כמלך צסר
 ושנים צמחמת מעשיו ש' ישמע ה' צמעשו. ובמס' דמיו וצגלות ציון כרואין
 אותו צוכס ומתאלל ואמרו רבותינו צצרכות (ה) ועל כל משער יושב הקב"ה
 ושובב כלרי ואומר איי סהכרצתי את ציתי. ובספר מוס' תענית אמר ר' חלבו
 אמר עולא עתיד הקב"ה לעשות מחול ללדיקים צגן עדן וכו' עומד צאנע וכל
 אחד מרחם עליו צאלצנו ש' ויהי ציום הכוא הנה אלהינו זה. וכן צויקא רבא
 (פ"א) ובתנחומא (פ' חיי שרה) והעונות ה' יצט אמר ר' שמעון צן יוחאי שהיה
 כואה את הדמות; (2) ובמדרש (שורק טוב ק"ג) יחזקאל כשכחה דמותו כשמת
 נפשו מונו ה"ד וארצה ואסול על פניו. ובס' דרכי תניא (2) אם אין אדם כסוק
 כדי לידע מה דמות למעלה מוסקין לו מתחמות ויודע מה דמות למעלה.
 ובס' דרכי תניא (י"ו) אמר ר' יוסון תלמוד שנחטף הקב"ה כשליח ליבור
 וברא לו למשה כדר חסלס. ובספר אימתי קורין (ו) אמר ליה ר"ז צר יאמך
 לצב חייא צר אצין הכי תפילין דמרי עלמא מאי כתיב צכו אמר ליה מי כעמד
 ישאל — וכולו כתיב צלדרי. וכן כשצ לצגלות העולם נלסם צדמות וצקומה
 סכרי צדור צכרו. ובמס' פ"ה (פ"ה) ר' לוי צסר ר' יוסי צר נכורא כל
 זמן שירי קריהם מעמממין צכס צשמים ובספר היו מוחזקין וכוללן, כיון שנחו ידי

(1) וכל צילקע יחרו ס' רפ"ז: מהו אלפי שנה הניין ומסומן ואף על פי ה' צס
 מקיים ציוסן אמר כ' דודי למ ואדום. ובס' הג' והוריסורו.

(2) צכ"ו החיזק.

קוויסס מהם ניתן להם ינחל וינח לעולמו ביום השני. וכאלה נצחו. וכן מלאכים בדמות קונת בני אדם, נהרס: והנה שלשה אנשים נלגים עליו; וינחו שני המלאכים וג'; וננצחים וינח והנה איש עמד לנגדו וחרצו שלושה (יהושע ה' י"ג); וכן וינח מלאך ה' אל האשה (שופטים י"ג ג'); וכן נצדעון (שם ו' י"ח) וינח מלאך ה' וינח חמת האלה; וכן ויעף אלי אחד מן השכפים (ישעיהו ר' ו'); וכן וינח אל מלאך ויכל צבא וינח: לו (הושע י"ג ה'); ונכחונים: ואחד והנה איש אחד לצום נדים (דניאל י' ה'). ונחמסמח דס: נדרי (שם) ונפסקי דר"א (פכ"ג) תניא המלאכים שגפלו וינחוס קדושתן נעשו כחן וקונתן כניי אדם ולצבו גוש ועפר. ואם תאמר צה"ק צה"ק שכתוב צו הלא את המים ואת הארץ אני מלא כינר היה ונחמח צלמנוס קונת אדם? אל תתמה. דתניא צמילתין צסוק עשרת הדגרות (פ"י) וינח ה' על הכ קניי שווע אני תתחונים וכו' העליונים ריקנים, אונת, ונח אחד ונחמשי שונים הכי הוא צוקומו וכל צוקומו קל ומונר למי שאמר וביה העולם; וכן צפ' אחד דיני ממונות (נ"ט) אמרתי על כל צי עשרה שכינתא שריא כוה שכינתא איכא — עד ונח שמשל דמד ונח שושי דשומי קוויס דקדושא צריך הוא ינחל אבולי עלמא, שכינתא על אחת כוה ונח. וכן צמילתא אמרין צפרק גיר הכסה (נ"ג) וגויתו כחרשים וגויתו דחרשים חרי אלפי פרסי הו; ונפסיקתא (צראשית רנח דף ק"ח) גדולת המלאך הוא שלישי של עולם. ונחלם לצדקם וליעקב וליהושע ולגדעון בדמות איש. וכן דרשו צדמתיו את לטת החרצ כנחמסמח שמתהפכים לכל מה שכולים פעמים א: שים פעמים שים פעמים כוחות פעמים מלאכים, (צראשית רנח פכ"ח). ואפילו שדים ונחמסמח לכל מה שכולים, דתניא צפרק אין דוקטין (ע"ז) וצאנות דר' נתן (פכ"ז) ששה דברים נאמרו צדים — וי"א אף הושפין פניהם וכו' ואינם נכסין, והכל זכר עשה לצמלותיו. וכן יש צדני אדם שמתהפכין, כלגב מלך עמלק סספך עלמו צכסוף לצדמה. ונפסק ד' וינח (ק"ז) ינח עשה את האשה כשנתי מונר וככב עליה לשוק. וכן על ידי חולדה ונחמסמח בני אדם לצדב ולא רנצת לפעמים, וזה הלוי צשעת ילירה כלמיתח מוקל צמקוס שמתחנה. — ואע"ג דכתיב ונח דמות תעברו לו, זכר כנגד גדולתו וזכר כבודו כדאמר צדמולץ (נ"ט) ונויקרל רנח (פ"ח) ונח רנח צמקסלרליא הוואירא, וכל רנצליא רנח צמקסלרליא שלינה וואירא. וצסוק קסרי (?) תניא שהרנח לו הקצ"ה למשה צשעת וווחו עוד וזכר כבודו יותר ונחמח (?) אולי צהיר) עד שאורו שרנח צמיו היתה כמקסלרליא שלינה וואירא. עוד כח צדכר כבוד יותר על זה כוה אלפי רנצות צמקסלרליא הוואירא, עד שאין לשום צדים כח להגיע לא למלאך ולא לשוק גם למקלחן. וכן אין להגיע למקור גם קלח מנודלהו, דכתיב צו מי מרד צשעלו מים ושמים צדחת חן. וכן צשעור קונוה (1) שכתוב צמדכס א"צ דר' עקיבא

(1) כה"צ צסוק מווחה' ונפסרו על התורה (פ' השח) ור"י הלוי צמחרי (ד' ג') הוכיחו לך קדמוס והרנצ"ס הכח השונה צלשון ערני ח"ל צהעקת (והיא. צמליות רנח"צ) כ"י אשר צדני ויש צדח השקת שיוי ונחמח רנח החכם נייגר צנעני נעמנים) גל' אליר צסום חופן שיהיה זה הוואירא לחמשים ותליה ונח שיהיה להם ואחריה הוא צבור אחד ומה דרשנים שצא רץ אדום לזולתם והכל צהעקת זה הכח ואינוד וכו' מלוח רנח ונח אלהים אמרין לא הוכירו לפי שיש צו מי מרד צשעלו אחרים בני קס". רנח העשרות של החכם דוקעם צעלי הקריננט 500 © 1830 וצני החכם ואכס צמחצת ח' של החסיה, ונעלי ענה 57.

"אין לדבר קץ ולא סוף ולא שיעור", אם הוא זכר סתם, מן שלא נאמר צלמודי
ולא צלמוד ירושלמי ולא צמדים בגדולים, כי יש ספרים שזייפו
המיינים להטעות את העולם כמו פרק שירה, וכחצו בקופו "כל
מי שהגה צו חמור וזכה לכך וכן ופלוני ופלוני ערבים". וכן מה שכתבו בספר
שם האצרים. "כך סימון כך שמו ושל שמואל כך שמו". ובסוף בדברים:
"כל מי שידע דו זה אומר ר' ישעאל אני ועקיבא ערבים דדבר שגעים הם
הוא נחיים טובים". ואין להאמין, כי כוחנים כך כדי להחזיק דברים. וכבר
שמענו מרבותינו כי ענין התיאור והאומרים כך מלאו: בספרים הקדמונים. ע"כ
צקקע ואח"כ היו מוסיפין אותם והאומרים כך מלאו: בספרים הקדמונים. ע"כ
כל אדם אם דעו ומתבטח בדברים המאמרים ימים צמדים וחסות שם צדק
הוא לא חסור ממנו. ויש דמיון מעט להביר נקמה כח גדלו וזכר כגורו שאין
לסם סוף דכח"כ כי ה' אלהיך אם אכילה הוא כל קטל, כדי שיהיה שגור
הפחית גל אורס וגל כח המאכלת ושורפת, אם ימים אורס כחצוק יוסף
זכר אורס וכח הדליקה, ואם ידליק גם הנית עוד יחצנה כח ואורס עוד יחצנה
למגדול ולצירה וכן למדינה וכן לעולם עד אין סוף. וכן בני אדם של שנים אחר
צ"ל דיווא רבוא סארי ולכלת להם כינשים, ואפילו אם היה מוצא סוף
אלפים אחר וכולו מלא עולם כהרף עין היתה מתפשטת בכולו וזכר רבוא סארי
צמקום אחר. וכן מידה הוקף העולם כולו יזכר ויזכר, כי נבני אדם נעלם מהם
וסבורים אם היו נשמים אל המלאכים היו מוסיפים אותם, וכן הסיוע נעלם מהם
וסבורים אם היו נשמים אל המלאכים היו מוסיפים אותם וכשנבנים צמדות
ונוכחין שנותיו הקדושים עד שמתגבר כחם ונכשים להיות לפים עד קדושת
כחם כבוד ואינם מוסיפים. ומה צרים הם מות הקדוש אחרו הפנים (יש פה
חסרון צ"ל).

לשונם אורסו וידה ה' לראות את הפיר ואח המגדל, וידה ה' על הר סיני
יכול השמים וחרוקן ח"ל כחם השמים הודו, יכול האמנע סיה פניו ח"ל ותכלתו
מלאה בארץ; וכן כתוב לנו יאמרו הגוים סיה כל אלהים ואלהינו נשמים, וכן
כתוב השמים שמים לה' והארץ נתן לבני אדם, וכחצו קדוש קדוש ומתחזקין
קדוש צמדי מרווא ו' ה' נבנות מליא כל ארעא זו יקרים וסיינו מה שכתבו
למעלה זימח כבודו על כל, וכחצו אדיר בנורם ה'. ובתחומא (פ' ויקהל)
הקד"ה מוסיף שני הכרזים של' ונודתי לך שם, והלא כבר נאמר את
השמים ואת הארץ אני מלא, ארינ"ל דסבין צמס ר' לוי מוסל למערה שיהי כחונה
על שפת סים נשם סים נחמלת המערה והים לא חסר. ובצרכות ירושלמי (פ"ט)
ה"ה מייית סאי פרק דאין דורסין: מן הירץ עד לרקיע מהלך חנוס מואת סנה
וב' ורגלי החיות כנגד כולם רגל ישרה מנין ישרה, דלא כחם הוא נבוא ומושלמו
ואדם נכנס לנ"כ ונודת אחרו כעמוד ומתחלל צלחיס וק"צ צמ מוזין. הכי
כל החורס נעדות. וגם חלמוד רבותינו שגל הקד"ה את עולמו ומלאמו ונשמת
שנת מוסיף, רבינו שנת ומלאמו ונשמת שנת ירושלמי (פ"ט ה"ג) אומר אדם
לאשתעווי ויזכר מלי צמדת ס': שנת לה' שנות כח' מה הוא שנת מוסיף אף
אח שנות מוסיף. ולאחר שכלים לו מלאכה צמ לו מוקמו למעלה הללו צמקע
עזו; וכן הקנו רבותינו צמלת של שנת המתחלל על מות הקדוש ונבדד כבוד
על המרכבה, ציום הסביעי נחמל ויש על כחם כבוד; קדם אחרון דנשמים.

הכי נתבצר הדבר ונעשרקם שאז היוכל וזהו הנזכר, יחיד שליט בכל קדושת
 שויותיו, הוא שהיה והוא תמיד ואין קץ ואין זקנה בשנותיו וכל זולתו הוא זכר
 וטוב ילדו להיות, ולא השליש לשום ילדיו לעשותו אלא ולקדשוהו 'ה' כשמו.
 ומה שכתב בל"ב דר"ע שיש לו למעטון שבעים שווח ואחד מהם 'ה' הקטן, (1)
 אפילו אם אותו הספר זכר סובב שהוא ויחיד נותנו המושלים
 זיכרה השם, הכי העיל זו שם לואי ונקרא קטן להצדיל שם עבד משה דנו,
 והק"בה העיד עלינו כי שמי זכרנו וכן נעטנו גיוטנו שדי כדלנונין בנסהדין
 (ל"ח); וצ"ל נגמר הדין (נ"ד): אמרה רוח פסקית צפני הקצ"ה רצ"שע אם יצא
 הצדקה ושרה ויעמוד לפניך מה אלה לווער להם רינג רינג את רעך וקוד אחר אל
 הגלה, ומי אית ליה כדאחא כולי האי, אין דלמר רינג"מ שלשה שווח יש לו פסקין
 אטוון סגרון, פסקין שפוק דגרים כלאי וועלה, אטוון שאוטס עוונתיהם של
 ישראל; סגרון כיון שסוגר סוג אינו פותח. ויש נודותיו שופשפים שהוא
 בגדל (2) ויש נפחשים שהוא נעטנו וגדלו הקצ"ה להפך בזכותו של ישראל
 וזהו נעשה סגרון כיון שסוגר ונפחשים בזכות סוג אינו פותח וצ"ל אין דורשין
 (פ"ו) קאמר שיהיו לו רשות בכל יום ליבד ולכחוד זכיותיהן של ישראל. וצ"ל
 דר"ע מונה רוח פסקוין שבעים שווחיו של נעטנו וכן אטוון פסקוין,
 והחלמוד לא מנה אלא שלשה שווחיו היינו אוחם שושחמטין על שם זכותו של
 ישראל; הכי בדברי נותניו לא שווענו שחן בצדק שום גדולה ויקרא על שווח
 רק נעטנו ששמו כשם דנו כיון שכתבנו לנעלה או כשם לוי. ובחדש משלי
 גבי קרא: הויה איש מביד צולאכחו, צולאכחו של הקצ"ה, שצית המקדש צנה
 לשבע שנים וניהו צנה לשלש עשרה; דבר אחר צשעה שנקשו סנהדין למנות
 שלמה עם ג' מלכים וד' הדיוטות עומה שכינה לפני הקצ"ה ואמרה הויה
 איש מביד צולאכחו הם רולים למנותו עם הסוברים, צלוחה שבע ילחה צח
 קול ואמרה לפני מלכים יתויב ואל יתויב לפני חסורים, כלומר עם מלכים צחמים
 יהיה ולא עם הנוונים יהיה, לנכסת דנותיו ויש לווער היינו נמי רוח פסקוין,
 וקורא אותה צלשון שכינה צלשון דנו; וינינו צפסיקתא גדולה (פ"ו) וצנים מדרש
 הויה) אין הבקבא כך, והכי גרסין בתם: ולפני מלכים יתויב צל יתויב לפני
 חסורים זו כת של רעעים אמר רינג"ל צשעה שנונו ונוגור ג' מלכים וד' הדיוטות
 אין להם חל"ה צקשו למנות שלמה עומה ילחה צח קול ואמרה אל חגעו
 צנושתי וי'. ובפרק חלק (ק"ד) אמר ר"י אמר רב צקשו למנות עוד אחד צלוחה
 שעה צלחה דמות דיוקנו של ציו ונשתתפה לפנייהם ולא השגיחו עליה צלח אש
 מן השמים וליחה צפסקליהן ולא השגיחו עליהן ילחה צח קול ואמרה הויה וי'.
 וועתה אין לנו לחוש על גירסא של מדרש משלי כי חלמודו עקר. וכן דנותיו
 שהיו כצד לפנינו היו וולנדים: אם רואה אדם צפספריס החלונים
 דבר של חסרון אל יחוש עליו ואלמר שלא נחפרש צלבודת
 של חלמודו שעליהם אנו סומכין.

ואחרי הדברים והלואה, דברי חורב ודברי דנותיו תנאים ואמוראים, מי
 שיבא להכחיש האמת והודאי ולחדש מה שאינו כן, צדוד דברים ותחנולותיו

(1) על זה ללדו דבר הקדמים (אשכול הכוזב קי' מ"ח).
 (2) ראה חולדות רש"י להבסם צלחך הלוי צהרתי קי' מ"ד.

המנהלים והסמכות, וכי נכון לשמוע לו? ואשילו אם העמיד לנו סמך בחלי
הסמים ואשילו אם הם בא יבואע בן נון ואשילו הנניא מי נשנוע לו? —

קובלנו על ספר האנונות, (לכ' ס"ג) כי בא בחכמת החינוכות
והכנה עומת לספרי אלה הספרים ויבאע סמים שלימה והכנה דברים, עד שאינם
יודעים על מה עומדים, ומהיך ירי הוצרי שמים אשר טיגא בלגם על תלמוד
דנותנו שהוא מורה שלימה ולחזוק צדיקה בטלה שלהם. הנועע לנו קלף ודגוז
דבדרי הנונין תלמידי יסר אשר עושין עולות התורה ונשלים וצני ענוני
הקראים ההולכים צחקך לכפור בתורה שבעל פה על ידי הכותבים הכשעים
עין ושאלו ואצורכי ותנביהם העומים, עין הנין סבים חונק "מי
יתן שמי כל חכמי ישראל צנענו ויהי נחמך בחרב וכו' ומהם הם וכו'". —
הנה הוכיחו דנותנו שלא לדרוש גם צנענו הקדוש אצ"ג שהוא דרש לשבח
ולכבודו; ואנחה מורה זה שמי לעולם לעולם כח"ב, וצנועה ונכונה יש כבוד
ונלכנו שבהם הכל לשבח ולעבודתו, וכן צנועה בראשית חוקך גדולתו של הייחוד
בעולמו, ואסרו דנותנו לפרסם וללמוד למי שאינו ראוי ונשום כבוד אלהים הסתר
דבר. והוא יורקא נכשל בדרשה השגוה אצ"ג סיון אל האמת (פגיגה י"ג),
וכוונת קלן ומעורין אלהן סוף ולאין קץ שאין לנן טפס קדומה לנעוץ כוונה
בגרונו וחרב פישות בלבו לדרוש ולחקור הווייתו של הקב"ה אם יש לו גושם או
כיד עיניו, ויהי לו לעיור לקורא את (הווייתו של הקב"ה) עלמו, כטפס
קדומה שגור, בלימה עיניו מתקלחה ראש ונקדים שאינם של צנה ומקלחן רגלים
ונקדים של צנה. ויה שגורו אף לו השג יד ונמה שגורו על כל גזורים סגר
לכיות לו השג יד' ר' שמעון בן יוחי שהוא נצי עליהם בים חומר בנדרש קבלת
על ומה השגם (צ"ר ס"ו) ובנדרש קבלת נחקלנו האנונים צסרי דפוס) "אין
אנו יודעים אם צדיק הם פורחין או שואשים צדיק, דבר קשה עד מאוד אי אפשר
לצדיק לעמוד עליהם", והוא סבור לעמוד על הדבר, אין להאמין לו כל מי שאינו
רואה להיות חסר ומחלקו של הקב"ה, אצ"ג: שהביל העולם צמיתוך רוב דבורו, לומר
עומקי חכמותיו רחבים, וני יכול לדלות מעומקי מקורו כונשפט, להכמים גם אנוחה
היבאה אשר היחס בתוכתם אצותנו עד ונחן חורב ונחתה תורה וכוסיפה וחדשם
צדקת נאמנת: וירד ה' על הר סיני, וידבר אלהים. ואמר הנדבר וכתב בן נספרו
(1) (ואמר צ') "הכל הוא על דרך ושל, כי אין הבורא גושם (פ')
(ג') ואין לו דבור ולא הלוך ולא כענוע ולא לער ולא
שומע והוא אור דק מכל דק וכל העולם יושב ונודכב צו עד
שהוא צהוך בגצעות ואצנים ועצים ובעלי חיים ואינו מתלכלך
במקום הטינופת כעין השמש וכעין דעת באלים". ואמר: מה
שחנז וכו' יאמרה בלשון, עיני ה' אלכך, כי בתיחם בלשון ה' ועל פי ה', יאכ
ה' פניו, הנה יד ה' הויה, ויאמר ה' אל לנו, והשחמו לחדם רגליו, אלו כתיים
הם כונו שאמר על דרך ושל הסמים ומספרים כבוד אל וכן אם אמר וכסה את
עין הארץ, והאזינו ארץ, על פי כל הארץ, ראיה פחותה היא, כי החם ליכא
למטעי אבל היכא דליכא למטעי אם לא היה בן כמו שנועדין הפקוקים לא היה
לו לכחז להכשיל את העולם. ובחז "ואם יעפיל האעפיל [אך יכשר שיהיו אלו

הכונים נפרשים צפירות אחר] והלא החורה פינה (1) שיש לו גורם כלורת בני אדם וביא היתה נחלית לנציאים והיא היתה נדצרת עומה, ולא עוד אלא שאלו אוחה יושבת על כסא והחיות נושאים את הכסא והכסא נומעל לרקיע מומם עליו וכסא ראו את הגורם היושבת על כסא ומלאכים עומדים על ימיו ועל שמאלו כמו שנאמר רחמי את ה' יושב על כסא ולגא השמים וגו', נשיבנו ונאמר לו, דע כי זו הגורם נכואה היא ומדשה וכן הכסא והרקיע הנושאים אותה כולם נכואים והנכוא נכא אותם מאור מוצק ונוגה מוצק למען שיחזקו לאל הנביא הנשלח כי הנכוא ית' הוא המדבר עמו והוא המשלחו, כמו שאפרש צמגילה שלישיה, אבל זו הגורם מופלאה ונושאה כלומות המלאכים הנשאים והנפלאים זוהרת צמגלית מוצקה ומלוכה צלור השכינה, ולכן נקראת כבוד ה' וסכינתו". זה כתב צפיר שקראו ספר האמונות. ומה הספר יוקים רבים ועומים ספרים על הענין מופים ופומים. ורצינו יכורה כהנ צם' שקראו ספר הכבוד, (2) כי הנכוא אין לו קץ והנביא לא היה יכול לדעת את הנכוא כיון שאין לו קץ ולא מראה הרי לא יוכל הנביא לדעת ולהרגיש מאין בא הדבור ומי ידבר, כי פעמים הסדים מדברים, ואין כיכר מתי ידבר הק"צ, ולא ידע הנביא אם מן הק"צ או מרום העומה, לכך הולך הכבוד וגם הנכואות מפס ומפס דוגמת לכל אדם, וכל הנכואים מיימיו ומשמאלו, וכן אמר: יושב על כסא, וכסא לענין נכוא לא יתכן, כי לבדולתו אין מקר, אלא כדי שידע הנביא שהוא אדון על כל המלאכים, הרי כשרואה הנביא מראה מופלאות ומכבודות מן כל קציו יודע הנביא כי הדבור מן הק"צ כי לשדים אין כל זה, לכך אמר יושב על כסא כדי שידע הנביא שיש מלך מנהיג, וזהו כי את המלך ה' נכואות ראו עיני.

ועל זה הענין ספרים של כ' משכר מיינון. כתב (ה') יסוד החורה ח' ה') "המלוי הזה הוא אלהי העולם הוא מנהיג את הגלגל צמח שאין לו קץ וחכלית, צמח שאין לו הספק, שהגלגל קוצצ הוויד ואי אפשר שיסוב צלא מקצצ והוא הנקצצ צלא יד וצלא גוף. — הואיל ואינו גוף לא יאדעו לו מאורעות הגופות כדי שלא יבא נחלק ונפרד, לפיכך אי אפשר שיהיה אלא אחד. הרי מפורש בחורה שאין בק"צ גוף וגויה שג' כי ה' הוא האלהים צמחים מומעל ועל הארץ מתחת והגוף לא יהיה צמחי מקומות. ונאמר כי לא רחמים כל תמונה, ולא מי מדמיוני ואשרה, ואם היה גוף היה דומה לשאר גופים, א"כ מה שראו אומה ותחת נגלו, כחוצים צלצע אלהים, יד ה', עיני ה' הכל לפי דעתם שאין מכירין אלא הגופות ודברה החורה צל"צא. — וכיון שמתצבר שאינו גוף וגויה יתצבר שלא יאדע לו אחד מן המאורעות של גופות לא מיצור ולא פירוד — לא שיחה ולא דבור כדבור בני אדם — וכל הדברים שנאמרו צמח בחורה ונציאים בכל משל ומליה כמו יושב צמחים ישחק". וכתב (שם פ"ב ה"ד) "זה שהנציאים אומרים שראו המלך אש ובעל כנפים הכל נכואה הנכואה ודך מה וכו'.

(1) כ"כ גם בהעמקה כ"י ספר האמונות אשר צידו.

(2) חבר צמ' חקידים ס' קל"ז, חמ"ט, חמ"ט.

(1
(2
(3

10

- (1) הוא פ' כ' יצירה נרמזת מתוספתא באופן אחר והתעסקה אשר לפנינו נזכר אשר באחרונה ספרי מייבטן.
- (2) כ' הני' בציור: כי חיד העולם בנוסחאותינו מילתה הצורה פ"ד הושלל הקרוב שצוהלים לא ע"ד התבטאותה, ואחר, כי חנו נליירונו כלומר לחזין כי הוא כן ונעלם ליוז ובאחר ע"ד הנושא כי הוא מי העולם ונפ"ר חזקה מי העולם כיוו שאתר דניאל.
- (3) בציור: ובאשר נראה הסיבות מזהים בכל מקלה ונעבתי' ופדע' הסיים פ"ד לא כל שכן בדבר כך בציור יח' מניו בזה בכל הקלה וכן העולם ונודע מה לא נעמלה השכל והמחשבה ונקראתו ונדע העולם נחפזן בזה להבנתו בציורו ובהשווינו דרך שמועתו כי באשר בני ספרי מלומד המוכיחים ויחזי מנולתו הסי' המידע לפי שחזי' ונפ"ר ויחזי' קלים מנוגזי' שחזי' הנפשות ונפ"ר' ויחזי' מורד כליות ומורד מורד למעט לפי שהסיבות דקע מנוגזי' ונודעו מלומד.
- (4) בציור' ונפ"ר זאת הראיה נלמד ובאמין כי האוריר שהוא פשוט ודק והתעסקו בו כלון הילול שהוא בצורה ותדמיונה והתעסקוהו שצנעוה הסיבות לנפ"ר.
- (5) בציור' ונדע העולם.
- (6) בציור' ולא דבר קטן.

והנחיתם (ס). וכנגד הדעת אשר לא יזיק לו בנדים ונולוכים ולא טיט שעליו כן הקצ"ה לא יזיק לו ונולוכך העולם ויטנוף האדם. ולא דמיתיו לאור שמש לפי שלל נמלא בכל אור שבעולם, לא בכל אור כגור ולא צענים ולא צבונים והאור נמלא בכל. וזה המשל והחידות שמשלתי מהחזק לצ המאמינים צקסם שכלם כי בכח הקצ"ה נמלא בכל מקום והעד שאמר אם יתבר אים צנקתרים וגו', בכל מקום עיני ה' נופת, כי אין מעשה לאדם שלא יעשה באור העולם ואפילו יחבור חמת הארץ אלף אלפי אהם שם האור, וכן בכל נחשצות וצמה שכלם כי שם האור כדכתיב כי אני ה' חוקר לב, והכל מודים לדבריו כי הוא נמלא בכל צאמנע האור הגלוי גם האור הדק הקטן ונענו' וכו', מבין מוכים שונלצן ילא דבר זה. (1) וצמקום אחר כתב: הארון צאמנע העם ש' ונחנה כליום צחוק כנחנה, כן הולך נחשוין צכיותיו שהוא זן אותם והשכינה צחוק צני ישראל ש' כי אני ה' שוכן צחוק צני ישראל ולא צחוק צני ישראל לצד כי אם כל הארלות ש' כי אני ה' בקרב הארץ. ובקשר דניאל כתב אצן עזר א ועתיק יונתן יחיד הוא מיכל וגלוי שרציו לקרר הצלתי ראיות שהוא שר גדול; ואמר רצ קעדים גלוי כי זה יומין הוא גושם צנח לעתו. ואחר כך אמר כי האומר שהוא הנורא הוא כופר וכן האומר שהוא מלאך. עד כאן (2) ובקשר המסיד: (3) אם כן שהוא בכל מקומות כך הוא צחק ובקשר כמו בגלוי וגם טופח לא חזיק לכוונה ולא תכניסנו מוקום למקום וביא אדם נשומר טוב: וכו' יושב פתח האהל, אמר ר' צרכים צסם ר' לוי ישב כתיב אמר לו הקצ"ה אצרכם כל זמן שצנצן נכנסים צצ"ה ולצתי מדרשות ימיו יושצין וכצודי עומד, זה טעם אלהים נצצ צערת אל ר' חגי צסם יתקן אלהים עומד אין כתיב כאן אלא אלהים נצצ. ר' ישמעאל צר' חנינא כל קילום שישאל מוקלסין לפני הקצ"ה כצורך יושב מה טעם ואחר קדוש יושב חבלות ישראל. ולמה כל זה, כיון שכחצ אלהים מוקדו אני וגו' הלא את השמים ואת הארץ אני מלא, ומה לרצד לכבוד להיות שם כיון שהנורא בכל מקום, והביא משל לנלך שביד צני אדם צצני וציוה עליהם מנצוצים ילכו עומה לצית לרכס ומכודים יוחר צנוקס אכילה, וצנוקס שצאים לנגן עם המלך יוחר ונכודים, כן העולם כולו ציד הקצ"ה ומינה מלאכים על כל אדם וצצ"ה כ שפר חורה והקצ"ה משאיר מכודו, וכבוד של צה"כ שמתכללים צכונה אינו דומה לצה"כ אחר. ואשר כתב פני ה' צעושי רע, הכבוד של צעם, וכן נשתטחה השכינה לפני הנצורה (מדרש מושל), והכבוד של כסא הכבוד מושל מלא, והכבוד לא יתחלק, והכבוד מנציח את הכבוד כאשר יספץ. את השמים ואת הארץ אני מלא, מה ראיה משם, היינו שנופה ורואה עד חבור וקרא אחר מפשם כן: מי כה' אלסיו הונציבי לצבת הנשפילי לרלות צשמים וצחק. עוד כתב: הכבוד שיש לו קץ צניב לא יתכן אלא כנגד האדם כי הכבוד אין לו קץ והנציח לא היה יכול לדעת את הכבוד כיון שאין לו קץ ולא נקאה וכו' (קוף המאמר הוצל לעיל דף 65). עוד כתב: ורצ קעדים פ' כל הכבוד שראו הנציחים הנורא צראו לפי לורך השעה, וחכם אחד היה נעמיק צענין אחר. עוד כתב: וכיון שאין קץ לצורה אנה יהיה הכבר של שחוק, אמרו מן המכמים שצרא כבוד כך מושל צוחר וצחפארת

(1) ר"ל רצ"ה הוכיח דבריו מוקראות החורה ונציחים והנחצר קרר דבריו.

(2) כל זה היה בקשריו.

(3) הוא כ' הכבוד אשר זכר לנעלה.

שליך מלפך יוכל לראות, ועל האש הכבוד והעטרה; ויש מן הכתמים שאומרים
מה שהנציזים רואים כך חשים צלב הנציזים שגדלה כן ומתוך העדלה שגדלו
להם ידעו דעת העליון. —

הנה נחכמת ספר האמונות יונקים כלם וגורעים ומוקיפים ועושים
קשרים הרבה ודברים וטעמי הנציזות, אבל עד רצ סעדיה לא היה אדם נחמד
מושמעות החורה הנציזים והכתובים ודברי רבותינו הנלמדים ועושים לעד,
ומכמי הכחלות והמלות צו הכמה ונחזיקים זה, ושם עליהם דורש צמד
סיר השירים (?) הוי חכמים צעירים, בני אדם שהכירו דרכי חמה ולצנה ומלות
ומה חמה יתיר. על הלצנה ומלקו אותה על החדשים והחמיני חכמים על מקושות
החמה, והסנים נראות ונאזות כמו שהחמיני, לא חסר ולא יתר, חכמים הם להחמין
החקה, לידע מעשה אלהים צדיק, ולא ידעו להכיר את מי שגדלם. ואת כל העולם
עד כאן. אבל חכמי החורה המושג והחלמוד לבם נכון צלמם שליוה שהגורל הוא
עליון ועל כל והוא יושב על כסא רם וכשא כאשר מעידים עליו חמיר, ומושב יקרו
בשמים ושכינת עוזו צננה מעומים הוא אלהים אין עוד אחר: ויש צחמני חומות
פילוסופים היודעים מדת מהלך בגלגלי מלות, וזה כל לעולם מחכמת הדורות
הכאסונים קודם המבול שהיו חיים שנים רבים ועומדים ומורא עיניהם על כל
נזל ועל גלגול וזודים מאוחד הדעת בן הוא גלגול וידידות להם בגלגל ומכונים
האונים. וכן פי' ר' אברהם הנשיא ואמר: מי עלה שמים וירד, אלה הכתמים
צודלים מלצם כך השמים עשויים וזה כוכב משמש להם, ודעותינו הכאסונים לא
היו מושגים על דרכיהם אם היו צודים כך נצח העולם ומי צדלו ומה עיני
הצודל. וכן צייני רצ סעדיה היו חכמי הדור חכמים ופילוסופים הראים לידע
הכל בחקירת חכמתם, ומלך אחד היה צלמנות (סתלמיות?) חכם ואסטרולוגוס
ועשה כמה ספרים של חכמות, והיו צודים מלצם כיצד העולם עומד, ואמר בשביל
מפירות בגלגלים קרקע עומדת צלמנות צאיר דוגמא אם יתן אדם גרעין של
חרדל צחוק שפופרה צילה נעמית או בכלי זכוכית ונוכצו צחם עד שיפחד הגרעין
צלמנות הכלי, כך הקרקע עגולה היא ועומדת צאיר צחם מנולת בגלגל שהוא
מוקצנה ומלמלת ומלמט. וכעין זה כתב צם' האמונות וזה לשונו (צמלמט שני)
„וגם בן מלואו צלצנעם המלמלים צעולם, הקל נוחצו קשה מנח חצירו וכל הדק
נחצירו חילוחו קשה מאילנות חצירו, וזה פירשו המים קל מן העפר והוא קשה
ממי שהיה מציור אחרו ומנעמית את גליו, והאש קלה מן הכל והיא חזקה מן הכל
ממי שדרכה ומחילתה סיכמת את הכל וציוותה החדירה העולם מתקיים ועומד
וציודתה הארץ עומדת צחוק הריק כדור צלמנות, משל לזכוכית סך שנחמו למוכה
לרור אן קטן עגול ואחר כך מניחין על פי הסך הכסוי ומניעין את הסך, צל
ספק חכים לרור האן עומדת צחוק צלמנות הזכוכית ומחיה חלוי צאיר הסך,
כך יודעת של אם נעמדת את הארץ צאיר של עולם. עד כאן. וקשה לסיכח
שלכם, כי כל הארץ מיושבת צצכיות וצאילנות וצחמים והם כדצכרים כיצד חכים
מניגשים אותה היריד הגדולה, ולמה לא חטא את כל היקום מן הקרקע? ועוד
שעושים מעשים של סק' צה כוללכת האדם ולא צגזירה וצמלמנו, והכחוד מנצח
חולה ארץ על צלמית, משמע צמלמנו וצלויו; ועוד מי שיש לו זה סבב לרין
לכסוד צצכרי חורה וצצכרי חכמים שנקמת בגלגלי המלות לא היו עד יום רצעי
שנחלו המלחות, כי בגלגלים לורך המלחות הם, וכל בגלגלים היו ככר מים

הכאסין
עד יום
שמים
הם השם
שם בן
יותר
אשר לא
שקד
העמיק
ובולך
דבריו
לומר צל
שם
צמלנות
מקורי
דק וכל
ובכל
צלמית
והם חכ
שליך סך
צמקוס
שני וכל
והחודש
וקשר כח
ידע ליה
וק צצכ
מל עולם
ישלוחו
צחיותו
ומחיה
זוה חמו
אחר מוק
של צל
וק רלמנו
שני (?)
הצודל
מחיותו
על ג'
מורכב וע

הראשון שהיו מענידיים את הקרקע באויר אבל מפורות וכוונתם לא נתלו בהם עד יום רביעי, מכל מקום ציית הלל צפרק אין דורשין ארץ נצרכת חתלה ואח"כ שמים, כילד עומד ארץ אז צלא מידות אש הגלגלים לפי דבריהם שאומרים גלגלים הם השמים. ועוד לריך לכפור שמש ויכושע לא העמידו המפורות צמחי השמים שאם כן לא נתגלגלו הגלגלים ויהיה הארץ נופלת על עומקי שאול ולא נמלאת יותר. — וכמו שצא הדבר העמיקו וסמחו וכל אחד היה לווד ונאמנות חצירו אשר לא כחורה, כן סמחו בשאר דבריהם ולא ידענו מי קבל ממני. וכבר מי שפירש דברי הימים כתב: כי הגלגל מר רצ קעדיה נאמר ציית המלכים י"ג שנה והעמיק ומספרי הישיבה ומדש הדברים, הנה מתחמל סכמי האמונות היו שם עמו והולך להעמיק ולהשיג עד שנתחד דבר צללו והמזיק צו גם המזיק צנהילת דבריו להכניע את הרבים באורחותיו על ידי משלים וגילגולי הלשונות זה על זה לומר שצדצו פנים, ועוד היה יכול לכתוב צממשה קונטרסין וזה שכתב צממשה עשר. וכו' עלונו כתב שיש מן החכמים שהיו צימיו לאומרים כי כל העוסק צמלינות העלמויות יולא לחרצות רעה, והשיג להם כי זה הדבר מורחק מעיני חסידי הדעה, נא שימחו על מה שאמר (לנועלה דף 66) "כי בצורל דק מכל דק וכל העולם הוא מורכב צו והוא מלוי צכל צהרים צנצעות צעלים צצעלי חיים, וצכל יש אויר והטנופת לא יטנפוהו, ולכך המיות מלוי והוא צכל", חלילה לקדוש צכל מיני קדושה להתייחד צמקום הענופה וצמחן הלהמים, וכבר כתב לנו צמורה והיה מפיך קדוש ולא יכלה צך ערות דבר ושצ מלחכך, הכי התורה מעידה שאין הק"צ צמקומום שליטס והוגנים. דוד אמר שירה, שעשה הק"צ דרים צמקום צינה ולא צמקום טינופה, כדי שלא יסתכל צמקום הטנופה ולא יקם משם ש"ו ולא תשכחי כל וגולוי (שומר טוב ק"ג צרכות). הנה חתם דקמקן אלהדי והמודה צה כופר צה. וכן צפרק אין דורשין (י"ג) "סנדלפון עומד אחרי המרכבה וקופר כחרים לקונו, איני והכתיב צרוך כצור ה' מוקומו מכלל דמוקומו ליכל דידע ליה, אלא דלמר שם חתנא ואזיל כתר ויהי צדוכתיה"; וכן צמעשה צלאשית וכן צצרכות שחקנו צרותינו הקדושים, זה אל זה שואלים איש אל אלים, כצורו מלא עולם, משחקיו שואלים זה לזה איש מקום כצורו, וכללה צרות, והשתא ישאלוהו לקשר האמונות ויאמר להם צפיו; ועוד הלא הוא צורל אורה כל שכן צהווייתו והיה כל העולם להשעויר מלורה שלו! ועוד שאמר שאין צו זיזה וחנועה, והלא מולצים אצנים ומוטצים עלים ומוליכים למקום אחר הכי יש כלן זיזה ומנועה? ואין צצרא להצין כי היותו צמקום הראשון עומד וכשנעצין אוחו צמקום למקום רואין אוחס כליו ומחלפת מכל לז וממיד נכנס צפן הווייתן של צורל, וכן צעלי חיים העוצרים מכלן כלן הווייתו נכנס צפן על כל מידתם וכן ראשונה נשלחת צמקומה. ימחל לנו הסי"ח על כוללת דבר זה מפינו. ועוד שנו (צ' 1) למים חיים ולעץ חיים להמיות צו את צצכיות מלחר שבויתו של הצורל צחוכס, יחיו חמיד מקל וחומר, וכל מחיס למנה נקצקים וכלים, יחיו חמיד מכוויחו שהוא צכל? ועוד המפרש זה לריך הוא לכפור צנה שאמרו צרותינו (ע"ג 1) שהוא טע ומחללה צממוכה עשר אלק עלמוות צצכל, והלא כל העולם מורכב ועומד צו ואין צו זיזה ויניעה? וכן הוא אמת שורלי כופר צה, שכן כתב

צפי' ספר ילירה (בסדמנתו) וויי שאינר י"ח אלף עולמות דגא הק"צ סומך
 על פסוק זה: סניב שמה עשר אלף (סוף יחזקאל) ולא נועדו כל ישראל על
 זה" עני דעת! על דברי האמורא שהיא דורש דרות הקודש ונקבלה, נאמר לא
 נועדו כל ישראל על זה, ועל סתם צטלה שלו ווי נועד עליה! גם אותו שטעה
 אחריה חלולא שהוא ודעת הכרם שהחמיל להם ולא נודת הקודש ווי היה דשאי
 לפטפט ולהכרר, ווייבו לא ראה לפרט לפי דעתו שהנורה שגרא ויכויבה על
 הכסא היא טסא צי"ח אלף עולמות ספרי הוא מורה שהנורה לא צדחה אותם על
 כן כופר צאותן עולמות, ווייבו המסיד (הוא ר"י המסיד צפ' הכבוד הנזכר
 לנעלה דף 65) מורה צי"ח אלף עולמות, שכן כתב בספרו: "שט צי"ח אלף
 עולמות להמלכ עם לדיקים גמורים צאהבה". ואין הדין עמו, כיון שהוא בסגרת
 הסמוכות. ועוד אותן עולמות אינם של עולם הבא (כ"ל הם כוונים ונמקדים).
 הם כחם קרלי לעדות שהק"ב שגרא עולמו שנו ה' הוא עליין על כל, אל
 ידרשבו אלה (זו) מנועל, ושלוה אור והחפלה אל הצית הם ואתם חשונע השמים,
 וכתב כי אלהים צמנים ואתם על הארץ, אצורה שם אלהים עליין, אשונתם
 ואעלה צד ואצורה שנק עליין, כריעותי ידי אל ה' אל עליין, כי אלה ה' עליין
 על כל הארץ, השקפים מנועון קדשך ון השמים, ואתם חשונע השמים וג'; וכן
 בחפלה בחקון חשי כה"ג דרום עולם מושנך ומושב יקרו צמנים מנועל ושכינת
 עוזו צגבה מרומים. ונפרק חלילה (ק"ה) הנחפלה לריך שיתן עיניו לנעלה של
 נחל לצנו אל כפים אל אל צמנים, וכן אצונו שצמנים, וכן לעשות רחון אצין
 שצמנים; ובהקוץ דגא (כ"ט) אור רב חשי מניח לכו לקפרי דווקי דחטרי
 לגבי דחית כלומר חי הוא צונו של עולם, ואצור כי האלהים צמנים ואתם על
 הארץ; ונחמונה פ' ויקרא (?) ווי ווי יאמר סלין צמנים, הכי כל אלו נקראות
 שנקרא בגורא עולמו ה' ואצור אצור יושב על כסא, ועד כאן לא אצורו דרוחיו
 אלא על נעטרון שנקרא על 1) והיינו צמם לווי כמו ש' צמדא אלא ציחא
 דר"ע שנקרא ה' הקטן, אצל לקרות ה' דבר שלא דגא לעולם, חלילה, כי משה
 רצונו וכל הנביאים לא הטעו את העולם לקרות ה' ווי שאינו דורא, אלא שאם כן
 גם לנלכאים יקראו ה', כי לדברי המסיד שכתבנו לנעלה (דף 69) שיש הכרה
 כבודות זה מוכרז וזה א"כ דין זה יהיה ויכאל שר הגדול כדברי אצן עזרא שפי'
 ושתיק יונתני יתב זה ויכאל שר הגדול, ואין חניק (חולין ח') שהושט לשם ויכאל שר
 הגדול הכי זה אצמי ממים. וצפ' אין דורשין (י"ד) דניק, כחוב אחד אצור לבושים
 בחג חיור ושער רישיה כעונר נקי וכתוב אחד אצור דאשו כחם פי קולותיו
 חלחלים שחורות, לא קשיל כאן צישיה כאן צמלחונה דאצור וזר אין לך נחא
 צישיה אלא זקן אין לך נחא צמלחונה אלא נחור. וצווקרא דגא לבושים בחג
 חיור להלצין עונותיהם של ישראל. ונחמונה (פ' קדושים) דגא ווי הקרא
 דענר נקי שהק"ב ונקא את עלמו מלחמות העולם הכי דדברי דרוחיו אלו קורין
 דורא עולם הק"ב ואין לכו להניח לשון מורה ודברי דרוחיו ולחפוס מדשים
 ונקרוב צאו, כי הם עושים ון הוונשות חפל וון החפל מונשות, כי הם אוננים
 דק שצאו יר זכו בווייהו של הצורא וצא שמים וארץ וכל נחא וסוף צוולם,
 וקוצרים סגרתם על שם שכתב הלא את השמים ואת הארץ אני מלא, ואינו ראיה

כי שלשנותא בכל זמני מלואי בזריחת שכינתו מלמעלה, כנוו שכתבנו לעיל
 ולדבריהם קודם שמורכב צו העולם או יוחר (?) ולדברי רבותינו אינו כן דתן
 (הגיגה ט"ז) כל המסכתא דר' דברים רהוי לו שלל צא לעולם, מה למעלה מה
 למטה מה לפניו מה לאחור, ואחריין בגומל, בשלמה מה למעלה מה למטה מה
 לאחור להי' שלל מה לפניו מאי דבר הוה, ור' יוסף ור"ל דמאני תרומתיי ושל
 לנלך צמר ורם שאמר לעצמו צנו לי פלטרין גדולים על האשפה והלכו ובנו לו
 אין כוונתו של מלך שיזכרו לפניו שם אשפה, אלאו צנוקס עולם קודם שגברא
 העולם לא היה שם תפארתו ומנושלתו ניכרת כונו לאחר שגברא את מוקד עולם
 וגברא צו עולם. וכן ראינו צפי' קשר הילוכה של חכמי דר צנוקס א"א נ"ש, אמר
 אלף וגברא אויר, אמר נ"ש וגברא נ"ש, אמר ש"ן וגברא אש", אלאו
 אויר זה צנוקס ולא צנוקס, והצורא הוא שהיה צנוקס צנוקסו וצנוקסו וגברא צנוקס
 ונעידים התורה ושינושי רבותינו לאחר פרק א"ד (י"ד) אמר ר' שמואל צר נחמתי
 אמר ר"ל כל דיבור ודיבור שיואל נפשי הק"צ גברא צו מלך ש"ן דבר ר' שמים
 נעשו, ומשניע דיבור מנש, ומאחר שהק"צ נסתר ונעלם ומעין כל אלא שנתראה
 צנוקסית מלכיו כפי מה שיכולים לקבול גדולתו וכן לנציחו כדאמר צנוקסית
 (קדושים) "ומה ועתיק יומין יהי, אלא שהוא יושב צניחין כל צ"ד וכן את
 האומות", מה לו לכן טפה קדושה למשכנ' ומה כן הווייתו. אלא הא דתן צאין
 דורסין, כל שאינו חס על כבוד קונו רהוי לו שלל צא לעולם מאי היא, ר' אבא
 אמר זה המסכתא צקשה דחמיצ כונתא הקשת — מלאה דמות ה' ההם לאו עיקר
 מלאה כבודו אלא שדמותו הניחא למלאה הקשת כפי מה שהיה יכול לקבול,
 הנוגע לרקדקד ולהכריז כבודו על אמת אלק אלהים של רצנות. אלא צנחתי של
 יורכנו צ"ה אמרו רבותינו לנעש, דחמיצ לך דוניה תהלה למרגליות דלית ליה
 טימי כל מה שאת ממשנה לה בפמה (ירושלמי דברכות פ"ט), כבוד עמו לא כל שכן.
 ובצדקשית דבר: ורעם גבורותיו וני יתנון אמר ר' יהודה הרעם הזה נעשה
 שהוא יואל אין כל צריה יכולה לידע אומנתו וענינו ומה אם קדורו של רעם אין
 אמת יכול לעמוד על קדורו של עולם על אמת כוונה וכוונה, אם יאמר לך אדם
 יכול אני לעמוד על קדורו של עולם אמור לו כי מה האדם שיצא אחרי מעשיו
 של מלך נ"ה הק"צ. ואם היה רואה ר' יהודה שמתדלגין לידע הווייתו של
 הק"צ היה רוקק עליהם. וצנוקסית דורש "אנכי ה' אלהיך לפי שגברא להם
 הק"צ צים כבודו עושה מלכותו ונראה צמיני כקופר מלא 1) תורה ציוני דניאל
 כזקן מלא 1) תורה ציוני שלמה צבור, אמר להם הק"צ לא צנחיל שאתם רואים
 אותי דמויות הרבה אני הוא שנים אני הוא צמיני אמר ר' חייא צר אלא לפי כל
 עסק ועסק וכל דבר ודבר היה נראה להם". אלאו יודעים מוז כי נראה לצניחתי
 לפי עסק ולפי היכולת שלהם, אבל מראות גדול כבודו אין צריה יכולה לקבול
 וכל שכן הוויית גדולתו, ועל זה קאמר ואל מי תדמוני ואשור, ושגנן הוא להכריז
 כיצד יאמרו כבודו ואין לנו לדון ולידע גדולתו ומעשים הנוראים. ובמדרש "אמר
 ר' אלעזר בן פרמ צנוקס שיש אוכלסין יש דומק אצל צמיני כשנא הק"צ לפיני
 יכרו עמו אלאי אלהים ורבי רצנות אלהי שנאן ואע"פ היו אלהי שנאן
 כמו שאתה אמר שאין מואנ" (פסיקתא פ' כ"א ושמות דבר כ"ט) "אמר ר'

(1) ל"ל מליד הורה וכו' צינקוס וצנוקסית לא מלאהי המלאה הוה.

מלך
השם
לוי
כן
(פס)
עוד
ואחרי
הדבר
ויהי
לא
הקורא
(מני)
וכתב
כשב
שם
גנל
הטוב
דוס
בלתי
בקט
נו,
כל
קדק
דולס
בלתי
גבור
ים
להשי
נמע

364

מלך
השם
לוי
כן
(פס)
עוד
ואחרי
הדבר
ויהי
לא
הקורא
(מני)
וכתב
כשב
שם
גנל
הטוב
דוס
בלתי
בקט
נו,
כל
קדק
דולס
בלתי
גבור
ים
להשי
נמע

364

מלך
השם
לוי
כן
(פס)
עוד
ואחרי
הדבר
ויהי
לא
הקורא
(מני)
וכתב
כשב
שם
גנל
הטוב
דוס
לבשר
בקט
נו,
שלום
קדקד
דולס
לבשר
גבור
ים
להשיג
נמע

364

מלך
השם
לוי
כן
(פס)
עוד
ואחרי
הדבר
ויהי
לא
הקורא
(מני)
וכתוב
כחצו
שם
גוף
השם
דוס
בלתי
בקה
נו,
שלום
קדקד
הזול
בלתי
גבור
ים
להשיג
נמע

364

זה ועולמות אחרים צמקומוס והלא מירכו דנוחיו (?) "ככל יצוי נאמן הוא
 שיוק לו הק"צ"ה את השם שהיה יכול לנצח את העולם", והשחל והלא שם לא
 היה אלהות שהיה מרכיב עולם עליו, וכי תימא יש אלהות בכל מקום מן מזה
 העולם ויכול להכריז עולם חדש עליו, קשה מאי שנא שזה עולם מורכב ונצח
 מעליו ועולם אחר יהיה נכבד בהולדת מלאך שמו והכל על מקום אלהות, אבל
 תאמר שהעולם הזה נכבד במלאכו שגור ואמר יסיו שמים וארץ וכל לבאם צמקומוס
 פלוני וסיו, וכן בהזכרת שמו הקדוש שיגור צו שיבא העולם חדש והכל בדבור
 והשחל יאמנו דברי דנוחיו ונאמן צורא בגדולתו ובגדולת שמו שהכל בדבורו
 ובגדולת שמו, שהכל בדבורו ובליוייו והוא עליון ומלך על כל.

וזה שכתב "הנורה הכורא צבא אוחה מלאך המוצהק" והשחל אוחה אור
 מאין צא, אם בתחלה צבא אור ומאוחה אור צבא הנורה חולדה של חולדה נאמל
 השמים חולדה ראשונה והנורה חולדה שניה וכי האי גונא דקשו דנוחיו אלל
 לוייתן שח"צ"ה וצבא לוייתן. ואם זו אורה לקח ממקלאת אלהות שלו, אם
 כן מה אמר "שלא יבא נחלק ונפטר" והכי הפכיד לורה מאלהותו; ועוד הכי אמרו
 (פסיקתא י"ד) עקב רגלו של אדם"ר מכהם גלגל חמה פניו על אחת כמה וכמה. —
 עוד כתב צבא הנורה "למען יתזכר אלל הנביאים כי הנורה הוא הוא המדבר עמו
 והוא המעלה" וכן הפס"ד יק מזה וכתב "שהנביא לא היה יכול לדעת את
 הדבור מי מדבר עמו כי פעמים השדים מדברים", השונה, לא יבא את הנורה
 וישלח מלאך וידבר עם הנביא, ועוד צמקומוס שכתב ויהי דבר ה' אלי לאמר החם
 לא היה רואה רואהו והיה יודע שכן הק"צ"ה צא לו הדבור; ועוד והלא אמרו דנוחיו
 הקדוש על הנביא וידע שצא לו הדבור מן הק"צ"ה; ועוד והלא אמרו דנוחיו
 (מגילה ג') לא נפקי שדים שם שמים לצולה, כלפניקין אלל מלאך שצא ליהושע.
 וכתב "כי הנורה צריאה חדשה היא וכן הכסא", ראה מה כתב צמקומוס
 כשצא אדם לדין שואלים לו אם עסק בחורה, אומרים למדת חורה כהנים
 שיש צו קלים וחמורים, לפיח צמעה מרכבה — כסא הכבוד היאך הוא עומד,
 רגל הראשונה צמה היא משחמשה, שנים למה היא משמשה, שלישית למה היא
 משמשה, השמל כילד הוא עומד, למה פנים הוא מתהפך בשעה אחת, לאיזה
 רוח הוא משמש, הבקק היאך הוא עומד, כמה פנים של זוהר נראין צין כתיפיה,
 לאיזה רוח הוא משמש כבוד היאך הוא עומד לאיזה רוח הוא משמש גדולה מכולן
 כסא הכבוד היאך הוא עומד, ענין הוא כמין מלצון, מתוקן הוא, כמה גשמים יש
 צו, כמה הפסק צין גשר לגשר, וכשאי עובר צליזה גשר אפי עובר, צליזה גשר
 האופנים עוזרים, צליזה גשר גלגלי המרכבה עוזרים, גדולה מכולן מלפני גשר
 קדקד ראשי היאך אפי עומד, כמה שיעור פיסת ירי כמה שיעור אלצעות רגלי,
 גדולה מכולן כסא כבודי היאך הוא עומד, לאיזה רוח הוא משמש צלח צבא
 לאיזה רוח משמש צבא כ"מ וכן צב' צד' צה' צו' וזו היא כבודי גדולתי
 ובגבורתי והדרי צבני מעיקין את כבודי ועליו דוד אומר מה רבו מעשיך ה', מכלן
 היה ה' ישמעאל אומר, אשכי תלמיד הכס שמשמר תלמודו כדי שיבא לו מה
 להפני לפניו הק"צ"ה ליום הדין. "והשחל אם הוא בורא יפה משתבח בגבורתו
 ונמעשיו, אבל אם כולם נכדלו מה שנא הוא זה לנצח אלל לני שצבא. —

ובס' היכלות, שיהא משניות של מעשה ומרכבה, כדברי רבינו יב"א הלוי
 ז"ל, כהן צה"כ "ככל יום כשנגיע עלות השחר מלך הדור יושב ומבקר למיז

ואומר להם חיות אני אומר לכם חיות נושאות כסף כגודי בלב שלם ובגשם חספה
תחנך הסעה שברחתי אחכם תחרומו הוזהל שילחתי אחכם זו, יאיר אחר יום
שעליהם נמשגתי, שאחם כלי חנודה שהכנתי וסכללתי אחכם לכגודי ולסמינתי
והחריבו ושועו לי קול ילדתי שברחתי, ואשנע ואחזין לחפלת בניי. ורבי שנענו
משם שהם כנודא אחם ולא שנברלו כולם והכופר צה מודה צה. —

ומה שכתב "וכסף לענין בורא לא יתכן כי לגדולתו אין הקד" והשתא אפילו
לפי דעתו שהיה לורה ונקראת כגוד ה' כינר יתכן לה לנמס צין שני ידי ארון,
אלא נכרוב היצתם, הכי נניי אם השמים וארץ לא יכלכלוהו צהצת צריותיו
והנלכים הכינו לו כס מוסכן ואפילו צסאר דברים עושה מועט להחזיק את
המכונה כדאיתא צויקרא דבס (פ"י) וב"ב (פ"ה), גדולת עזמו לא כל סכן
שעושה כחפלו בכל, כי לא ממשצותיו ומשצותיו ולא דרכיו דרכיו, ומה לו לכן
טבה קדומה להכר על עניניו. הנה כדאיתא שכותבין דברים ומחנצנלין דברים
ויש מהם שרולים לקיים קצתם ולא להודות לדברי חכמים ע"ה, כי ספר האמונות
אומר "זה שאמרו טס צעולות י"ה אלף להתרחות צהם לא נועדו כל ישראל"
ובספר הספיד אומר "הצורא רואה בכל אשר עשה צפעם אחת, דעתו בכל מה
שעשה, אם כן למה טס ציום ונלילה צחות עולמות סמוך לעולם, שכל עת
מוטאים העולם והמונחים יעקו, והנעקתם יהיה עמדי העולם, ויקום וממחו
וישוע צחות עולמות של שבר הנדיקים עד שיעצור צעצרו וכשהוא צחות עולמות
דעתו אל צה העולם, שרק העליונים לריכים להותין עד סוגו ושוללים הנשלמים
ללורך העולם שהלכו עד מוקם שאינו רואה שילכו יותר עמו, וכתיב עין לא ראתה
אלהים זולתך, הנשלמים שוללים להם איך מוקם כגוד צלילה עולמות ונאמר לו
אחר צצת הלאיה לו לאותו עולם לשצמו ומונחים ועשצמים ואומרים ק"ק ג'
פעמים, שהוא כרוב מנצחותיו שהוא ג' שעות צחות עולמות, ולא יתכן לוור
לייחוד קדום ומקומו כי על ייחוד יולד הכל אומר את השמים ואת הארץ אני
ונלא ואין מניק לייחודו שם טפות ודבר אחר". עד כאן, עתה עשה כל חפלות
ישראל כנודא ולא לצורא, נקדם את סוף צעולם וקדום וכרך ומקומו. והספא
ופלא כינר היה כשאי להוציא דבר זה עפיו. ובריש מדרש סיר הפיכים כ' כח
אומר אף סיר הפיכים ונלכא כהרת אמרוהו הנשוכים לפני מ"ה הק"צ והומרים
ק"ק. ולא ידענו למה הוא ליה לנשוכיה נפשי, כי צצנול כעס אין אחר רואים
צדום מוקם שרין להתקס צנוקם אחר שכבר כתב ויכא און ולא יחננו, ולא
איש שכתב והנלך קס כמותו ומששת היין אל גנת הציון; ועוד הלא המונחים
יעקו גם צציתו; ועוד אם הוא מפרש על הצורה שפסא, הלא היא לא צרא
לא אחר עולמות ולא עולם זה, שמה הטעם דוה לומר ספר האמונות "לא
נועדו כל ישראל על זה", טקסם לו לוור מהצורה טסם וסיה לא צראתה
אחם ועוד שכתב "רק העליונים לריכין להותין עד סוגו" אם כן ידעי ליה
כשיצא ופליג על חלמודיו דקאמר מי ידעי ליה (צרכות); ועוד משמע
הנשלמים שוללים לנלכים שהלכו עמו ונשאלו צח' בדרך שאינו רואה שילכו
עמו ולכן אומר הנשלמים משצמים קדום וכרך ה' ומקומו שצחות עולמות
וימחינו שיחור מיד, וכן הנשציע את הכתר ימתין עד שיצא ולא ילסך להשציע
שיצתם לאותו עולמות. ועוד עד דאשנעין פסוק שצמות צחות עולמות לימנעין
שצמות כשהוא אלן וידועים איה הוא ויאמרו צנוקיו; ועוד שאמר, מה שאומר

קדוש ונוקווין אין זע על הייחוד שהי הוא חניד צנוקויו, ולא זיוק לו שום טעוה, אם כן לפי דבריו אין שמוות [אלה] לנצח ולא לצורח ויכלד ונימים את העיקר והחיים את העפל ואמרו קדוש וצדק לנורה שגברת, וגם השנה צנה שמתרגם קדים בשמי מרומם עילאי בית שכינתים; ועוד לאזיה לורה יסיו אלה שמוות לפי דעתו שיש לו כבודות הרבה, ונחשלה אלהם להקדים ליוצרים צנחת. — רחמנא שרי לן כי מרוב שיחנו דינרנו עד הכה, אצל ה' הוא יודע כי לא לכבודינו אלא לכבוד גדולתו ולכבוד הורתו של חישש משל ופלקתה. ותורת רבותינו אמת, כי כשנשבע את הכתר עולה בגובה מרומים ואע"פ שגורא את עלמו ציירים כפי ויה שיכולים המלאכים לשבול מוראו וגדולתו, הכתר אינו עולה על ראשו בלוחו מוקם, כי לקצלת הכתר של שנה והודאש מתרחש לפי גדולתו ואין לשום צרים כח לרבות בגדולת מלכותו של אותו השעה. והאיש קשר האמונות היה דמוק להכניע את הכרים בארכותיו והדין היה עמו, כי ממוז חלל זו הורה חדשה ויה שלל נשעמ ונאדם הכאסון עד צואו.

וכן כתב (רס"ג בהקדמה) "אצל אענה כפי וכונו שאמר הנציח: ואני לא נחמתי דלית צי", וזה הלשון שג, כי דלית לא היה נציח כנו שמוכיח צומ' נגילה (ג). וכתב "ואני נופגיע בחכמים וגורמי עליהם שאם יוללו דופי או גנאי או טעות צפער זה שיחקוהם כראוי ולא יאמרו כי זה הספר חייב לתקן עומו, אצל יאמרו כי זה הספר הוא ספר יהודי ה' וראוי על כל החכמים לחזק הייחוד ולאמץ האמת, ועוד כי אין אני נחמתי בחכמתי ולא נצקט שירות צדיקי, ועוד מוקים אני על התלמידים ועל כל דורשי התורה שיבינו את לבם צדיקתם צה הספר לדרך האמת ויבינו את דעתם לאורח הישרה ויסקלו את דרך הייחוד מן הספקות ויחברו להם לפוני השכל ויגיהו לנו לפוני הדעות צעורת המלמד דעת, וכן כתוב אני ה' הנולמד להועיל; וכיון שינינו החכמים צה הספר ויחמקו צו יפה למען כמירת [ידיעת] הייחוד ולא לזען שרירות לבם, יחמקו כח צעה הדיח הנאמנים ותחמקו זרוע הנאמנים ויסיירו הספקות מלכ הרגנים ויחמקו העיוותים מפי הנחללים (ויהיו) [ולא יהיו] נאמנים צה' צפתי ות [אלה] נאמנים אותו צדיק ובשכל עוד הרבה זה האיש לכתוב ועוסה יוד (?) וחלילה ללומדי תורה שכתבו ותורה שבע"פ להאמין צפתיים אלה פתיים הוא לומר כי התורה הוא משל ויה שחיקה.

ור' משה צר ויינון כתב (ה' יקודי התורה פ"א ה') "הנאני הזה הוא אלהי העולם הוא המהיג את הגלגל צכש שאין לו קץ ותכלית צכש שאין לו הספק שהגלגל סובב ואי אפשר שיפגז בלא נקצב והוא צ"ה הנקצב בלא יד ובלא גוף". נשעמ מתוך דבריו חניד ונקצב וכן מוכח צפירוש חוב שחא פירש וכן כתב "השמים אשר כסא הכבוד נכון עליו הוא גלגל השכל והוא עשירי העליון והרקיע הנמוי תחתיו הוא גלגל המלאכים ומשם נאלתה הנפש החכמה ושמה חקוד ללכת בלחת מן הגוף ושחתיו גלגל המזלות שבעה המשרתים ש"ס ח"כ"ל" נשעמ שהגלגל השכל ונגלגל הכל נמלעלה ולמעלה עש"י הוא המהיג את הגלגל צכש (1) פ' את הגלגל של מזלות, אם כן צנחם כתב בתורה ויכל אלהים ציום השניעי מלאכתו אשר עשה, כי לפי דבריו עדיין לא כלם, ואם רואה לומר הוא

(1) ובדין זה דברי המורה פ"ע מראשון קהר לדבריו פ"ד עשני, וכלה דברי הכה רש"ץ צ'ב' מן אבות י"ד ע"ב.

המנהיג את הגלגל של שכל יגזור על גלגול של מנולות ויגלגל (1) אלא ודאי על גלגל של שכל קאמר שהוא המנהיג את הגלגל תחתיו של מנולות ועל זו שטת שלום שאר הוצרי שמים וכל חכמי האומות אומרים הגלגל העליון הוא זה המגלגל את הכל ואין עזרא כתב בספרו: כנגד עשרת הדברות עשרת דקיעים ועשרי קודש וכן כסא הכבוד ואמר הנביא ושוליו מלאים את הסיכל שלי הכסא כי הוא הסיכל הקדוש ומקף כל הנוקפים ויושא התשעה והוא כנגד אנכי.

ובספר אמונות (מאמר א' דעת השמינית) מזכיר חמי חכמי האומות שהיו מחשבתים וזודים כיצד נברא העולם ומי נברא, וכן הניחאם (?) האומר כי הגלגל הגדול הקובץ את הכל הוא צדא העולם, ומידם הגלגלים ויכר המוששים וגם אומר כי הוא קדמוני קודם היות כל ואינו מן הטבעים האלו אש ומים רוח ועפר ולא דומה למינים האלו אבל הוא חמישי מפני שנידמו לו לא כנידת המינים צעבור שנידמו עגולה בגלגל ונידת האש והאוויר עולה למעלה ונידות המים והעפר יורדות למטה. ואם נשאל מהם והלא חמימות של שמש לא מגלגל העליון, אלא הכל הוא של אש והכל נברא, והם יאמרו לנו אין חמימות מנוסה מפני שאיננה חמה צעלמה אבל חמימותה נעשית מן האויר אשר היא מתגלגלת בחוכו והאוויר מונבל אלינו ומארת חמימות, וטעות הוא צידם, כי גם הגלגל נברא מאין. ומה שאמרו אם כן היתה האש עולה למעלה, אפסו אומרים כי היא יודת האש העיקרת הקבולה והיא נידה עגולה ומגלגלת. מהא נראה שהוא דיבר על גלגל של מנולות שהם היו אומרים אינו אש, אבל הגלגל של שכל שמוקף ר' משה צר' מיימון אפילו הם לא דיברו, כי מי ייחדו חידות מדבר שלישי דואים, ועמה ראינו אותם חכמי הכל שהיו נותנים פתך (?) ובכוחה טעם חמישי לגלגל וכו' אומרים שהוא אלוה ונשאו ונחמו נדצרים צהויות של הצורא עד שנידמו בלבם כך יבא.

וכתב ספר האמונות (מאמר ד') "כל החכמים מושגלים לידע אמתת המדות מעשה העולם צחכותה מושגלה והוא להם מחור דקות ופליאות ואמתותו נקצעת להם צחצחתי שכלם, קל וחומר יוצר הכל אשר הוא נפלא לאין דמיון וסמור מכל מסתר ועמוק מכל עמוק וחזוי מכל חזיון וגזרה מעל כל גזרה ואין הסכל יכול להשוותו כלורה מפני שאין המדע משיג לו וגם אין מושג לו לא מקרה לא טיפול ולא חיבור ולא מסקן, וכל המוששים והגושמים שראינו צדינו ומלאנום צשכלנו לכולנו מלאנו כהם שיש להם עושה לעושיהם מן מהם ולצד מהם ואין יכשר שיחיה העושה דומה למעשהו. והאנשים אשר אינם מאמינים שהיולד גושה אבל מאמינים שיש לו נידה ועמידה וכעס ורלון דומה הם למי שאמר אין אני מוען מלאוין ק' כסף אבל אני מוצע ממוני עשרת אלף כסף שהוא צודאי ק' כסף; לפיכך כשם שאין מודים שאינו גושה כך נמנע שיחא משנה, ואין לו ערך ודמות ולא דופי ולא גנאי ולא מקרה". עד כאן. נרשנו מדצריהם אם דקדקו וחקמו לפי דעתם צצריהם בנראה מן הארץ עד לרקיע, למעלה שהוא מושב יקרו מה ידעו מה יש, וכי צשכל כן יאמרו שאין צהויה ממשות, ולא הזכירו צחמתם כיצד נהרי אש הנשרפים צמים, ובהר דיבור, ולמה אותה שם אינה עולה (?) ושמא אינם מאמינים, כאשר ראיתי מפרשים נכר דיבור זהו גלגל של כוכבים,

(1) לפי הנהגה יש מה חקרו או צכ' או בהעסקה.

אם כן הם מן המלמוד כדמותו, ועוד הכל לא היה למעלה מן השמים, ועוד
למה יזיל כבודו עליו לומר: הווייתו מלוי ככל אלה שהטופח לא יזיק לו, א"כ
אין כלל היותו ונעשה הפך קצרה על פיה, וגם למה לזה לשמור את החורש ושלל
לעשות עצמות ולמה כדל בן עדן וגיהנם לדיקים ורשעים כיון שאין לו לא דלון
ולא כעס; ורבותיו אמרו כשכרם את עולמו היתה לפניו שמחה וכן בהקמת
המשכן, וכן: עוז ומדור במקומו, ובפרק הכל חייבין (ה'): בנותחם חכמה נפשי
צמתי גואי; וכן: צח קול מנחמת כיונה חוי לי שהכרצתי את צמתי והגלתי את
צמי (צרכות), ועוד מה בצורה הזכיר ר' משה צר וניימון שהוא ונגלגל הגלגל
והכל כמו כן נושא כל העולם עליונים ותחתונים, ועוד נחן כח צלגלל יותר ממה
שהוא עושה, דמדרש קהלת אמר ר' אלכסנדר ח' ואלכים יש לו כדי שלא ישרוף
העולם מיד (ילקוט טס). והיינו גלגל ממה עוד כתב ר' משה צר וניימון (ה') יסודי
החורה פ"ב) זה שהנציפים חומרים שראו המלך אש ובעל כנפים הכל צמראה
הנצורה ודך חידה לוהט שאינו גוף ואינו כנף כגופות הכנפים כמו ש' אש
אוכלת הוא ואינו אש אלא למשל" ובסוף כתב "לזו החכמים הראשונים שלא
לדרוש נדבכים שלו אלא לאים אחד צלצד והוא שיהיה סמך ונצין מדעתו ולא"כ
מוקדין לו ראשי פרקים" וכ' כמו שכתבנו למעלה, השתא וכן נכון לשום ונאמין
החורה לוהט דברה תורה כלשון ז"א ועל עיקר החורה לוהט היא חדה ונשל;
ועוד עשה פספוסים שלו ולא שלו הן, כי הראשון שהחמיל לדקדק בהיות של
הק"זה שפר האמונות ועל זה עלה וכתב שהוא עושה מעשה צדאשית! חלילה
לקדושים אשר בצרף ליגע צצת עינים כי על זה נאמר הוי רצ את יולרו; אך
מעשה צדאשית הם כאשר פירשו לנו רבותיו דרשות של מעשה אליהו והשמות
הקדושים היוצאים מן הפסוקים שאין להם פיות ראויין להוציא ולהגות צה, כי
היוצא רבותיו להגות ולהרהר במעשיו הנוראים כגון מ"צ ומ"מ, אבל ליכנס
צחוק אש אכלה אש מי ראשי ליכנס גופו ונשמתו וליגלל. ומה שאמר שהמלך
אינו אש, והלא אמרו רבותיו מיכאל הוא שר של אש וגבריאל של שלג ולא זה
מזיק זה; וכן המלאכים שנפלו לצד גוף עפר ומתחלה היו של אש, וכן המלאכים
שבראו לאצתם ולהביר וליהושע ולגדעון ולחנניה ואשהו דאו אחס צענים ולא
צננאות הלך; ובפ"א דצרכות (ד') אמר ר' אליעזר בן חזיה גדול מה ש' צמיכאל
יותר מנגבריאל וכ' חנא מיכאל צדחת וגבריאל צדחים ואליהו צדצע, ממשע
שכן מנחם ואינו משל וחידה, ונראה שלא חושש מה שהיה מוליך מפיו. ומה
שאמר: אבל מוקדין לו ראשי פרקים, לא עיין זה, כי לא אמרו על מעשה
צדאשית אלא אמרו אלא דתן אין דורשין צמרכה צמיד, תני ר' חייא אבל
מוקדין לו ראשי דברים (1) וכן כנפים ללבושך דרים ליה על מעשה מרכבה;
ועוד לדידי קשיא, היה לו לקרות דששת צורא צדאשית ולא מעשה
צדאשית. ופסריס דורר משה דורשין מעשה צדאשית צענין אמר ולא ידענו
איזה יכשר אם שניהם כחד שוין. ומה שכתב (טס פ"א) כי אני ה' לא שנית
ואלו פעמים היה כועס ופעמים היה שמח היה משתנה (אך פי' לא שנית לא
משתנה שלא היה לפניו ולא יהיה לאחריו) ולפירושו מה יאמר לא שנית אינו
כועס ולא שמח כל שכן שהיה להם לענות לו לנציא אל יקפיד בכל מה שאנו

עושים. וכבר חלק על ס' האמונות בזה שאמר ונל"ך אינו אש, שכתב צו
 "וכל הלויות כעולותיהם הם כדורים וילוכים ונעלמו נחמדו וכו' וכל צדק
 [באמת] (במדות) ומה ויקרם וגדלה ונישאה מן הלויות וכינה שמה בלשון סיגול
 סיגול לורכו כדי לגדולה ועוד יש לנו אחרת מלוויים במקראות וכו' שאמר הכחוש
 כי אי ה' אליהם אש אוכלת בוא, ועתה חומר שכתב מלאכי אש" (1) ועוד
 קשיא דידים אדירים כי נכחיש את דבריו שכתב בנזקם אחר: אין מקרא יולא
 מידי פשוטו אלא בזמן שפשוטו של פסוק דומה דבר שהדעת מועיד צו כענין ש'
 כי ה' אליהם אש אוכלת בוא ואי אפשר להעמידו כפשוטו [כי הדעת] מועיד
 שאין הק"צ בוא, וכאן כתב לורס העולות במקראות היא אש אוכלת; אבל
 חלילה למטה דבריו להזכיר על הכתוב וגם פסוק מנצחו. עוד חולקים בזה,
 ס' משה צד מיימון אינו לר"ך להורות לומר לורס למעלה מן המלאכים במקראות
 ה', אלא הם מלאכים שנקראו אישים שמדברים עם הנביאים, וכו' הכתוב
 גם אכן עזרם שכתב צפי' דמיל ועמיק יועין יתיר בוא השם הגדול, וכו' לומר
 בוא בנזקם הק"צ, וכמו שכתב דברי ראשון ידמו דברי השני מזה דברי דברתינו
 כמו שכתבנו למעלה, כשאמר הק"צ אצ"ך האמרי ואמן חתים אונתה רוח פסקיית
 לפני הק"צ כ"ע אש יצאו מצרכם ושם וכו', והשתא רוח פסקיית בוא השם
 הגדול ולמי אומר הק"צ, מכלל שהוא אינו עתיק יומין אלא הק"צ ב"ה הן עולמו
 ומדבר לבני אדם; וכן לקט המעשה אין לומר שהשם הגדול אומר ללורס דל"כ מלי
 קל מתעלה, מי אית ליה דשוחא, אין, לורס העולות במקראות אונתה ללורס
 העולות; ועוד ובי ללורס הנצחית היה אומר לה דבריו של עולם, אלא
 חתים שהם לא היו נאמנים לדרשת דברתינו. וכן מזה שכתב (ס"ד ה') "נקראו
 חיות והם למעלה מן הכל", מכלל שאין לורס כדורס למעלה, ומזה מה שכתב
 (2) "נגד המות הנעלמות", מלי רחיה יש שהרי כך גורס הכתוב מן הסמימות
 הנעלמות נכחים שקלים ורעושים וכו' מן זיעה האדם ומעיומו נכחים
 צו כינים ומולעים, כי זו היא גידוק לומר חילולא שהכורס צכל מקום לא היה
 יכול לבזר שיהיו שרלים גולדים צכל מקום. ומה שכתב "מי העולם דעת
 העולם", וקאמר "משל נקסור הדבר כמו שמחיתו של אדם קטן מנוטו (חיות)
 רוח שבו ושכלו דק וקטן מחיתו כי הסכמה יותר דק מחיות כי האור בוא
 הפשוט קטן והפשוט [צו] (עוד דק שכן בוא) חסד הכורס אשר בוא גלותו", ולא
 ידענו מלי קאמר והלא הכורס קודם היה וכרכיו קציו פשוט והקדקע לפי
 דבריו; וכן מלי קאמר וכן הדעת לא ימות צמות הגוף" והלא ודאי אש מת
 הגוף מזה חכמה ודעת; וכן מלי קאמר "וכמו הדעת צנפס" והיא מושכת מנוטו
 עלמו", וקשה הלא הדעת צנפס מחסבה צאה מכת הספס ואין צנפסה מושג ומה
 דמיון ללורס עולם מדרש שאין צו מנוט, ולמעלה כתבנו העושה כמעשה (3) ותשובה

(1) ז"ל בנאמר צ' לפי העתקת אכן חנוך. וכן יש לו כל הלויות והגדיל אחר מן בנאמר
 זאת לורכו על דרך סיחור והקטנה לא ע"ד הסמטה ומה שאמר הכתוב כי ה'
 אליהם אש אוכלת הוא ודאמר שרלה בזה שהוא כ"א ש שורף לפי שכתב וכו'.

(2) יש מה חסרון צכ"י ודברי המחבר הם נגר דברי רס"ב צפי' ל' ילדים המוצאים
 למעלה עמוד 66.

(3) ר"ל כמו שכתב לקמן סכ"ב אומר שאין צו זיה וניעם שאם לא כן יהיה דומה עושה
 למעשה.

עליו, כל שכן שאין לו להיות כמו כזאת מועשהו, שמועשהו יש להם נידה וניעה והילוך והעושה יש לו קצוע במקום אחד כאלו אין צידו להיוז ולבניע וילעוך לביות אשילו במקום שאינו הגון חלילה לכן אדם להאמין כזה.

עוד כתב (צב' האמונות מאמר ז') «והאגפים אשר אינם מאמינים שהוא זר גושם אבל מאמינים שיש לו ניעה ועמידה כעם וכלון ומחילה כזר בודד והעידו שיש לו גושם הסובב לשאר הגלמים דומים ומי שאמר אין אני הוצע ומאונן ק' כסף אבל אני חונע וממנו עשרת אלפים שהוא צודאי ק' כסף, לא אמר כלום, כי אין הכדון דומה לרפאים וצדאיייהו הוא קומה דבריו הכאפונים, צמחלה אינו שוליו ק' כסף ולצפוף שוליו ק' כסף, ואותם אנשים חכמים שחולקים עליו מודים הם שהוא אלפים חיים ומלך עולם אבל יש לו נידה והילוך ועמידה וכעם וכלון, שהרי קראי מסייעים להם ולא יאמרו משלים הם ומליגה הם, ולא יטריכו לומר צדא לזכות וקראם צממו הנקראים ה', כי רצ קעדיה אם פטר האמונות הוא שלו, כי אינו מחוס עליו, היה ציני חכמים הגדולים והוא היה קדמון אחר האמוראים, וצדכרים שכתבם למקור ולפטרם כדבר שלא נשתדלו ראשונים היו חכמי הדור הלוקים עליו כדי שלא לחלוק על החכמה ודברי כדומיהו מודכרים דמייכי בן אנשי, והם לא עשו מזה ספרים ולא כתבו דעהם וכליותיהם וספר האמונות מוזכר דכריהם קתם ואינו מוזכר שמוחם וגם מעט ובכחו דע כיין שהזכירום צפדורו שהיו אנשי תורה ואנשי חכמה, אבל כ' האמונות היה צבא לשון חכם והיה צא ומרחוק לדבר על הדבר שהיה כלונו צו ולהכביל צמשים ומליגות כדי לדמות חסודות של אחרים, ומחמדות המשימים (?) וקצרות וקצלות שלהם הוא הכרה, וכתב וספק כוונתו ואשילו כדבר שמכנים מילא צקופא דמחטא, כי כל לומדי תורה והתלמוד והאגדות לא יודו לדבריו, אם אין צבא צד המשתדלים צמחמות המולות הסוכך לפי קצרת הדעת, וצביל כן גם קצרתם נוטה לקצרה, כי כיזר יאמרו שאין צדורא לא נידה ולא נייענוע ולא כעם ולא כלון והוא מלך עולם צהרים ונצעות וצבעלי חיים במקום ללמים ודכרים שאינם הגונים, והלא יש גיהנם משוקץ, ויש מהם נדונים צמכנה זרע רוחה ויש נדונים צלואה רוחתה. וז"ל אין צו מנשות ולא יזיק לו, מכל מקום צמחילתם הוא, ועוד אם אין מנשות צדכר צהר העולם, אם כן מניין שיש צורא והגענו לדעת (המנות) [המנות] שאומר עולם עלמו הוא אלוה ולא צבא וכן לשנים אין סוף ואין חקר. ועוד למה דנו שאין צו זיוה ועמידה, שאם יהיה צו יתיה דומה עושה למעשהו, והלא כחוק ועמוק מועשהו שהוא אלפים, ומחילת צמפיקתא גדולה למנה נפשי לאלהים לאל מיי אמר כ' אופעיית לאל שכולו חיים וללו צריאות שלו התחמנים צדא מועפר והעליונים נאש וממים, ולדבריו שאמר שאין צו ניעה ונידה הכי הוא כמעשהו שהרי הכרץ אין לה נידה וניעה; ועוד כיין שקדושהו וכדורו להיות מוקלם מנצחיותו ומודכרים המאוקים ואינו ז' ממש, אם כן אין יכולת וכשות צידו, וצו שלא צדא העולם והיה כצדורו וקדושהו; ועוד כדבר הזה אנו מנגין ע"ז: ידיהם לא ימיסון ורגליהם לא יחלכון ולא יבגו צגרום.

עתה נחזור לדעת החכמה ולדעת כדומיהו ונעמיד כדור הצורא יתנך שמו צפה כל צריכת צקדושהו וצגדולתו, ונסיר המכשול מדעתו, כי אלהים חיים אין להכריץ גדולתו ויכולתו ולא יומה לו שום דמות ואין לנו טפה כדומה כמונו

להרבה צהווייתו וכשרונו להראות ענינו ונלכדים נראה עליו נקומה זקומה
כפי יכולת סיכולים לסבול ופעמים נראה להם אור משונה צלל דמות ויודעים
שם שכינתו ויש לו יורה וינעה ק"ו ונבדלות סדומים, ונבדל אור שיהיה חיי
הצביות ונבדל צמקומו העולם, ואילולאל שזה העולם צלל חידוש אור שנחמדש,
כל צביות שהיה נכנסת לשם לא היה לה חיים, וכשנבדל את האור המיידו מן
המות שהיה בו קודם לכן, כי הוא אלהים חיים ורלונו חיים ונבדל צביות עולם
שיולדו בו הצביות כפי מה שגזר לכל מין ומין, ונבדל עליונים צביות משונות כדי
שיכירו מקלט גדולתו ונבדל אדם בתחתונים גם הוא מעין של מעלה ונתן לו
חורב כדי שיכיר מתוך חמורה גדולתו של צורא ויותר היודעים מעשה מרכבה
ומעשה נראשית, אבל צלל חמורה המורה נצער כל אדם מדעת להכיר גדולתו של
הק"ו; ונבדל שני עולמות במדת שמו הקדוש ש' כי היה ה' לור עולמים, כמו
שלאמדו רבותיו צמקת (כ"ט), והיינו משל לנולך שגנה פלטרין צמקת האקוס האקוס
שלאמדו צמגיגה (ט"ז) כך היו מקוס עולמות קודם שצבד הנורא האור לצבדלות
בו העולם. ונבדל עוד י"ח אלק עולמות כמו שדרשו רבותינו מקבל דיחזקאל,
והיה להם קבלה ורבותיו אומרים דש צב"ק או אומר להם אליהו או מלאך
ודברי רבותיו אמת, ואותן עולמות להכיר בו גדולתו שם וכבודו מכל העולם כי
מה שרוב על כבוד ובי לריך הוא לכבוד והלא הוא צבד מלאכים שצבים אמת
עוברים את העולם והוא לריך לכבוד אלא צאחו טיקס יש להם רשות לראות
כבוד ואופנים, ואז הוא יראה ומאויים על כל עליונים ומודעזעים ומתפחדים
להראות גדולתו ויוללים מונו צדקים משונים וקולות משונים. וכן מקול השבח
שצבד העולם שנתנם בו שומעים החיות והנלכדים ונצרכים את שמו מויד על
כל גבורותיו, וצב"ט שהוא הוא עליון על כל עליון ושכינתו זורחת בכל עד תבוס
התחתון ורואה כל צביותיו ונלכדים גזורים עד צילי כנים, כי כך לורך לצביות
זה כמו זה; ואין מציאה לפניו שהיה צבאה וכל הכחוק לפניו קרוב כמו הקרוב
אליו, על כן צביתת שכינתו נמצא בכל, וזהו כבודו מלא עולם, וזהו הלא את
השמים ואת הארץ את מלא, והיינו מלייח כל ארעה זין יקריה, לצד ממוקוס
הצביות ללמים וענוות אין כבודו זורח שם, וזהו לצד כשצבדו מנשה גלם צביכל
במתלקה השכינה; וכשרולה הק"ו לצד עם נביא יולא קול ממוקוס שזרחת
שכינתו כמו לנביא הסקר על שולתו, וכן צח קול ממוקוס הארץ כדאיתא צבדה
(?), כי כמו שכל הורג מרגיש מותו הנשמה המושכת מיתה לכל האצרים והיא
למעלה צבאש, כך הק"ו צבית שכינתו מושך מות בכל העולם, ע"כ הוא הוה
ומנוי צבד והוא לצדו עליון מכל עליון. וצב' ערבי פקחים (ק"ט) אומר למה
נקבא שמו הלא הגדול אור כ"י מפני שיוצא הק"ו צבדו של עולם ומתלק מוון
לכל צבים, מ' דכחצ בוותן לשם לכל צמר הודו לאל השמים, וכן ועליין לצד
עילאה ימלא, וכחציה הלא אלהי גובה שמים.

הנה זכינו ללאת מתצרת המפרשים שצורא לורות לצד עם הנביאים
ואותה הקבלה נשארה צין הקראים והמנינים, כי כן מלאנו צבירות מוונם
שלהם ויש בו כמה דברים נילולים על ליווד המנשה והתלמוד, והגידו לנו שאותו
ספר המעוקל צל מוצל לרוסיא ורוסיא הצבד לרבינש פורק,
וכן כמו צו צבד המניין "ויקבא ה' למשה מתוך הכר כי היה קרוב צבד יומר
מכל ישראל, ולא יבשר שנחשבו כי הכבוד אשר ירד צבד קיני הוא אשר דבר למשה,

כי ה' צ'
לו מוקוס
אשר יש
הנבדל
כי זה
נבדל (2)
שלאחר
וידר ויש
לכחות
נבדלות
ולא מקול
ולאחר
הר קיני
כי הכבוד
כדמותו
ודם אצל
נבדל זה
מלאכים
ושאלו בין
מבדל ומו
הם ממוקוס
ומ' אלה
כדי לגדל
המנוחות
כולם צד
לפני הכל
ומ' כמות
ולפי דעת
שאל לו צב
ולאחר לעין
מכונן המו
מנשים ול
דעת קיני

(1) אלה
(2) י' צ'
אח
(3) וי'
הנב
הוא
(4) והנ
צב'
ים

כי ה' צבא קול והוא הקול קרא למשה כי ה' הצורא לא יספר צספור ולא יכיל לו מקום ולא נאמר עליו כי הוא צעולם ולא חוץ לעולם כי זה הדבר צנבואים אשר יש להם כבוד גוף ויכיל להם מקום; וזה שאמר וירד ה' הוא הכבוד הוא הצבוי אשר הוכירו צמקום ראש הבר. ולא נחשוב ונאמר כי זה הכבוד שמו ה', כי זה השם לא יכול על הצבואים, (1) גם זה שאמר אנכי ה' אלהיך הוא דבר צבוי (2) וידענו כי הכבוד ירד וה' צבא קול ודבור ולא הכבוד דיבר, ונענין זה שאמר ה' נראה אליכם הוא כבוד ה' צבוי, וכן צבא מקום שיאמר צא אליכם, וירד ויעל, רחמי את ה' והדומה להם. ואמר כי זה שאמר קן ירסקו אל ה' לראות זה מודיע כי שם היה דמות צהוך האש וצחוך הענן, ולכן אמרתי כי כבודות ירדו צבר כיני. ואמר אצטרי ה' צבא קול ונכנס והלנישו צאיר ולא הקול אמר אנכי ה' אלהיך אלא הצורא אמר אנכי וכו'. שאל אצבע עלי ואמר מה כתוב ה' מקיני צא וזרח מנעיר והסיד ואמר כי צ' כבודות ירדו על הר כיני אחת ירד צחוך האש ואחת ירד צחוך הענן (3) ועל דמות כמו אדם והודיע כי הכבוד היה דמותו אדם. ואמר ונקל המלומדים כי נעשה אדם צלמנו כדמותו ישנו אל זה הכבוד אשר היה דומה דמות אדם וחולם לא היה צבר ודם אצל גופו אש; ואמר כי זה הכבוד גדול ונורא מזה, אשר לא יראוהו לא שרפים ולא מלאכים וכאשר ראה ה' צחכמוהו העתיקו מן ישראל צעת שהשחיתו את מעשיהם ונשאו צין הארץ וצין השמים כדכתיב: אלהם ואשונה אל מקומי. וכמו שיש כבוד מוכבוד ומעולה מחצירו כן המלאכים מעולים ומצדריהם. עד כאן דברי המינים. הנה צמקורת זה מתגלגלים והולכים צחשך, הם אומרים לא קרא את הבורא ה' וצם' האמונות כתב (למעלה) "כינה שמה ה' צסם קיגול סיהל לורתו כדי לגדלה". ויש חרות שקורין סיר ה' יחוד, ושמעתי סר' צללל עשאו מם' האמונות ולא כולו, כי מחרו המתחיל ש' די הר' שמואל עשאו, וכן כתוב צו: "כולם צן ואחת צכולם, וצביות כל את כל מלאכה", ואם כן מה שכתוב צו "דיין לפני הכל כל היתה, וצביות כל את כל מלאכה", ואם כן מה שכתוב צו "דיין יחיד כעתיק יומין ולצאו על שמואל ויונין" זה רוצה לומר שהוא צורם הכנענה ולפי דעת החורב כל האומות הרי זה מוגדף (4). ואצ' עזר צא כתב: כי גוי מין שאל לו צבויים מקום יש יותר מן הצורא ולקח מלחם חם ושם צכום של יין אדם ואמר לומין צבויים לך יש מן היין יותר ושצמו מנין ובורה לו, משמע גם שאר חכמי האומות יש להם זאת הקצבא, וחשונה גנותה השצבו, כי צציהם של לחם מונעט ולצדריהם אם כן גם עולם צצריחת מונעות שונים וארץ (?). ואין הדעת קוצלת להצין חכמה חילונת שלהם. וכי כילוד אין צו פיכוד והלא אדם

(1) אלא ס' וירד כבוד ה'.

(2) ר"ל הקול שאמר אנכי הוא דבר צבוי, וזה כבוד מה שאמר אצטרי לקמן ולא הקול אמר אנכי אלא הצורא.

(3) וכו' צאצבול הכוסר ק' מ"ם ומלומדי אמרו שני כבודות ירדו הכבוד האחד ירד צעב הענן — והכבוד השני צאש. ושם ק' מ"ם: אצט' שהכבוד היה נראה צבר וצקנה לא הוא היה המדבר כי אש קול אלהיך.

(4) ושמעתי מן החכם ש' זאקס, כי הגאון הרב כ' אליה ווילנא הזכיר מלאמר סיר היחוד צצ"ה שלו, לפי שלדעתו היו מחצרו מכלל צללו ש ושמו צכום צראשי צרוים לקוף יום שלישי.

חרוב אבנים וכן הסב ונניח אותם בנקודות אחר, נמלא כסדר ומוקדו, וכי תינח
 נמשך לחורב וכן הדרין ונחמלאות, אם כן חסר תמנה וכן הדרין; ועוד הכי יש
 שם נידה וניעה שסופו מים בנכר לו צים ונלד זה וסופים ונלד אחר שעכשו
 נעשו הכל (נעשו) אחר, כאשר בתחלה היו בנזרח הים ונעה נשאר בנעצר
 הים, ואין זיוה וניעה גדולת מו, והשתח על ידי צמר ודם זיוה וניעה הוה צו
 ועל ידי עלמו לא תפסר להיות בו נידה חיוה? ומכנה זו המיונה אינה חלה
 להכשיל בני אדם להזיזם ונדעת חמורת המוכה אשר היא תקועה בלב האדם
 כגדולת יראת הכורא והיא אמונה שלימה ומושרת, שהוא מאמין שהכל נברא
 בלנון הנורא והצורא הוא לנועלה וכל גוהי שמים, והוא נעלה ונעין כל, כי עין
 בניותיו מפילו הגדולים כמו מות ושרפים לא יוכלו לסבול גדולת הודו ונוראת
 תארו, שאם היו רואים צורתו ונעם שיש להם יכולת היו חוזרים לאין, והוא שגור
 בגלגל המלות להחגגל בכל יום בקרב השמות והכרעים, ועל תנאי גלגלו ומחלת
 ואמר לו לעבד, וכן לארך שתיים חלויה על צלי מה מפילו אין גלגל המלות
 קצרים, ולא כדברי רוח שלום שאומרים ונחם גלגל הגלגלים עומדת באויר, ולא
 כדברי הוות שלום שאומרים שגלגל שהוא בכל על כן צדחו ומחלגלים כי הוא
 מחלגל אותם, ודברים שבורים ונחוס, כי יש לו כח לגלגל הגלגל ואין לו כח
 לחסם הקרקע באויר אע"פ שהוא בכל חלה לריבם היא לעמוד באחלע צדוח גלגלו
 בגלגל, והכל הצלים והכל הכל, כי זו היא דעת של חכמי האמונה שלם היא להם
 חמורת המורה ועצדים תלם ויהי קודם וכילד היה העולם; ויש מהם אומר
 הוא קדמון והוא הנורא ומני בנפלים צדוחו והיה כנר, שיש אין סוף ואין סוף,
 עד שאומרים שאין עולם טפה בקרקע שלם היה שם ליר של דלת, חלה כנר הוא
 ואצלו והכל נשכח. ויש שאומרים עולם חדש הוא ובראיה, ומה היה קודם לכן,
 כעין אומר זה שהוא וכן הארך עד לשמים, והנורא אישם היה לו להיות אם לא
 צדוחו אומר וכי תינח הוא כולו אור כולו מים, אומר שהוא דק ונכל דק ואין
 מנוחת ומנוחם ונוכח באויר העולם, והכי הוא צעולם כמו דעת באדם שאין
 צו מנחם וכמו שהדעת מנהל וננהיג את האדם כן הוא מנהל את העולם ונורא
 את העולם והכריזו צדוחו, ולכן נמלא מות בנפלים העולם שקלים ונחשים
 הנצחיים וקרקע ויחשים וזנבים הנצחיים מאויר. והנה אינם יודעים כילד
 צדח ים ומנוחת מאין חלה הם יודעים ענין והיה של צדח עד שלזכרים עם הציאים
 מה שכתבו קדמי כשהק"ה ירד ליתן את המורה וגם כשנחלס ונדבר עם הציאים
 צדח לזכות ונקראים עם שם ה' ושכחו הפסוק: וכדורי לאחר לא חן, תחלתי
 נפסילים, לומר מי שהוא אומר שנתן כדור לפסילים. וגם זה אומרים כד
 לקיים קברים והכרורים שלהם, גוזרים על הצורא כך יש לו להיות, וכמה משפילים
 ונבזים את עלמם, ומי שהוא שונע דברים ומושג אומם נעם נזדה דעתה
 כילד נמלא בלגלים של עץ ואין זכאף והב, וכבר פסרו מן הדין נוצרי זכות
 שיכולים לומר שעבדו הצורא הנמלא בכל, וכילד הוא נמלא בנקודות הסופות וצדח
 בני אדם בזהות וסיוח, ובנצחיתם המיונה וניחים לכל חלו ההכרורים הנכועים
 עד שנוציאים את גי (?) בני אדם מתלקו של הק"ה, ואפילו היכודים שיכחם הסם
 עליהם וקשים (?) עליהם טועים אחריהם ואומרים, כיון שהם חכמים דברים
 אחרים ונחמקיינו חמנתם ונחמרתם גם צדח הדבר נאמין להם וטועים רוב העולם
 וי"ש בני אדם שאין צדח ריה המורה ומחשקקים בחמנות המלות שחמניות

צדכיהם ועושים אותם עיקר וגורמים לאחרים רעה, וזו יודע שהגאולה מעכצת
 צעצור זה שאינם יודעים וזו הוא זה העושה להם נקם, וכן אם פורענות זאת
 לעושים ואינם נעשים, שהחזוננים לעוין לזוה שאינו עיקר, כי זו דעת הפדש
 ומחמתם המדש ונקרוב דלו, ואזכור וזה שכלל הנזירים הם לזכות הצדקים.
 ומיום שדבר בשם לזרם הראשון וצדל במלמרו עולם החזקוהו הצורל ולא צדלוי
 וכן לנח לצדכיהם לילק וליעקב וכן על ידי הנזירים צננקס שנאמר ה', החזקוהו
 הצורל ולא צדלוי, וכן ודכדי צדחיו תנאים ואמוראים, וצלשום שקראוהו
 רחמנל, סק"צ, שכינה, הכדוד לשון כולם הוא הצורל ולא הצדלוי ונמסכת
 חגיגה (כ"ה) ר"ל בן פדת דמיקל ליה וגו' ניהא לך דאפכיה לעלמל מריש
 אפסר דמתילד צעמח דעווי. וכן אם לזכה ודצרת לנזירים וליכא שנים
 אונות שיהי הצדל העולם, וכן באידנל ונלי קל עזיר קצ"ה עסוק צפלגם
 (גיטין ו') וכן אלעזר צני וב' פדה צת שמים (צמ"ל פי"ט) וכן וכולהו
 דנכן אמר ונענייהו לצד וגו' ונלי שמיים חת אחר וב' ונלי צני כך אומר (חגיגה
 ט"ו) וכן גבי אם צדחת קדמה (צ"ו פ"ו) וכן ונאגדה שר' אליעזר קליר עשה
 פיטור וכן יושב עוטה לזכה, ומוצב ופיו תלמוד תורה, ונכולן אז: מחזין שהוא
 צדל ולא צדלוי ועל כרחין מי שנאמין צדל לזכר לכפור צדל, וטוב לנו לכפור
 צדמים ונקרוב דלו ודכדי תורה ודכדי צדחיו שכולם הם דכדי אלהים חיים.
 ואין לנו להכרח כשלל היה העולם וזה היה ענינו של צדל, וזהויהו של צדל
 אין צדל יודעת לא מלך ולא סק, וגם מקומו לא נודע דכתיב צדל צדל ב' ה'
 וננקומו כמו שאלמו צדחיו צדק אין דורשין (י"ג), חלל ידענו שהוא אדון על
 כל וסכינחו דכדי ונרוויים צננקס שאין נשום וסליט לא למיה ולא לשק. ונשניל
 שמואל על כל הגדולה והקדושה ומוזעזעים ונפיו כל צדל עליונים, שאלים
 מקלחם לנקלחם איה ונקס כדודו, כסנזורים וזה שמוזעזעים שהוא צענייהם אז
 קרוב להם לו אם הוא צדל מזהר אז נמערב להיות פונים כנגדו ולומר ששמו,
 וכנגדו אומרים צדל כדוד ב' וננקומו, כלומר אל תשאלו ונמנו, כי הוא ונקומו
 נעלם מנו, כי הוא צדל ונרוויים. ונשומר טוב שאפילו היות טעונות
 כסא כדוד אין יודעות ונקומו וזה היות אונות צדל. ונשנאות עת לצדלח
 החורה צדל אותה תורה שצ"פ ותורה שצדלח כמו שיהי כחזה צדחום צין
 צדכות הכלשונים צין צדחת תורה, וזהו כחזה צד וידה ה' על הר סיני, ויקלח
 ה' אל משה. וצדל דקדוקים הנרצים וזהו הונה ונשעשע צד, ויהי מנגיל
 עצה של צד ארובה ונאך נדה. וכל אותן השנים כל מה שהיה לזכה ונמנו היה
 ללמנה, אפילו אם ונלך היה צדחת שעה וזהו צדל שם לא היה יכול להחקיים,
 כי עדיין לא גזר הק"צ להיות שם דירה צדחיות. וכשצד לצדלות העולם א"ו ש'
 כמו שכתב צד' יצירה אונר אלף ונצדל אונר שהוא הונר לזכות הצדחים, וזה
 אונר שכינתו צדל, וזהו אונר וכלל לצד צדל שונים ואדך, וזה"ש, וזהו שם ונים
 ואם ועירבן ועשה ויהי שנים; ונכל ז' וקיעים כמו שאלמו צדחיו צדק אין
 דורשין ומתחתיך עשה גלגלים של מזלות וסם טש"ת סס"צ מע"ל גד"ל ומתחתיך
 של"ס סה"ל וכלל גלגל וסם לזכר צדחיות שלמות, מזלות לזכר צני אדם
 לזכות צדחיותו אז צדחיהו וזה יכיה קופו, וכן לשיוש קור וסום קין ומורק,
 וגזר עליהם עד מתי יעמדו וסוד יסחלקו מפני עולם הצדל הנצדל לשבר הצדקים
 עולם אחר של חיים ושל קורת רוח, ולכן מתחלת החורה צד' שכתב צ' עולמות,

וגם שהוא אוח מלשון זכרה ולא כדברי הבן של אכן עזרא שאמר צפי' חומש
(צבקהמה) חילו דרשות של זקנות בן, אלא דברי אלהים חיים ונצח עולם הם.
וצדק שלג להסליך לחוך המים וצדק ארץ כאשר אמרו רבותינו כי לשלג יאמר
הוא ארץ (יומא כ"ד; פקדי דר"א פ"ג), לדברי רבותינו שאמרו צדקת קבלת
וצ"כ (פ"ג) הכל נצדק מן הארץ [אמילו בגלגל חמה] של' האומר למסר ולא
יורש, יש לוומר לאחר שנצדקת ארץ נצדק בגלגל חמה והארץ חלוי על צדיקה
בצדיות של הק"צ, ואין אדם [יודע] שיש בגלגל סביב לחמה ולמזלות אלא עדברי
המקורים שכן נזכרים עליהם דומיא דאוסן וגלגל שהוא מתגלגל וצא, אבל רבותינו
לא נשתדלו לגזור על אותן הדברים לומר כך כן הווייתן, כי לא רלו לכזו על
מעשיו של הק"צ צדק שלג ידעו, דצ"כ על הילוך העלמות והמזלות (פ"ו)
אמר רשב"י אין אלו יודעים אם צדוק הם מוכחים או שאמר צדקו, צדק קשה
עד מאוד אי אפשר לצדיות לעמוד עליהם, ולא כדברי ר' ושה צד וייתרון ואין
עזרא שאמרו עשרה רקיעים שצעה של ש"ס חכ"ל ושימי של כוכבים של י"ג
מזלות ושימי שצדק חיות וצדק הכבוד ועשרי בגלגל השכל שמתגלגל הכל (מה
שאמרו רבותינו) ולדבריהם גם בגלגל של מלאכים וחיות מתגלגל למטה ולמעלה,
ודברים מוכתרים הם; וגם הם לא הזכירו שצעה רקיעים שאמרו רבותינו צפ'
אין דורשין ודורשים מן הפסוק, ומעשה המלאמין לזה הולק צד.

וצדק הק"צ ארץ רחוקה וצדיות של מעלה והיא דירה וכלה ונקראת מלכה
שנחלתה וצלה וכתוב ואולם הר נוכל יבול וכן צדיות הדרכים עליהם כלים
והולכים, על כן צדק ילך ואחריו ומעשה החשמים ונעיסה, ומזדווגים זה עם
זה ותמיד העולם צדו. וצדק שלג שצדק שגם הצדיות שלגם יכירו בצורתו וגדולתו
צדק אדם ונפח צדק נשמה שהוא כאלוף שיהא חכם צדקו של הק"צ וישפוטו
ויעליכו עליו, וגלוי לשניו שעתידים רשעים ההולכים בצדיות לבסוף ולדיקים
להיות צד, צדק בן עדן וגיהנם, בן עדן צד העולם להפריש לחוכן הצדיקים מן
הרשעים כדי שידעו כי גם זה העולם נצדק לקורת רוח של צדיות אם היה אנוס
מתחלה ועד סוף; אך נגזר לזה העולם להיות עומד עד זמן וקצצה, והצדיקים
שם ומעשה ידיו של הק"צ ראונו צדק להיות קיימים לעולם על כן צדק להם
עכ"ז אשר לעולם ולעולמי עולמים כדי שיהיה להם שמחה רבה וקורת רוח
ומרובה עונה שיש לו לאדם צדק העולם בכל מיני הנאות שלו. אבל י"ח אלק עולמות
שלו שצדק אינם לדירת בני אדם אלא להנאות צדק גדולתו וגבורתו למלאכים
כשעם לשם וחוזר חשש, וכן לעכ"ז הצדיקים שיהיו כמלאכים ולפנים מן המלאכים
יזכו לעתיד ויהיו להם רשות להנאות בגדולתו וגבורתו כשיהיה רובם לאותן עולמות
וחזר. אלו דברים הם יראתו וגדולתו של הק"צ, דברי חזקת ודברי רבותינו
הקיימים לעולם ולא כדברי בני אדם המוכחים צדקם ומקיימים צדקם שמים
אור לחשך ומשך לאור ועושים חכמים חמה מה שהצדן מוכח שלהם. ושנים
להם מקידי דעת, המינים, לעשות עולמות נציאים ומרגלים עולמות בצדקת שמות
הקדושים ופעמים מכוונים קריאה והנשמה מתגלגלת והגוף נוכל ומתייגע ולאילו
אין ומחילה צפני הנשמה ונעשית הנשמה עיקר ולושה למחקק עד לאחר שעה
כשמתחלק ממנו כח השם שהזכיר חזק לנמות שהיה צדקת מנוחלת, וכן צדק
כשפים המשחמשים צדקת שדים ומזכירים על אשד ומצדדיהם טומאת
כשצעות כדי שיגיד מה עושים צדדיהם אחרת והוא נוכל במקומו ומתחלה כולו

גידים כאלו נכנס (?) והרי הוא כמות ולאחר שעה עומד צבילות וכן מן הצית
 ולימלא שחוזין נגדו צפתה הצית היה מנקה כלשו וגופו וכשנח מעט לוונר
 להם מה שרה. ואין עזרא כתב צפשו מה הוא מר אה "אדם מזכיר שמות
 הקדושים או שמות המלאכים כדי להכרות לו כלונו או להודיע לו דבר קטן ולא
 רוח הקודש נגלה עליו והצטר ממש שהוא רימה וחולעה והוא כמו מלגש נפגעת
 ונכרתה מעור רוח הקודש ואינו יכולה לכוזל ולא עומד אדם כלים מחעלק ואינו
 יודע צליזה מקום הוא עומד ולא רואה ולא יודע ולא מרגיש מגופו אבל כשמתו
 רואה ושוועת זה נקרא חזון ומר אה "ע"כ דציו. ונראה שזה הדבר דווקא
 לצני אדם שליט צדיקים עדיק קריאתו ושימושו או ממוקם שהם יולא או
 אינו מקבלה כידל הוא עיקר שמושו, אבל צני אדם הצדיקים אינו מוזק לגופם
 ואינו נרעד וגופל. ור' יהושע בן חנניה כמה דברים היה עושה ירושלמי סוף
 ס' ד' מיהות וצבורות ס', וצבורות וצ' וצבורות וצ' וצבורות וצ' וצבורות וצ'
 סוף עיקריו צ' יצירה ומצרי עיגלל תלמי החם היו מוזכרין שמות היוצאין
 מפקוקין של יצירה או היו מנגלגין חמ"ל רכ"א שער אלה ציחא ומזכירין
 שמות היוצאין מהן והיינו דקאמר עוסקי צ' יצירה. ואין לתמה כידל היה
 מין צבורה טבורה ויש לו קיומי טבורה הכי הוא כשאר צבורה טבורה, ושאר
 עופות בגדילין על האילנות מוזכרין ואין סוף העוף כיון שיש צבורה קיומי טבורה.
 אם הוא אמת בגדילין על אילנות (עין י"ד פ"ד), וכן צד' מיהות (נ"ס) דחמתי
 אעמלל לר"ס בן חמלל דצ"ד של מעלה צדל צ' יצירה צדיקה טבורה ושחמלל ונפלו
 מייס הכי אעמלל; וכן צדל דלדס הכאסון שהיו לולין לו מלאכים (סס), וכלל הוא
 בגזירותיו של הק"ם שגזר בן על הכצעה שמות ועל מעשה שדים, וכן גזר על
 עץ החיים שגזר עדן מי שאוכל ממנו חי לעולם וכן גזר על עץ הדעת טור ורע
 מי שאוכל ממנו יהיה חכם, ואין ליתן סבאר אחרת, וכן גזר על עננים של עשן
 וכלל ממשות שיצילו גשמים ושלג והיינו ממי מנגזרותיו של הק"ם שהוא נורר
 מים צעזע ולא נקע עין החמיו. וכתב צפשו האנונות (מלמד צ') כי השג
 הוא מחיליד מן האור העולה מן הארץ, א"כ אינו כולה לוונר כמו שאמרו צבורה
 צחגיגה שיש אונות שלג ואונות צדל ומשם מציאים העננים. — יצין המצין
 כי לפי דעת החכמה וקצתם שכתבו למעלה לריך לכפור מה שדרשו צבורה
 (צ"ד פ"ח) ואהיה אלו חמון וג' אלפים שנה קודם צדיחא העולם צדל הק"ם
 חת החורה והיה מציט צה וכוונ צה, ולדצריהם שלין צו זיזה וניעה ולא דבור
 וכי כל דברי חורה ודצרי צבורה משל וחידה, חלילה לכל צעל נפש להכניס
 גופו להיות מחמין להם למעט צדל יולגו ולכפור צדלולתו מה שחידעונו
 צבורה. עוד הם כתבו "כי יושב על כסא רם ונשא מחמילה היה אשש לו כלל
 כסא ועתה יטרכך לכסא? ועוד כל מי שיושב על כסא כסא עורק קניצו ואין
 לוונר בן לצורא שכתב צו כלל חת השמים וחל הארץ אי מלל". אילו דברים של
 גידוק הם שאינו לריך לכסא, ושכחו מה שאמר מללך חל הים ר' אליעזר
 קליר "מכרות נושאות וסם נושאות עם כסא" וכופר צחלל שחיקנו אנשי כה"ג:
 ללל אשר שבת וכ' ציום השציעי נחעלה וישב על כסא כדורו והג' צד"ה פ"ד
 ונאל"כ: צשיי מה היו אומרים ה' מלך גלות לשם, גמר חת מעשיו ונחעלה
 וישב על כסא מלכותו צבורה של עולם, הכי שגאל חת העולם וישב על כסא

כדורו ולא שצדק לזכות וכושיז על כסאו, כי אוחס לזכר לא צדקת העולם, ודברים של גידוף הם.

הנה כחז נקשר האמונות (ומאמר ז') "ולא יכשר שיחא היוצר לרץ לתקום מפני שהוא יוצר כל המקומות ועוד שהוא קודם לכל המקומות — ועוד כי הלך לתקום הוא גושם המעלה את מקומו ונדבק למנונו — ואע"פ שאנו והנזלים שהוא בשמים מועיל אין הדבר כמשמעו אלא על דרך ההדור והעזו למעלה מן השמים". עד כאן. וקשה והלא אחיז עצים סחר לו, וכן סכותה צעק לך, אלנוא הוא בשמים ואם כן מולק צדיק על התורה ונחמם היא [מציא] את דבריהם, אלא היה לו לוואר אני אומר יותר צעק ונכולם. וזהו העולם וניחין תורה שכתב ונצטלם (1) ואחרים דבריו שאמר למנונו כדורו מדעה כח שבו, כי למה נעזר צני אדם צדיקות דברים, ובי שוטים העולם שאינם יודעים שיוצרו צ"ס אפשר בלא כסא ושום כסא אינו נקיפו, אלא לכך צדקו והוא עליונו נושא להראות לחיילי נדום גדולו שיכולים לידע, כי כיו שצדק גלגלי ומזרות ומזלות נפתח השמים להראות לפני אדם האנוש גודלת נוכחותו והולכים צדיקתם תמיד ואינם נשנים, כך צדק צדיקת הכסא נשנים וגדולה להראות גדולתו למשרתיו למעלה כי אחר הכסא עוד על כל העולם כמו שאמרנו בכותבו צדקתם תהווה (פ' צדקת) וגר' ההם "ונוך צדק ודס יושב על פסל אחרים יושבים מיינו ומשמאלו והק"צ כולך יושב על קהירא ומולא אותם והעולם כיום תחת רגליו ש' הלא את השמים ואת הארץ אני מלא, ויושב על כסאו והכל עומדים לפניו ש' ראיתי את ה' יושב על כסאו וכל אדם השמים עומדים וגר' וכן הוא אומר וכו' כדורו קדומוי וגר', וכן שרפים עומדים וגר', צדק וצדק מלאך של ידו מן הכקיע ואחז ליחזקאל צילת כלשו ש' וישלח תצנית יד וגר', משמע מן הכחז הזה שאין מן הארץ עד לכקיע אלא מלא פיסת ידו של מלאך ש' צדקין מן קדמוהי שליח פיסת ידו וכחצא דלא כדס לכוידעך שאין קצת לשמטיו ואם לשמטיו כך הק"צ ע"כ לך נאמר גדול ה' ומחולל מלאך. עוד דרש החם "אשר עשה האללים את האדם ישר לא צדק הק"צ את האדם צללוו אלא להיות נדיק וישר כדורו" ומנוע צללוו מנוע. וצפ' חזקת הצחים (ל"ח) גבי צנאס "מסתכלה צדמות דיוקנו" פי' ציעקב "צדמות עלמה לא חסתכל" פי' צדס שנצדק צלס כדמות, כרי לך נדברי בכותבו וני שצדק את העולם יושב על כסא; וכן הכסא גדול הוא מכל העולם והכל נושא וני שצדקו ועליו כקויע צדקו הפגור. עוד צפ' נשלח "וה' כולך לפניכם יוואם צדק שאדם מודר מודד לו לצדקם ליוס מלאכי השבת ש' ואצדקם כולך עומם לשלסם. וה' כולך וגר' והלא כנר נאמר הלא את השמים ואת הארץ אני מלא, ומה ת"ל וה' כולך, להודיע קצת ישרכל לפניו האמונות, אלנוא בוני שכתב הלא את השמים ואת הארץ אני מלא וידיה וידיה וידיה. וצפ' ויקבל "שאל ר"ס בן יהודק את ר' שמואל צד נחמני אומר לוי אתה צדק אומר לי הילך צדק הק"צ את עולמו, ח"ל כשציקם הק"צ לצדק את עולמו ותעטק צדקת וצדק את העולם ש' עומם אור כשלמה ואח"כ נוסע שמים כיריעה, ר"י צד אילעי אומר למה הדבר דומה לנוך שצקם לצמות

(1) כ"ס צני עם הנקודות וכל מל' חנ'עלמס ר"ל תורה בכתב ועל סה.

פלטיקין והיה אותו מקום של חושך הדליק בו ארבע הנרות וזהו, כך היה העולם
 חשך והחשך באור" ואם כדעת החלונים ארבעה קודם לכן היה כולו חיים כולו
 אור, אלא כבודו הוא של הק"צ לנרעת ונקום ולנרעת זו עולם כרי מיהא הוא
 אדון על כל ועליון מכל עליון ולא יתעך לוונר כאשר אמרו: אין הענוות מניק לו,
 וחלילה לקדוש בכל מיני קדושות להיות יסודו בכל מיני נוקמות שאין ראוי, ואפילו
 זריחת שכינתו אין שם נקום שאין ראוי כדגרכינין החם בתחומות (פ' קוטס)
 "וכן הוא לוונר היו הנועזיקים מה' וג' קטם הנוסף והנגז שונקלן את השכינה
 כצינור סה"ק"צ ונלא את העלונים ואת החתומים שג' הלא את השמים ואת
 הארץ חגי ונלא ונעקום שכן באין לנאוף ולגזול הק"צ כבודו שם שג' ונלא כל
 הארץ כבודו והנוסף לוונר כלק את עליון וכן לי מקום לשעה הדבר קשה עד
 מאל כצינור הוא ארך אפים ונותן לו מקום לשעה כי הוא ידע נמי שוא ויחל און
 ולא יתנבן" אלנא וסלק שכינתו וכל מקום שיש עזירה. ובפ"א דקידושין אמר
 ר' יוסף כל העובר עברה צחקר כאליו דומק רגלי השכינה שג' השמים כסאי
 וגו'. וא"ל והלא גם ונקום שאין עזירה לריך לסלק שכינתו ונקום הענוות
 ונקום שאלם ויחד עם אשה? ויש לוונר לשם נדון הוא שכל ומה כן דבר
 העולם לסלק כבודו ומשם אכל צמקום שעושין עזירה לשם יש לו לסלק שכינתו,
 אלנא ונקפיד הק"צ על מקום העינוות, ומה לנו ללמוד דבר זה מאברהם כי
 הוא נשורם צדיק צקרא שג' ולא יראה צד ערות דבר וכן ונאחריק ונאדבר
 שכינה שכינה צנלוי אסר צומחה גם טופח של נקצים אכל חמשים אלונו אלא
 צלעה לא נקפיד לאסור וכלה הק"צ שיהיה פנים ונשים. (שם חסר דף אחד
 צ"י) צמקום רביעית ליצרים ונחנחי צמקיעה צמקיעה עזרהוהין ונחקרין
 צחק' שישית נשמות ונחנכות לגופיהן צמקיעה שציעה חין ועומדין על דגליהן
 שג' יגן ה' צלחה אכלו ושמו וג', גם כאן הגופים לע"ז ועמידים לאכול (א"צ
 ד"ע). ונפקי דכ"א (פ"ד) אמר ר' שמועון כל הגופות נטועות צעבר הארץ
 עד שאינו נשתיר מן הגוף אלא ונלא תדוד רקצ וכ' — טל של ח"ה מליזה מקום
 הוא יורד ונאשו של הק"צ שראשו של הק"צ תהיית טל ולעמיד לנא הק"צ
 נוער את שער ראשו ונוריד תהיית הטל ומהם הנזים ונאדש הכל שג' שראשו
 נמלא טל. עד כאן. ומן הקבלה הטל של ת"ה צלשו של הק"צ ונאכל שצפים
 של לוונר מורה וכל הטל שנוליאים ונשים כשלוונדים הורה פורה ועולה צלשו
 של הק"צ וכן אמרו כנחתינו כל שיש בו טל של הורה ונאיינו 1) צקוף כחוצות
 וכן אמרו אינו דומה הטל שיש בו חטא להטל שאין בו חטא וא"ל
 מאחר שחמור הכמות לגופים א"כ מה לריך לטל של חמים כי כשנולד אדם
 נחמה בו נשמה צחור הגוף והיה? וי"ל צעציל שלא היה שם טל של חיים ע"כ
 חיים קיימים לעולם וכוסם ליפטר צעעה ויתה אכל כשירור עליהם טל של
 חיים נעשה חכונות טל של קיום ואינם נפסקים לעולם; ונאדע שאפילו מונים
 חיים צנן עדן אס אדם שותה מכן הוא חי לעולם. ואין הנשמה יכולה להפטר
 מן הגוף צעציל שום היקף ודרכי ויתה שגלן לו, כיון לדבר ונענדו של
 אלכסנדרוס ונרקן כשצא למעין צנן עדן כדליחה צמחור, ויש צמקום אחר:
 כשהלך ומשם שלח שלוחו להביא לו מלוחו ונעין ושלוחו שמה ומה ולא הביא לו

ויסרו ציבורין ולא נות עד שהשליכו לים ועדיין הוא שם וסופך את הספינות
 כאשר מוכת צפרק המוכר (צ"ב ע"ג) כדומה שם. וכ"ש על של
 חמייס מלאשו של הק"צ, שאלו חיים לגוף ונפש המעבדים יחד שם קיימים
 לעד, וסינו דקאמר רב האי גאון על שם זו אור חיי נפש כי הטל נותן
 אור צנפס ואמר בהם להחזיק ולהחזיק הגוף ולקיימו לעד עם הנפש כי הנפש
 כולה אור ואין נרדף להם להדיל בין זריחת השכינה שהיא בכל ואין נרדף
 לעולם, אבל הנדקים רגון הצדק להכחות כבודו להם, מיד יש להם כח לראות,
 וזכר לדבר ויראו את האלהים ויאכלו וישתו וכתב וירא כבוד ה' עליהם. וכן נסמו
 של לדיק מאירה, וכל מקום שהנדיקים הולכים נפשם מאירה ונוגשים לעליונים
 ככוכבים לתחוננים, אבל נפש הרשעים כולה חושך וכשהולכים הרשעים וזכרים
 שם חושך וכולים צחק וחיור המזיקים רוצים להחנות צהם וכשנא להם
 מקום קבוע מיד נכשלים, אבל הנדיקים ומכריזים עליהם שלא יזיקו להם צמעת
 הסכנה כמו שהכריזו על אביי שלא חזיק לו אגרת בת מחלת (צ"ב דפסקים)
 וכן לר' חנינא. ואליהו שהיה בן לרפיח גם שם על של ח"ה היה כמו שאמר
 רבותינו ולכן קיים לעד למאן דאמר משיח בן יוסף הוא, אע"פ שהכינו ארמילוס
 הרשע, יהיה כשם עד שיבא משיח בן דוד ויקץ אותו ולכן אין חס ועוף וכל
 דבר טעם נוגעים זו כי הוא כמי וכתב ומוכחם ומהם יהיה על כל חית הארץ,
 אבל נתייב קצתם לא מנינו שהיה אחרם בשל דק שהחזיר להם נפשות צנוק ולכן
 מצינו אחרי כן, וכן רצא דשפטיה לר' זירא (מנילה) וציי רחמי ואמרו לא היה
 שם על של חיים, וכן על של חיים אם היה יורד על בני אדם חיים היה עושה
 צהם רשע כמו שאמר צפרקי ר"א (?) כשיא יעקב אבינו לילך לחזן ירד עליו
 על של ח"ה ונעשה בצור ונחלצק עם המלאך ונלחו. ובמסקית גדולה גבי ויהמור
 יד אבי להסיר אותה "אמר לו בני, ידי שתפסה המלאך אתה סבור להסירה. וראה
 כמו של מלאך כחלונים שלח ידו זה בצדקל שנתן אצבעו תחת הסר שחמשה
 דרכים של קדוש היו נחונים עליו והפכו מלמעלה למטה". ראה כמו של יעקב
 שנעשה לו מוטל של ח"ה. וא"ה למה לא חי לעולם? י"ל שלא ירד עליו הטל
 צמעת נתינת נפש לגוף, ועוד הא חיבא מ"ד יעקב אבינו לא נות. וכשנא הנדיקים
 ליפטר, לדיקים יולאים לקראתו שכחות ר' אליעזר אמר הכינו כסא למחיקו
 מלך יסודם שצא וכן אמר רצא כי שכינא ר' ארעיש נפק לאפי, ונשמת לדיק
 יולאים לקראתו שלש כחות של מלאכים (כחונות ק"ג שוסר טוב ק"ו) והק"צ
 אמר לו צא שלום. ובמדרש אמר רצא קל וחומר ומה לרשעים אמר הק"צ
 צעמו אין שלום, לנדיקים לא כל שכן שאומר יצא שלום. ואמר במדרש אב"ד
 אמר ר"ה "אין אדם שמת צימיו יורח ונשמת חופשו וצניח צנר כפלים ונשמת חופשו
 של השומרים אלי גיל ישימו כי ימלאו קצר". ואמר רצא נפשו של אדם מהחצלה
 עליו כל שבעה (שנת ק"צ) ונתיח ההם כל י"ג חודש נשמתו עולה ויורדת לאחר
 י"ג חודש גונו בשל ונשמתו עולה ואינה יורדת. ודוקא נשמה עולה אבל רוח
 החיים המצמח לנשמה להניחם לכל האברים נשאר עמו למטה עד תחית המתים
 ופעמים שט למעלה ושומע העתידות מאחורי הכרדוד ומצטר לגוף כדאיחא
 צמדת ונעק' צרכות, ואחר רוח נעשה כדמות אדם שהיה צו, בדיוקנו שהיה
 ונעטימו, ואחר רוח מתרבה בחלום כדמות אדם שהיה מתחלה, וכונה בני אדם
 כלו מתים לאחר מיתתו והיינו דב' צפ' ניי שמתו: מניין שהמתים מקפדים זה עם

ז; עוד הכה שני רוחות שהיו מתקפחות זו עם זו צד"ה וכן צד"ה אחרת, והשתחא אס הם נשמות והכל לאחד י"צ מודש עולם ואינה יורדת, אלא ודאי הם רוחות שמשארים עם הנפש בקבר, ואין לרדף לומר כמו שמתחילים, הנכו רוחות נשמות הן אלא שמתו קודם זמנן ואין להם רשות לעלות עד שיבא זמנן שהיו ראוות ליפטר רוחו ועולות, ואין לרדף לזה אלא רוחות הן. וענין שיש רוח חיים ונשמה באלם, שכן קצתו נשמה של נשמות ה"רוח נשמות שנתפת ברו", ונחית בלד"ה (פ"ה) בצי אד"הכ"ה ציוס ניתנת צו רוח ונשמה" (בספרינו ל"ג ור) ונחית בפי' אין דוכסין: עכצות שיש צו לדק ומשפט — ונשמתן של לדיקים ורוחות ונשמות שמתדיין כלבסכאות; וכן אומרים רוח חיים ניתנת באלם כבשכאל כלב נשמת אין היות עולם עם השננה (אלא קאמר רוחו ונשמתן של לדיקים אלא נשמתן של לדיקים לנד) כי היות נשאל אלה בקבר; ויטו אע"פ שהשגש אין מוצתם ויורדת להם אלא בתוך י"צ חדש אבל היא יורדת לאחד י"צ חדש לנשמתו ולנחת רוח של לדיק כי אמר בספיקתא גדולה "כל ראשי חדשים ונשמות וי"ט הלדיקים עומדים מקברים ומטיילים בנן עדן", א"כ הנשמות נכנסות בנן חמיד, והיינו נמי דקאמר בפי' שאל: נשמות של לדיקים גבורות תחת כ"ה. ובספיק דר"ל (פ"ג) קאמר "ישכאל המתים בל"ה נשמותיהן כולכות לא"ה וגוים המתים בל"ה נשמותיהן נשכחות בל"ה של לדיקים עולות למעלה דרך א"ה, של ציונים שאלים עם, ושל גוים יורדות להיגסם דרך ח"ל (הפי' וי"ל ליחא בספרינו). ושל של ח"ה שכול צבצונות שוארים באין דורשין (מ"צ), בשעת ח"ה ושלסו בק"ה על ראשו ומכאשו יורדוהו על המתים להחיותו. וחי' עתידה להיות נשינוא נשים דכתיב ורבים מישי עשר יקילו, ולכן בקדים של אחד לידוק דדי' מחבר ח"ה עם בנין צ"ה ובנין ירושלים. ובירושלמי (כללים פ"ט) "ר' ירמיה מפקד אלבוטני חיווכין ספיתא בנרביי ויהינן מסכאי צרגלי ומוטכא צירי ויהבנני על סכרתי אין אחא נשים ויניא נעמד", [פי'] הים מלוא נשמת מוחו סיליגוסכו בגדים נקיים ששים גורם בהם תלמוד ויהי אחד כשינא נשים אהים מוזמן לעמוד. וכל שזכותו מרובין מעונותיו עמידין לחיות ציוני נשים, וכן בירושלמי דקדושיין (סוף פ"ה) "אבל לע"פ צו וכוותיו יורם ג"ע רבו עונותיו יורם גיהנם" וע"פ ליוותה כנשמה קאמר רבו שמוכו דמותיו (נפת) כל כנה שנתנאול הנביאים לא נתנאול אלא ליוותה הנשים אלא לע"פ עין לא כלחה וגו'. ונה שמוכו רבו עונותיו יורם גיהנם סכא דמתים שניה לפני הע"פ לאחד יום הדין, ואסילו לשמואל דאמר (סס) אין צין עס"פ ליוותה הנשים אלא שיעבוד מלכות, אפס שנתחילת גאולתיו לא יחדש כלום רק שגלל נשיעבוד מלכות, אך נהים רניין ולמודין דכ"ק ובנפילת אש על הקצצות ובקרוצ סביב צעמוד של ועק כמו שהיה כנר ציליח מלכים כדכתיב כיום לחתך מלחך מלחך מלכים אלאו נשלוח, ולחבר הימים מתוספת גאולתו ואורו צה"ה ובידידת שאלה יתקאל הנניא ובספקים ויהי אור הלנגה כחור החמה וכל (מתחין) תיקסי לשמואל כאשר אמרו כל נחמילת ימות הסיב וכל לאחד קו נמשו לשמואל לא ספיק ליה נתי יסיה דבר זה, ותעד שרי שמוכו שמתחא אלהי שהיו עלמא חרי אלהי תחילי שני ימות המשיח ותניא בפי' חלק לאחד ז' אלמים עמיד כה"ה למדש אה העולם, אלמא יש עם חידש אחד ויהי תוספת עונה גדולה לישראל, כי גם ליוותה הנשים כל שעה נהים עולים חמיד עד מעלה עליונה כדליחא בנרף אילו

עוצרין : לעב"צ כולי הטוב והמטיב, כי חנויד נצרך רק על שמועות עוזות, (וששחא למ"ד סיחא אלפי הוי עלמא ושציעי חרצ). ציגי ציאת המזרח המזרחים שיחיו והחיים שיחיו אז ישרו ויכרו ויאלכו בג"ע כל לדיק לפי מעשיו כדליחא גבי לויחא, ואשסר כי גם כל אחד לא יראה בג"ע צועלת חצירו (כדלמנין אלל ווי אחא תקוע צום' צ"נו פ"ו. כ"כ בגליון) וכן צב' המוכר (ב"צ ע"ה) : אס צחופס למו' וכו', וכן צוודרשות אמר ר"ל כל לדיק ולדיק יס לו עולם בפני עלמו, ונוכח החס אס הם שווים כואים זה את זה ואס אחד חסר ונאגיתא אחא חינו יכול לכרות פני חצירו. ונמשכת דעלי (ירושלמי פ"ה) רבי זיקס שיזכה לכרות פני פינתם צן יאיר לעלמא דחתי, כי לכל אחד יהיה לו ירושה בפני עלמו בג"ע כמו ר' אצור שבראש לו י"ג נכרות אפרקמוון צוודרש שוחר טוב (ובתקוונא צראסיה) וכן לכ"א צן מדה צום' תענית. ובקוף אלף ששית (ימותו) החיים שחיו ושכללו ציעות המשיח ופרו ורבו ונחעדנו צועדני בג"ע ויכנסו חיים צאלף שציעי וסכ"ב עושה להם כנפים ושטים על פני הארץ העליונים כי גלגלי המזלות יסתלקו ויהיה העולם מים צמים וכלדיקים ויהיו סם תחת השמים וגמלים וזיו שכינה ומים צלל אכילה וצלל שמים ויהיה להם קורת רוח יומר מונה שמים צמעוני בג"ע, וכשיצא עב"צ השמים המדעים והארץ המדעה, ויהיו סם מועדנים ומימי צמעונים יחזיקים על של ג"ע כמו שחיו בג"ע יחזיקים על העב"צ. ובנחילתא קאמר שיאלכו ון לעב"צ, וי"א שיהיה מעולה על אחו ון שמים צבר, ואחור ון שמים צבר היה צן תקנו' מעשים שג' וסריו מתוך לחצי צגמסריא תקנו' (צוודרש ט"ה), ואז לדיקים צעלי כנפים לא יסורו לקדמותן לאלול ולשהות צועדני עב"צ כי זה גבלי וגביעות להם ומונה שמים צאלף שציעי שחיו צלל אכילה ושחיים, אלל עולין יומר לקדוה שחיים עד שיהלצם גם גופי הכשמה ויהיו כעין מלאכים ועטין מעטרון לתוף דלית ליה צב"צ דר"ע דהוא כהלצם גופו צמלכות כשמה. ומעשה כחילו חנים ון התחחונים וכן חין לעד ולע"ע ויושנים ועערותיהם צראשם וגמלים וכל אצרים, כהא שחיים נודעת לנו ולא יוכל אדם להצין ולומר דוגמא לדבר, ועל אחו טעם אחד פה טעם אחד של קורת רוח צעב"צ וכל חיי עב"צ והיינו דאחור (פ"צ צברכות) העב"צ חין צו לא אכילה ולא שחיים וכו' וכן צב"א דאצות דר"ה, ואשסר כשיכאל שמים על חץ מדשס (ורואים נו"ה) משצטין ומקדיסין עוודים גם הם ולווננים שצח עוונם ויוחר עתה על אמונת חסדו שקיים להם. וחד היה אוור לדיקים צינוי, כי היו רחוקים וציאת משיח, כשיחיו ציעות המשיח ויאלכו בג"ע שזי יכנסו לעב"צ להנות וזיו שכינה צלל אכילה וועדני העב"צ, והיינו גמי דקאמר צב' לולב וערבה י"ס אלפי (פרקיה) הוי דכא קמי קצ"ה.

ומכל ונקום הגוף כוונת אחר הכנס להיות שמים קיומים צועלת העליונה ובהיסק מזה הכשעים שניאלו את עלמן ונחלות המנוגל והשמים האקור ולא השגיו צעלות כצורל ע"כ גם נשמתן נמשכת אחר גופן עד שחשס כגוף למלא חק ודון דע להיות כדן גינסם לליצור עולם. וכן צב"צ ומפ"א : המלאכים שנסלו מנקום קדושתן נעשו כוון וקוונתן צחי אדם ונצטו גוש ועפר. וזהו דקנסדרין (פ"ג) מניא צפורענות הכשעים אשר לא יאחר להם טורם וענק שורש ון כשמה וענק ון הגוף. וזה פי' למ"ד שיחא אלפי הוי עלמא, אלל יס נחלים צב' חלק כי ימות המשיח יהיו ז' אלפים או שס"ה אלפים לדידכו לא

ימים אלה חרב, אלא צדק ימות המשיח וימותו כל החיים אז עם הנולדים צדקו
 שנים של ימות המשיח ויהיו צדק הנשים ג' ימים ולא שלמים כדברים צדקם
 מגילה נקרא דמיונו מיומים וג' וכן צד"ר. והלדקים שיחיו צימות המשיח לא
 ימותו אלא צדקו הימים יהיו וזו השכינה ע"י כפנים ושוא לא דוקא כפנים
 אלא שם המפורס וזוהו קודם שישל אחרון וכן הן כפנים בעין אליה, ולאחר
 אחרון ג' ימים יבכו לעב"צ גם היום בלגשת נשמה ועל אותם לדקים גוורים
 יאמר המדרש שצדקו לביה לביה לביה לביה לביה לביה לביה לביה לביה לביה
 יעקב ולישראל מה פעל אל, וכן פי"ר כ' אליעזר הקליר כי אלה יהיו מנצחים.
 ואולם אלא היו זכיותיהם יותר מן העולם וכן כל המשיח וימיו וכן אותם
 שיחיו וימיו צימות המשיח וימותו צדקו ימות המשיח שוא כללות כפ"ה" כולם
 יהיו לפני עב"צ לעמוד צדק בגדול וילמד אותם שאלוהי נדחיתו לא חין ולא
 יגדלו. ואולם מתי שבו קודם ימות המשיח יש נחם שידרו לביהם ויעלו
 וימלו גם הם צד"צ ויש נחם שנעשים אשר תחת כפות רגלי הלדקים וילמד
 המשיח גוורים יהיו סגורים צדיהם לדורי דורות שנים חין קץ וקוף כנגד שלום
 והשקט של ארץ ויחלי עב"צ. ומתי שמים אז תחלת עב"צ יקרו נשים ויפרו
 וירבו כמו שאמר חכמים: עתידה אשר תחל בכל יום כמו שעשו לדקים שיחיו
 צימות המשיח שפרו ורבו עד שזכנו מים למי עולם הצד ליהנות מזיו השכינה,
 ולתועלת כפרו שיחיו ויחזקו צד"צ ונעין עב"צ כדג' צ' אחרון דצמים סתים
 ולא חלקו כל בניו חין וימים אלה שם צדקם וימיו וימותו כד' ללכו דצמים וימיו
 ולשמות כלשם היו עשויים עב"צ. וכן כינוי ימים צדקם וימיו וימותו לו לדקים
 כיום כאשר היו עשויים צדקת נידק. כיום. וזה מה ש"ל לומר צדק כחומר
 מתי שנה"ל חין מים וכן בא לומר קדש (בשמינו כ' חנינא) דברים צד
 וכן דעת מתי של יחיו וכן צד"ק דענין שאין ח"ה אלא לדקים, כל זה הוא
 לימות המשיח המתי כלשון אלה תחיה עב"צ כולם יהיו כמו שפי'. והלדקים
 יקחו כל אחד נשים לפי מעשי כי כל אחד לא ישא את אשתו שהיא לו צד"צ
 אם לא שיהיו שים צדקם כמו כ"ח בן דוסא ואשתו ואכל חלקיה ואשתו וכן
 כל דיק ולדק אכל דיק גמור ולא לדק גמור או לדק גמור ולא דיק
 גמור לא יתחברו יחד לעה"ד כי כשתהו תתפרד חנינא, וכשיחיו יושא כל דיק
 לזר כדלוי לפי מנהגיהם כי לעה"ד הלדקים יהיו מחלקין כל אחד מחזירו לפי
 מעשיו בניו וקצתם צדקו וצדקם. דלמי צד"ק כל שם מעלות צדן דיק
 לדק אשר נאם ועל חזירו בניו נאם יושא חזירו שנים אורכים צדקם אחר
 זה טועם לפי מעשיו זה טועם לפי מעשיו וכו'. ויש לשם גם כל אחד נאם
 מחזירו אכל זהו צדלל נוי אשתו ונוי בניו. כי יש לשניהם כמלא חנה וכמלא
 לבנה כמלא רקיע העליון כמלא דקים כמלא מנורה צ"ה, וכן צדקוהו ג'
 עולם אחר ומתי שם אחר וכן צדקוהו לזה י"צ נכרות אשכנזו וזהו
 סחור וזהו יומר, וכן צד"ק לזר חנינא וזהו פעמים צדקו, וצדקו זה כל דיק
 ולדק שוים צדקם ונאם צדקם, יפרו וירבו ויחזקו, וכך יתחברו לעולם
 לשנים חין קץ וקצת, ומהם גם להם יש חוק ויחלת לעלות אל מעלה העליונה
 בצדיקת עולמות שכי אחר ש"י עולמות ויחזיקו לכל דיק ולדק ש"ל להחזיר
 ארצי יש וצד"צ דר"ע (אות י') דש, שם עולם אחר לו ג' מאות וז' עולמות
 עמיד כק"צ לחסור [לכל דיק ולדק, ד"ל עמיד כק"צ לחסור] שם המפורס

פ' ג' צענין אחר, צענין שפי' דרז ס'י ציאת ימי הגאולה (1) כן הוא
צב' האמונות מלמד ח' ונראה ששטם לקח, וכן כתב שם "אמרו בקוף סקף אס
לא יעשו ישראל תשובה בק"ה מעיר דוח איש משבט (2) יוסף מן הגליל העליון
והוא נקרא משיח בן יוסף, ויעמוד האיש הוא ויקצן מעט מישאל ויצא אל
ישראלים (3) ולא תהיה מלכות אדום שולטת על ירושלים ועל ארץ לבי ויש משיח
בן יוסף בירושלים". ובסוף חסר, כי דרז ס'י כתב "ויהרגו מלך המשיח את סקיד
מלך אדום". וחס'כ יעלה עליהן מלך מלדום ושמו ארמילוס וכו' וילכד את
ירושלים ויהרג הרב דרז וישנה מהם שציה דרז [ועשה עמם משפטי נקמות
ויהרג את משיח בן יוסף] ותהיה לרה גדולה לישראל אשר לא נהיה מזהות גוי
והקשה שצכל הלכות היא המעלקות אשר תהיה צין ישראל וצין האמונות ויעמדו
בל המלכים ויגרשו את ישראל אל המדברות וישארו שמה דעצים ונחשים ונכים
והנחשים דלים ולמזלים, ונעזו המעומות והלכות ישמעו אכמים דרים ויכפרו צב'
ויעצזו מורחו והכשלים המאמינים צב' ימון ה' חסם ויגלה לסס את אליהו
הנביא וצעת הסיא חמיק הגאולה ותצא הישועה וישלח ה' משיחו ויחדש מלכות
אמרו. כך מלאמי ההלכה הזאת נעמקת מפי החכמים". (המחבר כתב עוד כל
מלאמד בקור עד "אשרי העם שככה לו").

וכתב (מאמר ט') "ואמרו חכמים כי חיי העה"ז הם חיים ארוכים צרוב
בעינות ובעדן כבוד ה' נסמי כי אין בעה"ז לא מאכל ולא משקה לא שמוש

- (1) הִיא הַסּוּמָה לִבְּהִי עַל עֵינֵי הַסּוּמָה בַּעֲמֵם זָקֵנִים מִן הַחֶסֶם אֲלֵימִי אֲשֶׁכֶּנִי ד' 59.
(2) בָּהֶם שְׁלֹמִי הַסּוּמָה מִלֵּא שָׁבַט וּבַחֲסוּמָה כִּבְהִי וְכֵן בַּחֲסוּמָה אֲנִי הַחֹן מִנִּי יוֹקֵה.
(3) בָּהֶם אֵל הַחֲסוּמָה אֵל יִירוּשָׁלַם.

ולא סחורה חלל הלדיקים נהנים וזיו השכינה וכן שנו בע"ז אין צו לא אכילה
 ולא שתייה ולא פרכי ורביה ולא משא ומתן חלל הלדיקים יושבים ועטרתיהם
 דבשאיבה ונהנין וזיו השכינה" ונענין לשון כזה כתב ר' משה בן מיימון בספריו,
 ואין זה הלשון בחלומותיו בפ"ד דזכרות ולא בלחות דר"ל וכו' דצרי חכמי העולם
 מן' החלומות ופעמים גם טעמי דצרי חזקין על חלומות דבחינו. וכבר כתב
 (מאמר ה') "מאמרו על צריחיו של הק"צ ים לו חלק טוב בזה העולם אפי'
 הוא כופר ש' שלח השלח את האם — והלכת ימים", ובמגילה אמרו דבחינו
 סחורה על קן לפור יגיעו חמניך ומחזקין אותו מפני טעדות של הק"צ גזרות
 (כ"ל חיות) הן". וכתב (מאמר ו') "הודיעונו דבחינו כי מלאך הנוח הגשלת
 מלפני סיוור ית' כדי להפטר צין הגוף וצין השממה יגלה לאדם כמלאך ויראה לו
 דמות אש ירקה מלא עינים בשם כעין השממה וציוו חכמי שלופה כאשר ארומה
 ויראה המלאך שהוא לאדם צעת מוחו שהוא נצחק לסחורה בחרב וכיון שיראה
 אותו האדם יתקד ויפחד ומפחד נשמתו ויתפטר עולמותיו לאלתר" ואינו כן בנפ' (מאמר
 ע"ו (כ'), ועוד מצי קאמר "כעין חשמה" וזני יודע מזה חשמה? וכתב (מאמר
 ז') "ואם ישאל השואל אם יאכל אריה אדם ואם" יעצב האריה בחור הים
 ויאכלהו דגים ואם" כ' ילדו דגים ואכלם איש אחר ואם" כ' נשקף האדם שהוא
 ונעשה עפר דק ויהיין ימיה האלהים האדם האכל, מן המים או מן הדגים או
 מן האדם האוכל את הדגים או מן האם השורפת אותו או מן העפר?" והענין
 "כי אין בעולם גולם מלאך גולם ואין כח לנפש להעציר נפש וגם האם השורפת
 את כל הגולמים אין זה כח כדי להאשם גולם הנשרף אבל היא משרפת צין נחמי
 הגולם ואיבריו לצד וציון האם ותעצב כל חלק וחלק צנינו הדומה לו עד אשר
 ימוג המוח והקד שבגולם בשלשה עיקרי הגולם וישאר החלק היש הדומה
 לעפר אשר מונח, וכן המיה שאכלה את האדם כבר אינה יכולה לכלותו ולא
 לקלקל מן העולם אבל היא משרפת צין איבריו וצין פיתוחיו בלבד", עכשיו שאל
 כן והענין, אפשר צומעו של הק"צ הוראים להיות זה מן הקצרה ואומר קצתו
 וידענו לאמר מן הפס ולא מן הלך, כי בלא זה ישאל, אדם שטעב צמים שומע
 ונימוס דרוב נים וברוב גלים הונערים ושופעים לקלות ימים, איפה יקמו הק"צ
 להחיותו? אלא הוא יודע ולא אמתו קצרי דעת להבדיל אפרו של טיטוס
 הרשע וידע להקפו משצעת הימים לפורענותיו, לא כל שכן שאר הזכרים לפניו,
 והכל יעשה בגזירהו. — וכתב "אם ישאל אדם איך יחיו לע"ז בנשות ונשמות
 בלא מלאכות, נאמר לו כאשר היה משה דציו ק"ב ימים בלא מלאכה ונשמתו
 היתה מתקיימת בגופו מלאך המוצק אף הם יחיו ויתקיימו בלידיו זיו השכינה".
 גם כ' החלומות חולק על רע"ש שחזר אין גופים לע"ז והוא כתב שיהיו גוף
 ונשמות אבל לא יאכלו כמאמר דבחינו בפ"ד דזכרות, ואנו פירשנו למעלה יש מן
 שאין להם אכילה כלל ויש שיש להם. וכתב (מאמר ט') "ויקרא גמול טוב בן עדן וממלא
 בג"ע אשר שכן צו האדם ציום הששי מפני שאין כחורו בכל העולם יפה ומשונה —
 ונקרא גמול הכע ייבנס ותפתה והוא מקום רע בגלי אשר לפני ירושלים ונקרא גי בן
 הכוס על כיצורו וטויוו כדמיון וכו' צמי מלכי יהודה מקום הסופת וקצרו בחופת מלאך
 מקום", כמדומה שכולה לוואר מה שאמר חכמים יורש ג"ע היינו גמול טוב לע"ז (אבל
 ג"ע שהם צו אדם" אין צו חמלוס ללדיקים) ואינו כדציו, ה"ע שבעולם הוא
 הוא ימיה ללדיקים לימות הנשים כמו שאמר דבחינו עדן לא כחמה אותו עין

ושם הם נכרות של אפרכמון שהרלו לר"א ולר' אנוכו (תנמונה צדאסית) שיבין
 להם מהן שכן [אבל ג"ע שהיה זו אר"ה חין זו חשלוס ללדיקים]; ועוד הלל
 אמרו דמותי ג"ע וכל מה שנתנצלו הנביאים הכל ליונות המשיח, ואם קונד ג"כ
 עדן ראשון יהיה ללדיקים ליונות המשיח, ח"כ מה יש לו לכרות גמול עזר של
 ע"כ ג"כ ג"ע, חלל י"א שג"ע שמוכר הוא התחלת שכרם הטוב ליונות המשיח, ולפי
 קצתו של יסנה אדם נמנו ח"כ יעצור הוא וכל הטובה שבו כשיעצור זה העולם,
 ומלילה לומר דבר זה שנתנם נצלו הקצ"ה. וכתב (שם) "כילד יהיה מקום גמול
 הלדיקים והטובים, אשור ואומר, כיון שאלו הלדיקים גופות ונשמות ממוצרים
 ח"כ שיבין עלי מקום לפיכך עמיד הקצ"ה לעשות דוק והוא שיש זו בינינו
 והעקל קלל אותם שמים וארץ למען שיכירם שכליו וחנין צהם חכמתו עשני
 שאין לנו מוכרים אלא שמים וארץ בלבד, וכן הוא אומר כי כאשר השמים המדשים,
 וח"כ מה ראה הקצ"ה לנצח להם ארץ ושמים חוץ מאלו ולמה לא שם עקום
 צו הארץ, הטובה כי הארץ הזאת נצרכת ללרכי הנציות שדות לזרעים וערומ
 לדשלים ונענינות להשקות ושפיים לרעות צהם חיות ופראים, והע"כ חלף
 העם"ז ואין זו לא חילה ולא שתייה ואין לריבין לא לגנות ולא לפרדקים אבל
 לריבין הן למוטב ומכון שיטכנו צהם ועמיד הקצ"ה לחדש אורו לעצדיו ולהשכים
 צחוקן ואח"כ יכלה זה המוטב דכתיב לפנים האנץ יקדם — ואחם חממוד, וכלייה
 אחת נלמדת על המדור של ע"כ שאינו דומה לע"ז, כי הקצ"ה צלל את
 האור שצין זה מדוק כדי שיביא מוטב וטוב מוטרות הצניות הלא והטוב שנסן,
 לכך הולכו לטעינת המאכלות כדי שיתקיים גופיתו, אבל לע"כ אין זו לא חכמה
 ולא שתייה, הילכך לא אפשר שיבין שרומם צחוק האור זה". עד כאן. ויש חומל
 מכל מקום לעמיד ח"כ של יבין לריבין לזריעת השדות ולנחלים להשקות למה
 יטכנו שם ומה מוזק להם שדות ונחלים ושפיים שמיים יכולים לנולל צהם מנוחה;
 וכן הכלייה האחרת צנזיל האור המוטב ליחלומות הצניות, יסיר זה האור המזיק
 ויגזור על אור אחר לנצ צין שמים וארץ ולמה לריך לנצ אחרים? ועוד מה
 אמר: לפיכך עמיד הקצ"ה לעשות דוק והוא שיטכנו בינינו, והלא כבר נצח ע"כ
 כמו שדרכו דמותו צמחות שג' כי ציה ה' לור עולמים, ולא עוד אלא ע"כ
 נצח קודם ע"כ שסרי ע"כ נצח ציו"ד וע"כ צה', ויו"ד הוא ראשון צמנו
 הקדוש, ע"כ לריך ליתן טעם ותחילה למה צלל הקצ"ה את הארץ ואדם עליה,
 ואם חשיב כדי שיעצרו לו צני אדם, ח"כ יצח השמים, והנוללים שמיים
 גדולמו וחס לנועים ולדיקים וגנורים ועוצדים אורו כפי כוחם צכלולים ותצמחות
 וכל מיני קדושות ומה לו חלל אדם המוטב והמנעיקו, אלא לפי הקצ"ה צלדיקים
 שעתידים לעצרו צמחות ולעמוד כנגד יצר הרע, מה שלא יוכלו המלאכים לעשות
 כשיכדו ונפלו מן השמים, ויש מהם שמינים עילום ליהרג ולישקף עליו, אם
 לא היה צורח אורם היה כפוי טובה; וכיון שהיה לריך לנצחות
 אותם צלל להם ע"כ לחשלוס שכרם, ואם לא היה צורח כשמים היה לומונים,
 גם אלו אם נצחלו היינו לדיקים. ונצח זה העולם של נסיון הצניות ושל עצ
 כדי שיצמחו לדיקים לעילום ורשעים לצדם. ונצח ציור שירד ונצח את האדם מן
 האדמה נצחרכה האדמה והיתה עופה פירות חזקים וצניות האוכלים אותם היו
 גנורים ומיים שנים דמות; וכילד היו גנורים, אמרו דמותו צצ"ר צעקה
 אחת היה הולך אחד מהם מוסף העולם ועד סופו וכשהיו נולדים היה להם כח

להלכום עם מלך של שדים וכשראם הק"צם שאין היה העולם יכול להחזיקם ונפיו
הרשעים שהיים הרבה הביא ונבול ושטף כל אותה הטובה שיהיה וקודם לכן
ונשארם הקרקע ונקוללת עושה מירות ולא היה בהם כח וניד אשר הנבול החטילו
לקרב טומהין, אע"פ שפירות א"י היו נשוממים לא היה בהם כח כאשר נחמילה.
ואפי' לנ"ל לא ירד ונבול בא"י (בפ' אחרון דנחמיה) י"ל נחמילה עליהם הקללה
משאר הארצות. ואע"פ שברא"ע צזה העולם היינו כדי לעשות בו נחת רוח
קלה ללדיקים וכו' וקום שלא שלטו בו עיני רשעים כדי שיהיו הלדיקים יורשין
צדק"ו ונחמליק לעס"ב, ונכל וקום חמלת צדיקה של עס"ב הוא כולו ללדיקים
וכולו צדקה ולא היה צדק קללה של כלום וזה שנת אדון הכל לעשות ליראיו
ולחושבי שמו. יס"ר מלפניו לזכותו צדקתו להיות חלקו צדוקם. —

עוד כתב (מאמר ג') "אם יכרח אדם לומר כיצד יכשר הדבר גבוש של
אדם קודם שיהיו חנונים ולאחר שיהיו נקרא חנונים? חשונה. ידוע ונבואר
כי הנושם אין בו לא ימרו ולא חסרון ולפי ית' צדק אדם ונוסף צדקו
אשר עדוף (דהיינו ערלה) ולפי לחתכו כדי לזכותו וכיון שחתכו נסתלק
החוסם ונשאר האדם שלם וחנונים". וקשה וזה חידוש, עדיין יכול להקשות אנוכי
כנחשק וננוש קרא חנונים. והיה יכול לומר, מלינו חסר עשה נחמילה ונעשה
נחמליק ושלם נפיק מנושין (בכורות) גבי מנושין כהנים דתמן היה צד ימרו ונחמליק
אם אין זה שלם כשר, וכן ננושין צדקה כשיש צד יצלת ונחמליק. וכ"ל שאני חסם
דאין בכל אדם ימרו חלל ערלה ישנה בכל הטולדים, י"ל גם עיקר מולדותיו צדק
ערלה שהיה צדק"ב (צ') ונחמליק (צדקתית) אמרו אדם"ר גולד ונבול (1) ח"כ
לא נחקן אדם ולא נגמר עד שחמלק מנושין ערלתו ולא נקרא שלם וחנונים מיהו
ס' באנונות לא היה משיב ונכונה החלמוד (אמר לו דברים) אלא היה משיב
נדעת הכרח להכניס פילא בקושא דנחמליק. עוד כתב (מאמר ג') "שנא יכרח
אדם נעשה פרה אדומה וישאל: כיצד נלמוד שהיה נעשה אדומה ונעשה
הטעמים? תשובה אפשר צדיקת החכמה ונודע השכל שיהיה מנוש אחד עושה
שני נעשים ונחמליק צדקת ימרו ונחמליק לננוש אחד ונלמו כמו שחתכו דואים
אם השם ונקראת את החלב ונחמליק את כדיל כמים והיינו (2) אשר נחמליק
ע"י אדום (פי' שהם חנונים (3) ונחמליק ע"י חנונים ומיידם, וכן נחמליק משיב
את הרעב ונחמליק את השגעון וכן הכינויים של רשאות ונחמליק את הכוח
ונוכחים את הכחיל — וכן פרה אדומה ונעשה את הטבחים ונעשה טעמים".
עשה גילה לנו טעמי פרה ונחמליק דרשו שגם שלמה לא ידע לעמוד על סוד
ואמר אחרתי אחרתי והיא דחוקה. והחסידי יקח משה ואמר גם הוא על
משה פרה דוגמא דעשן כריש את הקונו וקונו את הפיתח, וכחתי טבחים
הנחמליק את השחקין ונחמליק את הכחיל. וכתיב (שם) "קלל ון העם נחמליק
צדקת הנעשה צד"ס לעזול ומשנו כלום שגם עזול שם אחד הוא און השדים.
הטובה, עזול הוא שם הר גבוש וחלול כמו הר ששמו יקחלל סג' ומשם קלע
צונחמה ויקרא שמו יקחלל (נ"ב י"ד ו') ודומה להם כמו יכחלל וירפאל ויראל

(1) לכן אמרו צדקת צד"ס אדם"ר עשין בעלמא היה.

(2) צד"ס וכן הוא.

(3) צד"ס ונחמליק דברי ס"ס.

שכולם שמות מקומות הם, לפיכך היה השעיר האחד הנעשה צעד הכהנים קרב
 במקדש בשביל שרוב עוונותיהם נעשו במקדש והשעיר האחד הנעשה צעד העם
 היה קרב חוץ למקדש בשביל כי רוב מעליהם נעשים חוץ למקדש, והגדולות שהיו
 מפילים בשביל שהקרבנים היו שנים כהנים וישראלים צעת ההיא הכהנים היו
 מקריבים השעיר שלהם צעד נפשו במקדש וישראל היו מקריבים שעיר שלהם
 צעד נפשו חוץ צהר הנקרא עזאזל. והוא תהוהו גדול אם ילך דבר זה
 מפי רב מעדיה, כי צ"ל דשנועות לכולי עלמא צנועות מקדש וקדשו ישראל
 מהכפרים נשעיר הנעשה צמים ולא כהנים ונשעיר המשתלח איכא פלוגתא
 איכא מ"ד כהנים מהכפרים צו נשאר עבירות ואיכא מ"ד דוקא ישראל ולא
 כהנים, ואין לומר כי לא איכא חלל הכהנים שעושין עבודה הקרבנות במקדש
 אבל בחוץ ישראל עושין להו, והשתא מי לא עסקין שהכין הוא משלם, ועוד הא
 כחוד ושלח אחר לעזאזל המדברה אלמא ניווי השלוח חלוי צ"ל ולא ציפראל, ועוד
 "נעשה צעד הכהנים" קאמר, וציונא פרק שני שעירי (ס"ו) דרשו דפותינו אל
 ארץ גזרה חגי' ה' גזרתי ולא תאמר נעשה חכו הן. עוד בהם חלל דבי ר"י
 עזאזל צא לכפר על מעשה עוזא ועזאזל פי' נעשה עבירות, ושני מלאכי חבלה הם
 וכן הכפילים שנחלחו לנשים דכתיב ויראו בני אלהים את צנות האדם וגו', ויש
 צמדש שנעשו יצר הרע הנשמה את הנפשות לעבירה; ושם להשיב לעינים
 נחמין. ולפי מה שנתן טעם, מה טעם יתן צמיר ונשאר עושים שלקם הכחוד?
 ויחיו ארץ עזרא כהן טעמים של שגוען גם צהמות עושים נקפר שלו
 מקראו ס' ה' חיים ואת נפשו לא היה, חיים הוא למי שאינו מוסס על דבריו
 כי כולם הקמות כריסן ויהי נראה לו כמו שהיה מדבר צרות הקודש; וכן כתב
 (כ"ל ח"ט) "לעולם לא יולד הלוך צמעי האשה עד שנקרית הזרע צמעייה
 ולאחר שנקרית קולט ריח דע ריח האויר הכי ונוצר דמות מדמות, יד מיד רגל
 מרגל, ומה בטעמים אחרים, שקלים ורומשים ודגים טעמים ועושות ובהמות
 טעמים, כי הטעמים נכדלו חלה אריח טוב שקיבל ריח האויר והמתוך וכל
 הטעמים לא נכדלו כי אם מתקום המוקדש והנבאש ולוחו אויר הנבאש קיבל
 ונחשבו צאיר הכי והמתוך וילאו הטעמים; והשתא ר"ל האויר הכי כמו
 שכתב צ"ל האמונות שהאויר הוא אלוה וסריב הוא צמחוד כל הנכדל
 והנוצר והוא נמלא צל, ומה שאמרנו הנפילים שהם למעלה צמעים אינו ופושעים
 יכסלו דברים אלו, כי יעשה חורס וקבלה חדשה להכסים חורחיו אמת שכתב
 צה: וצדק אל עליון, היוצא צמעים, ודברי דמותיו הקדושים ומושג יקרו צמעים
 מנועל וגו', וכל דבריו הכל, כי א"כ קלוט לכ"ס צמעי פרה (חולין ס"ח) למה
 אקור? ועוד מה שאמר: נולד יד מיד מרגל ומרגל, והללו אם הם גידמים ועוורים
 מולידים שלמים כמו שארז"ל (במולין) וכתב: כי בשביל שהזרע נקרים לריק (כ"ל
 משמא) מקום נפלימו על הבגד, משמע מדבריו אבל אם הזרע נקרי יפה לא היה
 משמא, והכלים הם, דא"כ זרע של קוסים וממורים יהיה טמא, ועוד יעמא גם
 צמאש, דנכלת צמעה שכתבה אין צה קירחון יוחר מנוחו ומנוחא גם צמאש, ועוד
 מים חיים מאי קא עבדי הכי? וכמה ארץ עזרא:

"אין טק כי כבוד השם בכל מקום וכל העולם מעלה ולמטה מלא ומכבוד
 ואין נדון לומר עולם העליון שהוא מלא ומכבוד יוחר מלמטה כי הולאכים
 דנזקים צמחו הכבוד ולנפלות מעלה ע"כ אור גדול עד מאד ולא כולם צמח,

וזה הכבוד אור השם נקרא, חפץ השם וכבוד השם ודבור השם, ונשמר ומעני כל
 "מי צעולם השכל ומוקם כבודו נסתר מכל ואפי' ממלאכי השבת וסאולים איה
 "הקדוש ייחוד כבודו. וזה הכבוד שהעולם מלא ועושה כל ומיעט כל, ואינו מדונק
 "בשום דבר לא בעולם העליון ולא באמלעי ולא בשכל לא צפה" ולא צפה" ולא
 "ליום דין כי אם בחפץ הכבוד, ונאורו יתקדם שיש שם חפץ הכבוד בין גוף בין
 "משאיו גוף בין בשמחה בין במלאך בין באלף בין בימים בין בזהים בין בזהמות
 "בין דגים בין באילנות בין בעצים ויש שם חפץ הכבוד, שם הוא מדונק ונאורו
 "דינוק פעמים נראה אור הכבוד כעין מלאך ופעמים במלאות הלילה, פעמים
 "נראה אותו האור ע"י קול. וכל גיעול וטינוף ורעע ומיאוס וליכולן שיעשה
 "בעולם לא יכלכו אותו ולא ידבקו ולא יקץ ולא יתהוך ולא יסגר כמות השמש
 "שהוא אחד ומשמתיו". עד כאן (1).

הנה כל זה לקח ממ' האמונות וכילד יכנס בלב שהוא בכל ואינו מדונק
 א"כ ידעו למה שהוא בלא ממשות ומכל מוקם הכוח בלא מן הממשות שוכנס
 בחור ובחור ומשבו, ואם מולא ממש אחר, נדבק בו כמו רוח חסודים על
 בגדים, וריחת השמש ונה רחיה היא, דוכיהם היא מזור המעשה מן השמש
 ואור השכל אין בו ממש דוניה לל השכל ומעמוד האילן והצית ונאורו לל אין
 בו ממשות. ושוטים הם לחזר אחר הויות הקדש שאין כל העולם כדאי ממשות
 זו והכולם להליל נפשו וזה לא ילך אחר שכיחות לבס. אך אנו מאמינים שיש
 ארון העולם והוא יורנו ונמלאנו בהויותו עווד אורו עליון על כל וקרוב לכל
 וידע ממשות הכל והכליות אע"פ שהוא גבוה מן הגבוהים וזה גדולתו וגבורתו
 וכן ממים את הכל בגבורתו ונמלאנו בשביל כן אינו לדיק להיות בכל מוקם לידע
 ענין חולדותיו כי זה גדולתו שהוא מעל כל וידע הכל וקרוב לכל.

ראה כיצד יש לנו לקחון על דבריהם, כי כדומינו אמרו כי יש שדים בעולם
 בכך דומין לאדם ובכך דומין למלאכי השבת (מגינה ט"ז אדר"ג ל"י), ויוסף שידא
 היה לווד דין שידות (פסחים ק"י, עירובין מ"ג, יבמות ק"ג) ; ונזכר שידות
 (י) אמרו כדומינו כיצד יכול לראות אותם, ואין עזרא כחצ בשפסו "ודאי אין
 שד בעולם אבל הם הרוח שמשם צו האדם כפי הענין נקרא כך, ונה שחכו
 יוצאו לשדים הטעם שיקורו הדעת ממונו כמו עגלים שמעליצים אותו, ונה שאמרו
 ששה דברים נאמרו בשדים, בני אדם הם היודעים לשנות את החולדות ענין
 אותם היודעים עיקר החלומות ואיך תראה הנפש חזיונות וגם הכשדים יודעים
 מולד האדם וחושבים ומורים מה יכול האדם לתלות באותו ליל" עד כאן. ולפי
 דבריו [לא] נחמם לזה נזכרנאמר להרוג חכמים וכשדים כי היה יכולים לידע
 מולדו ולידע החלום שחלם. הנה אכן עזרא טעה בשדים שהיו מלוין אותו חזיר,
 ובשר ככן מיד היה יכול להגיע ומתקורי גבורות וגדולות שגם המלאכים לא היו
 יודעים (?) ופע"פ שדים הראו לו שישנו בעולם, ושעמתי מנני איגל אג
 ששם מה ציניהם, כי פעם אחת היה רובצ ציער ונא בין רוב כלצים שהיו עומדים
 ומעייבים עליו וכלם שחורים ודאי אילו הם השדים, כשילא מצניהם אז נקמתן
 ותלה ונתא מותו חולי. — הנה כמה גידוק הוא זה שבעזרים למלא כוונת
 קדושתו בדעת קלה וקללה ועוסקים בזה וסגורים בשביל כן להגיע לדינוקו.

(1) ראה הראשון ב' השא : ומה האחד אין לו חמנה ואור כדרך כלל לכל ההמונות
 מאמר ילד, ודברי השם ש' ואם בל"ה ד' ד' נ"א.

וציני נכסה שנתליפין הולדה וסיר הייחוד שעשה כ' צללל ונחמנה ספר
האמונות, האומרו נצחיים הנדברים כילד הוויחו בכל וסיר זה נחקק ומגדף, דבר
שלא ילא מפי חכ"ך ודברי רבושינו, ולא עוד אלא שאכחשיין אותם כאשר כתבנו
למעלה בצלחות צדוקות מדברי חכמים ודברי רבושינו.

עוד כתב אכן עזרא "כי כסא הכבוד הוא גלגל הגדול וכולם והשערה
ומתגלגלים ומשחנים כנגד המקומות וזה עומד עדי עד ונשאל כל, כי כל השערה
גלגלים שחוזרים ומתגלגלים סביבות העולם אין כל המקומות שוות בקדושה, אבל
זה הגדול העשירי הנושא את כולם עומד בקדושתו עדי עד, ועוד כי השרפים
עומדים על עמודי לעדי עד, אבל חיות הקודש ואופנים והכרובים ומשועלים
ומתגלגלים חמת כסא הכבוד". והשתלשלם הגלגלים ומקצבים את הארץ ועולים
וירידים ומלמעלה למטה כאשר למדנו בנחמנו, י"ב מנחות של עט"ל סא"צ מע"ק
גד"ד, א"כ אין חיות ואופנים חנוי למעלה הלא (צכ"י אלא) פעמים מתקדשות
לקרקע, כשהם למעלה עומדים על גלגל וכשהגלגל יורד מחמתו למטה אז גם
ראשיהן יהיו למטה ויכולין ליפול למטה ולא יוכלו נקום צעולי גלגל הפעירי
שאינו זו ומקומו, וא"כ מי יעלה אותם להיות למעלה על גבי גלגלים כבחתלה.
ואם מתגלגלים ברוח קצוץ נטון ודגום א"כ מאי קאמר שמתגלגלים סביבות כסא
הכבוד, והלא ארבעה הם צדוק כ"ה שהיו גלגל הפעירי שהוא כ"ה עודף עליהם
ונצחון, וזו הקשיא ים להקשות נמי אם מתגלגלים מלמעלה למטה. — וכתב
"השם שהוא אלהי האלהים נמן כח האלהים קדושים שהוא לזכות אמת שאינם
. . . ולא נגופות ומלך ומכודו עליהם ונתן להם רשות" (?) זה הדבר נוטה
לקבלת הוגים ומוסכמות שלהם כמו שכתבנו למעלה. — וכתב בזה טעם וישראל
שלאנו עשה לנו אלהים כסודים כבוד הוזה צלחת נויס כמו שהוזה צלחת אמת.
אלא כל הארץ כבודו אין טום מקום צעולם שיהא יולא נחמקו כי אין אילן ואבן
ועשב שאינו עומד באויר וכו' כח אלהים חיים צין מי צין את האדם צין נשקף
צין נעקר האילן אינו יולא נכח בשם הנכבד". כל זה לקח ממ' האמונות, אבל
אומרים הדברים בחילוק, מוסיק ומגדף, כי כיון שפחה להם הפחה שנייר דרעמו
ותיקן מה ים לו להיות הכבוד, כל אחד נחמד לשונו ליישב הדמיון והבצלה,
ופעמים מקמיץ ואומר על זה סובו סכנינו לומר כך, ואין הנידון דומה לראיה,
כמו שאמר שאין מד צעולם ומכונים דברו וצני אדם חרמנים ואשפים, וכו'
סכתנו "סכנינו אמרו כי מולאים את האור (כ"ל האש) וזן המים (סוף ביה)
ורצים אין ונצנים, וידוע כשחור השמש מניע אל הארץ מתהפך למעלה צעור
עוצי הארץ ומתחמים האויר הסמוך אל הארץ ואורו הפעילות מתקצץ ועולה
במנוחת עשן, ואלה העננים הלצנים והאדומים מרוב חמיונות מהם, וכן כשנוגים
אורו החמיונות על פני המים מתהפך למעלה צעור עוצי המים ואורו האויר
קר נשני שהוא המים וגם המים עומים קרים שהם עוצים מלקבל חמיונות וזהו
גלגל המים". משמע מדבריו שאור וחמיונות הסמה נוקעים ונתעים למטה ובשני
שליין יכולין לצקע הקרקע מפני עוצי עולים למעלה ונעשים עננים אדומים
אל אם וכן נוקעים על הימים ואינם יכולים לעבור מפני עוצי המים ועולים
למעלה ונעשים עננים קרים ומתחמם הם של מים, וחלילה שרצונו נחמנו
לאלה הפסולות צלל טעם וכל פירוש, ועוד לפי דבריו כי המים יולאים מן
האש ש"י חמיונות עולים למעלה מן הימים ולא האש מן המים. עוד כתב "כלל,

כל מה שעושה בק"ם אינו עושה כי אם ע"י סילוחיו וע"י הכבוד הגדול הנקשר
 נשנין כל והכל שואלים איש מקום כבודו, הכבוד שעל כסא הכבוד, ושם הכל,
 דעת חכמה ותבונה יראה עלם חושם חסד ואמת לדק ונמשע כח וגבורה וכל
 טוב ורוב הפאת הטוב כולו אצל הפאת שהכל זו הוא רק דעת לצד או חכמה
 לצד או חכמה לצד או יראה לצד, ויש מלכא הנכבד מלכא דעת יש מלכא
 החכמה יש מלכא החכמה, ונראה שכל יום מתחדשין מלכא אחד שהולכין אותן
 הנכבדאין, ולכן עוסקם לבסר דינור, ונכבדאין אחרים מלכא אחד ליום אחד והולכין
 וסנין כן עדי עד, כי בכך דינור לעליונים כארץ לשפלים, ומלכותם אור נכבדים
 המלכאים שחמרו חכמיו שמוננים על צני אדם, לכל אחד שני מלכאים. ותחת
 הרקיע השמימי שנינו שני גלגל המזלות מקבלין כח העליון מלכותם האור, ויש
 מוגידים על הדעת ויש מוגידים על החכמה ויש על הכח, ותחת השמימי שנינו
 גלגלים שוקבלין כח האור העליון ע"י נזלות לפי מתכונת חולדותם ונוערכותם
 שם נערכין מתחתיו ותחתיהם השפלים שוקבלין כח האור העליון ע"י חולדותם
 והמשרתים הנערכין עליהן ונעיינן על מקומום של מעשים ושל חולדותם.
 והשם שם נשמה צלם מלכא המלכאים העליון עלי המלכאים, (1) ואם היא חכמה
 הוצתה לחלודתם מלכא לוקם ואם אינה חכמה סוחרת אחר בגוף. עד כאן דבריו
 ופירושו וכן אם רוצה לומר הנכבד צדא רקיע עשירית וכן כסא הכבוד וכן צדא
 הכבוד הגדול שנקשר נשנין כל שעליו נלמד כי לא יראני האדם — וס' האמונות
 כח שהיא לרוב מנובחה ומופלאה בדמות מלכאים ונקראת כבוד ה' ועליו הוא
 לוהט ראיתי את ה' יושב על כסא — ועל חילו הדברים קאמר כל זיה שק"ם
 עושה אינו עושה אלא ע"י שליח שחותם שעל רקיע עשיריה עושים שליחות מכל
 מה שנכבד להשיג למטה מזה; ושם דעת חכמה חכמה וכל מדות טובות וקרא
 לו הפאת הטוב כולו אצל הפאת שהכל זו הוא רק דעת לצד חכמה לצד וכל מיני
 מדה ומדה לצד ועם כולם משמש אור דעת אור חכמה אור עלה וכן אור לכוין, וכל
 כך הוא גדול רקיע עשירי שרקיעים שמתחיו נכלין בנקודת כנגד העליון והרי
 יש צליליון כמו חלונות ונקיעים אחת אורות שם כל אחד לצד על הרקיע
 שמתחיו שהוא חשימי ונלכותה אורה של כל אחד נכבדים המלכאים מזה יקום
 מלכא של חכמה ומזה של חכמה ומזה של דעת וכן נולד זה המלכא של שני זה
 מלכא של שיר וכל מלכא שגולד מלכא העושה. . . (מלכא ולכלהא חסד צד").

(1) לנעלה דרך . . . נכבדה צליליון הכ"י הגהה צלי ליון חיל: חכמה (?) הנה פירשו רשומיו
 צמחלחא צדי ה' חים ונלמדה יש גבור חסד צן ארבעים אינו דומה לכן ששים אצל מי
 שחמד ויהי העולם אינו כן אלא חים ה' לא שיהיה, ועשה ראה למי נלמדה לפי שקום זה
 לרשומיו ההלכים או לשמה צמלה שלו ועל פירושו חסדו סק"ם צמלה ונלמדה (?) וגם
 לשי דבריו כי אל קרא כי אל רחום אם היה כך כי נשמה נמלה שבער צעירק החורה
 ע"כ ונראה כי נזה השיב אחד על דבריו המתכנר לעיל . . . על מה שחשיב שם על
 הכמ"צ ומה שכתב כי חים ה' לא שיהיה ונ'.

Schreiben des Herrn Prof. S. D. Luzzatto an Herrn M. J. Landau
in Prag.

כאשר גדלה שונאתי מן היום אשר ראיתי הספרים היוצאים מוכנים דפוסך
לדוני היקר, ואזכר את ה' אשר לא השנית לנו גואל מילדי העצבים, אשר נדנה
רוחו אותו להחל לכסף מוגל, לנען הדפים ספרים חדשים גם ישנים על נייר
טוב ובכתיבה יפה ותמה, ומונחים בהם מדויקת, וכל זאת לא יכניד כסף
מחירים על הקונים, גם נשא לנו אותו מלכדת הסכמה להוילא מנושטוניהם ספרים
נכבדים, אשר כפתונו אפלה עורד ומועדים, כפירוש דון יצחק על המורה —
אז אונתני בלבי ימי חלבים צעזעו, ומפץ ה' צירו ילל! — ככה דאנה מחלום
כפשי וילך לי מחד בעת ראיתיך צמער לך במדבר רודף אחרי כאשר ידוף איש
אחרי אויבו, ולא להבנת האמת, כאשר עשית באורך כי מלת המנחות (במדבר ז'
י"ז ול"ב, וי' כ"ה) מתורגמת משקל צל' יחיד, ומני שהיא חשובה בלא וי"ו
נחה — דבר אשר לא יעלה על הדעת שיהיה איש חכם כמות אומרו בלב שלם,
אלא דרך לחוק והחול, אז להבנת החשישה עלי, לא זולת, בלא ספק — (ולא
היה חרון אפי על מה שהסגת עלי בדברים של טעם, כגון על מלת באורות (שם
ז' ז') ועל ענין זככת הכנים; חלילה לי מקדוף על איש אשר יוכיח על פני
מגיאותי, אם אלה מודבריו כי מוקדור אהבת אמת ילאו! בשמים עדי, וכל יודעי
ומכירי עדים עלי). אז אונתני בלבי אך חוזה הוא וננקם לנטות מעל הבהותי
באורב גב, למען יהיה המונע אשר הוא מודפים משונם ומפואר צעיני העם יותר
מן המונע הכדפס מקרוב צויען עם קלת הבהות צחקום על פי ספרי ה"ל,
וכדבר הזה היה בלבי לקון מכאיד, ואונתני נתי חסור רוח הטומאה מקרב חוששי
המורה, המפדחת לנחתם איש מאחיו? אורב בלע כסף, המניח את האיש הזה
להתגרות צי, ואני להצחיו ויקר שמו צעיני! אז חשתי ולא התנחמהתי, ובתנתי
לידיד כפשי ועטרת ראשי המכס המופלח כמוה"ר שלמה יהודה הכהן ראשאשכנז,
ובקשתי מאלו להודיעך כי אורבך אני מתמול שלשום וכי מוקן אנכי להועיל לך
בכל אשר חמל ידי בלא כסף ובלא מחיר; ולמה תתגרם צרעה, להוילאני מנומנות
אחל השלום והידידות. ועמה לדוני היקר, מה מחד שמע לצי ויגל כנודי, בנח
אלי ומתחנך הכעים, צו ילאת לקראתי באהבה ושלום, לכרות אחי צדית! ועמה
מה לי עוד, כי אם לתת שנה ותהלה לשונך, כי לך ושלום צמרת ולהצטייך בלב
חמים כי צדית שלונך חצינה עלי עד לחמת, וכי בכל המעט אשר חמל ידי לא
אסלל מתמוך ירך למעלת הסכמה והחורה, למען תגדיל תורה ומלדיר.
ובהנהגם כי נשא דבר ה' אשר על שכמי לפרש לתלמידי כמעט לא יתנני השנ רוחי,

הנני מוכן ומזומן לפנות בקלח כעמים לענין התרגום ולהשלים את אשר לא עשיתי
 בארבע גר, ויחל להגיש הנקדוה, לענין ילא תרגומך מזה מכל אשר היו לפניו,
 ובפרט כי זה הנקדוה הענקי המקיף דרכי לשון ארמית ובדקדוקה, כי גם
 אותה וגם דקדוק לשון התלמוד הנצלי בקשו מוהי תלמידי ללמד, ועתה רמי להם,
 ומלאמי שאלתם ברוך יגיעות ובסקירה ארוכה וקשה. ומלבד זה, הנה עוד אחי
 קלח דברים מענין ספר ארבע גר (אם להוסיף אם לגדול) נגלו אלי אחרי
 הדפסתו, וגם אלה נך יהיו. ואחרי אדוני היקר, ידוע חדע כי גם אני אהיה
 לידי הסנ"ך הגדול (פאליגלטטה) דפוס אגורשט, אשר לא צאה לידי צהיית
 צעיר מולדתי; גם יש צידי הסנ"ך דפוס באסיליאה עם התרגום המוגש על ידי
 החכם יוסף בוקסטאך (שני הדפוסים היקרים האלה מלאכים ציר ידידי, רמי
 כאם לי, הנחור החכם והנכון כו"ר יוסף אלמנלי, האוסף אליו יום יום ספרים
 עתיקים ויקרים, ובפרטים חדשים טובים ומועילים, לרוב מאלד, ומאל התגוררתי
 צעיר הזאת לא חשך ממני מאומה), ושניהם יהיו לי לעזר ולהועיל במלאכתי.
 רק זאת ידוע חדע כי אין צללי לעשות מלאכתי על הדרך אשר עשה מלאכתי
 החכם בוקסטאך כי הוא הניף ידו על התרגומים צורוע נעוים, להשוות לשונם
 ללשון התרגום הקדמון אשר דניאל ועזרא, על כן השמיט כל הו"ו וכו"ו וכו"ו
 היתרות המלאכות בכל נחלות התרגומים, גם סָקָה צונקומות הרבה את הנקוד
 צעניים שהדבר מוזן שאין הם טעות המעתיקים, אלא שלשון ארמית אשר צפי
 צעלי התרגומים היה מושגת במקלח מלשון ארמית אשר צפי דניאל ועזרא אשר
 קדמו להם דורות הרבה. הלא תראה כי מלת אותם דניאל תרגומה המון, ועזרא
 המון, רק פעם אחת דניאל (ג' י"ז) יתחון, ובתרגום תמיד יתחון, וכן מלת ד'י
 דניאל ועזרא היא המיד תיבה צפני עלמה, ובתרגומים (וכן תמיד בתלמוד
 ובמשון סורי) היא על הכוז וההוצאת לתיבה שאחריה (ך), ומזה בתרגומים
 ובתלמוד ובסורי מלת בַד, שהוא צונקום פָדִי אשר דניאל, שעינה כאשר; וכאלה
 רבות.

וכן צנקוד, הנה מלת פִּקְדָתִי תרגומה דניאל ועזרא תמיד פִּקְדָתָה,
 ובתרגומים תמיד פִּקְדָתִי, ומי יאמר כי זה טעות המנקדים? לא כן, אבל הוא
 שגוי שכתבתי מנעל הלשון מדור לדור. הלא תראה כי בלשון התלמוד משמיעין
 התי"ו ואומרים פִּקְדִי (אֲנִי, שְׁנַעֲי), והדבר קרוב מאלד אל הדעת, שיהיה לשון
 התרגום מונוע בין דרך הארמי הקדמון אשר דניאל ועזרא ובאחרון אשר
 בתלמוד (כדרך שהוא מונוע ציניהם צעני עירוב המלות הנכבדות יוניות רומיות
 וסרסיות), באופן כי צונקום שהקדמון היה אומר שְׁנַעֲיָה נעטם בהצרכה הסנייה

וזת"ו צדק, והאחרון היה לוֹוֹר שְׁמַעֲיָה צַעַם צְהַרָה הַרְשָׁוִיָה וְזַלָּה חִי' צָדִיק,
 הַלְוִעִי היה לוֹוֹר שְׁמַעֲיָה צַעַם צְהַרָה הַרְשָׁוִיָה (כדרך האחרון) וזת"ו צדק
 (כדרך הראשון) — אלא שעדיין עשו רוב הוֹנָקִים צִלָּה, כי נקדו עי'ן הַעֲלֵל
 צִלָּה הַלָּה צִקֶּץ (הַעֲקִיָּה שְׁמַעֲיָה), ואין דינה אלא צִפְתָּה, כמו שהיה צִדְקָה
 סְבִינִיָּה, ואין כלל וְקוֹם לְזַלָּה רִחִימִי — וגם ידעתי כי יש לעדקֶה שִׁישִׁי
 ויִאֲוֹר: "ואיך תחכן קריאת הַלָּה הַעֲקִיָּה שְׁמַעֲיָה? וכיכן נוֹלָה הַיֵּצֶה
 שְׁקוֹפָה הַנּוֹעֶה גְדוֹלָה צְהַרָה וּמִרְכָּבָה וְיִהְיֶה עֲמָה לְעֵלָה"? לֹאֵת אֲשִׁיב כי אין
 לְהִיבִיז רִחִים וְלִשְׁוֹן אֶחָד לְלִשְׁוֹן אֶחָד (כי כן נוֹלָה צִדְקָה וְזַלָּה וְזִדְקָה
 עֲבִידָהּ וְנִזְכָּרָהּ שֶׁלֹּאֵת דָּגֵשׁ אֶחָד שׁוֹא שְׁלִשִׁי הַנּוֹעֶה גְדוֹלָה, וְנוֹלָה אֶחָד
 לְעֵלָהּ דְּרִישׁ, צִקֶּץ רַבִּי וְאֲחֵרִי שׁוֹא נָח, עֵינִי וְנִתְחַם שִׁי דִּינָל ו' א'), וְלֹא
 נוֹלָה אֶחָד דָּוָר אֶחָד לְאֶחָד לְשׁוֹן עֲלָה אֶחָד כֹּהֵם דּוֹרֹת: וְקוֹף קוֹף הַקִּבֵּל
 תַּנְלָה, כי אֲנִי כָל הַשְּׁמַעֲיָה הַקִּרְיָה הַלָּה דֶּק צִקֵּל צָלוּ אֲלֵינוּ, כי הַנְּבִיאִים לֹא
 נִקְדוּ סְפָרִיָּה; וְאֶחָד שֶׁקִּבֵּל כָּל יִשְׂרָאֵל הִיא לְקוֹף צִתְרָה שְׁמַעֲיָה שְׁמַעֲיָה
 וְדוֹנִיָּה לְאֶלֶסִּים וְלִרְצוֹת צַעַם וְלֵעִיל, וְכֵן צִתְרָה עֲמִיקוֹת שֶׁהַחֲרוֹם צֶהֱ
 מוֹעֵשׁ צַעַמִּים, הַנּוֹלָה הַלָּה חֲנוּד צַעַם וְלֵעִיל (וכן גם צִדְקָה סְבִינִיָּה
 הַאֲדוּיָה מִכָּל הַנְּבִיאִים), אֵין סֶפֶק כי כֵּן הִיָּה הַקִּרְיָה הַנּוֹקֶצֶת מוֹדֵר לְדוֹר
 מִיָּמֵי צַעֲלֵי הַחֲרָגוֹנִים.

וכן צִנְיָקוֹד אֶל"ף חֵת"ן צִנְיָן הַדְּגוֹשׁ, צוֹקֶסֶטֶרֶף וְנִדְמִסִּים אֲחֵרִים הַגִּבּוֹר
 וְנִקְדוּהָ חֶטֶף סָחַם (כְּגוֹן וְאֶצְרֶכֶּךָ), סָחַם שֶׁנְּבִיאִים הַקְדוּמוֹת וְצִדְקָה סְבִינִיָּה
 כְּחוֹז וְאֶצְרֶכֶּיךָ צֶלֶל"ף זִי"ר, וְצִקֶּטֶס ג"כ יו"ד נָחָה אֶחָד הַלָּה"ף לְסוֹדוֹת עַל
 הַיָּרֵךְ, וְלִנְלָלָה הִיָּה אֲחֵרֵי לְשׁוֹן סוֹרִית הִיָּה וְקוֹם לְעַל דִּין לְשֶׁשׁ אֶת הַנְּבִיאִים
 הַקְדוּמוֹת, אֲנִי צִלָּהּ כִּי גַם הַסּוֹרִיִּים הַנְּקִדִּים חֲנוּד הַלָּה"פִּין צִי"ר (עֵינִי
 אֲחֵרֵי גַם עֲמוּד 95) יִדְעוּ נִלְמָה כי הִיָּה"דִּין הַלָּה לֹא לְחֵם נִכְחָצוּ, אֲלֵא לְבִרְוֹת
 עַל הַנּוֹבֶטֶט הַכְּבוֹד צִינִי צַעֲלֵי הַחֲרָגוֹנִים, וְחִינּוּ לְדִין כי דֶּקֶת הַנְּקוֹד הַמּוֹדֵגֶל
 צִתְרָה וְכֵן הַחֲרָגוֹנִים) הִיָּה צִלָּלוּ יֵשׁ לוֹ עַל נִיָּה שִׁימּוֹךְ, וְצִפְרֵט נִיָּה שֶׁנּוֹלָל
 צִקֶּטֶס הַעֲמִיקִים, ואֵין לְהַגִּיבֻ מִסְּבָלָה, אֶחָד דֶּקֶדֶק לְשׁוֹן דִּינָל וְזוֹלָה, כי לֹא
 כֵּלִי לְשׁוֹן זֶה כֵּלִי לְשׁוֹן זֶה, אֲחֵרֵי אֶחָד כֹּהֵם דּוֹרֹת עֲבָרָה צִינִיָּה.
 וְכֵן גַּם קָחַת מִחֲמֵי הַעֲמִים אֶת צוֹקֶסֶטֶרֶף עַל אֶחָד שֶׁלֹּא יִדוּ צִנְיָקוֹד
 הַחֲרָגוֹנִים וְעַל אֶחָד הַשְּׁמַעֲיָה רַבִּי חֵת"ן וְזִינִי הַנּוֹלָלָה צִקֶּטֶס הַרְשָׁוִיָּה,

וזה לשון הסכם Richard Simon נספרו Histoire critique du Vieux Testament עמוד 302.

De-plus, le Caldein des Paraphrases, et sur tout des dernières, n'est pas le même que celui de Daniel et d'Esdras, et par conséquent on ne doit pas régler l'un sur l'autre pour la lecture.

(וכיולא צעשות הזאת עשו המדקדקים האחרונים אשר עמדו להגים סדר התפלות, וכלו להשוות לשוןם ללשון המקרא, ולא ראו כי לשון תורה לעומה, ולשון חכמים לעומה, כגון אלהיות סל בנאקרא בן מנצרות לעלה שאמריהן כגון סלסלמה (מוץ מנעם אחת (קבלת ה' י"ו) צלל אשר יעמוד האדם, שענינו כמו צלמי צדיל, שהוא גם הוא מורכב מן ב, ד, ל, וצלשון חכמים היא חמיד חכם בשני עומה; וכן צנין נחשעל מלוי מעט צת"ך (ונכפך, ונוספר, נשתנה), והוא מלוי מאל צלשון חכמים, ומונו נשני ביד שנשתלם; וכן אינדים ציו"ד נחה להורות על כל"רי צל"ף, לא שיהיה המלה ממשקל איצב, ואף לא שהקריאה אצבים, אך הלי"רי הוא על דרך לשון סורי, כמו צולת ואינדינך וצנרותיה, ודומתו צנאקרא אצו, אחיו. וכן כל כמיי בגוף המלה הם צנאקרא דף (ידה, נקרישה) וצלשון חכמים הם (לפי קבלת כל ישראל ולפי נקוד הספרים העתיקים) דף (ידה נקרישה) כמו שאומרים צלשון חכמים וצלשון סורי, וכמו שהיו אומרים גם העבריים הקדמונים, כי אצבהם וצני יעקב צעזר הבהר מולדו, והאומות ארניות היו, ע"כ לה"ק הקדומה קרובה היתה מאל צרוב דרבים ללשון ארניות, וזה הוא יסוד היסודות שכל חכמה הקדוק כבוש עליו, ואין כאן המקום לצלל את זה).

על פי הדברים האלה, הנני, אדוני משה, מוכן לעשות רלונך, ואם ישרה דרכי צעניך אני אכתוב הערות בתכלית הקצור להבהר המבואר ולגילוי קלם מקומות ומוגו, ואם חדשים הערותי לא צחוק העעור, כי אם צקוף כל חווש וחומש; ואם הורם את אנשיך המדקקים שגיבו המבואר על פי ההערות אשר אשלה אליך (לולא שחמאל ראים לקהור נשפכי, ולזו חעפס כחכמהך רק מדפיס בערותי כלשונך, והרשות צידך להוסיף עליהן דברים, לבנות או להרוס, להוסיף ולא לגרוע), וכל מקום שלא אצבר עליו בהערותי מדפיס כמו שדפס בחומש עם נח"ש וזיען 1818. ונעמה אשנה להחל מלאכתי על ס' צראשית. אך בואת אלהות לך, אדוני משה, לעמוד את העזרה הזאת, כי הקבל עליך לקחת מיד

גם ההערות אשר אכתוב לך' במדבר, להדפיס גם אותן, לנלתי חסיד המלחמה
צלתי שלמה, וגם לענן אוכל להטדק בקלם המקומות אשר לא נדקת בחישובך
עלי, ולהלדיק דינך צוה שלדק בשפטך. אם טוב צעניך, חסיד המלחמה הזאת
צדקש הערותי להקדמה. הנה נא אדוני דברתי אליך ציושר לבני, ואחש ציושר
לבנך חרטה אמרי, וחממני לך לאורב ועבד עולם. שממני מוכר צחצוחך היקרה,
ואחש אדוני שלום וניחך שלום וכל אשר לך שלום, כנפש הכו"ם פה פאדוזה
צדקשון צעניס עשר למדש, תקל"ד.

אורבך ומכצך

ישד"ל.

דוגמא מן ההערות

בראשית

א

פסוק ג'. כוח ה"ו צקנן, וכן המשפט בכל נתי למ"ד, הן צדניאל ועזרא
(מִחָת, יַעֲנָת, יַעֲדָת, רִבְתָּ, מִשָּׁת), וכן כלשון סורי, (Amira) עמוד
259 ועמוד 373), ועטות הוא מה ש:מלא צדניאל ד' י"ע וְיִמְחַת צפת"ם. —
ושמואל פרים, הכולל לקיים מלת פרים יכתננה צווא חתה הפ"א, כמשפט
הפעול, שהוא צאנמית פְּעִיל. ודע כי אעפ"י שצדניאל שרש פרים צקנן"ך ענינו
שצירה, הנה צחצוחים ענינו מחיסה ונטייה, כגון שמות כ"ה כ', מ' י"ט, ישעיה
מ' כ"ב.

פסוק ה'. יומא, צדפוס סציוניטה נמסר עליו: ו' צאורייתא, וז"ל ס' יא"ר:
יום דמתכונתן יומא ו' צאורייתא, ופירושו יום נמש כלל לילה, וצמקוס
שמחורבם יום או יומין פי' יום ולילה, ורואים לדבר חרגום ארבעים יום וארבעים
לילה, יומין, וכן כי ענין ה' על המשכן יומם, עמוד הענין יומם, וע"כ מזכיר
בכלם אח"כ לילה; אחד עשר יום, יומין, ואע"פי שמשמעותו יום כלל לילה, וכן
כל דבר שגלותו צוים ש:אחר צדס יום, אעפ"י שמשמעותו יום ולא לילה, לא
הולך להצננו יומא, לפי שלא היתה צדס הכוונה להורות על הענין, אלא
דמיונא הוא דשומע מילה, עכ"ל — יום אחד, יום חד (סציוניטה) לא יומא.
פסוק ט'. יחכשון סנ"ן דפה (סציוניטה), וצדניאל ב' ג' וכו' יש חלוק
בכחות, אך נראה שהכוון כלל דגש, כי מלאנו פעל זה בקל. לנכנס (שם ג' ב').
פסוק יג'. תליתי (סציוניטה) והאנ"ף הכוונה בפרטים קודם הי"ד

האחרונה אינה אלא שלל תהלה, והדושה לקיימה יקיימנה, ובלעד שלל יתקדש.

סבוק י"ו. ועיני, עי"ך לר"י (סביוניס), וכן דמואל ז' ח'.

סבוק י"ז. דבקינעל, לא דבקינע.

סבוק י"ט. דבקינע, או דבקינעל, כמו לעעלע סבוק י"ג.

סבוק כ'. יסרה, צי"ד — על אפי חויר (אנויכשא) ונכון צעיני, ואולי ג"כ

מלת אפי נוספת, כי מלאו מלת פני בלא חרגוס, וסנכון על חויר,

כנוסח הידועלמי.

9.

תולדות

הר' יוסף בן אלאשקר מ"ב,

מאת אליקים ברמולי.

איש היה בארץ פסדד הר' שמואל בן אלאשקר שמו, ויהי האיש ההוא גדול צעיני כל בני אשציליים, עיר מולדהו. אליו יצאו לשאול כאשר ישאל איש בדבר האלהים כל חולי גוף וכל חולי נפש, כי היה שמואל כושא חונן וצעל מוסר הסכל: ולו יולד בן ויקרא את שמו יהודה. ויגדל הנער ויהי לאיש חכם ונכון דעת בחורש ובחכמה, בדעושו וכללמו.

ויהי כי באו ימי שמואל לנחל ויקרא לבנו לאמור: הנה אנכי הולך בדרכ כל הארץ, והיה ציוס נאספתי אל אבותי, הסתדל להיות איש למלא מקומי, כי חכם אתה צדוק ומוסר ובמלאכת הכסופה. וינח שמואל ויקבור אותו בנו ויעש כאשר נה אבותיו. ויהי לרופא מנומחה ולמורה מדות הנפש, ויהי היום, צמודש סיון הקב"ל ליגידה, והנה יהודה בא מדרשו לבקר חולים, והוא עיף ויגע מאד, וילך וישכב על מטהו ויכדש. עודנו שוכב והנה מלאך ה' נראה לו בחלום, ויקרא אליו לאמור: קום נא יהודה! מהר עלה מן העיר, אל המקום אשר אומר אליך. כי ישפוך ה' את מנוחו על גלות ירושלים אשר צפסרד, ומלא האם מאשציליים ומחכל טוב ישראל בארץ אשפניה!

ויקם יהודה לקול המלאך וילך אל קפה ארץ פסדד לעיר מאלקה אשר על שפת הים. עודנו בדרכ לבוא שמה והנה דרך ה' קשוחה באיז על קבלת אשציליים, הניחו בלם שערים וברנו בה עם רב:

על הגברת בת ישיביל"יא הספרו.

תדמי קאת מדבר בכום תתמשלי:

שרה ורבת עם באדמה דמתה

היתה למרמס שיה ולמנת שועלי:

מיום נולדו ה' יחודם בן אלשקר לעיר מאלקס, טעם אזה למושב לו
זכאם הכנמות לביותה קבלה מפורסה. אחרי ימים רבים נאסף הכנ יחודם אל
עמו על פני אחיו, והשליח אחריו בן זקונים וטעם שנים זמורה וזכאמה.
ויואל נטה ללכת בעקבי אבותיו ויחי גם הוא לרופא חולים ולמורה לזק. ונאסף
על חורוה וזכאמותו הים הים משה מפורסר ובעל סינים. וזכאלס כ"א זמים זנוים
על אדני השיר ומקוונים להלכות שמיטה, אשר חנן אליהם אחי זכס. הא לך
הבית הראשון:

בקיאים שוחטין תמיד לדעתם.

ובלבד המיושבים בדעתם:

ובנית האחרון אשר טעם המזכר מתום זו.

ומשה בן יהודה זה נאמו.

יהיה חי בבא גואל לעמו:

ומשה זקן כל ציונים ויגוע וינח זשיזם טועם ויאסף אל עמיו ויקצרו
אוחו יחודם ויוסף ציוני בעיר מאלקס. ויחי אחרי מות משה, וילא חנות מאלך
סיכרננד והמלכה חזנלה על עם ה', לגרם את כל היהודים מנער ועד זקן מכל
ערי מלכותם. גם האחים בני אלשקר בחור בגולה. וילך יחודם למוסכמ"נים
העיר, ויוסף בורד לעיר מלונסאן. והעיר מלונסאן עיר מללם מכונים וסופרים,
כי טעם מולטו ראשי המגורשים ומגורשים קשילי"א ומגורשים גרנלס. הלא המה
הכז כ' יחודם כלץ הזקן, הכז כ' יעקב זיכר, הכופל כ' יעקב גזישון, הכז כ'
יעקב קינו, הכז כ' אברהם זמירו והכז כ' אברהם גזישון (1). ויתחבר אליהם
כ' יוסף בן אלשקר ויחי כחבר מהם.

בימים הסם חוקם על כבוד יוסף, וילץ לו יד ושם במלונסאן. ויחי מורה
בישיבת תלמידי חכמים. ותחל רוח ה' לשעמו ויכתב ספרים הכנס במועלות
ודעת. הראשית טעם יוסף את פניו למזכר ספריו, היו ספרי דש"י על גפי מרומי
קרה, ואת פירושיו ליסוד מוסד ללימודים. ויהי גם ראשית מללכת בן אלשקר,
במלך קלם לשונות המורה הגדול, ויקראוהו זכס ספר א ז רך. בסקר לפי
פענח השליח זכסם אחריו, והוא המזכר ומגוריו הכנס. אחר כך טעם לז
אל דיני השמיטה והעריפה והכנו"ס, ויעט ספר עדות זיהוסק, והוא
וספר אנרך המזכר, מזכר שניהם ללורך חלומיו, ככל אשר כתב זכאם ספר עדות
זיהוסק הלזה ולזה דציוני מוש:

"עוד יתגבר הנושא שהתחלתי בו, על שם נחמד זה הילקוט הקטן, אשר
 הכונה בו, שיהיה לי לעזר ולפס ולדגור, אעשנו עשרות לי, צעה שאפרש הלכות
 של הר"ם צו"ל בקצוץ התלמידים בשיטתו. והעצם שהוסיף עלי בשיטת המצרים
 באלו הימים שהצטרף, לקרוא ציוס ראשון קלח ונפירוס רש"י ז"ל. וגיוס שני
 דיני השמיטה והטריטס והר"ם צו"ל, ושאר הימים גומא ארוכה בכל יום. והנה
 חזרתי על עולמי עזר ודגור ופס ליהוסף המהדר שונו. והעצם כדי שלא אטעה
 בדברי הרב אשר גדל בארץ אנדרים ושם ילא טענו. והעצם שדברי הרב הם
 קלרים וקשים ונויסקים על אדני התלמוד. וניי שלא קרא התלמוד א"ל לו להבין
 הדברים על אמתתם. וכבר כתב הרב"ש ז"ל בפסקיו צסס חכם אחד [ששמו כ'
 חלית], שקרא ד' סדרי משנה. שגוה שקרא היה מנין דברי הר"ם צו"ל, אונס
 בשני הסדריים שלא קרא לא היה מנין. ואם זה החכם יאמר זה ונה יעשו לעירי
 הלא כוונתי שא"ל להם להשיג ולהבין מלד כונה ענינים, וא"ל לו להבין דברי
 הרב בלתי הקדמות התלמוד. ע"כ חלתי נעמתי, ואזרתי נחתי, וקדתי גיטיבה
 עם חניכים יש"ו! נוסכת חולין ברש"י ז"ל ותוספות. מלודק לזה, אשיין בדברי
 קלח המפרשים האחרים, ובפרט במדושי הרש"ב ז"ל. ובאמנעות זה הזמן, הצרתי
 זה הילקוט, אשר הוא קטן הכמות, כפי אשר השיגה ידי, כפי דוסק הזמן ודומק
 צני הצית. וע"כ אני מוחל פני כל רואה וקורא ונעייין צוה המצור הקטן, אם
 הכוח לנולדו מוטב, ואם לאו ידוניי לכך זכות, שעד כלן השיגה דעתי. ובאמת
 שזה הספר חמנים ילדוהו ואני גדלתיכו. וע"כ אם נולא צו דצר טוב, גוזה הוא
 אחי ויוחס לזולתי, ואם נולא צו דצר בלתי מחוקק, הוא יעיד על קולר דעתי.
 וע"כ קראתי עדות ציבוסק. ונהאל יח' אשאל עזר שיסייעני לסדר ספרים
 אחרים, מלודק לספרים אשר הצרתי והם: ספר נפנת פענח; וספר נרכבת
 הנושנס; וספר אצק, ביאור לרש"י ז"ל; וספר רפואת הנפש; וזה המצור הקטן
 הנקרא עדות ציבוסק, אשר הוא השלמות ה' ספרים, אשר נרצו צה"א של יוסק
 הנמצר".

הספר מרכבת הנושנס, אשר נולא גם כן צית חולר ספרי כ' דוד
 אופנביים אשר באוקספורד, הוא פירוש ארוך על ספרי אבות. צראס הספר,
 שלשה שיכים צצנת הספר הזה וספר נפנת פענח, ונהחכם השלם הר' יהודה בן
 אלאשקר, אחי הנמצר, ונהחשיל הר"ר מיוון בן סידון, ונהחשור הר' משה
 קנשינו. גם ספר רפואת הנפש, הוא מצור גדול במוסר השכל. בהקדמות
 הספר הזה, נחלק לל"א ספרים, ונזכיר הנמצר ענין המצור בלשון זה: "עוד
 נחלתי צוה שאני מוסף אחי נחפא. וזהו מוץ נחטבע. ועל כן קראתי לזה
 הספר ספר רפואת הנפש, וחלקתי אוהו לפסקים. וכל ספר וספר יחיל
 בפסקו שהזכרה צו רפואה. ונאקומוה צנות דעניו ולקחנו רחיש לרפואת הנפש

מכפולת הגוף, וזכרנו אופני התשובה ותנאים כפי מה שקבלנו מפי קופרים ומפי
 קפרים. ועל כן אשאל מהש"י שידריכני בדרך ישרה, ולא אומר דבר שיכשלו בו
 חזירי. והש"י יעזורני להשלים ספר לפנה פנח וספר ארך צלח על רש"י ז"ל
 וספר מרכזה המטה, וספר עדות ציהוסק, יעזורני להשלים זה הספר הנקרא
 רפואת הנפש עם ספר המעורה אשר בידי אשר קראתיו בשם פורת יוסף.
 ואני הלעיר יוסף ברב החכם הכופא הר' משה אלמאשק, ברב החכם הכופא הר'
 יהודה ז"ל בצא מנזירת אשציליים לקנה ארץ קשרד. והיא העיר אשר על שפת
 הים מאלקה. ומשם טעלנו הש"י, אשר טילאנו ועצנו צתנו וממנו ונאלנו
 לעיר מלמאסן עם גירוש היהודים אשר בקשטייליים. ונכאן סגנונו אלו הספרים
 עם דומק הזמן, מלוקק ללכות אשר הם מכופות עלינו! הש"י יאמר ללכותינו די,
 ויקויים צנו מקרא שכחנו: אשרי בגבר אשר תיסקנו יה ועמורתך
 חל מדנו."

"בימים ההם הודיע יוסף את ירו הקוקה צמלאת ומשגתו צלור קלח
 לשונות ומעור אורח חיים להכ"ר יעקב בר אשר, ויקרא אותו בשם דרך עץ
 חיים. בין עניים הרבה חדשים וגם ימים, מציא המחבר שתי תשובות על
 נוסח כל דברי, מהחכם המוקר הגדול ר' לוי בן גרשם (רלב"ג) ומהחכם הכולל
 ר' ימאק בר מרדכי, צלתי נודעים ממקום אשר. עוד מזכיר יוסף את זקנו הגדול,
 אני זקינו הר' יהודה בן אלמאשק, החכם הכופא ר' שמואל בן אלמאשק ז"ל.
 אשר הדברים האלה אסף יוסף את צלוריו על פקוקי המוקרא, את פירושו
 על מאמרי המלמוד ואת הערותיו על לשונות ספר הזהר, יחד בשפר, ויקרא שמו
 צישראל ספר תפוח, חנור כולל, גלס צו מעלמות מני מוסק. צהמן שירי
 עיני ראו לי:

הלנה בשנת הנורא י"ח,

מכת אצות צחרוזים יפים,

צחים מיוקדים על אדני פקקי אצות כוללים פקקי הלוואה,

שירים על הלכות שמיטה,

שירים מיוקדים על שגעים ערפות,

שיק ושנת לה"ר שלמה בר שמועון דוראן, אשר נדפס על שמו צקוף ספר
 תקון קופרים.

שיק ושנת לכשנש הנזכר על אודות שני מאמרים מר' זרחיה הלוי אשר
 שלח לו מפורש שום שכל.

בקשה מעולה מורה על מעלות הצורא י"ח, ומעלות ענדיו הנצרכים,
 ומעלות התשובה. צצית האסרון חמוס הממכר את שמו ושם אביו ה"ר משה
 אלמאשק:

השיר ליוסף בן משה

אשר זמר במבחר מאמרים:

המאמרים נ"ר זכרים הלוי הזכרים הם צלמי ספק אומן המאמרים אשר כוללו אלני בקרב גדול, כהנית יד עזרא הסופר, צרני שלמה, אשר כתב ליקר הכנז דון משה בכ"ר אנכרס מיוון כ"ע, צמחל אשכנזיה, שנת ואנר"ה מנכר"ך. וסוף אחד מנ"י היקרים אשר הציג אל בית מדרשי המוכר ספרים ר' אליעזר אשכנזי. וכבר העמיק בזה מחנך הקרבן הלזה, המאמר הראשון מונט, וגם הסעמקס הוציא הציג אל בית גזי, כולל דרוש יקר, מיוסד על אדני הפלוקופיה על הספוק: ראש זה מנלתי אשר עשה האלהים את האדם ישר. וזה ראשית דבריו:

לד' זרחיה הלוי ז"ל

"ראש זה מנלתי אשר עשה האלהים את האדם ישר וכו' כל דבר אשר צמחלת בעיון ושיגורו מונעים אם היא צעלנה אמת צדוקם משומר יותר על מחכונתם. ועמה פה בליחת ידי הנה כבר יכלו מונעים ראוי לצטט. והאמת יורה דרכו אשר ציטוט. ולמען ילדק, כי כל דבר יוצאן ערכו צמחית הסבו, כאשר יורה הנקיון ומאמרים הכתמים הקדומים, עד אשר קלם מנלמרים ענצו צמולות ים ההשגות, צמחם כי היא קצה עלמית, והציחו מנל מנלם אשר יחקר כי צבא הספק יכנסהו, ואם יחוויד צו לא יתענג צברו עד שיסוב מנלזו הראשון. ואלו עשו כי לקחו מה שצמקרה מקום ונה שצעלם וכו'."

המאמר הזה ארוך, כולל ז' עמודים גדולים, מרק ל"ב ע"ב, עד דף ל"ז ע"א ונחקרבן המוכר, וצמחך דבריו כתב כזה:

"המורה הספורה אשר אני פונה אליה הלא זה רצינו הגדול, מנל צמלמוד, ועוד אני מנדר ומתפלל יחרך ימים על מנלכתו! ומנל האחים הגדולים מונני, מנכילי עם יצינו לרבים. ואל חשינו עלי אשם כי גדול המנווה ועושה. אשר נחית הכשות וצקשה ומחלה, אלכס כל ואסוצה לצמר זה הפסוק אשר אמתו צו תמלת דבריו לזר ז': ראש זה מנלתי וגו'."

המאמר השני, על המדאס האלהות לזכרים הנציא, הוא מאמר ארוך מאד, כולל י"ט עמודים גדולים, מרק קנ"ט ע"ב עד דף קס"ד ע"ב, ומנחיל דברים האלה:

ענין לרבי זרחיה הלוי ז"ל

"מה אתה כואב ואומר ראיתי והנה מנורת זהב כלם וגו' ושנים זמים עליה וגו' אין ספק שהתנועה צמחית עלמחה חמלק צמחנה אל ד' חלקים: אם טבעית, ואם מקרית, ואם הכרמית, ואם לטונית."

גם המאמר הזה הוא נאמר פילוסופית, מוזכר בו. מפני הרצ מורי
 כ"ו, דצרי הכ"ב ז"ל ופי" כ"י ז"ל על מורה הנבוכים. גם נאמר
 הראשון הנ"ל, מציא המאמר פירוש המורה ופי" זה, ופירוש ה' הבין ז"ל.

והנה נוסבנו לשון המאמרים האלה, נראה שנעל מחצתו ר' זרחיה הלוי,
 הוא ר' זרחיה הלוי בעל פירוש המורה אשר נמלא צדית מדכשי כ"י, רשום עליו
 צדאש: "זהו פירוש מורה הנבוכים להרב הגדול רבי זרחיה הלוי ז"ל". וכן
 מחוס שמו: זרחיה הלוי הספרדי נכתב שש"ח אל ר' הלל אשר צקוף פי'
 המורה הנזכר, ועיקר שמו: ר' זרחיה הכרופא צד יחזק חן הספרדי
 כי כן נאמתי ונאמתי נחמל פירוש המורה, כ"י נאמר ספרי הקישר בפאריש:
 "נאמר קלח דברי המורה להחכם ר' זרחיה הכרופא צד יחזק חן הספרדי, שחבר
 לר' יהודה צד שלמה מנצלונא", ונאש האגרת אשר זכרתי למעלה, נמלא שמו
 צכ"י פאריש צקלור: ר' זרחיה הספרדי הלל כה הדברים הרשומים עליה
 נכתב יוסר: "נכתב צענין שו"ח ששאל החכם ר' הלל מלונצלונא מן החכם
 ר' זרחיה הספרדי מקהל עיר צדלונא (צדלונא), שהיה דר צעיר רוני, על פי
 כתבים. והיו נוסח הכתב הראשון, ששלח לו מנעם חשונה על כל שאלותיו צקלור
 מנעמים שנאמר המורה, עד שלח לי אחרי כן קונטרס מלא ונאמר שאלותיו
 צדלונא".

ודע קורא הנעים! שצכ"י פאריש נמלאו איזה נוסחאות אחרות יוסר
 שלימות מכ"י אשר תחת ידי. לדוגמא נחמיל הכתב אל ר' הלל צוקס זה: "נאמר
 זרחיה הכרופא צד יחזק חן הספרדי, קצמתי ספריך הנעים וכו'". וכן צענין גיטו
 של הכרופא רבי יחזק, כתב צכ"י פאריש הנוסחה: "והנה צל אלני גיטו של הכרופא
 רבי יחזק צכ"י, רופא האפפיור וכו'". . . . הסכמות עם החכם כרופא
 האפפיור צכ"י לכתוב לך חשונות על כל שאלותיך מנעין ספר מורה הנבוכים
 לצדו". גם צענין הקונטרס ששלח לקרובו מנצלונא יש צכ"י הדיא נוסחה אחרת
 וזה לשונה: "וראלו הגיעו לידיך הקונטרס ששלמתי לחכם ר' יהודה צד
 שלמה קרובי מנצלונא יע"א עיר מולדתו וכו'".

זהו השיב אל שני המאמרים, מלאכת ר' זרחיה הלוי, ונאמר: כי מלאך
 המאמרים האלה, ונאמר אחר על נראה הסולם, הנה נמלאו צדית גנזי המאמרים
 אחרים מנחבר הגדול הזה, אשר נאמתי לאסוף יחד צספר ולבניאם לאור. גם
 חשונותיו וקונטרסיו אל קרובו ר' יהודה מנצלונא, נאמתי להביא אותם אל בית
 הדפוס, עד העת והזמן ההוא, אני אציא לפניה פה ההקדמה אשר שלח המאמר
 לפני פירוש, וללה היא:

הקדמה

מי כחכם יודע פשר דבר — וזני כענין אשר לאנשי כנסת החכמה הגדולה
החזק — ונודעו של אדם נכר — אם עקש הוא, או נכר — ואם אנשי חסד
כאספים אין מציין — בעל הנדע יספוק לדעת, להורות ולהצין — על כן קמתי
אני, ושומתי נפטי בכפי, ובאחי לבאר מעלוות — ושלכתי צדולות, ודכשתי
בנפלאות — והנני שואל ונהאל יחצרך לשון — אשר הוא אחד בלי אחרות,
קדמון לכל קדמון, וראשון לכל ראשון. — אחי שנסינו והודלתינו צמלכותו ואחרותו.
נאמר כי מה שמצדתי בזה הספר, הנותן אומי שפר, הוא לשמי כוונות. הכוונה
הראשונה הוא, להועיל בו לכל מי שהוא חפץ לדעת, ולהורו אחר ספר מורה
הנבוכים, וקבל מועצו או מאחרים הרבה מועינים, אבל לא השקיף על כל
המוקדמות אשר בהם רמזים, ועומק עיניים לביאורים נוספים. ובהסקיפו על מה
שביארתי, יחיה שנות וטוב לבב, אם שהוא מלא מה שכבר הבינו. או מלא מה
שהיה נעדר בו, או מה שהוליו נוספק, בזה שמצא מוספק קודם זה. והכוונה
השנית היא, למלא שאלה המהמיל, הספן בחכמה, ועדין לא עלתה צידו כוונת זה
הספר, ולא הציין קודמותיו, ולא מולאיו ומולאיו ולא לו צו קבלה מאחרים, רק
מועצו, כי המעורכו צו תאוותיו, ללכת בדרכי האנשים אשר אצלו וחקרו צו
ובספרים אחרים ולא יחשוב המושב, בשמעו השמועה, ונראותו את המלאה, כי
אני נאמי לבאר כל דבר ודבר, מהקדמה או מועיני שהציג הגאון רבינו
ז"ל לראים או למופת, על דבר מהדברים, או על ענין מהענינים, ומספרי הפילוסופים,
באותם הכ"ו הקדמות הידועות. כי, אם הייתי מוצא כל אותן ההקדמות עם
מופתיהם כמו שהייב בהם ספר השנוע הטבעי ושאר ספרי הטבעים, לא הייתי
מוצא עיניי ספר מורה הנבוכים, רק הייתי מחזק ספרים אחרים, והייתי מרחיק
מנה שכיין בו המחזק הגאון ז"ל. אבל עכ"ז נבאר בלוחות ההקדמות, מה שנוכל
לבאר בדרך קצרה. אך הפעם לזרז השעה, וכפי העת, כדי למלאה שאלת חפץ
המהמיל, אשר לא הרגיל צו, ולהוליו המוקבל והמקושק מידו ספקס, ולמלאה
מקדום, אם אינם שלמים. ואם ידעתי כי מועטים הם צני עליה, נוכל מוקדם
פירשנו זה יגלה לך מעלוות חכמה, כי כפלים לחושייה, כמו שכתוב: ויגד לך
מעלוות חכמה כי כפלים לחושייה ומהנה אהל לבאר בעצרת המלמד לאדם דעת
ומתאו מוענה לשון".

הערה

(1) מלמד מה שכתב על הסכמים האלה בספר עומר השכמה ראה זה מלאתי בספר מנחת יודם, כולל הלכות קידושין וגירושין והלכות שנועות צעירים שקולים, מאת נעים זמירות ישראל החכם השלם ר' יהודה זר אברהם כלץ, כ"י צית גנזי, ענין זה: "ואני ראיתי תשובה שלמה שנאה נקטל תוא"ת לשלול על קתום דינים דשייכו לחולו של מועד, וזמנה היום קרוב למאה וסמנים שנה ומוכלל דברי התשובה אמרו שיעיר חלונסקי יע"ה מתנהגים על פסקי ברו"צ ז"ל. וסמנים על אותה התשובה הנזכרת, סמנים גדולים, ונראים הרב הגדול מה"ר יהודה כלץ זל"ה הנא מגירות קשטילא והוא זקנו של אדוני החכם השלם מה"ר יהודה כלץ ז"ל. ואחריו חתם החכם השלם מה"ר יעקב צירכ ז"ל, רבו של מורינו כה"ר יוסף קארו ז"ל בעל בית יוסף. ואחריו חתם החכם השלם הרופא מה"ר יעקב גבישון ז"ל הנא מגירות ברנאטה. והוא אביו של אדוני זקני, אבי אדוני החכם השלם הרופא מה"ר אברהם גבישון ז"ל ואחריו חתם החכם השלם מה"ר אברהם זמירו ז"ל."

10.

Schreiben des Hrn. Prof. S. D. Luzzatto an Hrn. Dr. S. Frensdorf in Hannover.

אברך את ה' שהחיינו וקיימנו והגיענו אל היום הזה למדע צרת ידידותנו, מקץ שבע שנים שילח לקראתי למלחמה מלחם, צענור כבודו של רח"ה, ואני צטרם לדע על מה זה תרצני כחצני אליך אגרת שלומים ומכתב חושים, וגם אתה עניתי דברי שלום וסמנים ואחריו כן קבלתי ספרך ושמתה צו, וראיתי כי נדקת בשפטך, כי אני הוא שטעיתי וחליתי ברו"ה שגגה אשר לא הלל מלפני אים כוהו, וכבר זה ששה חדשים שלחתי מכתב לשיחור זקס לפתחם בכו"ח ח' צו הודעתי שגגתי, ואם אולי לא יודעם אשלם אליך העתקת דברי. והנני עתה להשיב אליך על מכתבך הקדמון (אלול ח"ז) ועל האחרון (אדר תרי"ג) יסדיו, בקצרה. דע ידידי כי עד עתה לא זכיתי לראות שום ספר מוסר כחצו צפני עלמנו, אבל יש צדי חורב והפטרות וסמנים מוגלות ואיוצ, נכתב קרוב לשנת ק"ע, גם יש צדי נציחים ספרים נכתבו קודם שנת ק"ח, ונשיהם יש מוסר, ולפעמים מוסר מלחמה שצדוק.

ס' הזכרונות לר' אליה במוזר לא ידענו מה היה לו.

ולענין דברי המוזר שכתב בהקדמתו הסדויות למסורת המסורת "אחד מהנכונים היה שמו לפני, בישראל נקרא יעקב, מהי נשמתו לרורה בלור נקוב" ששלח את אשפין שמונתו לומר שר' יעקב צר מים י' אדניהו המיר דהו — ודאי כן הוא. והדבר הזה היה קנה שמונעתי מהשיב למכתבך, כי הרבה הייתי

נצוך צענין הזה, כי אונם ונשנעות דברי ר' אליה הכ"ל היא בלא ספק כי ר' יעקב המיר דחו, ולא הייתי רוצה להוסיף לעז על חכם כעזו בטרם אשנוע עד שני. וחלום בשנה שעברה ואלא אחד מירידי, העשכיל ר' משה קואני (Soave) מעיר ויגילא משניות עם פירוש הכ"ג וכו' דפוס ויניאס (יוסטיניאן) שנת ש"ו, ובסוף קדר טהרות כמו כן (וכן כליתי גם אני צעני) „ואלה הם דברי הוגים הראשון שהם שמו" לפנים ציטטאל יעקב דר חיים שהגים קדר טהרות עם פירוש דביו שנתון ז"ל. ולפי שאמר בחכם קבל האונת ונוי שאמרו בלינו להדפיס דבריו פה" — היחכן להכניס גם העדות הזאת, או להוסיף ונשנעות דברים?

ואני קודם לכן ששתי כמולא שלל דב כי קניתי חווש עם חכום דפוס צוונצירג שנת ש"ג וש"ד, ובסופו ז' דפים על החכום, תחלתם „אמר יעקב דן חיים דן ילמן ו' אלניכו יש"י עוה"ן" ואמרתי הכי מוזאר כי שנת ש"ג וש"ד הם מי והים ירודי, ואין שנת רל"ח (כשנדפס ס' נוסרת הנקרת) כבר היטה נשמוח לזכרה? — אבל כשראיתי הנשניות הכ"ל, אמרתי מה אדבר? ונמה אלדקא? הלא על פי שנים עדיה יונת הנח, ואז אירחתי: אין ספק כי ו' אלניכו כתב ונאמרו על החכום כשהיה ירודי, ואולי כבר נדפס צמיו חמוש אחר שלא בא עדיין לירי, ואולי ג"כ לא נדפס צמיו, אבל נשאר ציד דניאל צוונצירג קלח שנים, עד שהדפיס חווש עם חכום ואז הדפיס הנאמר הכול צפוס.

ואנחם לזכרתך האחרונה ואומר כי אין צווכוני היות בחלומי ונודרשים לשונות הכהנים אלל צעלי הנקרה, זולתי ואלת פסק הנולדת צשונות רבא פרכה צ' והזכרתים צויכתי על הקבלה. וכן ואלת וודלית שנוולדת שם פרכה ג', וצויקרה רבא פרכה ח' ונלחתי הנאמר הכול בלא ואלת וודלית, שהיה ואלסון הנקורה (עיין סבני לוחות נאמר ט'), גם היא כליה כי שונות רבא ונאמר לויקרה רבא, ואמרתי אין צווכוני, יען שכחה שכיחא, והנה ציום אחנוול קבלתי אגרה ונעבל חורח אונת, זה הראני משה ווילא וכלב ונכניס צשיח ילמן דף מ"ו, וכו' צירי הול וכבר קראתיו זה שנים רבות, ושיטה אחת לעולה ויבסיון הכול ונלחתי „בר משנעה עין פעל הנקרה שהאלף צהם נעה" ונלחתי כי אני צעלתי העברתי הקלומם על מלות עין פעל, וכחצתי ציני סיטי „על פי", גם הראני כי צעל אלל משה (וגם הול נולא אחי) כתב (צמיון ע"ו) „וול" הנקרה ונשה ונפיק וכלב ונכניס" גם כי לא נולא זה צונקרה.

אחרי עמה צרוך ה', אחרי שלום וציתך שלום וכל אשר לך שלום ומוח"ר צש ונחיר שלום, ושנחמם צמגנו, כנפחם וכו' הכו"ח פה פלדוצה היום כ"ז אדר חר"ד, יודרכם שר"ל.

Schreiben des Herrn Dr. A. Gelger an Herrn Ignaz Blumenfeld
in Wien.

צ"ה זכרונות יום א' כ"ג כסליו תר"ך לפ"ק.

יום בשורה היום אשר זו כודעתי, איש חמודות, כי עוד חשוב חלוקה
אל אולריך הטוב, והיה כל הנכסף לזכר חכמה אולריך יצא וימלא שם די שבעו.
ובתום אצח גם אני אל בית האולריך לנען הניח שמה את התרומה אשר בקדשתיה
לו, לחשוב לנכון להעניר עוד הפעם תחת שבע הנתינה את אשר הקדשתי מאלו,
וכבר נדפסו העומרים במחצית הראשונה והשנייה. ועתה דע נא זכרונות כי
הר"ר יעקב רייפמן העיר זכרונות שלי על חולדות כ' יוסף קמחי (א' דף 118)
ו"ל: על הפעולות האלה יש להוסיף עוד פעולה א' ויא: פי' על החסלות,
כי באזכרהם (קדר שמחית של חול ופירושה דף ל"ה ע"ג דפוס פראג וכו')
מ"צ צ' ד' (אמסטרדם) מוצא ממוז חקון זיגסם כהנים עם קדושיך, ושם (קדר
תפלה יום"כ ופי' פ"ח א' ד"ס וק"ה א' ד"ח) מוצא ממוז פי' על דבריו דוסי,
והמוצא ממוז שם (קדר הגדה ופי' ד"ה מנה זו פ"ד צ' ד"ח) לא אדע אם הוא
מפי' על התורה או מפי' על החסלות הכוללות לכוז גם קדר הגדה ע"כ. והנה
כז חודות לחכם המעיר כי העלה גם את הר"ד אזורכהם בחוק מוספר הצאים
אשר השאירו זכר לרי"קס, גם איננו מן הנמנע כי רבי"קס חזר פי' לקדר תפלה,
אך איננו מוכרח ויותר קרוב אלי כי נמלאו דברים כאלה בחוק שאר קשריו
ובתום צפסרו הזכרון. — עוד העיר כי זכרונות צ"ס לחכמי לוי"ל (צ' דף 3)
צ"ל נלשון ע"כ רי זמקום עכ"ל, אשר גם אני החייתי עליו חז צפי' השאלה, גם
הר"ר מנ"ש חקן כן. — עוד חקן הר"ר י"ר בחוק האגרת הזאת לרנ"צם (שם
דף 4 שורה ג' וד') ה"ל: אין מנתיין עלמם צאלה, כי צ"ל צא ה"ה, והוא ל'
הרנ"צם צפסרו מנ"ש הת"ח ג' י"א: אין התורה מנתיימת אלא צמי שמעית עלמו
צאלהי החכמה, וע' רש"י זכרות ס"ב צ' ד"ה זאת התורה, והוא נכון. — גם
על דבר ס' המוסר צפס העונות נפש אשר ייחס צעל ט"י אל ה"רם קמחי ואני
כתנתי (שם דף 23): מי יודע העוקר אשר שאז ממוז הר"ר שצתי הוה, כל'
רי"ר: הר"ר שצתי שאז מנ"ש ט"ק מ"צ צ' ע"כ, והנה הוא נלקח מנ"ש שצתי
ליון, ויש לזכר זכרונות ה' הזה אשר מנחנו ר' יצחק דילטש ידע היעז צפסרי
צעלי פרוינלא.

והנה יש מקום אחי גם אני להוסיף על דברי. על פי' העומד צפוסתים
סוגה (צ' דף 8 ע' כשד"ל דף 181) דע כי צמדשם אשר הניח כשד"ל צפס
לנ"ש נמלא הלשון: אדומה כשפונה צמקום: טפח דם כחדל, והספך הקטיגור
סניגור, ועוד ס' קסדרין ל"א א': א"ל הוא לזקי לזכר כהנא אומיתו דהה שני

לימודי צדי גצול אפשר אש נעוורת ואינס מהצבנת ח"ל המורה העירה עליו
 קונה צשוננים שפילו בקונה צשוננים לא יפלו כן פלנות ע"כ, ועוד מדרש
 וי"ר פי"ב (ונפלו הדברים מדרש אחר פ"ה): יחלך צוניסרים קוף ששמו
 אומרת לו כשונס אדומה ראיתי ואינו פונס ע"כ. — ועל דבר ר' ש מ"ר
 אי קרטי (שם דף 90) ראש עוד דברי רל"ד בקשרו שירי שלמה נעננת ב'
 דף 4 ורמ"ש בקטלוג לספרי לידן דף 211 ועוד דף 397 ועוד. — גם על
 ר' יעקב בן אלעזר (שם דף 159 ובבא"ס) כתב רל"ד בקשרו הנזכר דף
 89, ועד אחר על היותו בן דורו של רמז"ע מלאחי בקטלוג צדלייחי לרמז"ש
 דף 1806, כתב שם כי קרוב צעניו כי אצו אברהם צנניסתי אשר הביא רמז"ע
 צחוק קשרו הוא ר' יצחק צנניסתי אשר הביא רל"ד, וזהו ר' יצחק זה הבין על
 מנזכר ח' נגד ר' יעקב בן אלעזר ח"כ ר' יעקב אשר היה לכל הפחות בן גילו
 של ר' יצחק היה גם הוא צונן רמז"ע. — ועל ר' דוד קנח"י נעלמו (ע"ש
 דף 164) כ' ר' אברהם זכות בקשרו היותו כן כאשר נדפס שלם ביד ר' לני
 פיליפוסקי (דף 225) וז"ל ור' דוד בנו היה מבס יותר מאליו ור' ועשה פי'
 לתורה ולמשלי ואינו [מעולה] כ"כ אצל צפי' הזמירות שלו ור"ר ויותר כ"ל
 פי' צטוב עד שאלמו עליו אם אין קנות אין תורה ונקרא בן פורתא על שם
 יוסף אצו ע"כ. — וקצת לדברי כי המדרש בהצילו הסקוק והעלך יס"ס
 צאלהים על מנינות כוונתו על קוף הסקוק יסכר פי דרובי שקר (שם דף
 227) מלאחי ירושלמי מגילה ד' י' זה נוסחו: מורים מורים משחקין אורו ח"ר
 שמואל בר רבי יצחק כי יסכר פי דרובי שקר ע"כ.

וזהו זה כנעט שחי שנים שלחתי אליך איזה חקירות הנוגעות צענינים
 נכבדים אשר ינעמי לנכר צחוק קפרי אורכישע וכו', ונמשך השמי שנים ראיתי
 עוד ונחון אל לני היקוד הגדול אשר צניתי עליו את צית החקירה וזהו הוא נכון
 וחזק, ופילו כל הכוסות שצנולס צלן ונשצין צו אין מציין אורו מנחמו, ואני
 לא על אשר מלצי הולאתי הדברים חנכתי את יחדותי עליהם, כ"ל לא מנעתי
 מהביא אותם עוד פעם ופעמים אל כור הצמיח, ואכל והנס מנחמקיס, וכל יום
 ויום יצאו עדים נלחמים ויעידו על דברי, וכל הקורא תגר על מלחמי כי היו
 כה וכה פסקוקיס, מפני היותם לפי השקפה ראשונה מנחגדים אל הדעת המוכנסת
 לנזר מכלול צעני הקוסרים הכאשונים והנחכגונים והנחקדים ואשר ע"כ לא
 מנעו מלשנות מלגרוש ומלהוסיק, כל הקורא תגר על היקוד הנכון הזה ומחשצו
 למנינות אינו אלא מן הממחיהין וקונג עיניו צעלמה. צל ואלה כי כדבר הזה
 עשו עוד הדורות האחרונים הגאונים והכננים, למען לא יניאו את לנצ העם
 ויאצרו את חמיוות לנצ. שמוע לא דברי כצ לוח גלון כפי אשר כתב צשמו הכ"ר
 אברהם זכות בקשרו היותו כן (והידועים הכאשון הכ"ר שמואל בולס בשמיט את

הדברים, והר"ר זני פליפוסקי הניח לנו דבריו בספרו היוחסין השלם דף 124)
וה"ל ואכתוב בכלל מה שפירש רצ' למה גלון מנעו צניכם מן ההגיון (צרכות כ"ח
'ז') מלסגור צונקראות שכן נוטין למינות, אבל לדיק חס' ה' כי ארז חליך (רינוי'
'י"ג) יוכלו להגות שיש סם חסונה (פסוק ה') כי את רגלים רלחם וכו' ע"כ.
גם ידועים דברי הרמ"צ בע' בתחלת מזמור ש"ט, אשר וז"ל והיה צפסרד חס' גדול
ומסיד וזה המזמור היה עליו קשה ולא היה קורא אותו ולא היה יכול לשמועו
צעצור כי זה המזמור ידבר כנגד השם הנכבד קשות ע"כ, וכל' המס' הגדול
ומסיד הזה הוא ר' יהודה הלוי (ע' סוף המזמור הזה וסוף מזמור ע"ג).

יהי מה, וכבר יבא דברי צקרת אחרים בכלל המצננת הזאת,
וכפי אשר לחשוב גם הם יעידו ויוסיפו אומץ על הדברים אשר הגדתי בצפסרד,
אך כאשר עברו גם עליהם שתי שנים כמעט, גם עליהם חליך ידי עוד הפעם
ואשוב אליהם צעין חודרת. ועתה דע כי צלות ג' (למעלה דף 2) העיוותי כי
המחברות מנעו מלקרוא את ישראל עם הארץ ויקרא כ' ג' וד', ורק לעם
נכרי יקראו ככה, אך לא חשו אם פרעה יכנה כן את בני ישראל שמות ה' ה'.
והנה מוסיקי כי גם הם היה הכינוי הזה לזר צעיני חיוה קדמונים, וע"כ שיהיה
השמוני וכתב: רבים עתה מעם הארץ בחוספת מ"ס, וכן חרגנו מחברותינו
השמוני והערבי, ונעשרנו סיכשו ויכתבו (כאשר רלחתי צפי' ערבי כ"י) דרך
צתהיה, הכי אתם עתה רבים ונעם המלכיים כי חוכלו להוליא את חסיהם מתחת
פצלות מלכים, הלא עם קטן ונבזה חס' צערך אל העם הגדול המושל עליכם.
ראה נד היכן הניחם הדחק להסיר את הכינוי "עם הארץ" מנגני ישראל. עוד
מלאנו ויקרא ד' כ"ז עם הארץ מוסב על בני ישראל ולא שינו המחברות, אך
שם מודבר צלמה על המחזות להוליא הכהנים והנשיא, ועל כן הכינוי הזה לא
לזר יחסב.

ובצורת ג' (למעלה דף 3) הכליתי כי גם על מלה אל חשנו מחשבות
בהמחור אל שם העלם, ונראה כי גם שם העלם רעו אל כנר צלזני הסופרים
ויראו מן יהיה למוקט להמון העם, כי הצנה מלה רעואל היא: ריע לאל, וא"פ
יהיה נוסח השם הזה נדמה לריע ועמית לאל, וזה לא יכון צפסת המחברות
והמנקדים כאשר הכליתי בצפסי דף 293. והנה אין להרהר אחר רעואל צן
עשו (צראשית ל"ד ד' וי') ורעואל חזי יתרו (שמות צ' י"ט ונמדבר י' כ"ט), כי
הם ריעים לפסיליהם, כמובס יחיו עושיהם, אך מה נעשה לרעואל חזי חליקף
נשיא לצני גד (צמדבר צ' י"ד)? הכה רק צונקוס הזה השליחו הסופרים על
מחברותי (יהיה זה צונקוס או צכונה לנען לא יעקב שמו סלמתי וכל וכל), אך
צונקומות השלמה האחרים (צמדבר ח' י"ד וז' מ"ג וי' כ') שינו את טעמו וכתבו
צונקומו רעואל צל"ח. לא כן השמוני והשנעיס, הם השוו את דרכם בכל מקום

רק כל אחד לפי שפחו. השנעים אשר שפחו שפה נכריה וזני ארנס לא הבינו כונת המלך העברית, הניסו אם רעואל דר"ש בכל מקום כי לא ילא מוננו מוקש לזני ארנס, והסתמכו אשר שפחו כונעני עבריה שניה גם צמדנר צ' י"ד וכתב צמקומו רעואל דר"ש. וכבר הראיתי בכוה מקומוות מוקשני (ע' שם צמקלה מוקש לכלל הענינים צמלה "דברי הימים" דף 496) כי ס' דברי הימים לא עבר תחת שני צמקת הסופרים כמו הסופרים האחרים והניחו הכנה מקומוות מוננו על מתכוונתם אשר שלחו ידם גם בספרים האחרים, על כי בעם לא הנה צו הכנה ודבריו לא צלו להשעות את העם, ועל כן צמלה שם (דכ"א ט' ס') ג"כ שם רעואל דר"ש ולא הוקצ לדעואל דר"ש.

ובמקרה שם אל אשר שינו ניקודו אל אל או אלי אם הוא הסלק הראשון של שם העלם המורכב, ככה גם כפי הנראה מוקרה שם שדי אשר בספר אומר לניקוד שדי בל. הוא הנקמך מן שדים, ומה צל השם שדיאור אזי נשיא ראונו (צמדנר ח' ס' וצ' י' וז' י' וי' י"ח) והוא כאשר אשכנז צמקוס שדיאור כל' שדי הוא הכר המליך.

וכבר בכתתי בספרי דף 262 והבאים כי מנימים הראשונים נוסרו ונלגות השם המפורש צן ד' אומיות ככתבו, וחכמי אלכסנדריה השתמשו חספיו צם אדנות כאשר אומנו עושים היום (ע"ס כ' אחא צר יעקב צירושלמי דונסנת חלק), לא כן צני ח"י הקדמונים והם קראו צמקומו ה שם לסורות כי ככתב שם שם עממי של הק"ה אשר לא יתקן צמפה, והסתושים אשר החלמו את"כ להגות את השם המפורש לא עלה דיקם, ע"ש באורך. דע כי צמלות חכמי העמים והנריחא להודיע כי דבריהם על השם המיוחד לא על כיוונו הוסיפו לומר השם המפורש או השם בכתבו או באומיותיו, וצמקומוות קלרו ואמרו צם ס' צמח צי"ח השמות לומר כי דעם על הקולל את שם הק"ה "צם" העלמי והמיוחד לו, והאחרונים וכתובים גם בעלי הגמרא לא הבינו צוה את כונת הכתובים והיו הדברים צעיניהם כדברי הספר הכתוב ופירושם היה לעקלקלות. שנינו צמסנת קסאדרין ז' ה': המגדף אינו חייב עד שיפגש השם, וצמרייתא (שם צפלי כ"ו ח') חנא עד שיצדק שם נשם, והדבר צמור צעיני כי חנא דצריחא וחנא דנשנת דבר אחד אמרו רק צמריני לשון, וגם חנא דצריחא אמר כי המגדף אינו חייב על צמח השם אם צמרו צמיו כ"א אם צמרו "צם" ר"ל כ"א צמנות השם המפורש באומיותיו וגם שמואל המציא שם למוקד ההלכה הזאת פ' וז' צם צמקו שם צ' כי גם הוא הניחו לראיה כי אין הדבר חלוי בכוה המגדף שםם היתם דעתו על השם המורכב חפ' צמרו צמיו חייב, לא כן כי המורה הקפידה על השם הנחתך בשפתיו, ועל כן כפלה מלת שם ודייקה רק אם הולא משפתיו את השם

העלמי המיוחד חייב ואם לא לא. אך מסובית התלמוד על מאמר שמואל ב' כי פירשו דברי הצרייחא בפנים אחרים וכן מ' כש"י, והוא כי המגדף אינו חייב עד שילויא משפתיו כי השם יקלל השם, והוא דבר זר וחמור.

ודע עוד כי מוזן אחד לעליית מנכך או מקלל בשם ולעליית מקלל בקוסס (או בקסם כג' הירושלמי) אשר עליו אמרה המשנה סנהדרין ט' ו' כי הקנאים מונעים זו, כי מלת קסם היתה צפי אנשי בית שני כמו הגה את השם באומיותיו, וע"כ חרגם הממכרס הסמכוני ויקרא כ"ד י"ו ונקב שם: ונקסם, צנקו שם: צקסומה, וידענו ח"כ כי המקלל צקוסם הוא המגדף ומפרש את השם. וצפוק י"א שם חרגם הסמכוני מלת ונקב: וא"כ הוא צלי ספק כמו הגה צעברי בדרך האומה הזאת להחליף את אותיות הגרון, והרומנו ח"כ גם פי' הצרייחא הסחומה האומרת על מיתכא דאנא שאול (סנהדרין י' ח') אף הסוגה את השם באומיותיו, שם בצצלי ק"א ז': חנא וצצולין וצלשון עגה או כפי גימטריא הערוך וצלשון א"ג, ופירשו לפי דעתי הסוגה את השם המיוחד שלא צמקדש וצפרט בהשחמטו צלשון הסמכוני והוא הלשון אשר יאמרו למשל אנא צמקוס הגה צעברי, וישא את משלו מן המלה בעלמה אשר השחמט זה אנא שאול ואשר הוא היתה צפי אנשי הדור לנפשת השם. והנה הכוחנו בזה פירוש חדש למאמר קתום מאלד והוא צרור ונכון לפי דעתי.

נשוב אל מלת צסם, ובצר הראינו כי השחמטא זה המשנה לכורות את שם בן ארבע ככתבו, וזה יפין חור על הלכה אחרת אשר נזכרו בה המצארים. ויומא ג' ח' אמרה המשנה כי בראשונה מתורה כה"ג ציה"כ צעדו ונעד צימו ואומר אנא השם מטאחי וכו' אנא השם כפר וכו' וכן עונין אחריו צשכמ"לו, ועוד שם ד' ז' ציה"ג מתורה צעד הכהנים ואומר אנא השם מטאחי וכו' אנא השם כפר וכו' וכן עונין אחריו צשכמ"לו, ועוד שם ו' ז' שלישיית מתורה צעד ישראל ואומר אנא השם מטאחי וכו' אנא צסם כפר וכו' והכהנים והעם העומדים צעזרה כשהיו שומעים שם המפורש שהוא יוצא מפי כ"ג היו בורעים ומשתתפים ונופלים על פניהם ואומרים צשכמ"לו ע"כ. ובצר הרגיש ר' חגי בירושלמי צשינו לשון המשנה השלישית, וכל המפרשים נשלו צמולות המצובה הזאת ויחקרו לעלות אל היצבה ולא יכלו (ע' ח"ט בקורר), ובאמת הדבר תמור מאלד, מה זה כי הכה"ג רק צפעם השלישית וצחלק האסרון ומתפלחו אחר אנא צסם ומחש פעמים לפניו אחר אנא השם, ומה כונה אות ציה"ג השמות אשר הוא לזר אחרי מלת אנא, ולמה רק באסרונה כשומעם השם המפורש כלם נשלו על פניהם, וקודם לזה לא עשו כן ועשו רק צשכמ"לו? והנה הסומקים אמרו כי בכל פעם ופעם נשלו על פניהם והוא שלא בדבר המשנה, גם הפייטנים נבו מדרך המשנה וכשוו מדתם לאמר כי בכל פעם

ופעם אחר הכה"ג הראשונה אלא השם ונאמרונה אלא צא וכו' וכו' אלא כל ג'
 פעמים כחצו דצדי משה עזרך כי ציוס הזה יכפר עליכם ליהרר אחכם וכל
 הטלחכם לפני ה' הטקרו ואומר השם כחצו וע"כ נפלו כל העם על פניהם בכל
 ג' פעמים כשמעם את השם. וכל זה אינו אלא דויון ראשו בחלוס לילה מנלי
 הנחת כונת המשנה. ואולם הנעת הדברים לפי פשוט לשון המשנה כך היא. הכה"ג
 אומר בשתי הפעמים הראשונות כ"ל צוידיו הראשון צעדו וצעד ציחו וצוידיו
 השני צעד הכהנים גם נחמלה גם צבוק אלא ה' מעמתי אלא ה' כפר אך צבינו
 "השם" ולא כחצו גם צפעם השלישית צוידיו צעד כל ישראל אומר נחמלה אלא
 ה' מעמו גם הוא צבינו השם, אך צבוק אומר אלא ה' כפר לא צבינו כי אם
 "צאם" כלומר אומר אותו צמנו העלמי כחצו, על כן נפלו רק צפעם האחרונה
 הזאת כל השומעים על פניהם, לא כן צמחים הראשונות כי אז לא השתמש צאם
 המפורש, כ"א ענו אחריו צאכנו"לו, ורק פעם אחת התיך הכה"ג לעלמו לפרש
 את השם והוא צבוק חפלתו צעד כל ישראל ולא יותר.

ועל פי דרכנו יורן גם מואמר כ' יהודה צמנחת סוכה ד' ה' כי אומר
 צמנחת המזנה: א"י ו ה' הושיעה נא, וכל המפרשים איש לדרכו פנו צביאור
 הדברים הסמוכים האלה וצעלי הסוד צקאו חסונות דרים, ואנחנו צמנחת כל
 ונאמר כי דעת ר' יהודה להורות כי לא אומר אלא ה' צאם הוי"ו כי אם כאשר
 עשו צאם ים לסביליו צמנשיך אותו אל הוולה הקדומה (ע' פסרי דף 274
 וסלח). כן עשו גם צמתי מלות אלא ה', ועשו אותן משולבות אשה אל אחותם
 לעשות מלה אחת וקראו ^לאניוהו למען לא ישמע השם הנכבד צפני עלמו, והאחרונים
 על צמתי ידעם מה הוא שצו ופסידיו צין הדצקים וטלקוהו צעעות לצ' מלות אני
 וכו וקראו אני וכו ותעו וסחעו.

גם על דרך צעלי התרגום צמנחת כלם אל ה'ים אשר דצמתי עליו
 צאות ד' (למעלה דף 4 וסלחים) יש להוסיף, כי שם מנחת כי אנקלות הניח
 המלות האלה צלי העמקה, ואמח כן הוא צדוסקים שליו, גם צמנחת התרגום
 אשר רמז עליהם הכ"ר סד"ל צאוב גר, אך כנ' הוא חקון האחרונים צמנחת
 והגידקא סיפנה היתה גם צמנחת אנקלות כמו צמנחת ירושלמי הקדום להפסיד
 מלת כלם מנולת אליהם. נא נא וראה מ"ש הכ"ר יחזק אצרגנאל צמנחתו השנית
 אל הכ"ר שאלו הכהן (דף י"ב ע"ג) וז"ל אחת תראה שאנקלות תרגם הללם
 הנזכר צמנחת חמדי מוסרת ולא סוון אליו יחצרך כי תרגם צללם אליהם צא
 אותו צללמא אדני צעד ימיה וכן תרגם כי צללם אליהם עשה את האדם צללמא
 אדני צעד ים אשאל וזוה רמז הרצ' אצרהס'ן' עזרא ז"ל כצמכר דעת המזכר'
 ע"כ. וכבר רמזתי צמנחת דף 324, כי גם דס"ג נטה לדך הזאת צמנחתו

העצמי, וגם זו שלו ידים, וצפולגלוטטי השמיתו דבריו והניחו את המלאכים בחוסם, גם דבריו כאשר הם נכונים בדקדוק קושטניטילס וכאשר מלאם פוקוקי בחור כ"י שלו לא הבין המכס הזה כראוי, כי הכס ר"ס תרגם כ' א' דמוות אלהים עשה אחר כפי נוסח קושטניטילס וכו': צבנה מסלעל לנעם, ותרגם פוקוקי: דמוותו צב"א הכינוי צבוסו כ"א צבנה, והעצתק הנכון: דמוות למושל עשה אחר, והוא דרכו דרך הקדמונים להפריד דמות וזן אלהים ולפרשו צב"ע דמוות המיוחד לאדם, ועוד הסביל לפרש אלהים כמו מושל והוא כינוי לאדם בהיותו מושל על הארץ. והם הם דברי ר' עקיבא ותצרינו צחוקתא דצמות פ"מ (ושם מנאליס הדברים צבס ר"ע) וצבלי ק"ג צ' שכל השופך דמים וכן וי שאלו עוסק צבסיה וצבס וצבטל (צבגורא: מועט) את הדמות.

והנה הוכחתי בזה ה' (למעלה דף ט והצא) כי מנעו המהרגונים והמשכשים להקים פי' פסוק כפשוטו אם תלא מנעו: דעתא אפי' בדרך אפשר ותמיסה, כי השם צ"ס ירשיע לדיק וילדיק רשע, ועשו תחבולות להסב את הכונה אל אופן אחר. ומעתה הבין כונת ההלכה והמעתיקים צב"ע פסוק שמוות כ"ג ז': ונקי ולדיק אל תהרג כי לא אלדיק רשע, והיה הדבר קשה עליהם וכי יעלה על דעת אדם כי הק"צ ילדיק רשע ויחוסק על שופטים המכים בעול את הבלדיק? ע"כ פירשנוו צאופן אחר. אחרו הוכיחם: הרי שילא מנ"ד זכאי ומלאו לו חוצה שמוע אני יהא חייב ח"ל ולדיק אל תהרג, כסם שילא מנצית דיןך כך לא מנצית דיני ח"ל כי לא אלדיק רשע ע"כ. הנה פירשו לדיק את שילא זכאי מנ"ד וצאננת חיינו זכאי ואחר שנפסק הדין ראו צ"ד כי שנו דין, עכ"ז לא יאחרו דין לחוצה כי כבר נפסק הדין לחוצה, לדיק הוא בדיק אל תהרגנו, אצל לא תחשב על כי פטרוהו אתה, גם מדיני שמים יהיה פטור, ענשו מוסר ציד צוק לצרות והוא לא ילדיק רשע. וזה הוא מואננס צאננת קנהדרין פ"ד: דיני כפשות אין מנצירין לחוצה, ואחרו ע"ז צירושלמי בדברי הוכיחם: הרי שילא מנ"ד זכאי ומלאו לו חוצה שמוע אני שיתזכרו ח"ל לדיק אל תהרג, יכול אם לדיק בדיק ילדיק דיני ח"ל כי לא אלדיק רשע (וצבלי ק"ג צ' לא הציאו הדקשה שלהם). ואל הדך הוצא נעם גם המכאוס המיוחס לנ"ע אם גם פי' סוף הפסוק צאופן אחר: ודינפס זכאי מנצית דיןך ואשכחו ליה חוצתא . . . לא מקטול ארום לא הוינא מנצית ליה אין הוא חייב, והסב הכונה ללד אחר והוא: אם מנאלו גם חוצה אחרי נפסק דינכם לחוצה אל תחזירוהו והוא יאמר בהמנוחו, כי בודלי המוצה אשר מנאלו אח"כ טעות היא צירכס כי לולי היותו לדיק צאננת לא הוכחתי את הדיונים להלדיק רשע, כי אלהים צעדה אל בקרב אלהים ישפוט ודורו שורה עליהם להוילא הדיק לאנשו. גם חנקלות עם המאנוותו להעתיק מלה במלה

השכיל לחכם לדיק: ודי נפק דמי וק דינא ורמז בזה כי סוף הפסוק: ארי לא
 ארי חייבא, עממו או כפתרון המכילתא, אם רשע הוא וינא זכאי ונדיק אני לא
 אזכרה, או כדברי המיוחס לרב"ע, אני לא הייתי נזכרה ולא הנחתי אתכם להלדיקו
 אם היה רשע. ועל פי זה תנין דרך הסופרים הקדמונים אשר על פיהם שינו
 השבטים את העתקתם ושינה השמרוני את נוסח הכתוב בהיות המלך האחרון
 מומנו צענייהם לזרע, ומרגמו השבטים כאלו כתוב: כי לא חלדיק (δικαιώσεις)
 רשע, והסירו הלדקת הכשע מן השם והקנו אותה אל השופט, ועוד קשרו את
 המאמר עם הבא אחריו: ושמד לא תקם, לא חלדיקו עקב השמד אשר תקם וממנו
 כתוב (ישע' ה' כ"ג) ונדיקי רשע עקב שמד. ולאדם טרם הכ"ר זכריה פלאנקיל
 נקשרו סמני על השבטים (דף 105) להגיה נוסחם. ונאמן אשר חשב השמרוני
 להליל כונת הכתוב ולהסיר ממשנות עול וועם הק"צ ושינה כדרכו אומיות הגרון
 וכתב: כי לא חלדיק רשע והס"א הוא ה"א הידיעה ופירושו כי לא חלדיק
 ברשע ע"כ גם אתה אל תרשיענו על לא דבר, וכן חתום המהרש"ם השמרוני:
 הלל לא זכאה עיי. ורז"ם נקשרו הנזכר (דף 108) בהעבר ודף 239) ייחס לו
 צעעות הכונה לעשות וולת חלדיק לזווי צננין הפעיל, וחשב צטטחו המדומה כי
 השמרוני לקח את נוסחתו מתוך העתקת השבטים והעליל עליו דברים בזה: ולא
 נתן חלק לשבטים גם לא לשמרוני ולא שם לב אל ההלכה ולא אל המרגומים
 הארמיים.

ומי יתן וגם אתה חלדיקי חדיק והשם העוב יכנים על ידך והיה זה סכרי.

הדרש שלונך וטובתך

כק' אברהם גייגר.

אשאלך היום, ידידי, הודיעני מי הוא זה דניאל אוסב לענונו אל
 המשורר הנכבד אשר הזכירנו צמחצרותיו צמחצרותו האחרונה? והנה כל האנשים
 הנקונים בשם מלא עמנואל צמחצרותיו, כבר גלו הנזקרים את עקורם והכאילו
 את כבוד משפחתם, וכן זה דניאל אשר שם את כסאו למעלה מכל השמים אין
 אים דובר אלינו דבר עליו ולא שמענו את שמענו עד הנה, ועמנואל מדי נואו
 אל מעלות העדן בחמלה ראש את הכסא הנורא המוכן לאורכו יסודם גור ארים
 והוא בן משה בן דניאל מעיר רוני, ויהי כדאורו את הכסא הזה ויזכור גם אוסבו
 האלל הוא דניאל ואלם דבריו עליו:

ויהי צמחני זכרתי ונעלה דניאל אחי, אשר הנחני בדרך צנה ויישר את
 ארעי, ואשר קרב אלי בצרתי, לץ נזר הקדם אשר על מנחסי, חיי צברי ונשמת
 רוחי, וסרסת גדולתו ונדיבותו ונעלהו, ושכלו וצינתו וענותו ולדקתו, אשר מלאה

אפסי הארץ הסלחו. ואומרת אל האיש המונח ציוני, צי אדוני, האני מקום
 דניאל אחי ותחנותו, ואיזה ציה אשר חזנו לו ואיזה מקום מנוחתו, ויאמר אלי
 דע אל ככון כי גדלה מאד מעלתו, ומלאו אפסי הארץ הסלחו, ואף כי מעלתך
 קלרם עדיו מהגיע, כי הוא חטא רבים נשא ולפושעים יסגיע, צעזור כי ידעם
 הסכומה העליונה כי הוא צלעדיך לא יסקוט ולא ירגיע, העמידה אלל סוכהך סוכו,
 ואף כי ערכך מך מערכו, צידעה כי יהיה לו צהצחתך שששוע, והוא יהיה למשה
 ואחם תהיה לו ליהושע, ולמען יאמרו הכל באשר יאמר (?) יראו כי) נפשותיכם
 יתאסדו, יחלכדו ולא יתפכדו, הילכו שנים יקדו צלתי אם נועדו . . . ואומר
 אל האיש חייך אדוני האני את הוד כסאו אשר שם ירגיע, כי ידעתי כי יעלה
 לשמים שיאו ורששו לעצ יגיע, ויאמר אלי האיש צוא עמי וארכך את שונחתו,
 ואח כבוד מנוחתו, ואלך אחריו נמשך ונסתך, עד אשר הביאני אל אהל אהליאז
 צן אחיסאן, ושם היה צללאל צן אורי צן חור למטה יהודה, וכל הנשיאים צעדה,
 ובני אלים היו מנצים להציא מדי העבודה . . . ושם ראינו כסא צן גדול זהב
 מנוסה, נותן חיים למואלו ולכל צשרו מרשא, ואצני חור עליו מתנוססות, ובגדי
 חכלת וארגמן וחולעת שני עליו פרושות, וכעין נחשת קלל נוולות, צני הם לכל
 האלות, ועל ראשי הכסא עטרה משקלה ככר זהב ואצן יקרה, לא יוחן סגור
 תחתיה ולא יסקל כסף מחרירה, וקול אומר קרא, כי ליושנים לפני ה' סכרה,
 ויאמר האיש הדורצ צי הכליה העטרה, והכסא הנשא, אשר אחיך דניאל עליו
 כלביא יקום וכארי יתנשא, זאת מנוחתו עדי עד ופה ישב, יען אשר לדבר ה'
 יקשב, ואין כמוהו בכל הארץ חכם ומושג . . .

ועתה מי הוא האיש דניאל הזה המהולל צהצחות, אשר לא אחי ענוואל
 צצשר היה כ"א צרות? גם ליהודה גור אריה קרא אחיו וירונומו עוד צצשר
 מתצברותיו ורמוז על ספריו (ראה מאמר הכ"ר ית"ל לונץ צהצצרתיה העתית ח"צ
 דף 321 ובלאס), והא האיש דניאל הזה אשר "אין כמוהו בכל הארץ חכם ומושג"
 לא נשא את שמו על שפתיו צמקום אחר, ואיש כזה היחכן כי לא חצר ספר,
 וענוואל לא רמוז צצצצע על ספר ומספריו, וגם אהנונו לא ידענו איש מצי דורו
 אשר יאות לו הכנוד הזה איש מתצר מצורים צצצצ חכמה, האין זה הפלא ופלא?
 אך מי יודע, אולי לא היה מצי ישראל והוא אחד מקריאי העדה אגשי שם צין
 הנוצרים? צאמת הדבר הזה אינו דחוק, כי צכל השצנת אשר מלא כפיו מנונו
 המשוחר לא אחר דבר כי הוא צין ישראל נמנה, לא עדהו עדי פאר על הפעולות
 אשר עשה לאחיו, רק על הכלל ידבר כי הוא חטא רבים נשא ולפושעים יסגיע,
 וכנראה צנוה הניח המשוחר הדברים סתומים וגלה טפח וכסה סתמים. ועוד
 חגדל הסחוקה לדעת מי הוא זה החכם הנוצרי אשר דצקה צו נפש ענוואל ויהצ
 את לבו להציא אל צן העדן ולשום את כסאו מעלה מעלה? לא מלאנו עד הכה

כי ציונים האלה אינם עצרי כרת נרית אהבה ואחרים עם איש נוכלי גדול בעיני
העמים, על כן לא נחמד הדיון עד כי יצאו עדים נאמנים ויעידו בפנינו כי נסס
עמואל קשורה בנפש איש אשר כזה וגם הוא לא רחוק לבנו מנונו.

ועתה שמע נא את נשורתי וישמח לך גם אהה. איש מחכמי איטליאה
ושמו פרופיטור מרקורי והוא חושב רוני האמץ להוכיח (1) כי המשורר
הגדול האיטליאני דנטי לא מת כבר שנת ס"א כאשר יאמרו בעלי קורות העמים,
כי עודנו צמיים לפסות עד שנת ס"ס. יצאו החוקרים וישפטו, ואני אין
זה מגבולי. אך בחוק חקירותיו האיש מרקורי מציא ארבעה שירי זוניטו אשר
הראשון כבר היה נדפס (לא ידעתי איזה מקום חמנו), והשלישי האחרון הוא
מוזיאם מתוך כתב יד. הראשון הוא שיר אשר כתב בזונו (Bosone מעיר אגוזיו,
איש כבד ציוני משורר וחכם בחקי ארץ ואורח נאמן לנטי ויהי גם רעהו
בנחלקת הנודינה אשר ציונים, וגם עליו עברה כוח התרעלה ויגורש מארצו ורק
בזקנתו שב בציחה) אל מנואלו היחודי (Manoello giudeo) אחרי מות דנטי,
השני הוא חסות מנואלו אל בזוני, השלישי הוא שיר אשר כתב זינו (Cino מעיר
סיקעויה גם הוא חכם ומצד ספרי מלינה) אל בזוני אחרי מות דנטי ומנואל
היחודי, והרביעי חסות בזוני אל זינו. והא לך מענה השירים האלה. מענה
השיר הראשון: בזוני קוין כי כבר שני מאורות, מאור המוסר ומאור היום, ובלדק
יבכם מנואל בחר כומו כי מת האיש אשר יד עד חקר החכמה וכי גם האשה
מתה יפה המראה אשר לשונו מלאה תהלה, ובשנה הזאת חזרו חלמיה ואניה,
התאניה בלב מנואל על השצר אשר השינו לבדו (צמות אשתו), והאניה על השצר
אשר השיג את כל הארץ, ורק זאת נחתה בזוני כי דנטי ימלא מקום מנומה ואור
מוך לו. — מענה השונת מנואל: לולי דמעוטי אשר טאצתי ונקירות לני, עלמי
מונודק היגון נמדו, אך ים הדמעוה יבכם השלסנת הצוערה בקרבי, (2) אולם
לא אמות ולא אמועד ובדרך אמת אמת. היחודי והנוכלי יבכו על שנת יגון ונהי
כזאת ונוסח יתחר מעיני. — מענה השיר השלישי מאל זינו אל בזוני: אורבך
מנואל החיץ צעומו ולא רפתה ידו מדהו, על כן יד לשלול חמתיה ויהי לו
כתגמולו העונש אשר ישיג את העומד במדדו, ותקלו ומקומו לא קנה בחוק מקפר
פחותי העם, כי אם שזחו אלל דנטי. (3) מענה החסות: הכה שמת מקום
למנואל בצור חמתיה אשר שם ימשול השטן המורד נגד בורא עולם, אך מי זה יעיד
כי הדוח שם דבר אמת צדיק וכי השליכו האל מנגד וכי גם דנטי הוא לחמסות?
Lezione XI. . . nella quale è trattate se Dante veramente fosse morto nel 1321 del Prof. Filippo Mercuri . . .
Napoli 1853. 8. ומהו זה דנטי, וארבעה השירים אשר נשים עליהם דברינו
הם שם דנטי והאלה.
(2) המשל הזה הוא שבו צמי משוררי ספרד.
(3) עוד בשני השירים האחרונים האלה אלה בתי אשר אינם נוגעים לענינו, והנחמים
באשר הם קמומים ומחומים וגם מרקורי לא הניחם כאלו.

אלי לא כן עמדי כי עוד תקומי כי דנטי ומואל יומיו צמקום אשר שם יסכרו
מגולוי נשסם עד כי יצא עזרם וגאלה חסיה להם.

ועתה שונע נא את אשר כתב האיש מרקורי על מנואלו היסודי וז"ל
מועחק: לא ידענו עד הנה מי היה זה מנואלו היסודי ומאין בא? איש אשר
היה ריע לדנטי וצוואוי ועיודע ללינו וגם הוא חכם, לא יכלך כי היה איש גודע
לחללה ציוני, ומתוך שיכר נראה כי גם הוא השיר העברי נוסקת על שפתיו, גם
נכיר מעבריו כי היה בלב מנואלו להחזיק בצבית וצדק המדע באשר יעידו דבריו
באמרו כי בדרך אסתר יצחק, ואולי רוח מלאה ה' חוננה עליו להעבירו אל הצבית
המדעית ההיא, הלא ראינו כי צוואוי ידבר עליו כפי שרשי דתו הנוצרית להושינו
את מנואל צמדור עזרת הנשואים (אשר אין מקומו כ"א למאמינים). הכי היה
מקורכי הארץ אם מנחמיה? הריהו מנואלו או מנחמיה מדינות איטליה אשר
מוצאם בא הארץ ישראל? איש מנחמיה מדינות אשר ילאו נדפוס או אשר נשאלו
בכתב חוץ מן האוישו אשר השיב אל צוואוי? כל זה נעלה מנחנו, ומי יתן וימלאו
החוקרים את מקורו צמחלם ויגיעם. — עד כה דברי האיש אשר כל רוחו יוצא,
והוא לא ידע דבר מנחמיה חכמי איטליה העבריים, ועל מקומו הוא עומד מקום
זר ושכלו קלר ידיים. וכבר העיר הר"ר שד"ל בקשרו הקטן האיטליאני אפינדיאלי
(Appendice) כי עמנואל המשובח הידוע הוא היסודי אשר קוקן על מות דנטי,
וגם הר"ר שש"ס רמז על זה בקשרו המזכיר (ועל ידי שניהם בא מכתב האיש
מרקורי אל ידי, כי שד"ל שלח את המכתב אל רמז"ש והוא צפוי להלוי אחרו
על איש ירחים), וכל איש צן דעת יודה ויאמר כי הוא זה וישחק על מרקורי
האומר כי קר מנואל היסודי מדתו ויחזק חוק נכדים, והלא הוא צמחלם יורנו
ויאמר לנו כי ינו חקך יחפסו אחרי מותו על כי ריחו לא נזר וטעמו היה צו
עד נשעו מארץ הנשים הלזו וישליכוהו לאנדון כפגז מונס, ואם צוואוי רוח
אחרת אחרו והחזיק בצביתו צבית האהבה ולא השליך את אהבהו מנגד גם לא מנע
מנחמו חלקו צבית עד, זה יעיד רק על תכונת האיש צוואוי אשר שגבה נששו
הטובות ורצה לבנו ורוחו לא הוגשה צמחמים. ואם עמנואל צמר רוחו יאמר
צביתו על דנטי כי בדרך אסתר יצחק, הדברים המנומים סאלה צודלי אין להם
ענין למחשבת פגול להמיר את דתו, ואולי כוננו כי ימנע מעשה לשורר שיכר
ששק וכדומה. סוף דבר עמנואל המשובח הנשגב היה ריע נאמן לדנטי, וגם אהבי
דנטי אהבוהו והחזיקו בצביתו. ולא יכלה זה צביתו צשום לב על תכונת עמנואל
אשר עם היינו נאמן לאליהו ועל היינו דיק צו ונדתו, כד גם את חכמי העמים
וגם להם חלק מנחמיה ושם מושגם צגן עדן. ראה נא את אשר כתב צמחמיה
מנחמה העדן, טרם דברו על יחודה גור אריה ודניאל וז"ל:

ויחי צביתו צמחמות העדן משוטטים, ונעלה אנשי הפכמה מנימים,

לחיות אנשים מלאים כוח וסדר, ולימים שמש וירח קדר, נחמו להם מהלכים, בעולם המלאכים, ולא הכרחי חיש מהם, ואשאלה האם הדובר צי לדעת אודותיהם, ויאמר אלי אלה הם חסידי ארעות העולם, אשר גזרו צמחמתם ושכלם וכו'.

ועל חיש כזה לא יפלא צעיינו כי גם הוא כחם צרית עם דגעי אשר הלך בעקבותיו צעיריו העבריים וצפתו צמחצת החפס והעפן, ויעל את זכרו על ראשו ויעדכו עמדות לו.

ואחרי כי כן הכני אומר, צדור צעיינו כי זה האיש דניאל המהולל צפי עמואל — דנעי הוא ולא אחר, ויבצ את שונו למען לא יכירוהו הלצועים ההופכים המכונה לעיוות וקוראים אזי ולצוי על האיש המהולל את אורבו אשר לא נוצני עמנו, ועל כן כסרו בחדרת ויאמר אל לצו: המצין יצין והמשכיל ידום והצער יעצר על דניאל חיש חמודות הזה מנלי שום לב עליו כי לא ידע מן הוא. ואנחנו מהלל צו כי כלינו ועלנו כי בכל עת ועת הנצונים כרתו צרית כאחיה ולא הפכו, אם גם על נדכי אמונות שונות הולדו. —

אשובה נא אל סינוי המונקדים אשר דברתי עליו עוד הפעם באלו ו' (לנועלה דף 7 והבאים) אשר שינו לבלתי ידח נדח לחפזו על ה' קרה כי ירא ה' חיש אחרו יתעלה ראיית עין, ושינוי ניקוד כזה מולאנו גם ירמ' י"ח י"ז עקף ולא פנים אחרם ציוס אידם, וצלי ספק הניקוד הנכון הוא אחרם בפתח בל' הספיל, ופירושו ציוס אידם אחרם אחרם ערפי ולא פני כניכול כאיש הסונה להם עורק ולא יכלה לשום עליהם פנים לעונה, וכן חרגנו המתרגם הכומי והסורי כלורחו, וגם השצעים חרגנו אחרם בהפעיל, אך נשורו מהעמיק ההבשנה "עקף ולא פנים" והשמיטו המלות האלה וחרגנו כללו כתוב אחרם את יוס אידם (ומלשון המתרגם הארמי אין להוכיח דבר), גם צעל השרשים הקדמוני עלי צן סוליונאן (אשר חי לפני דם"ג) גם הוא קבל אחרם (כפי עדות הכ"ר שומא פינטק בנספרו הנכבד לקוטי קדמוניות בהערות דף 142, והספר לא נדפס עודנו בשלמותו והמחבר האמי צטוט את קלוה הנדפס כנר). אך בעלי הניקוד יכלו מיהם עקף ופנים לצורא ית"ש ונקדו אחרם בסגול צקל, וא"כ הכונה כי השם יראם ערפם ולא פניהם ציוס אידם, ורחקו ההבשמה אך כחקו גם מדרך הפשט הסגולה. — גם בלשון אחר לא ננועו מניקוד זכ, למען הסיר מהכול מדרך העם לבלתי יטו אחרי הדעה המשובשת מנשמות הבורא ומכחות אחרו. והנה מולא שלש פעמים בכתוב (יחזע כ"ד י"ג, ש"א י"ד כ"ד, תחלים ל"ג י') יכלו את ה' והוא לווי משרש יכל ומשפטו יכלו, אך המלה הזאת בניקודה היא ג"כ עמיד משרש ראש, ויובל השומע להצין כי הם רואים את ה', על כן

שינו ניקודו והתליפוהו בניקוד יראו אם הוא גם נגד חקי הלשון, רק למען לא יהיה למשנה צקצק העם.

ואל יהיה רחוק צעדיך מה שכתבתי בספרי דף 343 ורומזתי עליו גם למעלה אות ח' (דף 11) כי הסבד ראש עגל צבא שלמה מאחוריו אל ראש עגול (ת"א י' י"ט), וכבר העירו מנצקרים אחרים כי כבש הזה אשר צבא לפי נוסף דה"צ ע' י"ח אינו כבש צה"ן ימנית כ"א כבש צה"ן שמאלית ובעל ד"ס הסך גם הוא כבר את העגל לכבש, והוא הדבר אשר אמרתי כי היה קשה צעיניסם להזכיר העגל אשר עצודתו היתה לנגף לישראל ויסיורוהו מנכא שלמה. וכבר צוודרש היו להם רגלי חיות המרכבה אשר כבף רגל עגל למוקש ואמרו (תחומא פ' לו וע' ילקוט ישע' ויחזקאל) על וצמחים יכסה רגליו (ישע' ו' ז'): כסוי רגלים לפי שהם כבף רגל עגל שלא להזכיר עון העגל את ישראל, גם צפר"א פ"ד אמרו: כדי לשכח עמידת רגל עגל.

נראה נא אל המקור הכבד מכולן, והוא העמוד החוף אשר כל בית מדרש הסלכה וקורותיה נשען עליו, הוא המאמר על ההלכה הקדומה אשר נכתבה במהלך העמים הלך ודמה וסלדוקים וסמדרונים והקדמים החזיקו זה ונמלא גם רישונה עוד צהלכות המשוקעות צמחילתא צפסרי צחרגוס ירושלמי וצנגמל ירושלמית גם צמטריות וצריחות כה וכה. והנה גם על הענין הכבד הזה הספתי דברים למעלה אות ט' דף 12 והבאים וצפרט על ענין צו צר יר אמו, והוכחתי שם כי דעת המחברס היוני והסמדרונים היא כי עוצר לאו יך אמו והרפאיתי כי גם צמחילתא הסלכה הקדומה הזאת נאלה קן לה, ולענין צן סקועה עוד כ' מאיר לא יכסה מונה לאמר כי אין סמיטת אמו מעברתו. גם המתרגם הסמדרוני הלך צעקנות אצותיו לחרגם אסון (שמות כ"א ו"ג) סורה (וצבראשית צמעסה צנימין ח' אסקל), וכבר חשב קסעללוב כי ענינו כמו לורה והוא מוכבים לפי הסצעים להבדל את האסון אל הילדים הסלמים צלורתם כי אז נקרא אסון והכלת נפש אם גם לא ילאו עוד ולפנים לאור העולם, כי גם צמעי אדם ערם סולרס מדי היותם שלמים וראוים לחיות נפש יקרא להם, לא כן כ"א סאים שלמים. גם צל' ערבי סורה היא לורה שלמה. וגם הקדמים החזקו דעה הזאת, ובעל אשכל הכפר סי' ר"ע אות כ' (דף ע' ע"ג) כתב: ואם אסון יהיה מניפתם זה לו צילדיה. — ועוד חסוד והכלה כי הוא משלוקת צ"ס וצ"ה, כי צ"ס סמועים יומר אל הסלכה הקדומה גזרו אומר כי עוצר לאו יך אמו, ובהפך צ"ה (אשר נהם מתחלת הסלכה המדסה ומשכת עד כ' עקיבא סומרה) מלאו צה, וזה דבר משלוקתם עדות ה' א': צילת הנבלה אם יש כיוול צה נמכרת צסוק (וא"כ לורה הצילה שלמה ואינה נחשבת לחלק מן התרגומות הנבלה, ע"כ היא) מוחרת ואם לאו אסורה (כי לאבר עאיברי התרגומות הנבלה חסב) וצ"ה אוקיין

(א) הציגה השלמה, מאחר שלל יתה עדין לאויר העולם ודצקה צנוף הסכנוולת
 גם היא אצד מאיבירה וול דצר הנאכל צפ"ע, ורק צניגת טרפה מודין צ"ס
 לאסור, לא נעמי שהיא נחשבת לאצד אמו כ"א "מנעמי שנדלה צאיסור", מנעמי
 שניקם כל כחותיה ומחיתה אסורה. *) והמחלוקת ההיא בין צ"ס וצ"ה היא גם
 על ציגה שנולדה צי"ע (ראש ציגה ונשנית עדיות ד' ח') צ"ס אומרים חאכל
 וצ"ה לא תאכל, והוא העצם צ"ס המחזיקו דעשה הקדושה כי הציגה אס גם לא
 ינאס עוד לאויר העולם עד י"ע, וכל מקום כצר מולדה בשלמותה לפני י"ע צמעי
 אמה ומוכנת היתה, וצ"ה המחזיקו לאצד אמה עד לאתה מנעמי ורק אחרי לאתה
 היא גוף צמעי עצמו, וצ"ה אס נולדה צי"ע נחשבת לגוף נחשבת צי"ע ולא היחה
 מוכנת מועד י"ע. גם צ"ס ר' אליעזר המחזיק צהלכה הקדושה אמרו שהציגה
 חאכל כאשר אמרו צחוקפתא ומנעמי צירושלמי וצנלי וקוגית הנאכל שניחה את
 טעם המחלוקת, והדבר צורר אולי כאשר כתבתי. — גם צערכין ח' ד' אמרו:
 האשה שילדה ליכרב אין מנעמיין לה עד שתלד, ישבה על המשבר ומנעמיין לה
 עד שתלד ע"כ, ולא חילקה המנהג בין הולידה העובר את ראשי, אשר רק אז הוא
 כילוד לפי משנת חולין פ"ד ח' לענין צהמה הנקשה לילד, וצין לא הולידה, ולפי
 ההלכה המדשה אשר פסקה הדין לאמר כי עובר ירך אמו הוא כ"ז שלא ילא
 לאויר העולם, אין טעם לענות את דין אשה המייצת ויחה עד שתלד אף צננתה
 כצר על המשבר, כי אין לחוש לעובר על כי אינו עוד נפש צמעי עצמו ואצד
 הוא מאיבירי אמו, ואצ"פ כן הניחו הדין על מנעמי הקדושה האומרת
 כי העובר הסלם צוררה אס גם עודנו צמעי אמו כנפש חיה צפ"ע דינין ליה,
 וע"כ צננת האשה על המשבר ולזה כצר נשלב, יש לחוש לחייו. וההלכה הקדושה
 הזאת הניחה צענין הזה שהוא פסק נפשות ולא רלו לאצד נפש צידים. וכצר
 העיור צננתה העמי לפסלנקהל (שנת 1859 דף 400) כי גם בין הדינים היו
 דעות מחלוקת על דבר עובר ירך אמו.

וכנה מדורש הזה על דבר ההלכה הקדושה עמוק הוא מאלד ונכנר הוא
 מאלד, לא יערכו אליו כל הדרכות צענין קורות דת ישראל ומנעמי, ועוד יש צידי

(*) והוא הדבר שאמרו משנת המורה סוף פ"ו: כל האסורין לצדי מנעמי ולדויתין מנעמיין כ"א
 אומר ולד טרפה לא יקרב ע"ג מנעמי, ר' הניחא בין ארטיגוס אומר כשרה שניקה מן
 הערפה פקולה מנעמי המנעמי פ"ב, וצננאחא שם ל' צ' וחולין כ"ח ח' שבו לחלוח ההלכה
 הזאת במחלוקת דעובר ירך אמו, ואין לו קשר כלל, כי הטעם צילד טרפה רק על שניק
 צמעי אמו כל כחותיו מן הערפה, ע"כ אף אחרי לאחו מנעמי נחשב הוא צעלמו צעל
 מוס, וע"כ צננת מזה אחר רחמ"ל לפקול גם כשרה שניקה מן הערפה והיא אינה אמה
 ואי"כ לא שייך כלל הטעם דעובר ירך אמו ואצ"פ פקלה למנעמי. — גם המחלוקת בין
 הכותים לר"ש של פרה שילדה מין מזור צבוכוה ח"א (הקראים המחזיקו צידי ר"ש) אינו
 שנין לעובר ירך אמו כי כצר ילא הולד לאויר העולם.

לכוסיק כהנה וכנהנה, אך כיום ארבה כבר מנלתי וקרצו ימי החנה, ימים אשר יש לי בהם חפץ ואשר יקראו בקול גדול אל כל בני ישראל: חזקו ואלונו ולזכר אל ידך ותדעו כי צידכם נתנה, והיה אם חלכו צעמון וצמקה, בעינים בלויות לבלתי הנינו אחר כ"א לפנים ותחזיקו דת וצטכל מושלים איש אל אחיו, והיה ה' צעזעכם. ואחרי שמה צימי החנה האלה וקרא נא את ספרי החמומאים נשום לצ ותשכיל וחרור בפסך. ועוד חזון למועד להרחיב הכרום על דבר ההלכה הקדומה וההלוכותיה ויזאו דברי עליה ואחרי תפילם ציטכל לחועלת לא מעט כאשר אקרה. והיה שלום בעתידת נפש איהנך.

ס' אברהם גייגר.

12.

אמר מד"ל אצרך את ה' אשר הביא לידי מנוחן יקר, לשונם צו לצב כל אורני בליעראטור העצמית, והוא כולל שלש אגרות שכתב בל"ק הסכם הולנדי קריסטיאן פיאופיל אונגער (Unger) מאת מערי אשכנז, זה מלה וארבעים שנים, ושלשתן נשלחו פה פלדובה, ומסודותיהן בלדן, מהבד והרופא מוה"ר יצחק חיים כהן מהמזנים ז"ל; הוגיא אותן ממשפון תלמידיו וידידי היקר מוה"ר יהודה אריה ארזימו הי"ו, ומכר אותן לידי למען אשיץ אותן ציטכל. קח מן הדברים האמורים בחסונות הרב הכהן הנ"ל כבר נעחקו ציטליאטיקה של וואלפייס.

I.

Schreiben des Pastor Christian Theophil Unger in Herrenlaurschitz, an Dr. Raphaël Rabeni, Secrétaire der israelitischen Gemeinde in Padua, 1717.

הערנלאורשטיץ גנדינת שלעזא י' פקסאות מעיר צרעכלא יום ה' כ"ז דר שנת תע"ז לפ"ק.

שלום רבא מאלה רבא לגברא רבא ה"ה אדוני ואהבני מהר"ר רפאל רבני שלי"ט רופא מונוסה ונאמן לישראל צעיר המכוללה מדובא יע"א.

מאחר אדוני לא השיב אפילו שורה אחת לאגרותי הראשונה שכתבתי למועלת כבוד תפארתו קודם איזה שנים בלשון לעז, באתי היום בקולנוס ממוחשם (sic) וגמגום לשון בקודש, לשנות בקטותי, כדי שאמלא לקץ מרגוע לגפשי בחסונות שלימה, כי נודע כבר לכבוד תפארתו שאיבד נאמן אני מכל הענינים ומאורעות השייכים לחבני ישראל ולקפריסס, כמו דפסקים כן בחיצי יד, על כן אמרתי להפיל חתנתי ג"כ לפני מהר"ר רפאל כאשר נעל הכפוזות הוא ונאקל יוכל לרפא שצרי לצי צקת דברי שלום ומדושים נאמדים שלו, כמו שאמר שהע"ה לך דבש אחרי נועם מחוק לנפש ומרפא לעלם.

ציוני מהר"ר יודא מיינץ היה חכם מפורסם צעיר מדונא שמו מהר"ר אליהו קפסאלי מוקלדיא, ויש אומרים שהוא היה ציטיצת מדונא רב לונזרים נסקירה ספילוקופית, הניח אחריו ס' דברי הימים מן העניינים הנואדע' צונו, לדעתו הוא אינו צונגא כי אם כתב יד, וזהו אולי נחלה למעלה כבוד מפארחו להודיעני אם אוכל לקנות לי צסס ע"י מקידוחו העתק הכבוד דברי הימים הכ"ל וצאיה מוק. גם חפני לסמוע¹² מוננו צאיה סנה וצאיה נקום נפטר מהר"ר אליהו קפסאלי, ואם הוא צעל ספרים אחרים זולת הסוד הזה.

צדור סמוך לדורו של אליהו קפסאלי היה חכם אחר צעיר מדונא ויינץ¹³ ורונא, שמו מהר"ר יעקב מאנטינא, וכוף העתיק כמה וכמה ספרים מלשון הקדש ולשון ערבי ללשון רומא, ונולאטי שצנגולא ג"כ העתיק שלו מספר מורה נבוכים של רמב"ם, רק לא ידעתי אם העתיק הווא יאל לאור הדפוס. צי אדוני ילמדני שנת פטירה, כי מקרתי סנה והנה אלל חכמו ישראל צציל החכם יעקב מאנטינא הכ"ל אלל אין קול ואין עונה, כי אין ידוע להם שמו (של) החכם הנעלה סווא, קו"ח מעשיו וחזונו.

נולאטי צס' פחד ילחק דק י' עמוד צ' שמונת מהר"ר ליב קראול ים צמדונא אלל מהר"ר יהודה קאלינאילצונין ושולאס על קצרו, לכן איני מנאס עד מחד להעתיק לי ע"י צמור אחד מלה צמלה ואוח צלות מה סכתוב על מלצת מהר"ר ליב קראול הכ"ל ועל מלצות ח"ח צעלי ממצרים אחרים הסוכנים צסס על מלכס, כי יש לי לקט מלצות כאלו הרבה מחד, וצמוך מלצת מהר"ר יהודה קאלינאילצונין שפטר צוינץ¹⁴ ונקצר צמדונא, אלל מחכמי מדונא אין לי עדיין מלצת אסילו אחת. והצמור סיגדיל עומדי מסדו להעתיק לי אלה דברים, אחן לו סכרו כאשר אהבה נפשו, כי אין דעתי שלמעני שום אדם יאצד זמנו מנס. גם חלואי דעת אם מהר"ר ליב קראול הכ"ל מצד איז ספרים, כי לא ראיתי מוננו מלוננו חוץ מוקלת הסכנות.

צלומו ספר מהר"ר ילחק חיים מנאזים מציא צעלי ממצרים אחרים סהיו חכמים גדולים צעיר מדונא, דרך נוש

א' מהר"ר שוואל ארקולטי צעל ערונת צווס וחזורים אחרים, היה עורנו צמיו צשנת סס"צ, ויש אומרים שהוא ג"כ הדפיס ס' ערוך של ר' נתן עם חוספות שלו צעיר ויינץ¹⁵ שנת רנ"א צלוך רביעי (אמר שד"ל סוונה אין קאקאט), וס' דגל אהבה ד' ויינץ¹⁶ סכ"א, וס' מעין גנים ד' ויינץ¹⁷ סכ"ג צלוך סמיו (in 8vo.). רק לפי עניו דעתי יש למסוד סהיו סני צעלי ממצרים סונים, דהיינו ר' שוואל ארקולאטי הכאסון ור' שוואל ארקולאטי האחרון, צאסר אין מן האפסר סאסר אחד אשר היה צמיו צשנת רנ"א יולא ג"כ צעמו ספרים שלו צשנת סס"צ.

צ' מהר"ר נונס ליון כסן פורטו צעל של ס' עובר לסוחר, לא ידעתי אם

הניח אחריו חצורים זולת ספר חצורות ה"ל, ויכל להיות שהוא צעל מחצר אחד עם מהר"ר אברהם מנחם כהן פורטו בן ר' יעקב כהן רופא ונפורטו צעל של ספר מנחה צולה וכו' פירוש על החורה של ראיתי מימי, ד' וירונא שנת שב"ד באופן רציעי (in 4to). בלי ספק אדוני יודע בזה היטב מה שזכור ואמת בכל הדברים האלה. גם נגנו מעיני זמן פטירת מהר"ר מנחם ליון כהן פורטו ומהר"ר שמואל ארקוואלטי ה"ל.

באותו ספר הוא מזכיר ג"ב מהר"ר קלונימוס מנחמים ואמיו מהר"ר יהודה מנחמים, שהם דודיו, ומהר"ר אברהם קאטלאני וצנו מהר"ר משה קאטלאני, ומהר"ר יעקב היילפון ומהר"ר שמונה מורפורק ומהר"ר שמואל מסעוד ומהר"ר יהודה מפאנו ומהר"ר יוסף מונטריאל ומהר"ר רפאל קורקום ומהר"ר דוד חיים לוריא רופא, ומהר"ר שלום מארינס ומהר"ר ברוך לולאטו ומהר"ר יהודה קלינגמן ומהר"ר אהרן רומאניני, שהיו כולם מחזרות גדולים בשדוזה, רק לא ידיעתי שנת פטירתם ואם הניחו ספרים בדפוס או בכתיבת יד, וחלילה (באוריגיאלי ים כלן פרשה פתוסה. אבל לפי הענין מלה וחלילה דפוס עם מלת ועוד) עוד שיש לראות בם' ספר ילחק דף מ"ב ע"ב, ומי יתן שאוכל לקנות לי ע"י מעלתו העתקה ספר זכרון הברא, בזה שהוא לא נמלא (אולי הכוונה אם איננו בדפוס). באותו ספר לעצב הדף ז' ע"ב נזכר חכם אחד שמו בלשון רומא ד' ג' רוסאלים ויכ אינקיגניס, חפני להצין מונעלה כבודו ונעשה החכם ה"ל וארץ מולדתו ואם הוא עודנו בחייו, ובפרט אם הוא נחגיג צעיר ויגיל' לחורח משה.

בספר עקב רב מהר"ר ילחק חיים כהן מנחמים נדבר מחזירות האנשים שאלהם קורין בלעז טאנקאדורי, ולא מלאמי את המלה טאנקאדורי בשום ספר ערוך לשון איטאליא, בעבור זה אני מחלה להודיעני כיכום המלה ההיא. יש לי ג"כ ספר עם קץ של מהר"ר ילחק חיים ה"ל, אבל אם הדפים ספרים אחרים בעלם עדיין מונני, גם אין לי ידיעת העצם למע ועל מה הוא מכונה בלשון הקדש כהן מנחמים ובלעז קאנטאריני.

קניתי לי ע"י הגביר יוסמן גבריאל הערץ מוכר ספרים צויגיל' חצורי מנעלה כבוד מפארתו שכתב בלעז על מלאכת השירים העבריים, ומסקה נפשי לדעת אם יש לו ג"כ חצורים בלשון הקדש הן בדפוסים הן כ"י בחדרו.

בזה שמואל מן צעניו חסותו תגיע לידי בכל צעחון ע"י הודון יוסמן גבריאל הערץ ה"ל שישלח למעלתו כתבא דנה, או ע"י אדוני ואדוני הסר העמוד ד'טור אנטוויאף ואליקניצרי רופא מונחה ור"ע לולאריס בשדוזה.

מהוך כך לאדוני הללמה ומיים מאלהי השמים ומנאי עזרו דורש שלומי כריסטיאן גייל' אונגיר פאטער פרימאריז דהערנלאוירשיץ ורייזן צווייגה

שלעזים, ג' פרקאות מעיר בגוגל רצתי וד' פרקאות מעיר ליסא בפולניא גדולה
 וי' פרקאות מעיר ברעסקא, ואופן לכחז לי על ידי הפוסט
 Christiano Teofilo Unger Pastor primario in Herrenlaurschitz e
 Ritzén nel Ducato di Wolau in Slesia per Venezia Vienna Praga
 Breslau raccomandata al Signor Giovanni Giorgio Blessing Libraro
 ben rinomato in Breslau Capitale di Slesia.

וזם עם סכמוז על גז הכחז

ליד החכם מר"ר רפאל רביני שלי"ט

דופא מונעס ונאמן לישראל צעיר המכולל פדוזה יע"ט

Per capitar alle mani del dottissimo Signor il Sig. Raffael
 Rabbeni Medico e Scrivano degl' Ebrei nel Ghetto di

Padova.

II.

Schreiben des Dr. Rabbiner Isaac V. Cantarini an Pastor Christian
 Theophill Unger, 1717.

באנחה נכדחת הנשלחת על ידי החכם הנשגב ומלמד צדקש הוועות צדית
 מדרש המונעס הזה הארון אנטוניאז ואליסנייירי, החכם הגדול, עוז ומגדול, לכל
 חכמה רמה, וחושיה דרים, ולו חסדו דומים, אל החכם דוטור רביני אשר היה
 מתגורר פה, ועתה איננו עוד אהנו היום וינך לנמקעני בדרכ כל הארץ כי נכשל
 בצלן נגף ויפול ותשבר עלם רגלו ויאסף אל עמיו, קבל על דאצדין, אדוניי שאל
 על עבדו לאמר כי ראה את שלשת חבורי, פחד יחמק נדפס באונשטרדם 1685,
 עת קץ גם הוא שנה 1710, עקב כז צויגליאס 1711, ועל הארון פחד
 יחמק נמקד פן לא ספרתי הדברים כהו"ס, ידוע ידע כי אין אומר ואין דברים
 צלי נשמע קולם, כלם אמונם אומן, אין יחרון אין חקרון אין מלש בלשוני כוזב,
 או מלאכת מחשבת, על דרך גזומא והבאי מתחכמת, חזיתי ואספריה, וכל פדתי
 כנאקרה הכוח כנעש חלש עברו על ידי, הגדתי האמת אשר היא עלם הכפור
 הנקרא איסטוריא, ולכן אריקצו קרא חכמת הטבע איסטוריא די נאטורא, וספר
 הכסם זה שמו אלו איסטוריא די אנומא, וכן צבי דנו אפלטון. ונלמה הריא
 כאשר חקקתי בספר קורותיה ונפעם בפעם בחוכמות על עון ונפסורים אחרים
 מוקרים ומישרים. ימי שנותי נ"א, אין אחר זולתי סכת פה או צעיר אחרת
 המתורע הכע הכוח, אין דבר רק, שידע צו המורק ושורק, אין מלוס, ונריתי
 היסא אחר האמת והסלום. דרוש דרש שזכתי. שם שם מוהר"ר לייב סאראול
 9*

הקצב בשלדוזה אלל מוהכ"ר יהודה קלגלילבוג ומוהכ"ר ארקולטי ואחרים
יודעי מדע זיכראל, ונזקש העתק הכחז על ליון מלכותיהם, אלה שילכו לבית
הקברות, וזרלי האומות מאורך הזין אטושטשות ואינן ניכרות, ואם יוכלו
להקרא, למטה יכתבו.

אמר על מוהכ"ר שמואל ארקולטי שהיה מחותן אל זקני זקני, והוא צעל
ערוגה שזוס ונעין גנים וכו', וקשה צעיניו איך היה עודנו חי בשנת שס"ב עת
הדפסה שפרו ערוגה השס, והלא הוא היה המגיה שפר ערוך לר' נחן בשנת
רנ"א צויניליה. דע האדון שהערוך אשר הוא אללי והגיהו מוהכ"ר ארקולטי
נדפס צייליאה השנ"ט למנינו, וארקולטי אחד הוא, כי גם בערוגה השוס גם
בערוך הזה נקרא שמואל צר אלסין. עוד ידע כי הוא היה מגיה בצלזל, ולפי מה
מידעתי אני לא הוסיף מלומה ממשלו כמו שאמרת, ואולם יש צידך (אמר שד"ל
כך הוא צכ"ה המספר, ונ"ל כי אגב ריבוע לא דק, והיתה כוונתו לומר: ואולם יש
צידו, לו: ואולי יש צידך) המוסף ערוך הנדפס באשטטרדאם (sic) ומתכזו
באמת היה חכם צקי בלשונות יוני ורומי. (אמר שד"ל הרב שמואל ארקולטי
הוסיף בקשר הערוך הנדפס צויניליאה בשנת ישי"ג (לס רצ"א) המורה מקום
לכל דברי החלומד המוצאים בו, ואף אם לא היתה מלאכתו בחכמת הדיוק
והשלמות (כדברי ראשאפרט), מכל מקום מלאכה גדולה היא, והוא היה נער,
והמדפיסים היו אלים. והרב יחכ"ם היה בשלדוזה, והרב ארקולטי היה רב
בשלדוזה מאה שנה לפניו, ולא ידע יחכ"ם מלאכת הארקולטי על הערוך, ומשע
כי בשנת שט"ו הגיע דפוס צייליאה, והוא היה אז זקן ורב בשלדוזה, ולא מגיה.)
עוד שם צפחד "לחק אקפתי לאגודה אחת שנות רבנים רבים אשר היו
נדוכ אחרון פה שלדוזה, בחוס מוהכ"ר מנחם ליון כהן פורטו, ועיך מולדתו
לא היה שלדוזה, אלל צל להגורר ויגוע וימת פה, ואינו המספר ס' מנחה
צלולה, ויהי אם גדול בחכמה ובחשבות צימי המספרם ומלמד החכמות הלמודיות
במדרש שלדוזה אדריאה ארגולי, וזה מוהכ"ר פורטו מלמד עובר לסוחר סיכר
שפר נקרא פורטו אקטרונומיקר, ובחלתו אגרת החכם ארגולי הנ"ל, נדפס
בשלדוזה, וגם שפר קטן אחר, שמו דיפלולוגיה (אמר שד"ל ל"א Dipluranologia)
על פליחת השנים צימי יהושע וחזקיה, ושנת פטירתו בקירוב שנים מעט קודם
המאה הזאת למנינו.

האחרים אשר הזכרתי את שמותם לעזרה, יש מהם שהדיסקו, (כגון) פירוש
ישיעה ממוהכ"ר ווארינה, מקום ישראל ממוהכ"ר יהודה מפלגו, מקראי קדם
מהרב סלמיה.

שפר מקרה המנפה שהיתה גדולה וכמה מולה, דע שהוא מוספר בצלזל דברי
היהודים, לא מאורעי כל העיר.

בקש לדעת מי הוא זה ואיהו הוא דווקא רוחאליס Vir insignis אשר זכרתי בספרי דף ז'. אשיב טגס אני באמת לא רחמי חצורי הכנס הזה, אצל ידעמיו צסס מפי ספר נדפס בשנת 1662 ושמו

Monarchae Futuro Ludovico XIV. Galliae etc. Comes de Flisco etc.

ושם זוכר הכנס רוחאליס יהודי לוזיאטנו, ומגדיל שמו וקורא לו סס ויר אינקיגנים באסטרונומיהס וכו' בספרו פִּיסו אסטרונומיקו.

שני חצורי אשר הם זידיך, עת קץ ועקב רב, מי יתן ויזכו להחזקת לגד עיניך. וסקטון עקב רב הים על דבר ויכוח סהיה לי על דברת שנועה, וגם שנועו צבולי. ואשר הוא אלנך ודאי אין צו דפוס שלי אשר מלשון איטלקי העתקתים לעצרי, על העסק ההוא.

אזכר להצין פתרון מלה אחת אשר נמצור ההוא, מאנאדורי, שלא מלא אחת בשום דינאונאריז איטלקי ורומיי. היא מלה מעט ומשונעת הכהוגה צמדינתנו, ואלך בקרחא איל צנינוסס, ואמנס צלשון טוסקאנו הנקי משגיאה, וכן בספר הקרוסקא, יש לוונר טאסאטורי נגזר מן טאסא או טאסאני, וכולם לוונר ערך צמלוקת נס ועול המוטל על קהל אחד, והטאסאטורי הנבחרים הם מחלקים הסבל והמשא איש איש ערכו וכדי יכלתו, עשיר צסורו ועני צסיו, לפי ראות עיניהם. ועיין דינאונאריז (של שלם לשונות) של אודינו, איטלקי כרפתי ואשכנזי.

חפץ לדעת אם הדפסתי ספרים אחרים. לא הדפסתי, אך אודה על האמת, אומתי צלבי, הכיתי צקרי חצורים אחרים, גם ילדתי אחרים, ילדתיס אף עשיתים, ולא טפסתי וצניתי, ולא צלו לאור עולם, ואני עתה צסוף ע"ד שנים, ואני ניום היום בן עשרים עד היום מנופל וטורד צונלאתה הרסואה, ואם הכני קטון עמר ואמר צעיר הוא, גדולה של חכמים ומפוארה צרופאים. שואל עוד למה שני כהן ומהחזים, וצלצו קנעריני. כהן נקראתי לפי שמשפחתי מוצר אחרן הכהן, וכנויי מהחזים לפי שרנים מוקני ואנות אצותי סס פלדונה, ושםס נודע צסערים על קולם הסעים ומצטט שפתחיהם הנקי והצקי, צהתפללס צרבים צצית הכנסת אשכחיס, מן הסס נקראו צסס חזים. ואע"ס שהוראת מלה חזן צעלס ר"ל שוש הקבל, כמו שכתב הכנס וואגינקאיליאו צספרו סוטס דף 675, עכ"ז צלשון הכהן והשגור נקרא חזן הנכים ומונעים קולו ומתפלל צצבור, ונקרא קנטורי, וכן נקרא ר' יצחק חזן צית הכנסת טוליעאטא שביה הרלס ציחצצי הלוותס הפלסופיקות בשנת 1270, יעיין מיליט צצבורו בגדול ח' א' 83. p. נכססה נפשו לדעה מה טיננו של מוסר"ר אלינר מקקויהס. מואל אני צשאלות חצונות נדפסות ממוסר"ר מליכר מפאלדונה עם סאלות של מוסר"ר יודא

מינץ, שצמינן ע"מ של שו"ת מהר"ם ים תשובה לשאלת מוהר"ר אליהו קאספאלי.
 עוד יונאל בפילוסופיה נדפסת של יואן יאנדוני, ויניזא 1575, בסוף ספר
 הטבע, מקורות הפילוסוף הכריף אליהו קרייטני מהמניע הראשון, שלוחות
 לניזול ויניטו דונאטו צניט מדרש פאדוזה. עוד מקרה אחרת המסתלת לפי
 שכל האדון קונטי יואן מהניכדולה וכו', ומחס מקורותיו כתבתי בשנת 1480
 למניס. ועוד מקרה אחרת זכר גם הגדול פיקו.

וכי יאמר איך לא נולד זכר זה האיש וגם דיכלנש כמותני דברי הימים
 של מדרש הזה, ריקונוטו טונאזינו. כה דבר אדוני באגרתו שזאת האומה היא
 בלי תן, וכן הוא, אך עם ואף ויקרא סי' כ"ו פ' ע"ד, ומאמר פיריקיו שליש
 קיסר, אף כי באומים אחרים מנזאר.

ודברי הימים שסיגר זה החכם מוקדיא לא ראיתי (אמר מד"ל הכז
 ימ"ס חשב כי ר' אליהו מוקדיא הפילוסוף הוא עצמו ר' אליהו קאספאלי, ואינו
 כן, וכבר הסדיל ציהם וולנציוס בחלק ח' דף קס"ח), ויעיין גם' העלוות חכמה,
 והוא לקט דברי חכם אחר מונשפחה, והיה זה מלא שנים בקירוב אים רם ונורא
 בכל הסכמות, שמו יוסף שלמה דיל מיידיגו, וילך לסולוניא, והוא חיבר ס' אילים,
 ובס' העלוות הנזכר, נדפס בזיליא שנת שפ"ט, מדרש מר' אליהו קרייטני
 שהיה מונשפחה, ושהיה בר שלוחים של האדון מהר"ר מינץ בפאדוזה, ושם
 לארנו אי קדיא ושם נח, ונוספר שלוחו נכדי ארץ מלכים לקצרה מלונשים
 בגדי אלות, ע"ס. וזכור אני ששמו נסח גם' קונסיליא מיידיקא לוטיקיי, ואינו
 זכר עמה הדק.

ועל דבר הפילוסוף אברהם די בלמס, הוא חיבר מוקים אברהם, הנעתק
 ללטיין, על הדקדוק, וכתב ממוני בעל שלשלת הקבלה שהיה קורא בקטרא בשונוני
 לחלומים מלכים בקטודיו פאדוזה, ובהיותי שם הלכו כל תלמידי מלכים אחר
 מיעטו עכ"ל. ועוד גם כתב מר' יוחנן אלמאן שחיבר עיני העדה ומשק שלמה,
 והיה מלמד פיקו דילס מניכדולה עכ"ל. וגם מר' אברהם זכות חכם גדול כתב
 שליעד הכמות הלמודיות בקטרא שלהם בקרגוזא.

דע אדוני כי היהודים היו מוקרים מתיס צעירנו מוחץ לקריה, בשדה
 אשר עודנו הוא צידנו, ושם נקבר הכר המפס הגדול דון ילמך אברבנאל, שונס
 ציני מלך מאסיוניאלו קיסר אשר הגיע עד מקום השדה ההוא וישב אחר,
 נהכרו כליונים, ואין זכרון לראשונים.

על החכם יעקב מלנטין שהעתיק מנורים רבים של ארץ כשד וארץ סינא,
 והיה ציני קרלו מנישי קיסר, או על חכם אחר משה אלמטי מנעיר סוליעי,
 אשר זכור אני שאליו שלח הכותב הגדול בפאדוזה מייקוריאלי שתי עזות, אין
 לי לכוסיק מלונס, ואינו יודע שנת מיתחם, גם לא מהו בפאדוזה.

כרז שמואל ארקולטי נפטר לעולמו שנת השע"א.
 את כל אלה ידי כתבם לנולד חן צעירי אדוני, ואם כשר אני צעירי ילדני
 ואת מקומו שמואל, וגם ציוני שיצתי יהיו לי למשיב נפש. ולכל יהיה בנצחית עורח
 לאדון הסעוד ואליסניידי ויכל לשלוח לווייליאה אל הבגיר יוחנן נגריאל הערץ
 מוכר ספרים למען ישלח האגרת לפאדוזה שלי.
 הם פאדוזה יום א' ח' לחמש אלול השע"ז.

הלעיר עגדו, הנשחמסו ליקר כודו,
 וכבוד חלמודו, יצחק חיים בהן נשחמסו.

III.

Schreiben des Pastor Ob. Th. Unger an Dr. I. V. Cantarini.

הערנלאויכשיץ יום א' ט"ז אדר תע"ח לפ"ק.

תפארת לעמו בחזנים, מוכתר כתר שם טוב וכהנים,

צעצור סכמחו נשוא פנים, יחי עוד כנה וכמה שנים,

ה"ה מוהר"ר יצחק חיים בהן נשחמסו שלי"ט.

מורה בחכמה הרפואה ורופא מומחה צעיר המהולל

פאדוזה יע"א, שלום לו וכל"ל.

ונצח אשלם לנעלה כבוד תפארתו כי שוע לדברי מלימות השר המפורסם
 וכתב ישיבת פאדוזה אדוני ואבדני האדון אנטוניו ואליסניידי להשיב צעיון גדול
 לכל מלוחי חמת מהר"ר רפאל כריני זאשר הלז עתה איננו וילך כנר דרך כל
 הארץ לומר על משכבו על בן צאחי עכשיו בקול חודש ושבת להודיע לו שקצתי
 גלילת ידו ביקרם וכל דבריו היו למרגוע לנפשי כי אדוני האיר עיני עגדו
 בחלונות חכמה ונשדושים נחמדים עד מלך הן מלך הספרים שהוילא בעלמו
 לאור הדפוס הן מלך בעלי המכנים אחרים שנפטר קודם דוכנו וציני קדמוניו.
 יש צדיק שפר חלונות חכמה וס' אילים שניהם מלוקטים מוצרי מוהר"ר
 יוסף שלמה דיל מירגו המכונה בראשי חיצות היס"ר אשר היה מומח הדור
 בעמו בכל הסכמות ובפרט בלימודיות ודברי קבלה ויתגורר כמעט בכל מדינות
 המזרח ונעמד ונאמרת ימיו היה רופא מומחה צעיר פראגא אס ערי מלכות
 צאסיניאה וגם נפטר שם בשנת תת"ז לפ"ק בן ששים וחמש שנה ויותר וי"א
 שנמלאים היום נקמה כתבי יד שלו אלל חכמי ישראל במדינת פוילנד זאשכנו כמו
 ג"כ בקריאת ספר מוהר"ר דוד אוסנהיים אצ"ר פראגא צעיר האמוני.
 ויני יתן שאוכל לקנות לי איזה כרכים משאר ספרים אשר בונאו באגרת
 סמורות מוכ"ד ד"ע ס' עוצר לקורר וס' מורנו אקטרונומיקן וס' דיפולוגאגיה

על פליטות השמש צימי יהושע וחזקיה למהר"ר מנחם ליון פורמו ופירוש ישעיה
מהר"ר תלמינו ונקום ישראל מהר"ר יהודה נפאלו וס' פילוסופיה של יואן
יאנזוני ד' ויניציה בשנת 1575 וזו גרסה מקינות פילוסוף חריף אליהו
קריטיניס מהמניע הראשון שלמות לנוזל ויניטו דונטו צינת מדרש פאדונא
עוד מקרה אחרת המתחלת לפי שכלה האדון קונטי יואן נוניכנדולה וכו' משום
זה מפיל אני לפניו תחנותי להשמייעני הנמלאים צפאדונא ספרים האלה ונאיה
מקס כל אחד ואחד. אז אשלח לידיו את המעות ע"י הגזיר המשוב יוחנן גצריאל
הערץ מוכר ספרים צויניציה כדי שינאולו לידי עם שאר דברים אשר אקבל
צלוורו ואם אדוני יוסף מן' עקב רב הדפים אשר העתיק מלשון לעז לעברי גם
צמאזני נדק אתן לו מקמס.

שמעתי שנעיר פאדונא ישע עדיין על כסא הוראה מהר"ר ישעיה צאקאן
לכן אני מחלה לשאל לו צעדי צאיה שנה וחדש ויום נפטר צעיר רגיו חנוי
מהר"ר צנימין כהן ואם רגיו היא ארץ מולדתו ואם שמו ליון עם כתב על קברו
ואם הניח ספרים בדפוס או כתיבי יד חוץ מן' אלון צכות וס' עת הזמיר כי לא
ראיתי מאלוה שבו זולתם ונני נחצקם להיות שם אצ"ד צוקונו ואם יש צעיר
רגיו משכב לחכמי ישראל צעלי מחצרים אחרים עם מלכות על קבריהם עוד אם
מהר"ר ישעיה צאקאן צעלנו חצר איה ספר. נודע צעירי כל ישראל שמו של
המקובל מהר"ר חיים ויעאל המכונה קליפריס צעל עץ חיים מודברי קנלה לפי
האר"י לוריא אצל אע"כ עד הנה לא נולאחי צשום ספר שנת פטירתו והוא פלא
צעירי רק ידעתי שמהר"ר חיים הוא התגורר צאחית ינוי צעיר דומק צנודית
סוריא כי שם היה עודנו צחינו צשנת טע"ח לפ"ק מ' שנה ויותר אחר מיתת רבו
האר"י לוריא. צי אדוני והאירה כל עיני צאלה דברים ולמה קורין לו קליפריס.
צמדינות איעליא היו חכמים גדולים דורות מהר"ר אצרהם פרינול
צעל מנן אצרהם וכו'.

מהר"ר אצרהם ילק לניאדו צעל מנן אצרהם ונקודות כסף

מהר"ר עוצדיה ספורנו צעל איהב משפט וכו'

מהר"ר אצרהם בן דוד משער אריה צעל שלטי הגזורים

מהר"ר עזריה מן אדומים צעל מאלור עינים

מהר"ר אהרן צרכים צר משה צר נחמיה נמודינא צעל מעצר יצוק

מהר"ר גדליה בן דוד יחיה צעל שלשלת הקצלה

וצעלי מחצרים אחרים דומים להם ואע"פ חקתי הנה והנה לדעת שנת
פטירתם לא היה צאשערי לנולא מנחם צכל דברי הימים וספרים הנדפסים שצאו
לידעתי. אולי בגנזי מנעלה כבוד חפארתו יהיה מנעון פרי מנדים כאלה. על
כל פנים אני צטום צמקידותו שיטונח לצ עצרו צרשימת כתיבי יד הנמלאים

צקריאת ספר שלו ואלל חכמים אחרים מענו אשר לע"ע ומתושבי פאדוואה הן
 זלשון הקודש הן בלעז ובפרע יגלה את אזני אם בזכום איז דברי זכרונות
 השייכים למאורעות ישראל ונאמרים שנה ויותר ותמים גדולה לי למה אינם צנועל
 עד היום הזה כי אם כהנים מעוטים שלהם המדברים על כלל ההוא כי בכתבי
 הנוגדים ד"ע היסטוריקי ד"י שוייז ד"י מוסק"י זאנאש"י (*) ובשאר ספרים ונאמרו
 ענין יש לפעמים טעיות הרבה ואלד שלא יוכל לחקן בתכלית וכסגון שום אדם
 כמו חלמיד סכס צר ישראל.

וזאת הפעם לא אוסיף לשאול לו כי אם אחת אשר אצקס. יש צדי וזה
 שכתוב על ליון מהר"ר יודם אריה ומודינא וזה לשונו

ארבע אמות קרקע בחלר זה

אב קנין קודר זימות עולם

הקנו ונועל לי-הורה אריה

ומו-דינא נכתב על כל נעלם

רק לא ידעתי אם בו איז דבר ממשמש (sic) או אם טעם שתי סורות
 האחרות נעלם ומשכילי צעצור זה מעב"ת יעשה לי מציבה בהעתיק לי מלה בנלה
 ובאר היטב הכתוב הסוף וצלמדני אם בתחיתם המלות לי-הורה ומו-דינא איזם
 קוד מוז מן המשקל.

אל נא יחר לו שרצו לצדי לדבר לו ולהאריך כי-חנני צעלמו בהנצחות
 הטובות שיקבל כל אנחותי בסבר פנים. ונתון כך אלסה למחזותו היקדם שחניע
 לידי בכל צטחון ע"י האדון הערץ או ג"כ ע"י הפוסקא.

ובזה לנעלם כבוד תפארתו שלום ובדעה אלף פעמים ככה ואלהי המערכה
 כ"ד עזדו וד"ם כריסטיאנו עיונילו לונגיר.

IV.

Schreiben des Dr. I. V. Cantarini an Pastor Ch. Th. Unger.

רם ונשא מלא רוח הטהה רועה נאמן אמן הראשה לב חוקר
 כל העולמות ועל לוחו חרושה הכבשא הקדושה וחורת זו תמינה

נש יקר חסדך אדוני תכנווני נש ידידות וסכנותיך אולרות ממרה הסככל
 וסצינה קבולות המעלה ובחמינה אשר היו לך לנעם, ואני אנחתי בחסתי נכספה
 וגם כלחם נחשי לעזדו באמת ואמונה כי באלה חפלתי וכלה חסשתי חמיד וכחסי
 אז כחי עתה צימי הזקק. אדוני שאל לשלום לו ספר פילוסופיאה של יאחדוני
 אשר בדעתי (לו כי צו) זכור לטוב עם אליה קרייניקי, בקשתיכו גם ונלחתיכו.
 עוד בכתבו שאל עוקם ישראל, ואמלאכו, גם כוסמתי אללו סגור אחר, פלגי

*) Histoire des Juifs de Mr. Basnage (S. D. L.).

מים, כי הוא צר פלוגתים צדדון מחלוקת המוקד, וימלא גם שמוות שלמים וכן
 רבים רבני איטליא ומדינות אחרות צדור ההוא. עוד זכר ס' עורר לקומה
 למהרמ"ץ פורטו, והנה הקרה ה' אותו לפני, גם ספרו פורטו אסטרונומיקון, את
 כל אלה הנני שולח לכן כבודו ע"י הנציב המפואר היצ'ץ, והאחר ורוא פירוש
 למהרמ"ץ על פליאות השמש, יגעתי ולא מלאהי. וס' חקון עולם פירוש ישעיהו
 הנו אמנם מאלד מאלד חסר וגם דפוסו נעולצל, את כל אלה צדור השתדלות וכלי
 עלולות בקשתים אספתים, ואשים בחורם דפוס צלה"ק והעתקה לאיטלקי הסייכים
 אל סוף ספרי עקב רב. גם עתה צא לידי חצור קל ורוא צמסקל על השלישית,
 אשר הדפסתי זה חמש שנים, אמרתי להשית אותו עמכם ויהיו לפניו, אמלא סן
 בענינו לקבלם כספר פנים יפות וכן המוקיר ונזכיר את שמו לטובת וצאצאיה
 רבה, וכן אשר דרוש דרש בחסות הרמחה החשובה, וכחובה ע"ז אדר ותגיע
 לידי ה' אייר. אענה עוד. מוהר"ר צנימין כהן מולדתו צאליסאנדריאס דילה
 פאליא, עיר של מילאניז, ורוא עודנו מי ומושב יקרו צריגיו, ולא הדפים רק
 עת הזמיר ואלון צנות, ואם לו עוד כתבי יד, הם אללו. וחמנו מוהר"ר ישעיה
 צאקן לא חיבר ספר.

הגדול צבצור שמו מוהר"ר מייס ויטאל לא ידעתי שנת פטירתו, ויהי לו
 את זקן חסיד מוהר"ר משה ויטאל אשר בשנת שג"צ היה צן ע"ה שנה (אמר
 שד"ל כך כתב המחבר צחלה, ואח"כ הגיה וכתב: בשנת שג"צ קריתי שהיה וכו'),
 וכוונתו לומר כי הוא צונן מן הזוגים ראש חיזה כתב משנת שג"צ שהיה כתוב
 צו שהאיש הנ"ל היה אז צן ע"ה שנה, ואני לא רציתי להעתיק כפי מה שהגיה,
 לצאתי יתלצללו הקוראים ויחשבו שהרב יח"ס נולד קודם שנת ש"ץ, או יחשבו
 שזה קודם למספר ימי חייו הנזכר צאצאיה הראשונה). ועם הקראו קלפריז
 שומעתי כי יש ספרים שכתוב בהם קלצריז, והנ"ל נספכת לפ"א, ושכנויו צאמט
 Calabrese, ושמו ה' ענדינת קאלאצריאס אשר צמלכות גאפולי, או זקניו ילאו
 משם. וצגלות הזה היבורים העולטלים צאקס מקדם יונה ועתימן לפונה זה
 דרך רוב עשפחותם להקרא צס העיר אשר משם ילאו, כמו צעיר הזאת קוניאן
 טריוס הילפון לודי פאדונה ראוינה, וכן המצרים המפורסמים צירטורא
 ריקאנאטי.

צונס ליון קצר מוהר"ר יהודה אריה מוודינא הכחוצ צאצאיה צאמט יש
 שצו וטעות, וזאת הגרסא הנכונה.

חרצו אמות קרקע צחלר זה
 אב קנין סודר מיוות עולם
 הקו ונמעל ליהודה אריה
 מוודינא צזה נסתר נעלם

הנה צדור טעות המצלב המשמעות, כחוצ קרקע ור"ל קרקע, ובזן נגלית
הכונה, והמוכר קל הכנה. ונחמיכה לי-הודה ומו-דינא אין קוד, וזהו מלון
הקוסר אשר פנה אל המשקל לצדו, ונלי לוך לו להפידו. ועל דבר ביאור
העלילה, היא מושלח מלשון חכמים צמא ומתן כנראה צומח השערות וקניא
אין סדי וכו' וכן דרך כל הארץ כי יוצל לקצר הצד הוקס על, ומדוב צמים
נרומים, משכנות מצמחים, וגוה לומחים, שדות וגדי שמורות, גשאר לרומח
לצדו, ד' אמות קרקע למשכנו, וסודר ומכריכין לבוצנו (אמר שד"ל נראה כי
הרצ יח"ס חשז כי מלת קודר היא כאן עם דבר, אבל רי"א מוודינא לא לכך
נחכוון, אך היחס כוונתו לומר **קדך** ניימות עולם, כלומר צאחו קנין המסודר
וקצוע ניימות עולם (ואל עמר המוצ) הקנו ליהודה ארים ארבע אמות קרקע
באלר זה).

ואבז הדך מוסר"ל אנו אזור לטובה מוסר"ל שומח לוגאטו אחד המיוחד
צרצני ויניאש אשר הכרחיו ציני צמורות, הגדיל לרוממו צממות המודיות
השר היס"ר מקדילאם הצקמות אילים, ושלש מלא בכל תפולות הגולה רק שני לו
3. . . (אמר שד"ל אולי: צלקהירא). ואני ראיתי שני פשריו, אחד שמו איל
סוקרטי, והשני איל סטאטו דילי איצראי, צלשון איטלקי. וליון קצבו מלחמי
לשלחו ולא עלם צידי, כי כחצתי לויניאש ויענו לי כי המלכה נענעה צמחחית
הקרקע ולא יכלו לראות עשני שהגזירהו צעפר.

ולאדוני אומר עוד שלא יתמה על צלי מה ללחמי המלא צנו כוח צמורות
דצרי הימים מלורעות דור ודור ומכעיו דור ודור וסופריו הכללים והפטרס
והקורות צמדיה ווודיה כחצנה ועם ועם כלשוננו, הנה עם צני ישראל מפור
ומפורד צלרע כפפות, גולה ונדח, היום כאן ומחר כנצר ולצי צלי וצלי וצלי
מודח (אמר שד"ל הכוונה לווער שהיהודי היום הוא כאן ומחר הוא כאים וכצני
מודח, צלי רלוננו (צני ענין רלון), וצלתי הוד והדך (צני ענין יופי), ונכללו צום
העניות והדלות והמגור ומציצ, וכונה פשרים נכתבו ולא נדפסו, כי היחס
הדפסמם מפורסם כגון ס' עונק הבכל, גם רוצ הקברים צמדות נחשמות מוץ מן
הערים, ולכן אין להפלא אם צלקה אצד זכרו, וכענעו נדעך נרו.

קנני למליץ ולא קנני להלולים אל שמו הנכבד, לעצדו יסגין, וילוני ולא
יכבד עלי לסדרתו ולחיות אחר חלק ומודה נעצד, הליעיר יח"ס.

לא אכחד מלודני יום פטיחה מוסר"ל אצרהם מנעפר ארים אשר הזכיר
צאגרחו, צעל שלטי הגזורים הנודע, והיה יום כ"ט תמוז ש"צ, והוא כגן שצעים
ואחת שנה. עוד הנה אללי זכרון הכתוב על מלכת גדול דורנו מרגל ורצנא משה
זכחה, הפסקה אל עניו צונטצה יום צ' סוכות הת"ס.

כל זה נופי כתב הס"ר גרשון נכדי בן אשי, הזכר ורופא, ועוד שנית הכני
חותם המוכן לשכתו שלי ורפא יחכ"ס.

(אמר שד"ל ללל האגרת הזאת ונלחתי בייך קטן, כתב זו ונ"ק בר"ע זכות,
ומחשבות אונגר נודע כי נשלחה לו בכתובת יד גרשון בן אחיו של הכב יחכ"ס,
והנני ונעתיק אותה כאן לזכר עולם, וז"ל:)

נלכת קצורת הכב הגדול מצדדים
הנוקבל הסקיד והקדוש ונרנא ורננא
ונשם זכות זלו"קל אשר נקט למנוחה
ויעזוב אותנו לאנחה יום שני של סכות הסכ"ס
העונדים עמדו ואל חפרעו

שינו לנכנס אל קצורת גבר

גבר צעור על כל אשר נודעו

בסוד וננלה ונשכיר שבר

כל שומעיו ישמעעשו ישיצו

על כן שפחיו דוננות בקבר

עומד כמו נשם צעה הדמק

לנו זכותו יעמוד בשחק

(עוד בייב ונלחתי בין האגרות האלה, וכתוב זו פטירת צעל שלי האגרות,
וקודם זכרון פטירתו יש כאן קפוד ונשם שאירע לו, והנני ונעתיק הכל ונלה
צמלה: אני אנחתי בדני יוני אלכה בשערי שאל ולא אצט אדם עוד עם יוספי
חלד, בקום עלי אדם רע ונכ, אגוסטינו בן רפאל, ספר (אמר שד"ל אולי הקריאה
ספר, כלומר גלגל) ערל נכר יונח שמו וזכרו, וזאת נחנכר צבגדים עקודים
ועלואים, ונרעה הנאסקרה (maschera) פתחה צמלחו כנחתהש, ונכר שחי
סיות שלופה צידו כנומד ארכה, צבונות הקו"רל הוא צלד הצו"רגו מה וננוצנה,
להכרוג אח נשמי חס, אחנס כי דלו עיני למכוס לא אזה ה' השחיתני, וגם כי
הכני שלעני על ראשי, הכס הנלנפת והסר העערה, וישלח ידו אחרי גוי פעונים
להביא צבליותי בני אשפתו לא נחמו אלהים להרע עמדי ולא הוילא מונני עיפת
דס, ועם כי צאנלע כחנתי עשה שמה עשר קרעים צחרצו הקשה, לא שלט צנשרי
יד רנויה, כי ה' היה עוזר לי ונמלוקותי הוילאלי, וזה היה ציוס ש"ק אחר האכילה
צין ב' לכ"א שעות ציוס כ"ה אדר ב"ה פינצאלרו פרשת ויקבל ופקודי והחדש שנת
חמשה אלפים שי"ן למ"ד וי"ו לפ"ק, ואקוד ואשתחוס אפים אלנה כי ראש ה'
שווחתי שפט ונשפטי מוננו ב"צ ימים אחרי אשר קם עלי צלדיה, וימות כי הניחו

ה' צנגף וצונגפס, ועיני ראו כאשר סוצילורו לשאל חסותה כפגד מוצק, וצקצורת
 חמור קצבד קמוצ והשלך. ארומנד ה' כי דליחני ולא שומח אויני לי, ה' העלית
 מן שאל נפסי מייחני מירדי צור, הפכת ומספדי לומול לי פמחם שקי ותאזרני
 שומח, על כן ה' אליה לעולם אודך, אהללה שמך כי טוב נגד חסידך.
 כאם אצרהם יז"ו צכמה"ר דוד הרפא מנער אריה זל"ל.

סלגי מים חרד עיני על כי לקח ה' מאתנו הלדיק והספיד אצי אצי רכב
 ישראל ופרשיו עטרת ראשו ופאר הדור, כן שצעים ואחת שנה, הנעלה כעס"ר
 אצרהם קומו מנער אריה אצי הכופאים זל"ל, אשר נקרא בישיבה של מעלה
 ציום ש"ק צין יז"ו צ"ח שעות כ"ט חמור כ"ט לוינו ש"ע צ"ל פ"ק פרשת אלה הדברים,
 יהי רלון שחא נפשו לזכרה בלרור הקיים את ה' אליהנו עם כל האנות הקדושים
 ושאר הספידים והלדיקים, ויזכה לתהיה ויהנה ויזון השכנים און כלם, והגורד
 פכנות צישראל הוא יגדור את הפכנה הזאת מעלינו למיים ולא נוסף לדאזה
 עוד אכי"ר.

י.

Schreiben des Pastors Unger an Dr. Cantarini.

הערנאלאוויטץ יום ה' כ"צ אייר תע"ע לפ"ק.

מופת דורנו צמחותיו אדיר ומפסחו צאצותיו
 יסיד לומחו צמדותיו תהי כל שורה צוענותיו
 יוסף הצורח על שנותיו צמים ואורך יעותיו
 ה"ה מהכ"ר יחזק מים צן יעקב יחזק כהן מהמזנים
 שלי"ע רפא מומחה ומורה חכמת הכפואה
 צעיר המהוללה פאדוצא יע"א.

שלום לאדוני ולכל אשר לו. שומחי כשומח צקזיר כאשר יגילו צמלקס סלל
 צבוא לירי גלילת ידו היקרה יחדיו עם לרור הספרים ע"י אדוני הבציר גבריאל
 הערץ, מי אכני אשר ונעכ"ת הכירני ויגדל עמודי מסדו וצנה אשלם לו כל עוצחו
 אשר חנוי מדושים נחמדים כאלה כי דצקיו היו נחמקים מודש למו פי ולמארגוע
 לנפשי. לכן אני מנבקש עד מאד להודיעני עי"י את נוקח כל הספרים אשר
 שלחני כי מחותי להציא לידי את המעות צעדם צלי עיכוב הזמן.

אך כאשר מסר צם' תיקון עולם על יעשים הקונטרס האחרון מפקוק
 שומח את ירושלים ויגלו צה כל אהניה עד סוף הספר אני ממלה להעתיק לי,
 צהיות שהם מן האפשר, ע"י צמור אחד מלם צמלה ואות צאות את המכרון סכ"ל
 כי למעתיק אתן שכרו צעד רכורח ומי יתן שומע"ה ג"כ יוכל להודיעני שנה

פטיירתו של בעל המנצח מהר"ר שלמה זרינא כי עדיין היא נעלמת מעיני אף גם חקראי הנה והנה. במקרה פורטו אקטרונומיקן ראיתי שבעל המנצח נקרא עמואל פורטו ולא ידעתי למה קורין לו עמואל כי שמו האמיתי היה מנחם ליון ככן פורטו על כן תליתי לדעת אם שמו של אביו הוא עמואל. אונס באשכנז יש לפעמים המנהג שמקלט אנשי ישראל נודעים יותר בשם אבותם משם עלונם. דרך נושא בעל המדפים אשר עדיין לישראל צעיר דיהנפארט צמדינחנו ד' פרקאות וועיר צרעסלא הוא נקרא מהר"ר יששכר בער צר נטע מקדוסיין אבל צפי כל אחד צפרט צמשא ומתן תחת המזכרים הוא מוכנה צבריל נתן וצפיר פרנקופורטו דווינו יש לי הכרה עם ר' שמואל צר אברהם וואלף מענץ מוכר ספרים אף הוא אינו נודע כי אם בשם אביו ומוכנה ר' אברהם וואלף מענץ. מאחר מוע"ת הגדיל עונדי חסדו להגיד לי שנת פטירת מהר"ר אברהם מושער אריה בעל שלטי הגזירים הנני מפיל עוד פעם תחומי לשוני להשמיעני ג"כ באיזה שנה ומקום נפטרו שאר החכמים צעלי וחסידים הנרשמים באגראי האחרונה ובפרט מהר"ר עזריה מן האדומים בעל מאור עינים ומהר"ר עובדיה ספורנו בעל ארבע משפט וכו' ומהר"ר דוד ד' פוניס בלעז אף בלש' הק' מן החפזים בעל לוח דוד.

מלתי בקינה אחת כי צנחת הת"ד ליגירה יום ה' ח' למדת כקלו נפטר לעולמו צעיר ויניחא הכחם הנעלה מהר"ר מנחם ספורנו ושהיה אחריו ספר אחד שעברו לבחינות חכמה. די אדוני ודודיעני כלל בספר הוא ושנת הדפסתו ואם מהר"ר מנחם ספורנו הנ"ל היה בן מהר"ר שלמה שמועיה ספורנו אשר היה עודנו בחייו צנחת שני"ג. ראיתי איזה דבר שלו על השמיטה אבל נגזר מוהי אם יש חבורים אחרים למהר"ר שלמה שמועיה ספורנו הנ"ל ובאיזה אופן אחס מורגלים להוליא צמטא אם משפחת ספורנו אם Sferno או Saforno או Siforno גם חפלי לדעת באיזה שנה ובאיזה מקום יגלו לאור הדפוס שו"ת למהר"ר עזריה אשרים סיגו אצ"ד ויניחא אשר נפטר בשנ' הק"ש כי קשר הנ"ל הוצא בקינה על פטירתו.

יש צדי כתב יד שער: כתב ההחללות אשר שלח הכחם אנדוניט אצרכם לכש"בא על אשר התקף ציושני ארץ סרוניגלה המהעסקים צלמוד חכמות חילוניות וכמותו ונ"ג דפין באופן רציעי אף הוא צפופו חקר וריא שורה האחרונה וזה לשונה: יאר ה' פניו אל אדוננו ויבס לו שלום ולאורצי תורכחו יאיר ואלמנה בשלום יסוק צמנז השל' ונצרכחו ינכך את — עד כאן אחרית מלות של כתב התנוללות הנ"ל בקשתי עד מאד ללמודני אם כ"י ההוא נמצא בלי שום חסרון צידוי או צידי אהבתי צפאדוצאס או נקומות אחרים ובהיות שכן (אמר שד"ל הכונה

לומר ואם יהיה הדבר שמשונת השאלה הזאת **ה**, כלומר שהם' הוא נמלא צידו בשלמותו, אז אבקש להעתיק לי ע"י צמור אחד מה שחקר בכרכי והוא לא יהי כי אם דבר קטן מזה' או צ' דפין ואין יותר. בעל המחקר שמו מוכר"ר ידעיה הפנימי בעל צחינה עולם וועדני נולך ושאר חבורים והוא היה מחכמי פרוזינליא במלכות לרעה ובסא כוראס היה צעיר המבוללה מונטשלייך והוא היה צמח סכ"ח רק לא ידעתי שנת פטירתו ולמה הוא נכונה אנצוניט אצום אצין היה מוכר"ר אצרהם צדקסי בעל של ספר מוחם חכמים והוא כ"י על הדקדוק ושניהם גם צן גם אצין היו אנשי חיל בכל מלחמת המלילות. אם לנוע"כת איהם חדשים על שני בעלי מחברים האלה דהיינו מוכר"ר אצרהם צדקסי ובנו מוכר"ר ידעיה הפנימי המוכנה אנצוניט אצום ועל קשריהם ובתפרט על ספר מוחם חכמים אפי מלפס למעלות חכמות. יש צלי ספק לנוע"כת ידעיה וצמח אצום עם מוכר"ר שלמה צאזיליא מונטשלי. שומעתי שהוא צקי בכל חכמות ובעל מחבר מכתם וכמה חבורים רק אין לי גורעים שניהם גם נעלם מועיני אם הוצאו לצית הדפוס. עוד יש אומרים שצידינו ג"כ איהם כמיני יד נחמדים נאלד מחכם אחד שמו מוכר"ר פלאחזי וזה שני צמח בגדל חסידותו מישיבי שמה ושמן ע"ד צמחמותו היקרה שאקרה אחת ע"י"ו או בלכוד הגזיר המכונה האדון גבריאל הערץ או מונקס צמח מוכר"ר יעקב אצום באון לישראל צעיר המעולאת ויניליה אשר ישלח לי המכם הזה ע"י הסקטל בלי עיכוב הזמן.

מתוך כך צמח כגסם ורציניו לכל צית אדוני ורציניו כדע"דשח הקטן מקוטן צמחמידי לש' הק' כריסטיאנו טיופילו אונגיר פאסטור סקיוחליי פה הערנלאוירסיץ.

גם שלושים צנים לנכדו ולקופרו הס"ר גרשון והלונים לו אין קץ צעד מלכת קצורת מוכר"ר משה זכורו כ"ל ומוי יח' שאוכל ליקח ג"כ מלכות אחד' אשר למכמי ישראל בעלי מחברים צעיר מונטשלי וצעיר פירכאל וצעיר רומל ובמקומות אחרים אמנם אחן צעד המורח לנועתיק כל האות נשמו.

VI.

Schreiben des Dr. Cantarini an Pastor Unger.

שמו נאם לו והוא נאם לשמו והעם מהללים צהלים,
טיאופילו אום"צ את המוקר"ם אורב את הצריות עני
צאציות וכאם לשכלים, אפי החושיות דורם הקדמוניות
העצרות והנחמרות לו גלויות העתקים צדצ עבדו
ועלם מהלכיו מפליה, יהי שמו מצורך במקבלים.

הפעם לא אחרו פעמי ונצטרותי באגרת יקרה הכתובה כ"ב אייר תע"ט
 חצוצה שלמה אל השלושה נחלי י"ח אייר תע"ט מימים ימימה. אדוני שלח חיקון
תיקון עולם על ישיבה, ספרון יוכל להנלחת. נחמיו לעמחיק, קחנו כי
 הוא זה. נחנר זה התיקון עולם נפטר לעולמו ממש אייר ת"ל (אמר שד"ל הכז
 יחכ"ס היה זקן וסיה כהן ולא היה צידו לצדוק את המלכות, אבל בני אורב בר
 ז"ל צהיחו בן י"ד שנה כמה יגיעו יגע והעמיק בחכמית הדיוק ע"א מלכות
 פס פלדוזה (ואחרות נעקוונות אחרים) וכשהיה נקופק בקריאה ביה קורא לי
 והייתי נודק צעיני ונאלצנתי, עד שהיה נחצרת לי קריאה הכחז, והיה
 מלככה קשה מלד באגנים שעברו עליהם כמה דורות, ונדור הזה ילאו לאור
 כמה לקוטי מלכות, ונרן היודע כמה טעיות נפלו בהעמקה. והנה הכז יסכ"ס
 אומר כי נעל תקון עולם נפטר במדש אייר, אבל צמלצת קצורתו כתוב יום ט"ק
 ער"ח אייר, והמלצה הלה היא כתובה צמ' חג'י לכע"ב, ולריך להגיה בחלחת
 ולהסוף מלת **הם** קודם מלת יקוננו, והלשון לקוח מפיט הכז"צ קורא מללה
 הם יכנו אל אל. וצמלצת אחיו הכתובה ג"כ צמ' חג'י לריך להגיה כך:

ואחרי כן ילא

אחיו ישים כי יעלא

פס קצר הישים הנצון

חם וישר כמח"ר (וכו')

והנה הסכם וואלפיוס צמ"ג מהצנילוטיותקם שלו כתב פערית נעל תקון
 עולם במדש אייר, והיה זה ומה נכתב כלן באגרת הכז יסכ"ס לאונגר, ואני
 חין צידי הסלק השלישי והרצעי נס' וואלפיוס, אך כליתי זה בקאטאלוג הגדול
 של סטיינשניידר, מלככה נפלאה, יזכרו ה' להשלימה, ועיני רואות).

ציקם עוד למה מוהר"ר ננחם ליון פורטו נקרא בשם Emanuel, ארצה
 לבשר אומרות, צליעליה רבים והיהודים שמש צישראל אחד, וצמד קהל עדת
 העמים אשר הם נפולים מנקור אחר יוקם שנים. הנה צדיתי יש ילד קטן שמואל
 צקורא שמו, וצלעו נקרא Simon, והוא שמוען. וצמדימות האלה קוראין צלעו
 תחת מנחם Mandolin (אמר שד"ל זה נמשך מונחב אשכנזים שקוראים למנחם
 מנעדעל, ואחד מלמדי נקרא ושה בן ננחם כהן פורטו (אולי ממשפחת מוהר"ן
 הנזכר כאן), והוא עתה שני צקדש צק"ק ויניליאה, ואניו נקרא צלעו Mandolin).

נכסוף נכסף לדעת שנת פערית מוהר"ר עזריה מן האדומים והיה נקוס
 מנחמיו, ולא עלה צידו עד הנה (אמר שד"ל ר' עזריה ונת צמנת של"ח כמו
 שכלה צמלנו צמנת של"ח, עיין כרם חמד חוסי עמוד קס"ח). זאת נודע
 שציצר ספרו אמרי צינה צמנת השל"ג ככתוב דק קס"ד, ונדק קס"ג ע"צ **ש**
שם לזכרון הסיך אשר צעודנו חי הכין למען יחולצ צלור קצורתו ע"ש.

משקם כפשו לדעה מה ינשא אליך על יום פטירת מוה"ר עובדיה ספורנו, אשר באגרתו קרא אותו בעל חובב משפט. לא אחרל מהגיד כי ס' חובב משפט הוא פירוש חיוב ותחבירו כ"ס זכר למח, ואולם גם זה החכם ספורנו חיצר ציבור אחר קלר כדרכו, משפט לדק שמו, והוא נדפס עמו. ולהכריז הזה ספורנו פירושים רבים, על חמשה חומשי חורב שיר הסינים קבלת חלים, ואור עמים כולל מקיכות פילוסופיות, ובהקדמתו קורא עלמו מחושבי צולונייא. המוכרל אללנו להוליא צמבטל כנוי המשפחה ספורנו Sforno. מוה"ר שלמה שמעיה ספורנו נפטר ט' חשוון ש"ז. אודיע עוד שמשפחת מוה"ר מנחם ספורנו מתגוררת עתה בעיר כווינו קרובה אל פלדובה, ושאלתי אם כמוה"ר שלמה שמעיה היה צנו, וישיבו אחי דבר שלא ילא מחליו, ואלוי הוא נענק אחר משרש הנוקעים מוולוניא. הקסר ל"ב נחיצות לא ידעתי.

ועתה אבד דיהטל אזכור ימות עולם שלמים וכן רבים. הגאון כמוה"ר שמואל יודל קנאליטונן אז צ"ד נק"ק ווינייאס זן כרצ הגדול כמוה"ר וואיר מפלדובה נפטר ו' ניסן ש"ז. כמוה"ר יעקב כהן צ"מ אברהם ברוך י"ב שבט ש"ז בוינייאס. המחור הגדול כמוה"ר משה סכווינללי צמנצנה יום לוס גדליה ש"ז. כמוה"ר יהודה אריה ממודינא כ"ז אדר ח"ה. הר"ר עזריה פיגו ח' אדר ת"ז. מוה"ר שאול מורטירס באמסטערדם אדר ת"ך. מוה"ר קלויניוס כהן מבמזנים, רופא, דודי, צפאדובה ר"ס אז ש"ז. מוה"ר אברהם קאטלאן צפאדובה י"ב חשרי ת"צ. הגאון מוה"ר ליב סאראואל בוינייאס י"צ אייר ש"ז. כרצ הגדול מוה"ר אהרן חיים בעל קרצן אהרן ולב אהרן שנת ש"ז צירושלים. כרצ הכולל רופא דודי כמוה"ר יהודה כהן מבמזנים כ"ו ניסן ת"י צפאדובה. כמוה"ר יהודה מאסנו י"ז אלול ש"ט. מוה"ר שמעיה די מדינה י"ב סיון ת"ס. וכעת אין אללי עוד.

האות לנו להשלים כתב ההחללות אשר שלח החכם אצנוניע וכו', ונאמח היה חים כס וכשא לא ומלחמח מחד מחד, ועל דרך מעלה כי צהללמו מחכשא לכל לראש per antonomasia זה שמו אללנו דמליין. וכעת יד אשר אללו נעדר וממו בקוף דבר רק דברים מעשים, ומקורי מחכשא וכו' קמני. ומכרמח יצחק אח עמו בשלום עד מולאת הארץ האמת ושלום כרלון העיר המחפלה בשלום תורת אדוניו וצאורך ימי ושנותיו ציעיונים והחמדת שלומו וצריאותו

לעולמים ידעיה צר אנרסה צד"סי. אין עוד. עוד אודיע שכתב החננלות זה
 נדפס וימלאנו בשאלות ומשנות של הכס"בא מדף כ"ז עד דף ע"ה, גם שם יקרא
 הסרנים ותקנות רבני לרפת על ליווד החכמות, והדפוס הוא יפה, מוויניציאה
 שנת ש"ה. ומה אענה ומה אוקיף אחרי ראוהך ספר צחית עולם, הנה מה טוב
 הוא ומה נעים, עם מפרשיו הפלאנים ואחריו החניב החניב (אמר עד"ל הראשון
 שם המשפחה והשני שם החאר, כלומר האכזב והנחמד) סניב סניב סניב אורו
 צביאורו, ובהקדמה קרא אורו חכם גדול, ומונה שם שבעה ספרים אשר מיצר
 אחד לאחד למלוא משננו, ואני לא ראיתים על שלא צאו לדפוס. גם ספר חותם
 חכניות ומחזרי אציו, מעודי לא בא לידי (אמר עד"ל הוא נמלא צעיר ליידעך,
 והוא עתיד ללאת לאור אי"ה בהשגלות ר' גבריאל מולחק איש אונשערדס, ה'
 ממרום עזרו ישרא, ומפלו בידו יללח). ועל מלת חננויט, שמא היא שפה ארץ
 מולדתו, ולסון כנוי על הן נזקף אל אציו (אמר עד"ל עיין לזנץ, לור געטיכטע,
 עמוד חס"ה). וצחית עולם כ"י אשר אלני ככה כחוב נראשיתו, אהל לכחוב
 אגרת צחית עולם אשר מנהג המס: הפילוסוף האלקי ידעיה צר אנרסה ז"ל
 המכונה חננויט אצור צד"סי. עוד אחת מעט היא, צמראת מקום כ' שאלות
 ומשנות הכס"בא, צדיני תקנות הקהל ז"ל כ' תי"ם כתב החננלות אשר שלח
 המס: חננויטו אצור לכס"בא ז"ל וכו' (אמר עד"ל צמ"ת רש"ל בולוניס שכת
 צעז"ך כחוב (בלוח המשנות צקוף הספר) חננויט, אצל גנוף הספר נראש
 סימן תי"ם כחוב חננויט).

הר"ר שלמה צחנלה הנקרא ר' אציעד הוא ידידי, וצמחוליו הייתי
 בעזוריו וארפאהו, והוא חלמיד הכז המשוררס כמור"ר יכודס צחאל כר"ו היוסב
 על כסאו ריש מחל צמנוצס, ור' אציעד גדול דעה הוא, לא הדפיס מבור עד
 היום, ואכתוב אליו ויענה לי שמיצר Apologia per la Pasqua hebr. contro
 quanto scrisse il P. Carlo da Crevalcore. ויש לו
 מבורים אחרים כהני יד. ועל אודות האסים חכמי מרשים המשוררים הנעימים
 והגהנים סראנסים כתב לי שאינם אללו, ושישאל ויגיד לי.

עוד אוקיף לענות כי מור"ר סיגו לא מיצר כ' מו"ת כמו שכוונד לאדונך,
 ואני לא ראיתיו, רק מיצר פירוש גדול וכחז ידים על כ' המכמות, ושמו גדולי
 חכמות, נדפס בויניציאה ש"ג (אמר עד"ל הכז אגב ריכעל כתב ש"ג צמקוס
 ח"ג), וכולו על עסקי מנוח ודיני משל ומתן.

ועל דבר הבולאה צקצקים הסלומים או על ההעמקה, לא אשאל ולא אהיה
 נושא ונושא משך הסרע, צא יבא צרנה ללות וירחיב לצו, ואל ידכוש סמוכים אס
 צקצק מלאו יקנה צעדי, Opera medica Bontii, sed ultimae editionis,
 utpote pluribus additionibus locupletata, כי אינם נמלאים פה עוד,

וישלתם צדקו קשרים אחרים אשר יבואו אל הנציח הידך בויכחיהם מן מקומות
 גירמוניהם, כי לא תחלש ציאתם לנדם מרוב ההולאה, ויכתובו לחדון הידך ההולאה,
 ותחבא שאלם לו את דמי וקחם (אמר עד"ל בלדיק הזה לא היה רוצה לקבל לא
 כסף ולא שום כסף בעבור הקשרים ששלח לאונגר, ובגדלו לנצק מומנו שישלח לו
 קשרי רפואה של Bont שלא היו נמלאים צאטליהם, נצק מומנו שידועבו ממירם,
 ולשייך הקדים ואמר לו שלא ידעו סמוכים אם יצקם מחלם שיקנה צעדו קשרי
 פלוני, ובכוונה שלא יאמר כמו שהוא שולם לי צחנם כך אני שאלם לו נחם: ולא
 יאמר מפני מה נסמכה פרשת ועל דבר ההולאה וכו' ולא אהיה כנושא וכו' צא
 יצא צרנה לנחם וכו', לפרשת נקשת קשרי Bont, אם לא ללאמר ששאלם לו
 צחנם. ונראה כי בחכם אונגר לא מלא כחלם נבידורים שהיה נושא ונותן עמם
 לקנות קשרים, ולפיוך קהל ליס"כס (צחלם באגרת הקודמות) יסיד אונגו
 צמודותיו —).

עוד צודאי נודע ללדוני מ' החשני, חיברו ר' אליהם מדקדק גדול, ובסקדמה
 לומר שידפיקוהו צל"ק וזה, וזהו צלסון רוני, וכו' וצ"ל, ואין מלדו כדומי,
 ששאלם מומנו מענה לסון אם רצו צהעתק כדומי. ק"ל למלין אשים, אך אין
 קץ למשוקחי לעדו וללכת בנחיש מלומי, ושיזכירני חמיד לעוזה, וילו ה' את
 את הצרכה, כי"ר.

סלודנה ג' לחדש מנחם התע"ט.

למון צנכריו וקיים למאמר

יחב"ם.

אמר עד"ל לא מלאחי עוד אגרות מפני המכנים היקרים הלם, ולמנחם
 הרב יחב"ם חי עוד כרצו צנים, וכבר נחשצו דורשי קדמוניות בנקשת זמן
 פטירהו, ובאמת הוא נחשצו הרב חננאל נפי (Nepi) צקפרו ז"ל (עמוד
 קב"ג) לפי מה שחל נקינת הכי"ץ פלנפיקו, כי הנם ידידי המשכיל והנחון
 נעים ומיירות כח"כ אצרכם שלום קופר הכ"ק הוא הגיד לי כי רצו ממחר שקנה
 הגניב במחלל צרוב החשמות כח"כ בצחל טריאטסי הי"ץ מיורכי משפחת הרב
 יחב"ם, ומלא כתוב צו (עם שחר זכרונות מהגולדים והנפטרם צמשתם הדיא,
 ובכללם לידת גרסון הכ"ל, בן שמואל חי אחי יחב"ם, ציום ז' טבת תמו"ו) בדנדים
 הלם: יום ה' סיון התע"ג נפטר לעולמו החכם הרופא כח"כ רפאל ילסק
 חיים כהן מהמזנים ז"ל ונקצר צקר יום רחשון של שנועות חיי מנוחתו כבוד —
 גם אמר לי הקופר הכ"ל כי שמוע מהזקקים כי מעולם לא הקימו ליון על קצרו
 (אולי כך נוס לפני מותו). והנה גם כן וגם נקינת רח"ל (כרם חמד ג'
 עמוד קט"ו) נמלא צחלם שמו חוספת רחל, ואין ספק שהוקיפו לו השם הזה
 צימי מלי. והנה בלגרתו הרפואה לאונגר הכחונה נאחד צלול חע"ז (לא חע"ס

כמו שהציג שטיינשניידר ממלך ג' של וואלפֿיוס, אשר איננו צירי) כתב שהיה
בסוף ע"ר שנים, א"כ נולד צאלול ח"ג, וכשמת צקיון חפ"ג היה קרוב לסוף
שמונים שנה.

בכתבי הרב יס"ט אשר ציר ידידי מהר"ר יהודה אריה ארזינו אשר הזכרתי
למעלה ממלאים הרבה חזמוני הילים במרוח (הזכיר מלאכתו זאת בראש ס' כהנת
אברהם), והרבה השגות על ס' החשני, ואולי אדבר על אלה פעם אחרת.

אחרי כתיב כל זה הלכתי ביתי ידידי ארזינו הנ"ל, ורליתי מעט מהרבה
מהכתבים שאלו צסק של כתבים שקנה מיורשי משפחת המזנים, וסם למדתי כי
היה דרשן גדול, ובשנת מורע שנת ח"מ (1680) היה בית הכנסת מלא ערלים,
והיבדוקים (מנלי וקוס) עלו לני"ה של נשים, והיה זה כי בשנת הקודמת כל
הדרשן הולכי לשמוע דרשת הרב, ובאחד בשנה דרשה שלו הזכיר את הרב,
ואמר כי עוד ישוב לשמוע, ושב ונכרים רבים עמו. ידידי הנ"ל יש לו הרבה
מדרשותיו, ועוד רבות יש ציר הנציח בצריאל הנ"ל. גם יש ממנו הרבה פסקים,
גם הרבה חשונות (Consulti) נחממת הרפואה, וקנתם גלשון רומי. גם דליתי
הדיטלוס שלו, ציום שבוכתר בכתר הרפואה, והיה זה ציום 11. Febr. 1664
והנה היה רופא קרוב לשנים שנה, ועם כל זה (לפי מה שהצין ידידי מהר"ר
י"א"ל מהוך קלת מהכתבים שציר) היה עני צמייו וצמותו.

הסבותיו על ס' החשני נקראות **ישיבת תשבי**, כלומר חשונות

לחשני, ובחר צמלה **ישיבת** להיות לוחיותיה לוחיות חשני, כי בכל כתביו דרש
אחרי לשון כופל על לשון, וזה נורם שלשונו קשה להצין. הס' הזה איננו מגיע
אפילו עד סוף אות האל"ף, כי הוא נדבק ארוכה, וכולל מדושים רבים דרך דרש
צענין הרבה המלות, כי הוא דורש כל אות ואות שצמיצה, ובתחלת הס' יש
הקדמה ארוכה, וזה הוא מאריך ציבור שמות האותיות, ולא מאריך בזה, כי לא
היה לי פנאי להצין דרכיו וממשצותיו.

אך מה ששמחתי בו יותר, והיה צעניי דרש גדול ונפלא, הוא כי בחדש אב
חפ"צ, עשרה ימים לפני מוהו, כתב קינה כוללת שלשים צמים, כל בית צעל
סשה טורים, על מות הרב יהודה צריאל צמנטוצה, ועם היותה מלאה כמנהגו
לשונות קשים ומליצות חידות, היא מלאה ג"כ בצורת הסיי, והיא ג"כ כוללת דברי
חוכמה לק"ק מנטוצה, שגלה שגברה זה צימים הסם לרעת המחלוקת.

הוא מתחיל להתרעם על חסם אב, ומזכיר הרעות שאירעו בו, וזה הוא
סיום הנית הכלסון:

מתי תשיב. מתי יד מבצע?

הרף מאף. אל תחמר אף הרע.

זה הוא היות האחרון:

הקנת יבלע, לא עוד יבליע.
מדי קדוש שבת, חרוש ירח.
יחכם וישבח אל כל-לב שמח:
גלעב גלעב ובלע לעב יגיע.
חחדש יתקדש, לא עוד ירע:
ירח מאף, אל יחמר אף ברע.

סיים צמחיה כלסון הכניס בלע המוח ללגל, אך חוסף להוכיח על העתלות, ואמר שניס שצח וקאם מדם לא יחקוטו צניה הכנסת, אבל יודו לאל בלע שמת. וחסוף ואמר בלעז וכו' לעז יגיע, על שם מאתדס הנעלצים ואינס עולצים וכו', כי אמנס זאת סבת הקטעות, שהנעלצים רואים להיות עולצים. וקיים ואמר כי מדם אז יתקדש ולא יחדשו צו עוד לכוז, אם זאת יעשו, שכל אז יקף מאף ויעזוז ממה ולא יחמר בלחיו ונרעו.

בראש הקינס ים הקדמה קטנה, זה קופס: ואני בעצד ראחם עיני עני עמי, בלחמית ימי ובשפחית דמי, ולא יכלתי עלור צמלין, צמדק אלו הן הלוקין וללו הן הגולין.

הן חנוני יחפ"ם עבר שנות יחפ"ם
עובר בבר אחפ"ים אכן ערן יחפ"ם
אם עוד יחי יחפ"ים או עוד יחי יחכ"ם

זה לפי דעתי פתרון המידה הזאת:

הן הכני יחכ"ם (יחמק חיים כהן מהמזנים) שבעד מהללם לע"ס שנה (כחשנן יחכ"ם). והוא עתה עונד והולך בשנה ע"ט (כחננין חכ"ם), אך עדיין הוא עוסק בלימודי' ונשתדל להוסיף חכמה (יחכם כחשננו), ואף אם יחיה עד מ"ח שנה (כחשנן יחכ"ם) עוד יהיה חמוד האיש ההוא בעלמו הנכונה יחכ"ם, כלומר מה שהיה הוא שיהיה, אם אלק שנים יחיה, ויהיה חמוד אורכ החכמה כדורכת שמו. ודע כי בכ"י (והוא בחינת העצד בעלמו) לא נכתבו שני הקוים על שום אחת מהנלות האלה, ועל יחכ"ם הראשון (הן הכני יחכ"ם) כתב ומחלם שני קוים, ואח"כ חמק אותם; והסינות כלן בכל שלשת העורים האלה מנוקדות, מן מהשכרונה.

אשריך יחמק חיים כהן, שנתקיים. כך עד סוף ימיו כי שפתי כהן ישמרו דעת וחוכה יבקשו מפיו כי מלך ה' לנלות הוא, ועד ימי הגבורות שמרת גבורתך להשמיע חוכמות מוסר גם ללנשי עיר חכרת, גם נשאלת דעתך ללולה צדוף ימיו ללמך בלסון הנופל על הלסון, ולעשות צמליותיך מנעמיים כאשר חכנת ציהי בעורכיך. אשריך יחכ"ם אשריך. ואשכי סוכיחי להוליא משפלה לאור עולם קית מדעריך, ולהודיע לזכר אחרון לדקמך וישפך.

תקונים למכתב ט"ו במהברת שניה מהאוצר *

עמוד	126	סורה	14	מלמעלה: ונתיצות עולם שליטי, הוא צלם טעום הדפוס וצל שאלהי.
"	"	שם	16	ובחוללים לא קנחת, יש להשיע מלת לא ומפני שהיא משתתת הכוונה.
"	"	"	20	ונועדו לז יחדו לומר: מלת חכמי חסרה ומתחלף חכמי לז.
"	"	"	23	בדרת הגינה, משוערת ובמורה, יש להגיה ובהדרת הבינה, משוערת ובחונה.
"	"	"	6	מלמעלה: וכוונתיה הכיר, לל לא הכיר.
"	"	"	"	חכונה: ושחי שפכתי לל ושיחי.
"	127	"	1	מלמעלה: או חסה לקדרם כנגדי מתחלף בקדרם.
"	"	"	12	הרימות קולך אלי לל עלי.
"	"	"	15	הכחז " הכחז
"	"	"	10	מלמעלה: הכל שחרי לל שחרי.
"	"	"	3	ודברי חכמים רוקח מרקחת וערומים וכתירו דעת. כאן הסרת ונחר על רגל אשם ולאחר דרשני, ע"כ נראה לי להגיה: הסרת חכמים רקיע מרקעת, ** וערומים וכתירו דעת.
"	128	"	4	מלמעלה: הצלם עשנים עולים אל מוחם המוחם *** אולי לל הצלם עשנים בלומר אידים עולים אל מוחם.
"	"	"	7	וכונסו קסדו לל וכוונה.
"	"	"	13	ולבשר דמך אלי אחרת צודחי בזה הלשון בעלמו. נדרים אלו אין להם שחר אס לא נקרא ברחי העורח ברחי.
"	"	"	10	מלמעלה: עד משלם — לל עד משלם.
"	129	"	4	מלמעלה: כימי הכנור יש להקן כימי הכנור.
"	"	"	5	מלמעלה: שרשים לל שרשם.
"	130	"	12	מלמעלה: הסלעות לל הפלחות.
"	131	"	4	מחלום מאל יעקב אולי יש להגיה ומחלום יעקב.

*) בתקונים האלה כבדתי הסכם דובש בנכחצו המיוחד לי, וכאשר הסכמה והדפס מותח אליהם הן להפיק על כל מרווי קרה, השנתי למשפט לחלקם ציעקב גם עלי נעילה רשות ממוון, ופנתה צי לדקוה כי יבוא גם חיוס להניף ידו בעלם רוח חכמה על אלה אשר ערכתי במהברת הזאת ולהסיר השגחות ומסקרונות כי רצו, והיה זה שכרי בעבודה אשר עבדתי.

**) מלשון הרקיע עמו לשחקים.

***) מי שנים צרות מלה חבל שסחזמט זה כותב האגדה היינו הצל מושג כל הנקרא וגם הצל צל רזל שכוונתו אל ונראה שרלה הר"ה לרמוח על המכונים צשם. אובלי שום המזהמים כי הצלי השום עולים אל העוון וכן במהותות מכתבו הסיף לרמוח על אותה האגדה באמרו: ההלמין כי צעבור המוסות המזהמות והדעות המנובלות נבנו מגדלי הסכמה, ונקדו מבצרי התפוח והמומה?

המטרה גוסס במיני החלומות העמוקים והבדלים.	10	"	"	"
כל שכל: המטרה גוסס במיני החלומות העמוקים והכדים.				
סייה זו קודם לו סוף חובלת בכמה יש להגיה תוחלת.	4	"	136	"
ולעצור ומשנה ילנן עמי. כל עטי	17	"	"	"
(זה הומר) כל דמותה.	11	"	143	"
חלומה: כעמוד כל דמות.	12	"	"	"

הערות וציונים לאוצר נחמד ח"ב

מאת יהודה ליב דוקעס (*)

דף קמ"ח לדברי רמב"ם על ר' יוסף גאון יש להוסיף: שיבשרו נאכלו כנה פטמים מצעל
חובת מסד. עיין בהקדמה.

קב"ד רחוק להאמין כי ב' אברהם בעל חשי עקרון יהיה בעל ה' מקובי שבת אשר יחסי הארץ ונה תמחק יש אם מנאל בעל דור ודור כמה אנשים אשר שמו ר' אברהם ה' ; הוא תמלא ב' ב' אברהם בן בקדש ה' בעל ה' הכוכב (האם לעצב של אריבעת דק קרא משה 1848) והוא היה צומח ב' עשדף דלנין ; וראיתי גם בבי' (בזר ר"ע קורנאל) תמוה עם אברהם שזקרה ה' ה' והלמים ש"ע והוא היה בעל קפה נכד רב קרוב אל הראשון.

ק"ס לרבי המהס גייר על י' יעקב בן אלעזר ים להוקי' כי מלאכי צבורה אקספד כ"י פירוש חיוב ל' יסח בן שלמה בן ישראל וכתב בהקדמה: ונעצת דבר יעקב בן אלעזר להפיק (כלומר היתור). ובפירושו הביא כמה פוסקים שמי ל' יעקב ב"א מור: והיחידה נגזר כפי (אוצר) וז"ל ב"א כתב שאם היחידה יולא בחר, וסוף בחרה וני ישיבו (שם כ"ז). והסכם י' גלח ז"ל כתב כי הניח היחידה כמו ציר (בקה ל"ב) וכתב י' בן אלעזר כמע קשה להחליט דבר על לשונו הקדום הנאמר צריח שיש בו הקדושה או יחידות והלא אם ידבר לשונו הידוע אחד

(*) מלבד הדברים הנלמדים הם עוד נתן החכם הנ"ל בידי הערות שונות על קשרי ר"ה להחזקתו ולקשריו נדב איש ריבי החכם שיינשטיינר צום ששטני בהולנד צ' 236 כמעט לדבר שקרים ואולי כאשר לא התבטתי לתקן פרי עטו ולחלל ולמי עשיתי ככל שבר ופנה נעטע בדברים אשר אין להם תורה ולא חכמה כי אם הוטלה ונעט לרשותי שקרים, לכן שלחתי את כל אלה להחכם ונש"ם עם העתקה וזה בזמנה וכו' אשר לקחתי דברי להדלוף כי לא שגייתו בחכמה לא דודון ולא שבטם ולא נרעיתו ולא הוספתי דבר וכל השערותי עוד עומדים שרידים וקיימים ועליו להוליא במוה לקדמי בזה כמו שאמרתי ח"ו"ה מה שאמר וכו', ובאשר הוא לא כן עשה כי אם להשיג בלבנו, לכן ילחמי בזה להליל את נפשי מיד ברכו צל יאמרנו הקודמים על דבר שקר.

דעם אלץ צו ק"ה.

ויוסף בדבריו דבר שלא ללמד לו יגרע מן הלמד נחמה עליו ונסכל דברו, אבל ראוי לנו להודות שמה שכתבנו לנו שהוא חסר או יתר במקדש אינו מה שאנו חושבים אבל אנחנו לא נדע עתה לדבר ואם ידענו הקדמונים נחמי נשמי ואולי הם לחיות (ראש לעצב'ל מן ארבעת 1850 דף קטן; גם כ"י בבור שור צע' (בראשית ה' ט' כח: לחות לשון צעבר) ונעלמו מנו כאשר לא ידענו ענין ואם בית אישה נדרה ו' (עין ג"כ דברי האשד' ברקמה רמ"ו). — ומקשר לעדי אגידנו כמו נגיד אקדנו (שם לא) כח כ"י צ"ל ז"ל יחקן לפ' אגידנו מנחה עיד. — אף כרי יטרים (שם ז') ור"י צ"ל מ' כרי מן והביאי הבריה (ש"צ יג) לנקיטה בשלם כרי ושבי ונקדא כרי על שם שהוא מוליד ומוליא מוזן לאדם ולבהמה (עין רלנ"ג).

דף ככ"ב על שיעה ראשונה מפ' ראש"ב על בראשית השיר פה כי ראיתי ביד ר' שלמה נעטער מוויטן פירוש הראש"ב על הסורה של קלף יסן נושן ובכאשו נמלא ג"כ י"ב דפים משעתו האחרת עד קפ"י יח, ובקופו כתוב: "ש"כ צל ללפת ובס' שמוח כתוב כזה: ס' אלם שמוח חבור לאברהם נשלם שנת התק"י יקר כמו שהס'. והשיר אשר הוליא ללוד החכם שד"ל כ"י לא נמלא סם (ובאם ההקדמה לגמ' אקסטר). ויש הפרש גדול בין השטח הכתוב שצ"ב ובין הכ"י הזה, והשיר לדוגמא על מ' הסקוקים. והיו לאחות, ור"מ בן בלעם אמר כי טעם והיו לאחות על חממות המזלות כמו: ומאוחות השמים אל תחתו ואחד מן הגאונים אמר כי טעם לאחות על קדוה הלגנה כלל הארץ והשמש במשך הלגנה. ור' אברהם הנבלי אמר כי לאחות כעמידה השמש ישוב הלל לחורנית וזה גם הוא — לו כי למועדים כל מועדי השם המקורשים; ישראל המים. ומסקדמונים שאמרו שגבראו מן הרקק. ור' ילחק בן שלמה אמר נכדלו מהמים וההלדמה, ויש להשיב עליו א"כ למה לא הזכיר הרוח והאש (?) ובידי החכם מיליטוסקקי ראיתי קובץ אחד ובתוכו הראש"ב על ח"ע חה לשון המעשיק. ואולי יוסף בר יעקב מוודויל הפסקתי מוכתב יד המקדש גם הוספתי קלה מ' על לשונו כאשר הוא פירש לי בעם חבורו רק בעבור שהוא לשון סירטו סימנתי העורים הנוספים בשתי נקודות בראש העור ובקופו ובכל מקום שימלאו השתי נקודות צין מלה נמלה הוא הוספת סירטו מפ"י.*

ראוי להעיר פה כי בשיר אחד מהחיל: ענינים שאלו נעדרות מקדיו נמלאו ג"כ העורים האלה.

אחרי על לנחכות חסן ישועות זכיה אור ועבים עוז חרדי

הלא עוד יחסאל למשגב וקש לא רי שריג מדע כיוולדי

הלא עוד נשארה לנו פליטת צמחמי לב אר בון עם שרדיד

ועל מלה השיר הזה נרשם: "לחכם הטובל קרובי מאישער שמיית מלוידי בעל האשד עבר ימים ולא ראיתי וצערם יבוא ואצרכו בצרכת שירי והוא גם הוא ענני השונה רמה דורכת במלול החכמה"

(*) גם' הולדות גדולי ישראל עמוד ל"ט אמר החכם כרמולי כי ר' יוסף די מודויל היה בלודון ולמד שם לפני הראש"ב וכ' על שמו דברים רבים ששמע מפיו כאשר כתב בקוף הרי עשר ו'. ובחור שם דברים הנאמרים למעלה ויש צו הוספה כמה שאמר ר' יוסף שמעתי מ' אלו הפרשיות בלוד דריש על סה' והמחבר לא העיר שם על מקורו ופי' הראש"ב על ח"ע נכתב צעיר רודס צמנת התק"ז, כאשר כבר נדפס בקוף הש"י וכן הוא בכ"י הנ"ל.

יול' כי ר' זרחיה זה הוא בן קלאדין ועל ר' יסאכל הקטלארי השילוחי דברים בארשינע
1851 עמוד 688.

דף רל"ד החכם ש"ס כבד שם שהסם שלמון. הוא שם לפי צמקום שלמה ודוגמחו מאלא מוזון כ"ז
והאלה"ה והנה החכם הזה אשר רשם כמה אלפים שמוה מהכאנים וצלהי הכאנים הנחללים
בשקרים שמה מלרשום את שם שלמון אשר מאלא כבר לפני זרם שם ר' זרחיה בעולם,
והוא בקוף כ"ו ח. ואח"ה הקורא כל הלעג עלי כי באחי לדרוש בשמות, כי משגגה
משה מלך מוכסלה גדולה באחריות הימים ולהדור אשר יולד יהיו דבריו לרואים שמוסחא
עמוקתא היא ושלמה הוליד את צע"י; ואין כל חדש חסה השמש.

כ"ו " ס' הגפס מוארד אלכסנדר הסרדקי בגפס העתקה אספק בן מיין רחיותי בפאריס
Suppl. heb. Nr. 13 ובקופו כהנז: גפס מוארד אלכסנדר הסרדקי בגפס ושלמה
העתקה ס'ל ומוכר בשלון יון מדעתי העתיקי מל' ההוא אל ל' ערבי אספק בן מיין
כמו שאלה רואה בראש המוארד; אח"כ העתקה אני מל' ערבי ללשון ערבי והיא
עמוקה להבין. — העתקהו בגפס שלשים משנותי צעיר מורכיה, נשלמה העתקה
בחדש טבת שנה תשס"ה אלפים ושמנים וארבע לילייה. נשלמה הכתיבה הואה השנים
בחדש חמון ומשנה שם וארבעים ושמנים. היה זה צוגדל מונטיל איימאכ כי שם בימי
בעת הואה. האדבר המעתיק המוארד הזה מל' ערבי לל' ערבי זה שמו שמואל בר
יהודה זל"ה בר משה בר יוסף בן הדיין ר' שלמה בן הדיין ר' יעקב פורטיג בר
דוד עשיר גדול היה במרשילא.

כ"ו " הפשטרה רמ"ש מן סס Gajo נ"ל כי כחוקה היא ומאחז הרקס מוארד כי Gajo חס
הוא שם הוא Gajus או Cajus מורגל אלל הכרומים ובאילולו Gajo חזל חס הוא
שם המוארד הוא כמו בלרפה Gay ובאחז גם בארץ אשכנז מאלא המולות Tröglid
Lustig שמוה משפחה.

15.

ס' שער השמים *

משנה קבל הורה עמיני כל אשר דבר ה' אחד, שנים אלפים חמ"ה לעולם ישמה משנה צמחנה
חלקו, לחמן לרקו, לבקו דורות עשרים ושסס, שרה מעש נבואה וקדושה, לצער למהם ולכלות
בשמה, הורה לוח לנו מורסה, ככל אשר שמוע משי הבבורה, האל הגדול הגבור והגורל לא חוקיק

* כ' יעקב בר' ששה הוא שם בלתי נודע צין שמוה סכמי עמיני לפי מה שבה עד הנה
לייזי ממוקרי קדמוניותיו. ואחי מאלחי זה הסבור הנקרא שער השמים כיוון צין ס'
הקליין וס' איני לרמ"ב, והנני ממהר לפולילו לאור כי כ"ל יקר מוארד קן מל' חשיבות,
קן מל' זון המהבר, שהיה בראשית האלף הששי. ומאלחי עוד נוכר ר' יעקב בר' ששה
בראש חבור אחד הנמלא צין כ"י אשר לי אחר ס' מעבדה האלהות, והוא הנקרא
צסס. כללים וקדוה אחרים צעניני הקבלה וכן חסילתו: כהר ר' יעקב בר' ששה
מלשון הר"ר יוסף בר' שמואל בערשה בראשית ברא אלפים, בראשית חמ"ה כהר ואלשיה
מכמה וכו' וכו' ומשנה והולך בקיבור קדר מעשה בראשית, ואח"כ המלקט מוסיף:
עוד בא לירוש בענין קדר מעשה בראשית, ואח"כ לנו כי הוא מלשון הרמ"ב ז"ל שעשה
נחמלה וכו'. ואחר בא ענין הקשה, ואחריו קדר שלפין.

מרדכי מרמארה.

צדקת
במקדש

(*) כל הדברים הנראים הורים לעיני הורים להלכות הקבלה יוכל הקורא לנאום מקורם ב' צמחי ע"ה"א, וצמ' מהר"ם רמב"א, וצמ' ליוני.

ענינם כפי יכלתו, וואסער קעגנען, מאסער יגענען ופּלעפּלען, הוספּען ופּלעפּלען, לא אכּחד אַמרי קדוּשׁ
 אַמרינא, לעבן דור אַרמון צוים יולדו יקוּמו ויפּטרו לצניעם, ואַציא רחמין אַחורא וּשׁם
 וּדְבָרֵי רַבּוֹתֵינוּ אַשֶׁר יִדְעָה, וּמַעֲשֵׂימֵי אֵין אִישׁ אֶחָד, וְלֹא אִשְׁיַע אַחֲרָיִי מֵאִישׁ בְּשׁוּגָה וּמַחֲסֵה, וּבִכְלָל
 פּעִינִים אַחֲרִים כְּאֶשֶׁר רָחַל, עַל שֶׁסּ אַחֲרִים יִקְרָאוּ, וְאַבְרָהָם קָלָה הַמְלוֹת עַל עֲקִירָתָהּ, וּדְבָרָה אַח
 פּרִלִיתָ, וְאַפְשָׁר קָלָה עִינֵי הַלֵּוֹהִת הַמְּוֹתָקִים, וְהַרְיֹקוּתֵי אִקִּים, כִּדִּי שְׂרִיפָה פָּחַד דְּבָרֵי מֵאִיר,
 לֹא אֶשְׁכַּח אֶשְׁכִּיר, אֶשְׁחַח דְּלֹאִים וּבְרִיחִים יִשְׁכְּרוּ, וְשַׁעֲרִים לֹא יִפְגְּרוּ, צַהֲרִי לְכָל דְּבוֹר וּדְבוֹר קָלָה מִן
 הַעֲרִיבִים הַדּוּמִים אֵלָיו, וְהַדּוּמִים עִינֵי, וַיְהִי הַשְּׂאֵלִים עָלָיו מֵהֶם, דְּרוֹשִׁים לְכָל מַפְלִיגָה, הֵן וְלֹא
 מִן הַמִּלְּאָל לִשְׁחִיטָה מִלְּאָל, יִשְׁלֹו וְעֵינֵיהֶן חֹלֶה, וְאַשֶׁר לֹא הִמְלִיךְ בְּדִבּוֹר אֶחָד תַּקָּה מוֹשִׁיָּם שְׁלֵמָה,
 וְהוֹלִיחַ אֶת הַלֵּב הַרְשָׁה. הַרְשָׁה מִלְּאָל-וְשַׁעֲרֵים וּשְׂמִים חִיבֹת, וְסִינֵן חֲדָשׁ, וְהִי עִקֵּץ
 הַשְּׂמִיעוֹן, וְסִינֵן הַדָּבָר אֶשֶׁר לֹא יִדְעָה, הוּא הַקּוֹל אֶשֶׁר שׁוֹמֵעִים, כְּלָל אֲחִיחֻמִּים עֲשִׂימִים וְאַחַח
 רַשׁוּמוֹת, אֶשֶׁר נִקְצוּ בַּשְּׂמִיעוֹת, פֶּרֶץ שֶׁסּ מִלְּאָל אֲחִיחֻמִּים, אֶחָ גְּלוּת עִינֵי וְאַחַ גְּלוּת הַחֲחִימוֹת,
 הַגְּדִיל חוֹרָה וְקִדּוּשָׁה, וַיֵּשֶׁב בְּחֵר וּלְבֹתוֹ בְּרָאשָׁה, וְאַחַח הַעֲרִיבִים יִכְלָל יִעֲקֹב צַהֲבֹה אֶחָ בְּצִוּ
 יִבֹּא, ה' לִשְׁמֵרָה הַחֲסִידָה, לֵה' חֲלֵלָה, וְעִקֵּץ לְמִסְפֵּר חִיבֹת יִקְרָב, בַּשְּׂמִיעוֹת עִקֵּץ רַב, וְאַחֲחִיחֻמִּים
 וְאַחֲחִיחֻמִּים, וְעִינֵי יִשְׁכּוּ אֲחִים יִתְּנוּ עִם שֶׁסּ קְלוּמוֹ וְלֵלּוּ הַמְּשִׁלִּים בְּחִינֵי, וְלֹא בַּשְּׂמִיעוֹת בְּשִׁנֵּי, עַל כֵּן
 צַחַר צוּ וְגִלּוֹ וְנִשְׁכּוּ, לְסִיחָה לִרְחֹה מְקִימָה בְּכַפָּלֹה, וְהָ שֶׁסּ אֶשֶׁר יִקְרָאוּ, וְרִמּוֹת אֶחָ, רַחֵל אֶשְׁחַח
 בַּעֲשֵׂרָה כְּאִשִּׁי דְּבִרּוֹת קִדְּמָה, לְסִיחָה לִשְׁמֵרָה, וְלִסִּיחָה לוֹ לִשְׁמֵרָה, אֶחָ בְּרָאשׁ וּפְּסָקָה, דּוּבָהִת חֲתָן
 הַמְּשִׁמֵּר צִיּוֹת הַחֲבֹתָה, בְּכַפָּלֹה אִישׁ בְּחִינֵי, כִּי הוּא הִיחָה עִקֵּץ הַבִּיט וְעִקֵּץ אֶחָבֹת, וְהוּא הִיחָה
 סָבִיחָה לִשְׁמֵרָה וְלִשְׁמֵרָה, וְהוּא יִכְבֵּד מִיָּד הַדָּבָר לְבִינֵי עֲמֻמָּה, הֵנָּה לֵךְ מִקְרָא מִלְּאָל וְיִמְחֹק עֲמֻמָּה
 לְאִינָה וְרִחִינָה בְּשׁוּת לִיּוֹן בְּחִינֵי מִלְּאָל, בַּעֲשֵׂרָה שְׁעֵרָה לוֹ אֶחָ, וְאַחֲחֻמִּים אֶחָ קִרְאָה לֵךְ בְּרִחָה
 וַיֵּבֶשׁ שֶׁסּ מִלְּאָל וְיִקְרָא לוֹ אֶחָ אֶחָ יִשְׂרָאֵל, כֵּךְ אֶחָבֹת רַבּוֹתֵינוּ מִשְׁמֵרֵי אֲחִיחֻמִּים, אֶחָ לוֹ הַקִּדְּמָה אֶחָ
 אֶחָ בַּעֲרִיבִים, וְאַחַח אֶחָ בַּחֲחֻמִּים, כִּתְּנָן עַל שֶׁסּ לְחֹת אֲחִיחֻמִּים, אֶחָ לְבִיט, כִּתְּנָן הַמְּשִׁמֵּר
 כִּתְּנָן לִשְׁמֵרָה, וְיִתְּנָן אֶחָ מִשְׁמֵרָה לְבִיט אֶחָ, כִּתְּנָן עִינֵי מִלְּאָל אֶחָ, כִּתְּנָן עִינֵי מִלְּאָל אֶחָ
 בַּעֲשֵׂרָה הַעֲבֵל, נִכּוֹן לְמִשְׁמֵרָה רַחֵל, שְׁלֵל יִתְּנָן פֶּסָקָה מִלְּאָל אֶחָ, הֵנָּה אֲחִיחֻמִּים יִשְׁכּוּ מִלְּאָל אֶחָ
 מִקְרָא, עַל כֵּן לֹא כִתְּנָן, וְכִתְּנָן הַמְּשִׁמֵּר וְעוֹד צֶה עֲשִׂימֵי וְשֵׁנָה וְהִיחָה מִשְׁמֵרָה חוֹרָה, לִשְׁמֵרָה
 לְבִיט וְלִשְׁמֵרָה מִלְּאָל אֶחָ, זִכָּה עוֹב שִׁיחָב עוֹב בְּשׁוּת עַל יִדוֹ אֶחָ, אֶשֶׁר יִעֲשֶׂה ה' לוֹ, וּבְדִבּוֹת
 רַחֲשׁוֹת גְּלוּת אֶחָ בַּחֲחֻמִּים שְׁמֵרָה, וְאַחַח לֹא זִכָּה אֶחָ כִּי אֶחָבֹת רַחֵל. הַעֲבֵל בַּחֲחֻמִּים כִּי אֶחָ
 שְׂרָשׁ, וְיַעֲבֵר מִלְּאָל לְבִיט וְה' בְּרָאשָׁה, וְהוּא כִּתְּנָן הוּא מִשְׁמֵרָה וְנִסְחָרָה, מִבְּרַח וּמִקְרָא
 הַעֲבֵל מִלְּאָל מִלְּאָל מִן הַחֲבֹתָה, וְאֵין אֶחָ יוֹדֵעַ עַד מֵה, מִחִיחָה וְאֵין קוֹף וְחִסָּה, הַבְּרָה
 מִלְּאָל, וְאַחַח רַחֵל לֹא בַּשְּׂמִיעוֹת וְלֹא אֶחָבֹת דְּבִיחָה וְלֹא וְקִרְיָן וְלֹא, וְכִתְּנָן לֹא. וְכִתְּנָן לֹא כִי
 הַמְּשִׁמֵּר לֹא יִשְׁמֵרָה בַּשְּׂמִיעוֹת כֵּל עִינֵי, וְכִתְּנָן לְהַקֵּץ וְכִתְּנָן לְבִיט, וְעוֹשֶׁה כִּתְּנָן, אֶחָ יִשְׁכּוּ וְיִשְׁכּוּ
 אֶחָ, וְכִתְּנָן אֶחָ, עַל דִּךְ מִלְּאָל הַעֲבֵל דּוּבָהִת לְבִיט זֶה, כִּי הוּא אֶחָבֹת מִלְּאָל יוֹשִׁים, וְכִתְּנָן
 מִלְּאָל וְכִתְּנָן מִלְּאָל שֶׁסּ רַחֵל וְכִתְּנָן דְּבִיחָה וְכִתְּנָן, וְיִתְּנָן כִּי רַחֵל, הֵס וְלֹא חֵס וְיִבֵּשׁ, אֶחָבֹת מִשְׁמֵרָה, קֵר
 וְכִי קֵר בַּשְּׂמִיעוֹת הֵס וְכִי יִתְּנָן, וְהוּא לְבִיט אֶחָ, וְכִתְּנָן (כִּתְּנָן בְּחִינֵי יִלֵּא וְכִי) הַמְּשִׁמֵּר בַּשְּׂמִיעוֹת
 הַמִּים דְּבִיט, וְכִי בַּשְּׂמִיעוֹת, וְהַשְּׂמֵרָה בַּשְּׂמִיעוֹת יִשְׁכּוּ הֵס, עַד אֶחָבֹת יִתְּנָן דְּבִיט מִשְׁמֵרָה, וְהוּא
 לְכָל שִׁיבּוֹר וְכִתְּנָן הַמְּשִׁמֵּר, וְכִתְּנָן מִלְּאָל מִלְּאָל מִלְּאָל, אֶחָ יִתְּנָן לְכָל אֶחָ חוֹךְ מִשְׁמֵרָה, כִּי
 בְּכִי מִלְּאָל לֹא הוּא מִשְׁמֵרָה, הַשְּׂמֵרָה לֵךְ אֶחָ מִשְׁמֵרָה, כִּי בְּכִי מִשְׁמֵרָה רַב כֵּסֶף, עִינֵי מִשְׁמֵרָה אֶחָ
 עַן הַמְּשִׁמֵּר, אֶחָ מִלְּאָל לִשְׁמֵרָה מִלְּאָל אֶחָ לְמִלְּאָל, וְכִתְּנָן כֵּל לְבִיט, וְכִי מִלְּאָל, כִּתְּנָן מִלְּאָל
 הַמְּשִׁמֵּר דְּבִיט, לְמִלְּאָל אֶחָ מִלְּאָל, מִלְּאָל דְּבִיט מִשְׁמֵרָה לֹא הוּא לֹא, וְכִתְּנָן מִלְּאָל מִלְּאָל
 בְּדִבּוֹת מִשְׁמֵרָה, אֵין מִשְׁמֵרָה אֶחָ הֵס, וְכִי מִלְּאָל מִלְּאָל מִשְׁמֵרָה מִשְׁמֵרָה, מִשְׁמֵרָה מִלְּאָל מִלְּאָל
 כִּתְּנָן לְשִׁמּוֹת הַמִּים הַמְּשִׁמֵּר, כִּי הַמְּשִׁמֵּר עִינֵי גַם הַמְּשִׁמֵּר, וְכִתְּנָן עִינֵי עַל כֵּל הַמְּשִׁמֵּר,

אלהי האללים ואדני האדונים, הוא המנהג הראשונה, הנכונה העליונה, אשר לא תשיגנה מחשבה, לא תשבעו וכן העובד; ומפני שהוא נכסר ונכל רעיונים, "ולא יסופק אליו שם מוגבל בשום פנים וכל העניינים והרמזים הנאים עליו צמקראות, נאמרים על המעלות אשר מקבצו צלחה, את המעלות ואת הטובות, כי לא ישלל האומן עד יליך החלם בשכלו, מה הורה ללמד בכל עתו, וליוך המורה, לו משפט המורה, והם עשרים וששה חלקים באקסר ארבע ארבעות השם, ורע מהיות עשר מעלות מושפלים, מלאכי אלהים עולים, ושלשה כחות נפשיים, אשר מהם חיים, ומשפחה בגלים ידועים, ומעלות חמישים דעים, וארבעה יסודות, צלחי להביד כי ממודות, אלה הם עשרים וששה חלקים, והדברים עתיקים, והם עיקר ולהם פארות, לא ידעתי כסודות, והאדם והנחמה, כל היקום אשר על פני האדמה, מורכבים הם לא פשוטים, לקומים לאות ומעשים, כל אשר צו הרכבה, לא ילא בלבד, שלא יסכן שיקרא על שם המורכבים, שם ה' לנאות ופנב הכרונים, כי הוא ית' אחד וכל לו ומכל ענין, והמורכבים רבים וולד עלמן ואחדים וולד המנין, והם כללים ופרטיים, מורכבים ומחומעים, והוא צדוק הוא, הכלל הוא הפרט, והפרט הוא הכלל, יעלה ויהלל, צמחאקסר כ"ו חלקים שהם הפרטים, נסדרו לשלשה ראשים, החמישים שניים ושלשים, עניינים' ארבעה והם מושפלים, נפש בגלים, יסודות האמללים, ועל כל אלה החיילים, אלהים ראיתי עולים, ואם בדלו ובצרו ועלמו, הלא אלה הוא גובה שמים, ורחא ראש ברכים כי רמו, וכן השם משלש ארבעות צדו למלפיות וכן ארבע צמחאקסר יחד, ויפי המושפן אחד, על כן לא נזכר השם הזה בצריחה הקדמונים, שאל נא ליונים ראשונים, ואמרו המלאך ושלח, שם מלאך על עולם מלא, דע כי על כל אלה למדנו שלא היה העולם ראוי שיקרא עליו שמו, עד תמו, ואם החשון כי על ה' אלהים אמרו, הכל ענין אחד ואל על יקראוהו, והידוע עניני השמות יצין זה מזה, על פי המורה, שכל הקראת צמח העולם שמו יגביל אורה, ואם כל ציה נכחמה. ומקצת שם רשעים ועלמותם, ואם אל מקדשי אל אציהם למחיתם, ואשר מלינו שם העלם לנורא ית' הוא קוד מלא, ואלה המורה אשר שם ושה לפני בני ישראל, וצמחלה נצוהו שאל ואמרו לי מה שמו מה אמר אלהים, ומשיגו אלי הימים עומה ואלי אהים עומה, וזה הענין האר הארבעי, למען דע כי לה', מרד הוקיך למרס, ה' אלהיך דורס; והמקור האלף וההא ואים יור בבלא ובהא שיה, וי"י שם היה, לא למסר רק דבר למרס, והיה הוא וממורו יהיה קדש, ושים זו צין ההין שמים, הנה הוא לך בכות עינים. ופדר הארבעה שמות, הנני מודיעך, אלף הא יוד הא והא, והשנון מדע כונה, שלשים ושמנים נחיצות מליחות שכונה, וזה הקוד המופלא, מי חכם ויבין אלה, והנה נצוהו אלהי אלה מולא, ונלי ופחזי ה' יכלו, זה המניח קשר תורה כשהוא פתוח ויולא, ועוד הנה אחרת ונלי ולמחזי שמו אש' משג לשמות מלות, וכל האומר שאין שם העולם הזה רק להפריש ציו וצין אלה, דבר ה' צוה וזה מלואו, שהרי אפשר שיקרא אחד צוה השם, ולא ידע ואשם, ובהיות לך לעד פסוק זה חקם צידך, וידעו כי אלה שמו ה' לבדך, ועליו ועל כל ביולא צו נאמר בדברי מויסי, לכן הנני מודיעם צמחם הוא מודיעם את ידי ואם בבורתי וידעו כי שמי ה', ומקרא מלא תצוה בקדך, ויילכו גרים את שם ה' וכל מלבי הארץ את כבודך, ויושר מה כי לפי דבריו שם המלאך יוסר יפה ונאה, וצין בדבר והצין צמחלה, כי חכם יחולר צמחמה ומן הסבלות יפרישו, ומצטנו יפרישו, ושם המלאך יפריש העולם שמי אפשר לו צלי נושא יפאנו, אם לשבע אם לחלול אם לחמד יפאנו, אך עיקר שם העולם הזה להעיד על אריותה עלמו, כענין שמי' וכל אשר יקרא לו האדם לפס היה הוא שמו, וכפי הכאוי לכל עולם ועלם קדש שמו, עלי אדמות, והנאים אחרים יקראו שמוה להפריש צין אדם להנדר, צין חיש וצין אחיו וצין גרו, חלילה לנו מהיות זאת בנותנו, צמח ה' אלהינו, אך הוא מורה על נפלאותיו, אשר עשו לו אלצמותיו, שהם גללים לפנינו ערם היוחס, ומימי קדם עד חין כוף היה נושא אורה, וישגו מחמה צמחמה עד מיוחס, וכן יסכן לומר כי הוא קוד מה שנתן רשות להחזון צו, לבני ישראל שם קרצו, והוא הנכון מכל אשר נכתב, זה ידעתי,

השמר לך מן השינוי אשר יש בו צדו ואלו בלבד, ואמרו עליך לא יבדל, אשר לא (כ"א למה, בן
 כתוב בגליון) יבטל אם שונאי בשם העולם ליקדו, ומשכח ה' לצדו, וכבר באה הסורה זאת
 הפעלה לגדור, זה שמי לעולם זה זכרי לדור דור, וכן יבואו לומר לפי דברים, רעום צמנוכס, כי זה

השם חדש ומחדש, ולא בנבואה ולא צמנוכס, ואמר צדו ההוא הנה אלהינו זה, ובאברהם קטמו זה
 הנקב ולא נכר רשמו, ומשך אי זה מקומו, כמו שהחלל צמנוכס נכד, עד שלא נכדו העולם הים
 הקב"ה הוא ושמו בלבד, ויחר עשהו צדי הזה, מן חלך צמנוכס ההמון, ונחשו ילול ישימון, חבור
 סויד את אשר הצניחתיך, בדכך כחמה הורחתיך, ועל ההיות הדקה והנקמה הזאת הפנימית אשר
 משיח ובודלי, יהיו לרצון אחרי מי והגיון לצי לפניך ה' לזרי וזואלי, וכן אשר נביא מצטיח, יעלו
 על כלן מצדו, בחלוק למד בלשם, והגישו אדניו אל האלהים והגישו אל הדלת, וכן מלינו על ועד

כאחד בא, אשר על מדבא, בלא חלוק, ופירשו קמוך * (וזהו חליו, והמונים עליו, וזה שאמר
 הסבור ונחה עליו, והדומה חליו, כאמרים על השם מעשר פסירות צליוה, הכל רחיה צמנוכס,
 ה' שמה, להודיע שהוא יחד שהכל חליו עליו, ומקור חיים שכל צעליו, כי אחד יקוד המסגון
 ומשעה ילדיו, ולבאו ופקודיו, וירכא ה' קבאורו, כי נורא הוא, וקודו שמו חליו, בדבור אחרי
 ה' חלוקיך אשר הולאחיד מארץ מזרים, ובו יקוד כל מלוה שהיא חליתו ממסכה חליו וקודו, כגון
 לדעת מלימות הכורא ויחורו, וללסכה אחרו, וליכאח מוצמו, ולסויה סויד עמו, ולסויה וממסכה
 חסורה, וסרסור עברה, כגון חיות ועצום זה, והמסכה לרס, ומלסור בלסחית ברה כנגדו, אין
 טוד מלכדו, שם יקוד בגלל השכל לדעת סמנוים, נקח השכל צמנוכס. נחיה את לצי לדרוס ולחור
 היום שניה ומלסויה רשונה, הן יכאח ה' היא סמנוה, אם כל מושג ידענוה, הנה זאת סקדנוה,

והיא הנקראת ר"ח הקד"ש ואמרו"ה, היתה לרשא פנה ולה שיעור ומדה צמנוכסה, וכלמה ויסנה,
 וסם סוד מאמר ישרים ומתוים, את ה' חלוקיך חירא לרעוה חלמדי סמנוים, וסם ענין מאמר
 יכאח ה', באמרו סקד"ה ומסלל, ומלי חליו יהי רלון מלפני, כנגדה לנשם כח המסכה, שנה
 היא מדבא על לנה, וזהו טוואק ממשנאויסם, והעולם על כוחם, ממוני כח המסחוס, כגון רוח, שם
 שם לו סק ונקח דעה והצורה, בדבור לא יהיה ולא העשה לך פסל וכל מאונה, ובו יקוד כל מלוה
 שהכל מרחיב גה ומוציא, כגון ללסכה מנכסיו וזרסיו, והמסחיקים צביריו, וידעיו סורסו, וסנאח
 סאח בלבו, אין סקן צו ולסויה סרסיו והקעים, הנה מה עוז ומה נעים, ומלסור שני כנגדו ידעו,

חור זרוע, סם פניני בגלל הענין ומסחיקים, את כל אשר יעשה להם, ונקראת סמנוה, אשר לא
 יפלא מהצורה ית' כל דבר, הווה ועתיד ועבר, ואלו נעלם ממוני אש' דבר קטן ויהי מה, לא היתה
 סמנוה שלמה, וסרסורו ממונה, וסמנוה לא חסיגיה דבר פסחי והגיון לסויה, חסחית חסמנה והיא
 רחוקה ממוני, וכל סכס לצי ישמור פיו ולסויה ללל יקוד חליו, צמנוכס ודקן עזוי ללסוס, כי סם
 רוח קדשו, סוור פיו ולסויה סוור מלרוה נשם, וזה ל"ב נחיוס, והיא נוסאח חורון ממסכה נכסכה,
 ציח נחיוס נכסכה, לא סודוה נחיוסיה לכל צדיה, נחיוס לא ידעו עיני ולא שפשו עין חיה, כדוך
 חידע חוזה ודבר לא נכסר ממוני. (את אשר) ישנו סה עמוני עמוד חיוס לפני ה' חליוני, ואת

* (אמר סד"ל סמונה כי אשר על מידבא (במודר כ"א ל') על כמו עד, וענינו קרוב וסמוך
 למידבא, וכן לדעת המסכה יעלו על רלון ענינו עד רלון, והרלון הוא חלועי צין סנורא
 והסנורא, וזה לקוח מ' מקור חיים, ל' שלמה בן גבירול בעל השירים השקולים,
 אשר מווקדו סאבו קדמוני המקוללים, וזה נעלם ממוני זה שלשים שנה ויותר, כסכסכתי
 ויסחיו על הקבלה, והסכס והסכס, להסכס הספלה, כ' שלמה מווקד כ"י, אשר חוליה ס'
 מקור חיים מלסלה, והודיע לעיני כל בוים כי הפילוסוף המסוכס נכסכסיהם נשם
 חליונין חיו חלל כ' שלמה בגבירול, חיוס יהודי.

אשר חִינְנוּ, ברכת ה' היא, וזו אשר וזה, וזוהו יינקו שפלים וצבואים, צבאשית צבא אלהים.
 ואלהי היום שלישי וזה ענין נקרא קו חורו בלשון מקרא, וקו ידוק בלשון במדל, במלמד ומוכל
 לא בעלם, קו חורו זה קו ידוק שמוקף את כל העולם (*) ונקרא כך על שם חסדו צבאשית,
 ורשית מליצו, כי המלחמה אחר, נודע רוח מלא גיבור, כ"צ איתות, ולכן נשם ודעם הוי"ו,
 להשיג עלמם ולהביר ממליצו, המליצו צבאשית לבא, והנפש לדעת המליצות, היא נקודים ועתה
 העצמים, יחדיו יהיו חמים, מקור האור והנקוד והעצם, ודעה לנפש ינעם, נחלקו לשלשה ראשו
 מעות, שלש אמות, ושבע כסולות ושמים עשרה פשוטות, ואזני צורו נקראים בלשון נביאים,
 ואזנים מפולמות בלשון אימוראים, כאמור ואזני צורו אלו אזנים מפולמות שבהם שמים
 יולאים, במלמד ספק כל אור ואור הכי הם שמים, וקדשה אורם והיו קדש קדשים, ומגלגל שמים
 עשרה, הכי שבעים ושמים, מלמד עינים, והכח הנודע לנפש אדם כנגדו אור, אז נדברו ידאי
 ה' איש אל רעהו, הן בנחמה והם בנביא, שאין לעלם, וזו שם מה לאדם אז וזו יסוד אלהים ועד
 כאן לא נכלל שם המורדים, ויהי כל הארץ שם אחר ודברים אחדים, ונבאן פרק אחר שרן על
 מני פרק, כי שם כלל ה' שם כל הארץ, ונחלקו שבעה לשבעים, יושב נעשים ונשאר האדם על
 חסותו, עם המלך במלכותו, והוא יסוד לשון הקדש ונינו, ה' אלהי ישראל בא צו, ומי יבין מלמד
 נבא, המלך בדברי רבוינו ענין הסלה, אשר אמרו בגללו, כל השולל לכוין בלשון ארזו אין
 מלמד השם נוקדן לו, לפי שלא יכיר מלמד השם, בלעני שם ובלשון אחרת כי כלם נאמרו,
 שורר נביא ומדבר בלשון שמו, ולא מלמד ארזיה בנבואה רק בגולה, אז מן המקור לס, כי פשוט
 הלשונות ידעין בנקודות, וכי ימוד חסד ומעט ידו עזר, ועל כן נלמד בנחמה, למדוך בשפחים
 על מלך ומלך, כדי לזכיר צדוק מדובר לזרם האור, והיה לאור, להשתחווה למלך ה' לנאות, צבא
 איש צבאק הממסד עד היקוד צם, והבין ונשלה האדם שאין מקד לבדלו, ויכח כי לא יוכל לו,
 והמשיך אל הכח המדבר מן הכח, בלא שפתי ארזיה, כענין הכח המהיר, כוונת אור צבא,
 רחש לבי דבר טוב אשר אני משי למלך לשוני עז קושר משי, ובהלעזיר כל אור ואור צבואה,
 מלמד לבא, והמלך קול רוח ודבור צבאק, והיו לאחדים ביד, והכח המדבר אז ישלם, יכח
 אלהים ילא את כלם. ולריך לדעת לפני מי הוא עומד ומתפלל, צבאק והסלל המהלל, ומדברי
 צבאק' אלו למדים, כשאלם ומתפללים דעו לפני מי אתם עומדים, ודעו הנקד לזו לבנו גם הוא,
 דע את אלהי אבין ועצמו, ואם קנת הצבא, נקשר ונעלם מעיני הצבא, ומשכו הרחוק
 בצרובות, הוא היולר הוא הנורא, אלהי כל הארץ יקרא, הוא הממסד על הכל ועושה כלם, הוא
 אלהים חיים ואלך עולם, בלמד יקראוהו ידעי קוד השם וענינו, שמו אדון לבנו ומושל בכל
 קיינו, עדיו יגש ויבא, איש אשר רוח אלהים בו, ומתכלית המכונה יכירו צבאק, ויכח ראשית לו,
 ואשר עם השכל כורת צבא, מניד וממסד אחרים, ועיקר הענין, וחוכן הננין, עם המכרם השם
 צבאק, מה עובד ומה יסוי, ולכן אחרו צבאק ומקודו, וימלא כבודו, ושאר הפרטים לא נודעו
 רק ליחידים, והיו רמזים צבאק הנה כשיני עצדים, ובפסקוקים אחרים אשר קלה מהם חללה,
 ויהיו דברי אלה, ה' למענו ישמרו, שלא חבט בלשוני, איז את אלהים אקרא וז' יושעני, אם
 צבאק עינין ספק, צבאק שוע ה' החסד ה' הפלחי יקח, והפחד בין החסד והתפלל חסדון,
 צבאק חלין ה' אקרא ואל ה' חסדון, ומפסק את אלה הפחד אל אל (ואל שדי החסד), למדנו
 כי לשון חסד על הדין נאמר, והיה לנו הלינה ממנו, ויש פסק ישק שפחים, נשא לבנו אל
 כמים, ויש חסד מורה דעה, לכל איש מנין שמועה, לה' הישועה, והפלות תקדש סודה כנגד

לשחות שואפת, מים קרים על נפש עיפה, וכו' כה בגלגל לרק ועניונו, וזוהי לרק חזק מהניו, ואם בגלגל שחיי לעלות עליו העיפל, הספלה הגבה, והגבוה השפיל, ואם הוא דבור חמשי במחציתו רצעי לענין נכון, הוא מרומים יסכון. וזמן הספול לזרע בור אריה, עבד אביך אהיה, שם קוד לא חללם גלה, כי לה' עניניו ארץ אחד נעלה, וכו' יסוד מלות שמיים וסביו הדם בעפר וספפה פבולים וזכורים והואש דמים, ומלא חפניו קטנה סמים, ובגדי וכו' לשמש בהם צהור, דבר המלך נחנך, וללי אש צפסם ידוע הוא, על מלות ומורורים יאכלוהו, וזל ונשל, צשנעו כושל, וגחלי אש ונסוך היין וטמאם נגעים, ומאכלים רעים, ערפה ונבלה, לגר אשר צשעריך חסונה ומלכס, והפסלה ניד כהה וקלילת כפי נשים, אשר המזיקן צמנשי אשמים, והואל אשתו אשר לו יעדם, וכתב לה ספר כריחות ונתן צידה, ואשם יפה חלך יפה ונשימה, כי חלל למלכסמה, ומיחות ציוס דין, ואסור מענין צנו וצחו צאש וקוסם קסמים, ככל העמים. כנגדו מאמר סמים לשי ומשפחה, לצד חשית לדעתי, וכה בגלגל מולדים שם אהיה, מן האדום האדום הזה, וכה נפש האובלה שם המלכס, כל עוול האדם לפסור, ושם מלות יום הכסורים לעונה נפשותיהם, מערע עד ערש השכונה שפסכס, ואם הוא דבור ששי, ובחפניו חמשי, שער סגור בקודי, קמחי חני לפסוח לזרדי, עוד יש לזיון ושואל ענינים, כאשר קבלנוס משי זקנים, אשמים חממים וכנוסים, כי הם נקללים אחרים, צשנערה הדברים, ציוס דבר ה', לא יסיה לך אלהים אחרים על פני, ובתקום אחר נקלרו הרים, ובעבורם היו עובדים העמים, את אלהיהם על ההרים הרמים, ושם קוד הלכן והאדום, וקנו לג ופציו, אם יסיו חפליכס פסנים כשלג ילציו, והפסוח בכלל האדום ורליה צבורה וסוקס. חלי שחור אדום הוא חלל טלקס, ובמדרש סיר השייכים צענין המשכן תמלול כליה כבורה כמנס, שהלכסנין פסנים ודומאל, כי ללרס פסוד לפסיו נחן כמנס. המים אינן מוכנין את האש, והאש אינה לוחפת את המים, ועפחן זה בזה ועשה מזהן סמים, הם כסלו וכן כחוד על יד נצילח, כס אחר ה' סממים בקאי, בהם חקוקים שני אלפים לשמוע הפלתי, עליהם אחר הנביא ה' שמועתי שמועך ירליח, וחו שמועך נקדס בחורגנו, כי שם ה' אקרב הצו גודל לללסיו, מוכסר ישראל, וכוונתיו רמוהו צמלמר בחפלי דמלרי עלמח מה כחיו בכו, חלח היסה כוונת שלמס צלמס חלמס וחילה, אשם חיל עערה צעלס, ונכסע על יד יקוהאל, מה עובד אלהיך יעקב משכנתיו ישראל, ולקף אלהיך כלכף ארועו והוא מלשון בלל' נרו, לא נפל דבר אחד מכל דברו, ושם קוד הסנועס

גלה ולא כסה, צאמרו לא השא, ובדבור זה יסוד וצסונו חסנע, וחסלה צין עיניך ולכלול מנחם קרצנוס, וסמן המנחה חדרוש, כסמן העוב על הכלס, ולא חקרוהו קרחה בראשכס, ושכע לנפש לא חסנו צצסכסס, וכחונס קקקע לא חסנו ככס, ושם מנח קיוס שבוטסוים ודריכס, והיוול מפיכס, ובל חקין ובל חסמית ובל הכיר פנים, ומדרש פני זקנים, ועדו כרלס בלחנח חזון אשם וניס, והואל ששי נלץ לקלסרו, וזל יק חפליה גדולח, ושם צמחן חורה ליהודים היסה חורה, ואם הוא דבור שלישי במחציתו ששי לצאר סודו, כי נשגב סמו לכדו, וכה בגלגל חמה שם הבקסנו, ומלמח כי חסרנו, ועל כן נקדס מנח, והוא כסחן יולל ומחשבו ישים כגור לרין ארס, ואמרו צברלסית ככא, חלחח חן הן המרככס, כי הדקב כדבר בס הוא חליו יסונב, הם הגדולס והצברלס והספליה, והיה לכס לוחמחכ, הם הם חסדו ופסדו ורמניו, המשל ופסדו עמו עושם שלום צמכמויו, וזל הענין הזה רמוז רמוזינו צמלרס המשל זה מיכל, ופסד זה גבריאל, שלום על ישראל. עניני חסדס נפלאים, כי מיוזין מן המוקדש חמה יולאים, עליהם נלמרה נבואס ידועה, ושפנחס מים צששן מנשיני הישווע, וקוד חסדו חיו ו עין רלמח, ורוע ה' על מיי נבלח, ואין כל נציל וחוס, שימלר כלס זה, וקוד רמניו חלח לענו, כי מלח מן צעיניו, והכלים והמוסח על צעיניו, כי קין עוד פניו, והוא הקדלס עץ חיים, בללו כמים צגים. לעמס מוס שני עמודים, בקיה חסד מוסקדים, חסד מיוזין ואחר מוסמלל עמודים, הם נל' חו וס' חו, אשר מלח יור, רבו ענינים וקולוח

עמוקים לעמוד הימיני, וכלם לעמוד השני, שם לורה כבש מיווין עונדת, הנהמה היוצרת, ונדבור
 לא הנוגד כדמה עיניו, כבש הוא מקריב את קרבנו, כשהוא שביעי ואם הוא שמיני לפחות ולא
 לפחות, להולכי הים, וכן גלגל נוגה חמוד צבובו, ונוגה כאלו הים קריבים מידו לו, ישיבו מעי
 וישמחו רעיוני, ככלי עמדה בתיסור בנקבלים חצק' ה', אשרי המדבר ואחין שוועת, שוב עש
 ודעת, שם מלח שטעם, ובדילים, וחלילה, ולא הגז צבור עים ורחלים, ועמו מחמר שביעי כלם
 צבול חשו, והסוד קשורה בנפשו, ומשם לקו בטרות ונלרים בשם כלילה הראשון, ומה יוסף לך
 לשון, ולא חלילה לומר עזות האין, כי לא לרלון, וכשת המים ענה כסם, ויד כל צבור באלם
 ראשית חונים באלני חם, הגן זאת הפעם, אשר הלכו אלמים לפדות לו נעם, ושקו בתורה כחשו,
 ושם ה' על הפתח ולא יתן המשחית לבא. ולא השמאל לורה שור נועם, היוצרת היא למטה, שם
 תמלא דבור לא חסיד ובלונו בלחשו לא חסידות בית כעך לא חסידות אשר כעך ועדו ואחור וסורו
 וחסורו, וימין זה שמו, ומשחי רכל השור והחמור, שם לור חשך חין בלעדיו, לא חסרם בשום
 ובחמור יתרו, ולא העבד צבור בדרך הזהיר קלון, צבור שורו דור לו, ושם רבלי לבל חסר, הלא
 ידעתי כי בורה, ועד ואם הכנענים, מכל לשונות הנוים, ואם הוא שמיני חני כחציו שמיני ולא
 הששתי, חשתי ולא התמהמהתי, ומחמר שמיני הקרב חליך, הור והדר תסור עליי, שם מלח שמיני
 של חג השמחה, ונסו יתן וחנכה, ועד בחן לפי דעתי עלהם הנצחית, ומחמר ה' נחלם, וכן גלגל כוכב
 חשם יולא, והסכנה עתין חנול, ואחרים לעמודים חן לעמוד חן לעמוד חסידים. מנין
 שני העמודים מושך נהר, היורד ון החר, כעלם השמים לירר, עליו נאמר בהנחמה בלולים,
 והכין ידו על החר צעיר כונו והכו לשבעה נחלים, ובחמור ודרכך צנעלים, כונו לעולי רבלי,
 ודמות לדברים, בשמיני השירים, הוא הקרב ען הדעת עז ורע, אשר צו שני עז ארע זע, ומנין
 פעולתו לעמוד וחסרתו, ויצא היוםם לעמוד מלאשו, ומשם ישנה מנהגו של עולם ומקרה
 יקרנו, לא כל אשר יתרון יעו, ושם דבור לא חסר, ועיניו, לא יגרע חליך עיני, ואם הוא דבור
 שביעי בחציו חשיני לא להחזיקו רק להקריבו, לוען יתן קורא צו, ומנוו כח גלגל שמיני ואם
 הוא על כל משרתים קונב לא יתח, כרו וואשל ושמיני מחסה, ושם יתן חסידים ציאה ועדו
 ופרצת, ונלוח יבום ידועה, וקדום ועדלם להחזיקם, ונלוח בריה ורביה אל חסידם, ואכלו את
 פרים, ויחלה חב ובעל קרי ויד וועון, יתן בנקום נאמן, ועל ראש חוליה שם רע, והאזק והמחפה
 נחלים חמה מוחת, ונלוח כוללת כל עיני היתר ואיפור, לא חסור, כנגד לפי קבלתו, נעשה חם
 בללוחו בדמותו, שם מלך חסר בהגדה, לחורה ולחשודה, כך חאנו חמדי החושיות, וסנה לופן
 בלחך זה כנולדו שהוא עמוד בלחך ורשאו חגיג חלל החיות, ושם לורה חיל ומצונית למלך ידועה,
 בחדש השביעי בחדש לחם יהיה לבס שבהן וסורו חרועה, והוא קור האיל הסקריב לפניו חב
 סמורו, ויפלוו כעולה חמה בנו, אז יחבור לנו עקדה יתח חגיג, כי מנונו נקח לעדו חם ה'
 חליטיו, שם סוד סקוק שער, הללונו בחקק שופר, יקרה ונשינוים נעוהמה לקבל כל בדיוס, היא
 וחסללם בין החיות, חמה היא ונקבלת מחשק, חסח חן ויערו יעו, שמועם בכל וערכו, והסלם
 כל חוללם, שם סקוק סוד שבת בחדשו, וזכר חם יום חסנה לקדשו, ומנוו כח גלגל לבנה, והוא
 עעם ראשי חסידים, חסידם הוא לבס, שם יתח שטנין ויוצלו ודן עבד עברי ואמנם העבריה, שם
 חים, ושחר כמות ועוהה, ולסכול ון הסהרה חלמנה וברוסה ובללה חום, והחיות ונעשנות
 ובכורים חמדי זכרם, כי נעים כי שמועם, ואם יצר רעיוי כחציו עשירי בדרך קרובה, וחסללם
 בחדש, כנגדו ון החמירות לפי דברי, אשר יעבור חמה השבע העשירי, ומה שאחור בחדש ק"ש
 זכור חמדי ואל חסידם, מלכותו ה' חליטיו חלו צניך בוקק ים לפני חמה, ובחדש שיר השירים,
 מחמר נכון וקיס, והים סקוק ושינו דמה בים, כונו של עולם חני חוזה בים, ואילו לא חמור חלל
 דבר זה דים, חלה הם שמועם יוני שחחוסים, חלה חשבו לה' צוועיסיס. חלה הם עשרה הדבורה,

ועשר קטנות, ועשרה מאמרות, חלה ההקדים והואשפעים והחזרות, אשרי איש מנין קודם, זאת תורה האדם, פתח עיני שכל על דבר אלוהה, הכר נא לני החזות, ברוך שבחר בישאל להנחיל אלהים הורס שבחב ודורו שבעל פה, כי חיים הם לכל מולאיהם ולכל שבט מנפאל, ולא חיי העולם הזה לבדם כי חיי העולם הבא, לפתח דמוקות הוא נבא, בהפני הפנש מלך מוצריה, ושם חל בית אלה כנעוניה, ונאלחה מואלסרה, תעדה עלי יוסר פעליה, כחזן יסן פאר וכללה

העדה כלים, והפירה חז שולח בלוי העשר מועליה, כאלה נובלת עליה, והיה במקום השחין אשר בנה בצרה ועליותיה, שמש לזקק ומרפא בצנפיה, והחם שאל או קשח או בהרס, עשרה תפארת, והחם עול היגונים דמוקותיהם, לזקקים יושבים ועטותיהם דרשטיים, והחם היוחס למשל ולשנייה, כהנין וחיי השכינה, צבא הרוח אל אדוניו, ויקרא לה וחפצו לבניו, והחם פחנז תאורה אומלת, קעודה גדולה, והחם משה העול ויין מכלותיו, היין מחפצו לבניו, והחם קבלות שלים לעים ומרים, יחלישו כח יעלו אבר כנפיהם, והעשים עקלקלותם, להפס צריהם, חלקם צווחם, צור שאון ועיי היון, ויזכרם א' חז מועלי האון, על צווח חקים ומשפטים, נכחו לללים שפטים, סבר על סבר יקרה אלה, ירצו עליוהם, כי גורשו ממשכנותיהם, וגם לזה לא עשו להם. הגוף והגשם ירצו צרכיהם (או שיהיה), הם יצטון בפיהם: הגוף ירצו לפני לזר קולו, בזה ויחסן לו: עשר חיי צהיי קל והורר צווחיה, מה פשעי ומה פשעיה, הלא חז נפשי טכרתי, הכרע הכרעתי, ישנתי ומעיתי, גדעתי וקולתי, נהפחתי צנפתי ואמחתי חן רוחני, שאלו נא חן ומחנה, כי חשתי מופת חמה, מי הבין מעשיהם, מי הקשיב דעריהם, והאמין להם, ואלו בל הקן מורי עשר שפתי חללי, ישנתי חז יונה לו, מאקסי כרום ופדים, שכיו חדרים, נחמתי חולעיה ומה, לבנת על חלומה, נעשתי מוזהר מן וקדיין המלויירין, ללא נוקרה חלור ובחמלת הקדרים, מערה לורים ומחלת, כאשר בחמלת. הפשע הפיז אלהים, צרוב דברים: כל ימי חן ומכלותיהם, על שער בת רבים, הייתי נחשק ואשלה, לזעה שחמלה, מה אעיד ומה אדעם, המחזר לעול, עמא פחיתני נפחנני ויין משהי, הדחמתי צהענוני, הענדתי צהמחאוי, הועמתי צהעווי, הדחמתי צהנצ צהנצ וצמי שקדין וצמחתי, האכלתי מה עולותי, כאלף פרעה, ופידן העוים, קווחך הגבסה צקהל אחווי, ולחי הקשר אפזיר פני, שאלו נא כל בעלי חיים, עברו חיי כחיים, מי צהר דחני, בדרך נחני, מי גלה ערוב וני נסה, ומי פעל ופשה. יגישו עלמותיהם לפני חלור, זה קורא חז עונה, זה יאמר לה' חני, זה יקרא צהם יעקב וצהם ישראל יכנה. יושב על כסא ונלבוהו, מדין הגל צהכחמו, ישיב גמולם נדאשם, קיון ונדול סם, פאשר לו כך יפדעו, פאשר ימנו כן יפשו, זה חז זה יחזקו, איש צהמיהו ידועקו, אוי פאשר לא שור דרכיו מחפאל, כי יבא אל ציהו לעצבו עצבו, כולעו כן מולעו, מה בולעו בגוף ונשמה, ועפר מן האדמה, ועפר אחרי פשע ילעבו כלורף כקף וזהב, ככלל חסר הלב, ועליו תשער, שחם אפלי עפר, ומה לזה בהגדה מתלחז, כל משהה נדאשית לעשה נבדלו, שחם המיהה הדיעם, ככללו צה סברה והקללה, הרחיות לחם לה, וזה ימות מיהה שניה, מה שהיה הוא שיהיה. ואשר להיות כבר היה, עד שיתלכן ויערר ויסוב לזור, והימים הראשונים יפלו כי טעם נזר, ועל המיהה האלה צדק משה ברכות עליונות, ימי ראובן ואל ימות, והנבנו אקלום הנלה ונמיהה אחר חיי עולמותה (*) ימי ראובן להיי עולמות ומוחא

(*) כחוב צה' הבהיר: ימני מה לזקק ועוד לו לזקק ודע לו, מפני שהלדק היה רשע כבר לשעבר ועשה נעם, וכי מעשיו על ימי הנערה, והא' חז קיומן שאין מעשיון אלא מן עשרים שנה ומעלה, אלא לאו בחייו אחרי, אלא דאחרי שכבר היה לשעבר, אחרי לו חזרו עד מתי חסדו נרדף, אחר להם לאו ואלו מלס"ד לאלם שנטע צבנו כרם ויקו לעשות ענבים וישם באושים, ראה שאל הנליח נטעו גדלו וסרלו וקסה הגפנים מן האושים ונטעו עוד שניה, ראה שאל הנליח גדלו נטעו אחר שנקחו ראה שאל הנליח

הנייח לא ימות, ונאמר ונאמר אשר אין להדים, לא חרב בית המקדש עד שגולד העמים, וכבר
עברו אלף ק"מ שנה לנבואה, ואנחנו לא נדע קץ הגאולה ונשית בן דוד לא נראה ולא נגלה,
ובימינו נאמר הגדול השבים, אם יכופר העון הזה לזכר עד תמונתו ז' מים שנים, ונאמר אין בן
דוד בא עד שיכלו כל הנשמות שנתקו הנינו הצנה גדולה, ודע כי הפלל, והוא מקביל עם פסוק
ובשנים צביתם הגולל, הושע ה' את עמך את שארית ישראל, ויגדלנו ונאמר נורא, נענין אז
ישר ונשע וצני ישראל את הסירה, שר לא נאמר אלא ישר ונאמן כעון לת חיים המהים וכן המורה.
ועוד יש נענין החיים המהים בגמרא תנאליהו, החיים המהים כל יומא ויומא וזמנים הוא, ונאמר
שלמה בחכמתו הנכונה, ותבונתו הנאמנה, ושמח אני את המהים שכבר נהו וכן החיים אשר הנה
חיים עזים, ובפסוק אשר הונאליהו, ובכן ראייתו רשעים קבוצים ונאמר, ויש עוד פסוק ונאמר,
נאמר ונגלה, אל האמר ויה היה שהימים הראשונים היו עוצים ונאמר, ועל זה היה משנה פעמים
המיתה והנאמה, ופעמים החיים והשמחה, ואמרה עשרה נשים, ונחם לנאמר דע אשמים, וענין
חיוב על עולמו בנאמן הנייח לו, בלדק ודע לו, וענין שלמה רעיו עליו את כדשע ודע לו תעמיד
פתוח אשר אין למי, ובדברי אליהו בן ברכאל, ונאמר ליעקב ולישראל מה פעל אל, ויסוד בקבוצה
אזיני, כל מקום שנים חובקים ואמר ונכרע הלכה בדברי הנכרע, השור לך ונאמר ונעלם ושם
לא חטה, הן לדיק בנאמן יסולל חף כי דע וחוטא, ונענוהונו שיענו שיש אשמים בישראל פורלי
גדר ומחילה, בורים דבר ונאמר להסליך אמת חרלה, ויכחו רשעי הגדים החולה, לנאמר דבר
החורה דעה, ולדבר על ה' חוטה, לנאמר שאין הולות רק ונאמר לשמור צדיקה הגוף, ונאמר
לשמור ממונו, את כל כדשע אשר כדש ונקנה קנינו, ונאמר לשמור יסוד העדויות והעידויות,
והספירה ונאמר, ואין לא לעש ולא לשכר, ויהיו אל יעקב את כל אלהי הגבר, וכמה דבר
עד אין חקר, ישר פי דוברי שקר, שמו ונחשנות, לנאמר להם שנות, לנאמן עשאו את כל ההעשות,
שמו אשתי הכוח היונים, והיו לנאמר ולא לפנים, עזבו ונקור ויט סיים, פסוק עול החורה,
באולה קשורה, ונאמר לא זאת כי מפי פסדים יכחשו, חלק לכם ענה יאשמו, וכל אחד ואחד

גדרו ונעטו, עד כמה חלל לחלף דור דכתיב דבר ביה לחלף דור וכו', ונאמר הרב ונשע
בן ישראל כפסד נשונה חיים: "אולם להסתם חסדך הזה אמר קלה שאין בינה עד אלף
דור שיתגלגלו עד אלף פעמים אלא שהנהגה הזו נותנה עד סוף המובט וכו' ואחרים
אמרו שתכלית הגלגולים הוא להוסיף שלמות לנפש כדי שהאדם יעשה ויקיים כל מצות
ה' ויהלם בנשמה ובחשיבות וכו'." ויש ג"כ להוסיף עוד כי עולמות אין מספר ברא
הקב"ה והאין אחד ונקבעים ואולי ג"כ אחד ונקבעי העדן חס נשים לב שהשמש אינו
מסובבים היחיד גדולים המודעים לנו, והנה אם נשכיל נעשע השלמות שחובל הנפש
להשיג בעוליה ונחלומה לשלמות, נוכל לזכר בנאמן כי כל העולמות הם לה כדכרונה
להשגת השלמות האמתי שחובל להשיג באחרית כל מיה. והנה השכר והעונש יבואו אל
הנשמה בזה כי מיי כל עולם ועולם יהיו לה יוסר עונשים כפי מדרגת שלמות המדות
והחכמה אשר קימה לה בחיים הקודמים. ויהי נש, אין בידנו על השכר שחלבו ראינו
עבודה הכדחות לעינים, חלל יש לנו גם כזה לחת רבי נצבות מרות לתורהנו הקדושה
שאינה קופדת דעותינו ונאמר חסדים לשבוע כפי שכלנו על מות נלחמה הנפש, ולא
אכחד כי היטת האלה של הגלגולים להוסיף שלמות לנפש בעולמות יוסר קבוצים
לשלמות כפי השגת הנקיים לה בחיים שבעדו לה, ונאמר באגודה אמת ונאמר כל
צדיקות ה' יח' ואינה מנחמה מנחה חלל על להחיל אהבה יש, והיה הקדושה
יושר לעיל לאמות, ולגבורה ה', ולאחרונה, ולמעט מדרכיו הנודעים לנו.

מים.

בצבחהו צושר, ויהלכו ויגוי אל גוי ויחמלנה אל עם אחר, נאשכו אחרי הכתי ועד ושרם, ויון
 וחובל ומשך ויחריס, חיליה לנו מן האמונה המנוה, שלש הנה לא השבענה, ועוד אלה מלאה
 און, וארבע לא חמור הון, בחדוש השבעה וגמול, ערך מאחזול, כמקורם בינו מאחזוני, אם
 לא האמינו כי לא חמור, ושפחים נעוה בשפלה האדם המדבר, נועטום וזר עוצר, וכל ווי שיש
 לו ספק בשנין זה, מנאול הוא וניבו נבזה, ולא צא לידי כך אלא מהוך ספרה סקבר, כי לא יעשה
 ה' אלהים דבר, והואמינים יתלל, ויולין ללד עלאה יתלל, הרחיב (פה) על הסקידים, ולעג על

יהודים ווי יתן יחריס ושחק, תחלונה שפתי סקר הדבורה על לדיק עתק, האומרים שהעולם
 קדמון, לא מולד ולא נברא, ובאנוי סבה, ובדי לרננוח אה ההמון כהם משה צבורה, בראשית ברא,
 ואין השגחה הבורא ונלגל הירח ונמעה לא להיעיב ולא להרע, כי קלר המלע מהשחקר, ואין
 שבר ללדיקים ולא עונם להשעים, והוי וואשדי העם הזה ונחשים, ומאשריו ומונשים, ואין לורך
 להפלה רק לעורר מהשגחה, וירד הדעה והמונה ושאונה ועל זה, עונים וזהם בני הנבר, אשר יש
 להם סבר, והואמינים שהעולם חדש ויש השגחה על כל נברא, ויש שבר לעושי מזה ועונם לטוברי
 עברה, ואלה הם דבריהם וראיותיהם, ועליותיהם למויניהם, אם העולם מוכנס להנבר בבר
 נחסייה הקדמה, ואם נענע מלהיות אי אפשר מליאוחו, ואם אפשר ווי נושא אפשרותו, יבוסו
 מנחשבותיהם, יפלו מנוועלותיהם, ברב פשעיהם, הלא ידעו שאי אפשר לדעה איך יעל העולם
 פעולהו, עד שיער אחרו, ואם כן איך יחשבו לדעה איך הים הבורא נושא האפשרות הזה, אלא
 אם כן נראה לו בנבואה או במחזה, ודבר מנואר עור, שאל כל הליך לזמן האון יקדמו, ולאשר
 לא עולל בו יחננו, ננאל האון משרד בין הקצום ובין מקוצייהם, חלק להם, אצל הנמלאים וזהם
 העונה הנלגל מאחרים וקדומים, ללורך יומים, חלה דעהם בפי' הסקוק משי עניון לא תלא,
 כבושת נבד בי יתלל, כי ההכס הנוכר השכל בחכמהו, גם השכל יכיר אחרו, ואם השכל משיגה
 זו ויחידנו, ה' לא יעצנו, והמונלם על השגחה כלום, ויכלו חלפם תקום, והלא הם תמיד
 מהירים, הנה הם אומרים, קנו לכם שכל כי הוא השלמות, הוא יתהנו שלמות, ובמות האדם
 השחר החכמה, והאזנה השאה שמונה, ואם כן בבר קנינו חיים לנפשנו, כי כל מזה שהשכל
 מחייבה, אלהים בקרבה, וכן יאמרו שאין השפלה רק להוכיח תמיד במחשבתו, והאי יתן אל לבו,
 כי הוא היקוד הנלשון, ואין יתרון לצעל הלשון, ויותר גאה מקובל לרזי, כי אין מזה בלשוני,
 וחסוך ההפלה נשפחים ככל לנו, מטחט פיוו דבר שפחיתו, וכל מלה שפחיתו נתן חסלה, וכל מה
 דובר נבלה, חשון לו באומים, וקול כסיל דרוב דברים, הלא יסכון בבר בצקשתו, להליל לו
 מרעמו, ועל כן לא הוציב ההפלה, אשר עשה לתלה, עאליו צקשות ותחנותים ולחשים, העניים
 והאביונים מבקשים, ולא ישאל ההכס לרבו, רק משי ההמון השכל, כי השקט לא יוכל, ומה
 יתרון לנחל שיה משינו, ומעשפיו מנונה, ויבא הדעה ויבך שמה, יקום בהמות חיליה להפיל
 חמנה ומפלס, ולהרבות שבה ותהלה, בנולכו ובאלהיו ושנה למעלה, והיה כי ירעב ילחק שפר
 להשביע נפשו, ולמלאו יוריד על לחיו דמעה מעיניו ומראשו, ישה ויטכס רישו, אם יקראנו לא
 יענה, אם יעקב אליו לא יענה, ומי שאל ושיענו רעיון, איך יתאכרו רעיון, ואשר אינו גוף ולא
 כה בגוף, איך יאמר לו ענו, קומה והשיענו, ומה אועיל לו באשר צורך אלה, מה עשיתי עמה,
 לא האמינו בצרכה אשר צדכי רבותיו מוכרת, פעם אחת נכנסהי לפני ולפנים להקטיר קטרת,
 ויש לנו לדעה בלתי ווי שהצרכות שלו, לכן אדם פעלו, ואמר לו שיצרכהו, הלא דבר הוא, העירו

על זה מנחשבותיהם, כי לא דבר רק הוא מנס, ומאמר מאיר כסוכי שחקים, שחקי' מהחמה
 להפלתן של לדיקים, ואילו לא היתה ההפלה רק הודאה לבדה, מרבים העם לפסוד איוצי העבודה,
 ממה יתאוו להפלת הלדיקים ויחר מאשר האנושים, כל העדה כלם קדושים, ופקח עיון על מאמר
 מנואר ומהזה, כל זמן שישכחל מועליו עשה לפני כסדר הזה, ואילו לא נזכר הצרכות וההפלות

צדקו רבוחיו הקדושים, הלא נחמתי נך שלישים, ספרים עשרים וארבעה, וזללה הארץ דעה, כמו שזכרנו פסוק מנחם לא השאל חיפה ואיה, ויחשבל צעדך וחס, וזוי יכחוב כל האזורים והנוקדמות אשר על הסבל מעידים, אשר נחן העלך ליהודים, אזי לאחוב את צדק, ושוכר את שאלו, עקשי לבנות, טמא ומשנות, כלזי מעגלות, יושני שלום, צמחשים נכחיים ה' מן צדקתם כוח תועה, אזי לנפשי כי גוולו להם דעה, צומחשנות שנו וצדקתם שנו, גם הקלים לה ידעו,

צדו חכמי הגוים יחזיקו, ובידו נכרים ישפיקו, ואשר אחריהם נחשבו, לא ידעו ולא יצו נחשבה יפהלכו, עזבו דרכי החורב הקללות, ילכו אחרות עקלקלות, והלא בעיני נדרים שהם חמורים אם לא היו פיו ולבו שרים בעל הנדך, כל סכן עיניים אחרים, דברים שגבז אינם נדרים, וצאנרם עזורים שגבז להחמיר ולא להקל אונרו, את משמרת ה' שנו, והאמת תפחה שפחים, ועולתה קפלה פיה, ולא היהיה הפלה רק הסכונה מקובלת לצעלים, לקחתי ואקרב אליה, הלא ההסכונה, חתן כח לכל חותה ואומה, ולחין חזנים עלמה, וכל השוער מהקנה מקובלת בעמו, ומש אשר יקרו חזנו, ידעה שגבז בשתי ידי, כי עשה יעשה לו נסים, ע"א כל"ז הפלה תקנה על פי ההכונה, להם לפתחים עכונה לגער דעה וחומה, ומקובלת בהסכונה, מלכד מזה ידעה נספוק נכך, לא תקור מן הדבר, והאמת הראשונים קצעו להם חומים, לצקם חלה והסגונים, ציום

שחירות ונחמה, הנקדמות עמידה וסיה, וצליה ערגיה ידועה, הנקדמה פגיה, וכל הפורש נחמנה החפלה, צדקויו לא יחמין וצמלחיו ישים ההלה, ויחבד מקרב עמו, ולא יכינו עוד מקומו, ובהנהגות נדמו כל עניינו, ובוה יחלה זה אל חזינו, וערש המלכד שכלו כלמוד מן ההורג את עמלו, ושופך את דמו, שהידן נוחן בן, אם על החפל חייב, על העיקר לא כל שכן, ואם יעשו צפוק דלון ירחיו יעשה, ומסתתהם שיה חפשה, תחננה צלם חזינים, ולא שועים ישמע ויושיעם. וזאת לא זלח כי על הפלה רשום וכדעה, לא נחבדו ולא נחובה, כלומר זה וכל כיוולא זו, מזה כל איש אשר ידעו לבן, ואם יבולו לפעור את עמנם בהעשקם בהכונה, יעשו חכמה וכלימה, שאין דברים הללו חמורים, אלא צמי שחורכו חומותו, היא בקוהו לבדה היא שגלח, והוועמיד עמלו שלא יבקש מלכיו, יראה ה' ודע בעיניו, והסב ישיב לאים גוולו, לא יחמד לשוולח אל פניו ישלם לו, והסוכר את עמלו מחפלה חובה, בהדבר ששכלו צומחשנות, גם זה הצל ודעה דעה, אזי לנחשבים אחריהם ולדבריהם יפנה, יען היוחס משענת קנה, ועמה לא עמנו

ריבם, רק עם משה רבנו וכל נביא ומוה, אשר נחמה שדי יחמה, כותבי הורה נביאים וכחובים, כאחד טובים, ועם רבנו הקדוש אשר כחצ הושננה, עזרה ה' נחמה, ועם רבינו ורב אשר כותבי הנחרא, מלכה ה' צדק, ויהר רבוחיו כותבי קטרי חנה, כל כלי חנה, שום להם שום להנחנה, יבא שום יונחו על ומשכונם, אלה הם עדי ונחמיו, אשר להם חריב לבני ה', ונחמנה חני צהם כי ה' ירבו ריבם וקצב את קרועיהם, והסועל שהכל פעלו, הוא יריב לו, והסם צמחמיו ישיב את דרך ישרה כל חושה, ולא היהיה עדה ה' כללן אשר חין להם רועה, וישוער עליהם לבונה את רוחו, ישיב העלך את נדמו, לא יעוש ה' את עמו, צעבור שנו, ויפתח לנו שערי חכמה, כי אלהנו הבונים את החושה, ויעזור ויפוקד חומה ללכת אחריו ולשגור ועלויו, את עזריו ואת הקסויו.

נשלים פסד שער השמים שהנר הסכם הגדול ר' יעקב צד' ששה אל גירונדי ז"ל

אמן ואמן סלה.

וגם סם חקיד חסר מחסני טאנו חילי חן השכחה, חסר לא רחמי זכרו ברישיות
הפיענים, והוא כ' ילמך צרכי יוסף, חסר ונלחמי עוננו ההחנה הולח בג' חסנו ופיענים כ"י
סניד, חלנר עלו חילי חנו כ"י חסר לו.

אודה על חטאתי, בעוד כי נשמתו, ויראתי וחרדתי, מפני פחד ה'.
בבחות אדם שפל, אם יקחחו אופל, ואיככה יתעפל, מפני האדון ה'.
דרכי אני ספרתי, ואת חטאי וזכרתי, ועל ירך ספקתי, כי חטאתי לה'.

הה נפשו על יצרך, ואווה לי על שברך, חעת יפקרך יוצרך, מה אשוב לה'.
ועד אן חלכי קרי, ולבושת חנורי, שובי נא והוסרי, פן יחרה אף ה'.

זורי מתאותך, והרחיבי קרחתך, כי קרובה פקודתך, כי יום בא לה'.
דולי נא וגותי, גם תחמי ותשחוחמי, ועל בצעך האנחי, אולי יחנן ה'.
מרים חפרדי, מנויך חנורי, טוב טעם תלמודי, ליראה את ה'.

יצרך אם יחמרמך, כבודך לקלון יומר, ודעי כי רע וזר, עונך את ה'.
כמים לבך שפכי, פני בוראיכי, ועל טוב ועל רע ברכי, את ה'.

לדברי הקשיבו, ומעשיך חטיבו, ורמך וחלכך הקריבו, עולה לה'.
מלאו נקלה כסלי, מרוע מעללי, לבי חזה עלי, כי קרוב יום ה'.

בביום וחרלי אישים, מספרים לטמון מוקשים, על מה אנחנו מחשים, לכו ונשובה
אל ה'.

סורו נא וחוסרו, ועל יצרכם תישרו, אולי תסרתו, כיום אף ה'.

עניכם אל תרימו, ורגזו ואל תחטאו, ותבושו ותכלמו, כי חטאתם לה'.
פתי איך יתגאה, והוא פתאום ישאה, רואיו יאמרו אי נשאו ה'.

צעדיו שאלו ותמוכו, בחשכה יתהלכו, בלתי את אשר דרכו, בדרכי ה'.
קרובים סהדיו ועדיו, להעיד על מעבדיו, ועל מכעיסיו ובוגדיו, תנופת יד ה'.

רום ובשר בארבע, עטפו חמם בקרבם, ואל יאמרו כלבבם, נרא את ה'.
שחו עצו לחטוא, ואמרו אין משפטו, להרשיע איש בהשפטו, חלילה לה'.

תמים פועל עת יבא, במשפט עם קרובו, לעות אדם בריבו, לא ראה ה'.
ישוב גוף לנשמה, אם עשיתי מאומה, לסלוח לי אשמה, לא יאבה ה'.

ציות סביבי צרי, להחטיאי באברי, את היית בעונתי, לחטא לה'.

חמסי על יחודתי, כי מאוס אשר עשיתי, בקברי אשר כריתי, יודע ה'.
קרב נא אקראך, אני שוכנת חיקך, חפצתי צדקך, לפני ה'.

בבור שאון השבכת, ושם דומה שכתך, שנת עולם ישנת תרדמת ה'.
רמה היא אכלתך, בקבך ברוב האיתך, שם אמך חבלתך, כי בזית דברי ה'.

ברוב שכלך הכבדת, מליץ ושוור הרבית, ואיככה אמרת, נקי אני מה'.
יום ממך נפרדתי, בצדקתי החזקתי, כי אל מקומי שבתי, לשרת לפני ה'.

יקרא אל שמים, מורד בשעלו מים, ואל ארץ אפסים, ונודעה יד ה'.

והצור פעלו תמים, יחברם כמו מִיָּמִים, ואם ימצאו אשמים, או יעשן אף ה'.
סעפים לא ימלטו, אך בשאול וחתו לא לאדם ישפטו, כי אם לה'.
פתאים עדת אבירים, בעור אחם נבורים, קחו עמכם דברים, וישבו אל ה'.
חנם תחנו אותם, המעבטים אורחותם, ולישרים בלבושם, היטיבה ה'.
זכרו והתאוששו, והתקוששו וקושו, וישבו ואל תחבישו, כי אל רחום ה'.
קרוש ישמע לקוראיו, להחיות לב נדבאיו, וסביב ליראיו, ויחלצם ה'.

והי' ונעננו לחרות חקת עוילי אשר ונלחמי כחונות בללצט החכם הנדול ר' שמשון כהן
הזקן, העמיק החלטה בעיר סיגלי מוודינא בבית מדרשו של הנעלה ר' שמואל פורמניני
ביום ה' ניסן ה'תת"ק, והיה כתובה חסד ונפשה טעשה רשעים הנ"ל למ' קול יהודה, והסגית בראש ס'
Las Excelencias y calunias de los Hebreos להחכם ר' יוסף קרדוס.

קינה על סידרה גלון הדור הר"ב יוסף קרדוס ויל צעיר לשם הדבר החכם הנלם ופלוסוף חלקי
הר"ב יהודה מוקחלני נל' :

הוֹדֵר גֹּאֲזֹן יַעֲקֹב וְאֶדְרֵי הַיָּקָר
הָיָה אֲעֻשָׁה מִסְפֵּד וּבְכִנּוּת יַעֲנֶה
כִּי קוֹל נָהִי נִשְׁמָע קִצִּין עִם נֶאֱסָה
אִימָה גְדוֹלָה וְחִשְׁבָּה נִפְלָה
כָּל-שׁוֹכְנֵי תֵּבֶל לָעֵת בּוֹ שִׁלְחָה
כִּי בִלְעֵת אֶת-כָּל-נְאוֹת יַעֲקֹב. וְעַד
תִּזְרַח אֱלֹקִים מִי לְחֻכְמֵי עִיר צֶפֶת
שִׁמְשָׁה לְאוֹר מִחֹשֶׁךְ וְחֶק מִשְׁפַּט קָהֵל
הָיָה לְרֹאשׁ מִשְׁבִּיר לְכָל-עַמּוֹ. וְכִי
הוּא הָעֶרֶךְ שֶׁלֹּחַן לְבֵית יוֹסֵף. וְשֵׁם
הוּא סִגְרָה חִימָה לְעַם-אֵל יִצְחָק
אִיךָ יַעֲלֶה כֹוֶרֶת עֲלֵי מִבְּחַר אֲנוֹשׁ
עַל-הָ אֲנִי בֹכָה בְּמִסְפֵּד כָּר וּמִ
לֹא אֶהְיֶה פֹנֵת לְאַנְחָתִי. וְאִם
אֶקְרָא בְּקוֹל גְּדוֹל לְעוֹדֵר יִלְלָה
אִיךָ אֶל-שְׂאוֹל הוֹדֵר כְּרוֹב מִמֶּשֶׁת. אֲבֹי

שֶׁדֶר. וְאִיךָ לֹא אֶסְפְּדָה אֵילִילָה
אֲבָל בְּקוֹל מָר עַד מֵאֵד אֲגִדִּילָה
יוֹסֵף צָבִי עֲדִין אֲבֹי אוֹחִילָה
עַל כָּל-קִנֵּי מִזְרַח וְכֵן הַבְּהִילָה
יָד שִׁקְעָה אוֹתוֹ וְלֹא הַבְּדִילָה
עֶפֶר פָּאֵר עֲמֹ אֲוִי הַשְּׁפִילָה ^{הוֹדֵר וְכִי}
נִפְשׁוּ בְּטוֹב תֵּלִין הָלֹא הַנְּחִילָה
עֵקֶה בְּיִשְׂרָאֵל כְּבֹד הַנְּבִילָה
מִינֵנו בְּחֹזֶק אֵל אֶמֶת נִשְׁפִּילָה
בְּמִסְגֵּם לְאוֹר. בּוֹ נִשְׁמָחָה נְגִילָה
בּוֹ עֵץ פְּרִי עוֹשֶׂה פְּרִי הַפִּילָה ^{הוֹדֵר וְכִי}
לֹא שִׁנְיָה חֻכְמָה וְלֹא הִצִּילָה
עֵינֵי מִקּוֹר דְּמָעָה בְּצַר אוֹיְלָה
וְאֵת הַדָּה לְרִיק וְלֹא אוֹעִילָה
רוּעִים וְחִמֵּד אֶחָדוֹר חֲלִילָה
אֲזִי מֵה-נִדְבָרֵנוּ וּמֵה-נִוְחִילָה ^{הוֹדֵר וְכִי}

והי' קרדוס חסד אחד מנני השרים, ספר ונעלה העברים, הנבאים לשרים, על כל העמים
הבונים, אף כי הנה בבית הספרים, וסגירת המונוים הרים, אשר נכלו להם השלים, סגרו בלשון
ספרים, חסד יסודי, כולל וחוקיך בליסורים, הי' הנשח הנושא הפלוסוף הדק דומה, יצחק קרדוס
נל' , בלשון עיני העורים, ולאנן לבות נשברים, ויחל כי דבריו סגרות לורים, ומחזקים חגלים
ולורים, מוסקט ט כוח הסינים, וידבר חלל הדברים :

1.

יצחק בספור מעלות עמנו
על-חוג שמי מדע הלא הלכה
ומאזר תלונות הוללים החשבת
ובדוב גאונך תהרום קמינו

3.

אראך לקול המית גאון מליך
כי נגדה מחקיםמים יקומו
לשפוך כמו אש נעקם עליה

2.

ישר מסוכה את אלי כרמנו
מכאים קצוץ על-שזנאים דרכת
ברכה תנופלים סמכת
ויפלו תרושים מומינו

4.

אד עוף ופארך ירומו
כי בקנה תהיה מנת חבלך
כי להבי אש אצלך יצומו ח'
יחודה בריאל.

וישן ר' יצחק קדומו חלבה הזאת מורכבה על' חשבוך מעוד קנה על' סכרי לרבו
יהיה כדל: Sempre fu singular contento de studiosi quando loro fadigue
sono lodate da i Sabij et approvate da Letterati premiando cosi alla
Virtù, ò al desiderio de haverla. Io ringratio V. S. Eccema il favor che
mi fà en la sua exaltando nostra opera con la sua benignità accrescendo
splendor all' assunto et honor all' autor. La intentione è bona in disfar
le calunnie et recitar l'eccellenze d'un popolo sempre perseguitato e
sempre costante, e lascio loco à mos culta pena.

Dr. Isach Cardoso.

Verona 6. Ottobre 1679.

16.

Schreiben des Herrn Dr. J. Levy in Breslau an Herrn Ignaz
Blumenfeld in Wien.

בעדתי ברעסלו יום ו' רחמנה תרי"ב לש"ק.

זס כעלשה ירחים חלפו לעו מעת צלי נוול יקרת כבודך, הלא בספרכי
הכאשונה, אשר כתבתי אליך אחרי עזר יום הכבודים זמן ממן מורכבו, זו כופיע
האלהים מהר פאך, אלה מנצבות קדם ויחנך יחי אור. ויחי אור אש דת יפעת
עולם להפיץ כל עד וכל עין, אשר ישכון על בית יעקב, ולהאיר מנשכי חכל בקרני
סוד, והיום צלתי שנית אליך ציני שונם וחוכה, ימי סנכה המקדם, זכרון
לחשועת ישראל צעת לנחם, צנעות האלהים שנית ידו ציני השמונאים, אשר
בצרו על אויביהם היומים, ויגרסום מהספסם צנחלת ה', ומהספסות אה עדה יכון
צהנלי העמים וצקוליהם. ואל נוול פני המורכב יאירו היום שבעת הכרות עיני

ח' חור ש"ל כונת המסור נומר כי להבי אש לא יוכלו לו ולא ישכחו, כמו ספסכה
חינו אצל, והנה להבי האש יאירו חלנו ויחי בהשמה ונלא חכילה.

ה' הנה משוטטות בחלונות חבל וזבל ונקרים עד אפסי ארץ. — וזהו זאת לעדה, כי לכל בני ישראל יהיה חנוך אור צמוצותם ונר לרגלם דבני אל חי. — והנה זאת השלכת תורתנו לעיני העמים, כי אף אם יתפשו זה חשש וחסד, אם אים להימין או לסמאל. בכל זאת ומוקדמות לא חמושינה, ועמודים לא יתללון. כי מורשת קבלת יעקב לדור דור, עץ חיים היא, פרי ישרה לו, צעדן געש האלמים. ונניחין עץ המקדש ואלים, כהר פלגיו ישמחו קדוש נשכני עליון, והיה פרו למאכל ועליהו לתרופה, כל אכליו לא יאשמו, רעה כל חסא אליהם, כי מלאכי אלמים קניצ יסנו, לשמור את דרך עץ החיים, וכל האלמים זה לא יכשלו, וכל אכציו סוחר ה', כל אשר יערב לצו לגשת אל הקדש פנימה, להחניג על ה' ולאכול קבלת יעקב, ואכל וחי לעולם. — ונכחו יבא אף ישרת עץ הדעת טוב ורע, נחמד למראה ועוז למאכל, לא יבול עלתו ולא יחם פרו למדעים ינכר. כי צערות חמד ונענו, ועל מים רבים הוא שחול, וני החצונות, בשר חסדו נבני ארץ כדור חכמי עם ועם. — והיה כל איש חכם לב, אשר ישרה נפשו זו, את דרך החיים לא יבז, רק תורה אליו היא נעזו לא ימוש וננה, ויבא ה' היא אולנו, וכשמו סוקק לאכול גם נשרי עץ הדעת לדעת צינה לעמים, הוא יאכל ככל אור נפשו, ויתענג על רב טוב, אשר חלק לו ה' צינה צוועות ודעת, אך לכל סוגה ופמי ונעקש דרכיו, אשר יעזוב ונקור מים חיים מקים ישראל, אור האלמים, לא מאכלו נשרי עץ הדעת, פן תפקחנה עיניכם, והייתם חבמים לרע ולבטיח לא חקו. — "הנה כמו אור ביד יעזוב עינים, לא יאיר לו אכל וקניצ תלטהו: כן הוגה בחצונות רעה לו כפלים, אם לא כון לצו כי ישמחו ונעלכו". —

חונם ידידי הקודש, חונם ידעתי כי הוגעתיך עד הנה באנכים אין בהם קצין, וחלקך בדבך אחי קמות, חזקה בשפתך: "לעמול נשל זאת היום, אם שר ציורים אתה? מולך לא ערב לי, ושיך לא ללון!" — והנה אף אני אשיב אנכי לך, לא לשום בשרה הנלינה באחי ולא באלה דרכי, אבל ארשת שפתי לכניד כי החורה והחצונה, הורח אל מי וצינה אדם, אפיות הולמות הנה, ונקור החבמה זה שמים ילאו. ברוך הגדל אשר יאחו בזה וגם מזה כל חכמינו ידיו, ושוחר חורה ואור דעת אשריכו, לכן כל נפש ישר חסדן באלה, אשר יעמלו צעומק צינתם, ייגעו ולא יעשו לעלות דום שמים אל שיל הכרי קדש ולחפור את מורשת

נחלת אבותינו, אף אם לפעמים יבטלו זהליכסם, וישיב לבם להקניג גדול עולם, אשר גזלו ראשונים, ולהורו אחרי עשתנותיהם, ואחר מרע טבלם לבם הולך, שכן לילה הים וצין לילה חגד — כי וני יאמר זכיתי לצי, ובכל יגיעי לא ינאלו לי עון? —

ואולם בחצות לבב חכם אחד, אשר אמת חפץ בעומות, והוא לנוכח עיני שכלו יספוט, וזא רעבו ומקרו, ויאמר: לא כן דברת, קורה וני אורח אבר אמת ברגליך, הים וני דרך אשר השגת לנשפט, כי לא טובה היא צעיני רבים וכן שלמים! — הנה אם כה ילמנו חכמים בשער, אשר עיניהם לנוכח יצטו, האמת נשפט ובאמונה אור חלומם — או אז חכמה צפון תרן ועל פני כל העם תקנוד, כי איש יחד פני רעבו, ויש סבר לפעלם מלח הוכן לבות ה'. — אך אלה בני אדם יושבי חסד וללמות, לא ידעו ולא יצטו, לא דעת תורה ולא צינת אדם להם, נחשבה יחללו, והיה צומחם ועשיהם ילענו על דבר ה' ומחשבתם צנצניו, ומחקרים ונטהרים לעיני העם, בדבר חושים על כל חכם לב ונצון דבר לאמר: "ארחותיהם עקשים ונלוזים ומעלותם, כי כל האיש, אשר לו חלק בציונה, לא נאמנה את אל רוחו!" — הן הנה היו צנורדי אור בחכמה, ונוגה המצוה לא יאיר להם, הם המושגים להשכיח את עם ישראל הורת אל ה', הוי רועי האליל הכוזבי עינים ידעו את הנלחן? לכן כל פעלם ומשפטם ובאין נחשנו צעיני כל ישרי דרך, המפלים בשלום עונם ומצדקים טובתם כל הימים. — אך חללם לשוני להכביר צוללים כאלה, והיום הזה טרם אהל לדבר דעני אשר הנן אלבים אותי, הנה צבורה צפי מולאת, כי זה חמושה ירחים ילא מתחת נוכחם הדפוס ספר אחד יקר מאלד, זו דברים רבים טובים ונכוחים לנצין, חזרו איש גבר הכס צעז הכס המכס הכולל המשוחר מו"ה אברהם גייגר נכ"ו *) והנה לא צאתי היום לשום עין צקורת על הספר הזה כלו, גם לא על קהלו — ואולי לעשה זאת בלנות האל ציונים הנאים — אצל יש את נחשי להעיר על זה הספר ומחברו יגלה זו לפעמים רבים עומק צינהו הן בכתבי הקדש, הן בתלמודים ומדרשים, ורובם מאלים הין ויופי, מיוסדים על אדני הסכל ומוסדות המקורה היסרה, ורק איזה לקוטים נפתחת בספר השינה כה נגד עיני בקורא.

נפתח דבריו ידבר המכס המסגר נכ"ו בלשות לשוני על קורות המכוננים, אשר נחשבו ציונים הקדמונים בלשונות טונות צארתית יונת ורומית, וגם על

*) Handschrift und Uebersetzung der Bibel in ihrer Abhängigkeit von der innern Entwicklung des Judenthums. VIII. n. 500. S. Breslau, 1857. Verlag v. Julius Hainauer.

חכמי הנוקרה ידבר בעצב טעם ודעת, חכמי העמים ונחמה השנית לנוקרהם והלכה נחמו להם החרגום המיוסם לשנעים הזקנים, לדרוש אותו ולעבודו, ולהעתיקו ומלשון יוניה אל לשון רומית הנדברת בעת, ואל מקור כתבי הקדש צטפה העברית פנו עורף, כי ידיעת לשון הקדש חזרה נחמה, ולכן נסתברו בשגיאות אין נוספר. אבל חכמי ישראל, הם העתיקו לשמור את כתבי הקדש ואל שגיאות חזון, ולדרוש כל אות ואות וכל נקודה ונקודה, לכל השמחה המורה ולכל יעצר בה עם קוצרים זרים למלה. — אך הדבר הזה נראה זר צעיר המהצר ה"ל — ואשר כבר חקרו עליו רבים בישראל וצאדם — כי חרגום של השנעים ונוסח השונונוים (הכומים) אינם וכוונים כידוע אל נוסח כתבי הקדש, כאשר העתיקו אותם חכמי הנוקרה, ואף חרגוני עקילם היוני ואונקלוס ויונתן וקורן, גם הם עזבו לשעמים דברים ונעמים את נוסח הספרים אשר צידו! והנה על הדבר הזה יסב המהצר נרו קופצ דבריו: אף אם תשלו מוקרי העמים הקדמונים, צדדים הועה על חכמי הנוקרה והחלונודים, באננם כי הם קלקלו יסודי הספרים — ולהסך נדע צניכור כי חז"ל הבינו הלשון על עיוונן — בכל זאת גם אחנו לכוונות, כי פגו גם אלה חכמי אננו, אשר יאמרו, כי נוסדי החרגום של השנעים, אשר הוא יסן נוסן לא ידעו ציני לשון העברית, או היה להם נוקר נוסחת אשר ונומו העתיקו. הנוכל לדעות, כי אלה הזקנים אשר ונוי יודים ילאו ואשר נמחרו למלכות ההעתיקה ומלשון אל לשון, לא יצאו דברים דאפילו צד צי דב דמד יוונה ידע להו? —

לכן יבחר לו המהצר גר"ו דרך אחרת, ר"ל "בתחלה נלערך לחפש אחרי קורות הדעות והנימוקים אשר היו נהוגים צינים הקדמונים בקרב אמינו, ואלו הנה נוכל לשפוט על קורות כתבי הקדש וההעתיקות בלשוטות שונות".

שרשם של הלדוקים ופרושים יחשוב החכם המהצר, נוולא כבר בכתבי הקדש. הכהנים הסטוצים, אשר נמחרו כבר ציני דוד והמלכים הבאים אחריו, הם ונני לדוק, אשר היה צעוזי דוד, אולם אצחק נדחה ונונו, וכן הוא אומר (יחזקאל מ"ד ט"ו) והכהנים הלויים ענני לדוק וגו', וזרעו של לדוק הם השתמשו בכהנים גדולה, ואחרי אשר שנו צני ישראל ונצל ציני עזא וסיעתו היו הכהנים הגדולים ראשי העם, כי אחרי זרונצל ונחומים הפכה לא נוולא זכרון מוכות אחרת, אך הכהן הגדול הוא היה הראש, וסם הצדיק אשר נתיחס צו שמעון הכהן הגדול כוודע, ונונו נחכה סם תשפחה וכו'. והכהנים הסם וסיעתם לקחו גדולה לעלונם, וסם היו גדולי המושפחה מושלים וראשים על העם (Aristokratie). — אולם מקור הפרושים הם אשר נבדלו משוולת עם הארץ ושרשם כבר נוולא ציני עזא ונחומים. וכן יפרסם החכם המהצר גר"ו ממורר אחד (הכלים קי"ג), דל ואמין

הנזכרים שם הם כוונים לאלה הכהנים אשר נשאו לבנות אלל הנדינים ר"ל מלכי
עומים, אשר הם נדיני עמו ר"ל המושלים על עם ישראל וכו' ע"ס. (לד. 27.)
והנה גם לפני המעורר מענה חלקי זה. נחמלה חומר כי לדעתו לדף דברי
חז"ל, אף כי לא נמלכו רק צנכיתא סילונית (אבות דרבי נתן פרק ז') כי הם
הלדוקים נוסדה צימיו אטיגנוס איש סבוב, אומם נחמלה ימי בניה השני, אשרי
מות זכובל ונחמיה הפחה עד שנעון הלדיק וכו' כלל, היו הכהנים הנדולים
גם ראשי העם וסומרי החורה, אך אשרי אשר נאסף הכהן הגדול הזה אל עמיו,
וכיה אשרי בן עודנו נעיר צימיו וסמו חוניו השני (Onias) אז מלא חת מקומו
בכסונה גדולה אליעזר, אשר צימיו היה אטיגנוס איש סבוב. וזו נלקחו הממשלות
ציסכאל, אליעזר היה הכהן הגדול, ואטיגנוס היה ראש הזקנים הם הסנהדרין.
והנחמיהו של זה השני היה זרעו של שנעון הלדיק, אך אינם דומים בלדק
וצינער אל אהיהם וסם הלדוקים. (וע' מה שכתבתי בלגרת הקדומה על אודות
הסם צדוקים, כי לדעתו נגזר מן זבא צסורית שסוכסחו הראשונה גבר,
נצח, וכן הוא גם צימיו וכוונת *ἀρετή*, *virtus* פירושם הראשי גבורה, וימכן
ג"כ שמה המקור נחמיה הכהן לשנעון הצדיק, שנודע מעשה חקשו וגבורתו
אשר עשה לנצר סונת העיר ירושלים ולישומה, גם מיוחס לו מעשה האקספה
לכחצי הקדם וע' בן סירא פ"א וכו') וכן דעת חז"ל נוטה, כי מיוחס שנעון
הלדיק ואילך כמעט כל הכהנים הנדולים היו מהלדוקים, אשר הם ז"ל הזכירים
לנחמיה (ע' יומא דף ט' ע"א שכולם לא כוללו שמהם, ומורה ג' מלות, וצירוסלמי
שם מורה פ' פ"א וכו' וע' גם בחומ' שם ד"ה ולא שמוע). וכנודע נעשה אח"ז
חוניו בן שנעון הלדיק לכה"ג, אשרי מות אליעזר וכה"ג אשרי מנשה. וכו' חוניו
ידענו מה היה לו, כי היה איש כילי וכליו רעים, ויאסוף בון רב ומהמסים אשר
בזה מהסם, צסקודת מלך מלרים חלמי הסלמי (Ptolemäus Evergetes), ולא
נחמם אל אומר הנלך. וכנעש קט הביא רעה על עם ישראל משרון אף הנלך
עליהם, על אשר לא צלו המסים אל אונרו, לולא חלה סניו איש אחד אהוב לעמו
ושמו יוסף, וכנזכר כל זה בלכוכס צקדמוניות (Jos. Ant. XII. 4). — ונמקור
הפסידה הזאת נאמו גם הסוגות, אשר ראשוניהם כנודע היו שני יוסף, האחד היה
הנסיך וכו' הראש אשר היה ידו עם הכהנים הנדולים, כי נצחר מציניהם, והשני
אב ציה דין וכו' היה נצחר מוקני העם, אך אשרי מלחמות החסונותאים אלה
האמים צני מתחיתו הכהן המיוס שני אלה הכתרים על ראשיהם, ויהיה אחד ויהיה
נסיך כמו מלך צעם וראשם והשני כה"ג. — ולדעתו בוסר צימיו האלה המאמר
(ההלים קל"ג) מה טוב ומה נעים שנה אפים גם יחד וגו', ר"ל כוה עוצה גדולה
לעם ומה ינעם להם, אם אלה שני הממשלות צירי האפים האלה, האחד כמו מלך
משיח צעמיו, והשני כהן גדול משוב נשמן המשחה, וסם צסלום ונרעות, ונדרך

מליכא יכנה המסורכ את המחד בשם ראשי (וסיכורו גם כאלם העם) וחסני והוא
 סכס"ג יכנה בדרך סיכור הזקן זקן חסני, ואומר מה טוב ומה נעים, אם המחד
 יספיע על חסני וגדולתו, והוא בדרך דמיון כמו אם יריק משמן משחתו עלי
 ואם ינוגע הסמן ומשכא העם, אם ינטל כתר נסיונותו ומעל ראשו אז יעדר גם
 כתר כדומה ומסורכו, ונכל זאת שניסם, כ"ל הכאלם והזקן הם בנזק אחד כי אז
 אחד כולידם.

ולפי דברינו אלה יתבאר גם המעורר שזכרנו לעיל (תה"ל ק"ג) אחרי אשר
 נקדים עוד בקדמה אחת, והיא הכרמית מאד לעניינינו. הכס במעורר שלמחור
 (סס ק"ד) מזכיר המסורכ ויחית מלרים "באלם ישראל מולכים בית יעקב ומעם
 לועז בית ישראל לקדשו ישראל ומשלוחיו וגו', ויחית מלרים המעורר כלן דוקק
 מאד לפרס מעורב על הגולה ומחית יד פרעם ציוני ומשה, כמו שמבאר המפרשים,
 סל' הם ענין יכודם שזכר כלן, כלל ציונים האלה לא נחלקם האומה הישראלית,
 גם לא היה לו לשנע יכודם יחד שאלה כדי לכוון כלל ישראל בשם יכודם, סכ'
 מה ענין לקדשו, במשלוחיו? כלל לא צלו חזק ומיד אל המעורר ואל הנחלה,
 ונית במחירה לא נכנס עד ימי שלום. ואף כי נשירת הכס (שמות ט"ו י"ז) נאמר
 ג"כ כמעט בנגון הזה "בסכ נחלתך", "מקדש", זה נאמר בדרך נפואה כי נזונונים
 הם לכל אל ארץ ישראל ונכונות הצית המקדש מה שאין כן כלן, ועוד יש דיוקים
 נצים ומאכנת הקור א"ל להזכירם סח, — לכן נכלם לע"ד צדור כי המסורכ
 הנ"ל חסב דבורו על גאולה מלרים השנית אשר היה ציוני תלמי הרציעי מלך
 מלרים (Ptolemäus Philopator). והוא היה מלך חסני למלך, והכס הכנס
 אלפים מצי ישראל, אשר היו כדושים חסני ירו, וסבב להעצבים על דת, ואלה
 אשר נאמו להקריב לדבריו אלו ענה צעונים נצים, ומכרם לעבדים ולשמות (1)
 כאשר נדבר מזה עוד להלן, ואף אחרי נחתו אשר הכית יורש ענך (Pt. Epiphanes)
 והוא עודנו דך צננים אז עלה אנטיוכוס הגדול מלך הסורים על ארץ ישראל
 והציא אותם חסני ונושלתו. והמלך הסורי הזה הטיב נאלד עם היכודים, גם נתן
 מחוללו נדנות להקריב צנ"ע, וקרא חרות גם לאלה אשר כבד נאכרו ונקודם
 לעבדים ולשמות. (2) וזהו נאלדו צני ישראל שנית מנחת סגלות מלרים. ועל
 פי דברינו אלה יתבאר היטב דברי המסורכ, אשר לדעתי הי ציוני המסורכאים
 עשירים וכונה שנים אחרי המרות מעבודת מלרים אשר אולי ראה גם צעניו
 "באלם ישראל ומלרים" (גם שנית עומשלת האזכרים האלה, אשר קשתה ידם
 עליהם) "בית יעקב ומעם לועז" (צוה הכס יכנו חסני ח"ל לשון יוני, ע' מגלה
 דף י"ט ע"א. וע' גם ישע' ל"ג י"ט) כי לשון יוניית היה לכס ציונים הכס יחד

1) III. Maccab. Cap. 3. f. weiter.

2) Jos. Ant. XII, 3, 3.

רעה, "היתה יסודם" (כ"ל שנים יסודם יושני ארץ כנען) "לקדשו" עבודת ה' (נגד פקילי היונים אשר הכריחו אותם לעבדם) "ישראל ותמלוחיו" (או שהכנינו מוסק על ראשי ישראל, אשר היה להם רעה וממשלה על עמם בשקודת המלך הקורי, או על אנכי הקורים עליונים הנטיצים לעם ישראל) — ואע"פ שאמר אח"כ מה לך הים וגו', הוא צדק שירי כמו "הסכים חקרו כלים וגו', ודומה לזה (ישעיה נ"ד, ז') כל גיא יפאש וגו', וכוונתו שאמר כאן הכופני היום חגם עים, כן נחלל הכבד בדברי הנביאים (ישעיה ל"ב ו', ז') כי נצקנו נמדד עים וגו', ונ"מ אף לפי דבריו אין להסתפק כלל, שבגולה האת השנית של הנכים יעלה המסור בזכרונם גם הנכים בגולה הראשונה קריעת ים סוף ונקיפת היום ע"י משה והסדנת הידן ע"י יהושע ולוקט עליהם משה — ונעומור שלאחריו "לא לנו וגו' לשונך" (המחולל צענים) תן כבוד, לזה יאמרו צענים איה כל אלסהים [פי' האלהים אשר לא נראה לפני אדם הפך השבילים] ואח"כ ילעג על אלה האנלים עינים להם ולא יראו וגו'. ומדבריו "במורם יריו עושים כל אשר בועט בהם" נראה צמיחה, כי לא היו אז צמי ישראל עוד כנושים תחת מלכי העמים, ולולא כן מי יעזי לדבר כזה נעומור מסורכו צעונים, ולא ירא סן יודע הדבר לעושים, אלא ודאי שנימי המדות של השמונאים נוסדו אלו המאמרים, ואח"כ כופל ומשלים דבריו לקרא לנשמות וגם לזכרה, הא' "ישראל" או "היה ישראל" והוא העם בכללו, הב' "היה אהק" הם הכהנים הנשיאים וראשי העם, הג' "ירא" ה" כי הם עזרו להשמונאים צמי מתמיו, כעומד כל זה בצרכה בקשר דה"י להשמונאים והם אשר נקראים הם בשם חסידים וכלן גם בשם "ירא" ה', ובכללם גם זקני העם וקושריהם (1) וכן נעומור שלאחריו אומר, יקר נעניי ה' הנותת להסידיו כידוע שהם נוסרו נפשו או צימי השמר והמלמטה על קדוש השם, ורבים מהם נפלו חללים גידי האוינים.

ונגד עתה נלמד הפקוקים שזכרנו לעיל (תהלים קי"ג) "להסויני עם נדיבים עם נדיבי עמו וגו' "נדיבים, הם נדיבי העמים אשר צהלה משלו גם על ישראל. נדיבי עמו הם ראשי ישראל, הכה"ג וראש הזקנים, ומלח עם השני נראה מיותר ונ"ע המשתת הקריאה צהרה השמירה של מלח נדיבים (2)

1) καὶ πρῶτοι οἱ Ἀσβαῖοι . . . ἰ. Maccab. 7, 12, 13.
 2) ואח' יואל חים צה ויבחר לומר כי עם השני נפל צעוה ע"י עם הראשון שלשני מלח נדיבים או ע"י קנה חסרה כרסות ציו, ומ"מ השערתו שזכרתי צענים נראים יותר, שהרי מלינו גם נתקומות אחרים שהשווי ההנה נהסו הכבד פעמים אחרות או מלות חסרות כמו מריב בעל (דה"א ח' ט') הוא נפלאו השם מרי-בעל המצר שם. גם משווי המונה האחרות נהסו לשעמים אחרות אחרות וע"י זה מלות חסרות. וכן אחת אליה הנה לזוגות (רוח ד' ה') "יחמד בועט ציוס קנותך הסדה חיד נעמי ומלח רוח המולאניה

ואח"כ בא צעטות צכתצ וצדפוס ונ"ל נדיזים נדיצי ענו, ויהיה נדיצי ענו הפעול
למלת להושיבי, ופירושו הקנ"ה הכים הדל והאנין שזכר צהילה, הס ראשי
עם ישראל, אשר כאין היו נחשבים ונחמה וכלי העמים אשר היו מליקים לישראל
ונתנו עליהם צחוק, אבל עתה אחרי הצעושה ישנו אלל הוללים האלה, כמעט
שום אליהם צגדולה, ואח"כ מושיב? נדיצי ענו, כלו' אותם שזכו עתה לנדיצי
ישראל. וזו הפירוש נקחנר יחד, סכרי לא מלינו צנין הסצר הסוסק, ר"ל
הספעיל של הסורס וישב צלי יחס הסעול, וצפסקו סלאחריו ידנר הסעורר עוד
צכנוד הסקדס והסכנים, ואנר הבית הוא צית הסקדס, אשר היה עד עתה עקרת
(הוא מוכרת כמו סמלינו נ"כ עסרס ועסרת) הוא מושיב צעם הסעושה צצנים
ר"ל הסכנים, ונעסש עתה אם הבנים ישמחה וכומו סמלינו גם צנוקס אשר
סמדנח את הסיר (יכוסלים) לעקדס, סכולס וגלמודס (ישעיס כ"ד ח' וכו') כן
ידנח נ"כ צית הסקד לעקרת, עשני סצוק סלוינים אין ענודס ואין ככן. ויהיה
עקרת צצית צל"ס דחס הויר, דחס קינדערלונע = דחס קינדערלונע הויר.
ומס נחוס עתס מלינל הסעורר צסנחוס עלס אחס וצנין אחר ר"ל מלוח להושיב,
מושיבי לכונות סונות, סכאשון הוא הססנח על סכסל סכסלות לנשס סכסלות
לצית דוד, והסני הוא הססנח צצנים ר"ל צכסנים כמו "ועסרס ססונות וישני"
וכן "מושיב יחידים ציתס" (סהל' ק"ח ז'). אך למחנס מושיבי כמו "ועסרס" לא
יחסן כלל. — וסנח לפי דכריו יאחס לסונמווריס אלו הסס סנולל צכנח מוקונות
צס"ס הלל הסעירי. —

וכאן באיתי לכעיר על דבר אחד וגדול הוא אלי: לדעתי נראה צכור כי
על גאולת מלכים ססרסצכו צס סדצור ואסר כדצר ענו
עוד צקנווך נחסצרה מבלת אססר. וידעתי כי צססקס סכלסונח
יכסל לב הקוכס עלי, ואולי יססח לעג כנים ויספוך צו עלי, לדצר קסות או

אסח סחח קינח לזקיס סס סחח על נחלח' ע"כ, והנח כל הספסרס והסכנונים, וסמיוסס
לסכנים צכלל סנו צכחל לעל'ד, כי כלס כמעט סח אחר משרסס סקינן ססדס יס'
מונעני וסרות, ועי' יקנח אס אסח סחח. אססנח ככן יכנס אוחס צכס ספסר, וסיר
אס' יכנס אוחס צכס אסח סחח, גם צכחלח אחר "קנח עיר" ואס' קנח מלח' וסול
ז, מלכד סנלח נעני מוענודס צעסס אסנח סססריר אס ספסק לסנים, וכנח עוד מן
סרות יס ספירוס זס. לכן ל"ל צכור סנלח ומלח צכנולע ספסק נחסוס מן צ' מלח
ר"ל גם אס, וספל סקקלוע סססוק מן סלוח סניול ונחסצרו אלו סל' ונלוח יסד.
ובדעתי כן דנח גם סקד סעעונים, אשר אולי סיה לסניו כ"י נכון, ויה' פירוש קינ
ססדס יס' מיר נעני ונלל זס יקנח גם אס אסח סחח לו ללסח. ואס יסספק עוד
אס צוק אכיס לו עד נלון סוכריוס על דצרי (ע' סס ס' ע', י) וסחנר צונס צוקיס
וכל העס עדים אסח סיהס כי קינח ונ' מיר נעני: וגם אס רוח סונלסניס אסח
נחלון קינח ונ', הרי לך צפירוס כדצרי לעלי.

לכחוד עלי מורדות, אשר יאמר ראה זה דבר זר ומוזר, חדשות מקרוב בלו, לא
שערום עד הנה חכמים גדולים ועושים מועד, החוקרים ומחקרים צחצחי הקדם
מורשת אבותינו. עד מהי אלה מוקפת עלינו את הכהנים לדורשן צדנים
ומחנכים ומצביאים לזני הקורא, ופירות זה לא נוכל הוא מזהר אמרו על רביו
הקדוש (שה"ס רנה פ' ה' כ"ד יפה) רבי היה יושב ודורש ונתמננס כלומר בקש
לעורר את ילדו אשה אמת במלכים ששים רבוא צרכם אחד ע"כ. אך כהר לי
זעיר ואסוך דעתי אף אני, וחסי זאת נסמתי כי לא כדעתי אחרי קדוש. — זה
הקשר בהקדוש ומהם באין מציין, מיום עמדי על דעתי ונינותי צעין בקורח
בספרים אחרתי תמיד בלני: מלן דונחנס לי להדא הגלחא אליבא דהלכתא
(אורחא דקושטא) מובלג למאני' בחר' לני מוסחא. והנה אשינוס כה דברי
נגד אשינוס אלו בעלי מקרא, וסם יצאנו אותם נכור בהקדוש, ואם לא ישרו בעיני
החכמים והחוקרים, ויפיומו מענה בסיסם על דרך האמת, אז יהיו לאל דברי
צטלים ומנוטלים, אולם אם יצטרו צעיריהם וינענעו לי ראשם, אז אז ישמע לני
גם אני וזה כחלי: הקוסיות והדיוקים בפרס הזה נודעים כי רבו עד אין מוסר,
וכבר עמדו עליהם גדולי המפרשים והחכמים בישראל וצענים ניונים הקדמונים
עד היום הזה, ואין לורד כלל להאריך בזה, ואך קלהם ואיוה חדשות מוספות
מאמי לזכיר פה:

א מי הוא אסחורוס? לפי דעת חז"ל (אסתר רנה פ"ח) הוא אסחורוס
הוא ארמחשטא, וכן אמרו ג"כ על כורש (ראש השנה דף ג' ע"ב) הוא כורש
הוא דריוס הוא ארמחשטא וכן ג"כ דעת החכמים במיוחדם לשנעים ויוסף הכהן
נקדמוניות (Artaxerxes), אולם בספר עזרא (ד' ס' ה' ו' ז') מונה בסדר הזה
כורש. דריוס, אסחורוס, ארמחשטא — כל ימי כורש ואלך פרס ועד מלכות דריוס
... ובמלכות אסחורוס ... ובימי ארמחשטא וגו'. ויש עשו סם השנעים לחכמים
וולוח ובמלכות אסחורוס בזה הלשון: *Kai êv βασιλ. Ἀσσηνῶν* (ז"כ בורו
בזה שלא לקחור דברי שלום כאן וגם במגלה) מכלי להבט שמו ליונית רק הניחו
כמשמעות השם בלשון עברית. ואף שאין מתרגומם בזה ראיה כלל, סהרי תרגמו
סם כמו כן גם מלת ארמחשטא *Ἀρταξέρξης* עב"ס נראה צפי' מהפסקים
שזכרנו (עזרא סם) שאסחורוס אינו ארמחשטא אלא Xerxes, גם אין דמיון
לאילו שני השמות כלל. —

ב מדוע לא יכנה כורש בספר בכל המגלה הזאת אסחורוס מלך פרס ועדי,
ואדכנא מנה שחורר בחלתה הספר "הוא אסחורוס המולך מכוור ועד כוש" נראה
כאלו ידבר אל קורא דבריו, אשר אולי יעלה ספק בלבו על זה, ולכן מלמח
דבריו ומזיין את האלך שידובר בו, ואמר הוא אסחורוס המולך וגו'. מוסף על זה
כי זכר כאן סם צ' מדינות הודו וכוש לקמן במלכותו, וידוע שחלקו בו

רבותו (מגלה)
העולם וס"ה
מ"ד הודו וכוש
בעלת הודו, כל
ממלכתו וממלכותו
(יחזק' י"ב כ"ב)
אולם בממלכות
הודו וכוש שמים
במקו העולם ס'
וזה זה המלך שש
וכוש בעלת הודו
המלך שש
אף מלי מלכות פ'
ג גם אס
שמן רשות ליהוה
יחזק' בלשון
כמלך נקשר,
עמו והמלך
'שכל להמלך
בדמ נחמו גם
צוים אלה קרוב
ליצירה לעשות
הם אייבאלד
ד רלל
נזמן לקבוע זה
בדמ המלכות
בעולם על הודו
אליהו, דני פה
על זה וממנו
עליו יוחזר וזה
הסם היה אחרי
שירכס לזה מלך
אף דאמר רנה
עליו היה קשר

רבותינו (מגלה דף ע' ע"ב) רב ושמואל חד אמר כורז נקוף העולם וכוש נקוף
העולם ומ"ל כורז וכוש סמוכים זה לזה ע"כ, ולכאורה מתחבר טעמא דלידך
ומ"ל כורז וכוש סמוכים זה לזה. כי בכמה מקומות מתרגם סורי מלת כוש
במלת הודו, כאל דרך נושא (ישעי' י"א י"ח) ואשור ונומרים וכוונם מתרגם
ממלכ' ומחודו, וכן (שם י"ח א') ונעצר לנכרי כוש "דנועצר לנכרי הודו, וכן
(יחזק' י"ג כ"ג) היספוך כושי עורו, התרגום כאשפר דישי הודאה משכיל.
אולם בתרגום של השנאים נמצא חומד ונלות Aithonia, Aithones ואז יהיו
הודו וכוש שניהם צחלק אפריקא בלשונות נלכים. אבל לאידך מ"ד דהודו
בסוף העולם פי' הוא מה שאנו קורין גם היום India וכוש Aethiopia יקשה
וזה זה הגזל שנגזל צו את ונלכות פרס, כלל כורז צחלק דכרומי לפרס צאסיא
וכוש צחלק דכרומי לאפריקא ונגזל לארץ נלכים, והיה לו לכותב הספר לזין
הגזל נעצרם שהוא הצחלק בלשוננו עד כוש, אבל בגזלות שהניז בלשוננו אינו כולל
אף כני ונלכות פרס כמו שהיה ציוני קסערקסעם.

ג גם אם נאמר כעלמאם ז"ל שאשכנזים נלך טפס היה, איך צאשכנז
שיתן רשות ליהודים גבי ארצו להכרז התושבים. אף אם אכורי ואיש צליל
יחפץ בלדנן בני ישראל, אשר צלו ונקרז לחקות תחת כנפיו ויתן דת על זה
וכנכר צאשכר, איך נוכל לדמות שיחפץ לבדו ויתחלה להכרז הפרקשים שהם בני
עמו והושני נודיתו בשביל הגנבים? — נוסף לזה אף אם נתן רשות לעם
ישראל להכרז ולחלד את שונאיהם צוה היו יכולים להם. וכי נשני שנשחנה
הדם נשמו גם כן הכוחות כ"כ, עד שהיו יכולים בני ישראל להכרז צשונאיהם
ציום אחד קרוב לששה וסנעים אף איש? ואלה המעומדים למות הניחו את
אויביהם לעשות בהם ככל אה נפש ולא ענינו על נפשם, וקלם מזה העיר כנר
הנחם אייכהלך צושפתה שלו.

ד כלל עינינו רואה כמה ערמות ערמו ויגעו אף התנאים המאזכרים
בזמן לקצוע זאת המגלה צין הכחוצים נושא"כ בשאר הספרים אף שנפלה גם
בהם המחלוקת כמו שה"ם קלמ ודכותי. וכמה כליות רעועות הציאו הם ז"ל
בעלמם על הדבר הזה, ע' מגלה דף ז' ע"א שמונה שם בש"ס ד' תנאים, רבי
אליעזר, רבי עקיבא, רבי נחיר רבי יוסי צן דורנאקית כולם ונניאים אשנכתא
על זה וכמעט לא עלתה צידם, וכאשר יאמר נושא הקדמוני נני שולמד זכות על
עלמנו יותר מדי ונלמד מוכב על עלמנו, ועוד שמואל האמורא אומר שם פי האפי
התם הוב אמינא מלתא דעדיפא מכלכו וכו', ורצא נקיים זה לכלכו אית לכו
סיכרא לכו מדשמואל. וגם ונלמא דשמואל עלמנו יודע כל מנין שאינה חזקה כ"כ,
אף דאמר רבא עליו היינו דלמרי אינשי טבא חדא פלפלתא חריפתא וכו', וזה
נמצא היה קשה להם הדבר הזה גם הכתיבה והאסיפה צין כתבי הקדש, גם

הקציעה לדורות ל"ט ולקריאה, והם צעגוס קשור זה צלמח לשונם שלחם להם
אסתר לחכמים קציעות לדורות והדר שלחם כהצונו וכו' ע"ס.

ה זה נדמה ספר תגלת אסתר אל התרגום המיוחס לשבעים, אז נראה
כי שנויים רבים נמצאו ביניהם וכונעט אין להם דמיון משל"כ בשאר ספרי הקדש;
גם זה דבר ידוע כי יש ויש חוסשות רבות ציונית בהחלפת העגלה ובאמצע נכתב
מקומות וכן צפוף. — והנה זה נראה לי לדבר ראשי ופצת המהלוקת בין העברי
ליווני, כי המהצר העברי משים את אסתר המלכה כמעט בכל המקומות לאצן
הראשה, אבל היוני ישים את מרדכי לראש המדברים, למשל היוני מתחיל את
הספר בחלום מרדכי, אשר היה הוויד למד ומראשי המלך, וכו"ל ע"לנו הגיד
למלך על צמחא ותרס אשר צקסו לשלוח יד במלך ועל כן נשאו המלך, ויכתוב
הדברים הללו בדברי היונים ומרדכי גם הוא כהצם בספר, אבל בעברית (אסתר
ז' כ"א כ"ב) נוקר בזה, גם לא מרדכי בעלמו הגיד את הדבר למלך, אלא אסתר
חומה בשמו. בצפוף שלפני זה (שם ז' כ') בעברית אין אסתר מנדה מולדתה
ואת עמה כאשר לוב עליה מרדכי ואת מואר מרדכי אסתר עושה וגו'. היוני
מתרגם כאשר לוב עליה "לירוא את האלפים ולשגור מלכותו" כאשר היתה באומה
אחר וזה עולה יפה, וכן במקומות הרבה מוזכר היוני שם ה' במגלה הזאת.
לדוגמא (שם ד' ח') מוסיף להחזיק לפני ה' (שם ו' ח') נדד השם שנת המלך
ורבות כללה. אבל המסדר העברי צנקה השני, כאשר נדבר מזה צמחא אשר
היה לו צ"ס עעס כחוס ומחוקר עמו — וגם זה יחצאר מודבריו להלן — צלי
להזכיר את השם הקדוש בכל הספר, היה מוכרח להשייט אלו המקומות והדומה
להם כמו חפלות מרדכי ואסתר והם ציונית אשר ח"ל לכתבם צלי הזכרת השם,
וא"כ הדבר שרי ל"י מאלה להחכם הראצ"ע אשר מעשים זה ואולי עוד מטעמים
אחרים גור חומר צהקדמות שהמגלה הזאת צעהקה ומלשון אחת אל לשון הקדש.
— והנה נמנלה עליה נאמר (שם ט' כ') ויכתוב מרדכי וסם פס' כ"ט ותכתוב
אסתר המלכה ומרדכי וגו' עד הסורים הזאת השנית, גם חז"ל הרגישו קלת מזה
לחם נסנו אלו הדברים והירוא דחוק י"ע לא קבול עליהו (ע' מ"ס) ומגלה ד'
ה' ע"ב וסם ד' ז' ע"ב. לכן נראה לענ"ד צוה כי צתמלה צנוקס הראשון היתה
המגלה כתובה בצרכים יותר ומה שלפנינו ואנו רואין צמי' שקלנו צה דברים,
כמו צפוקים שזכרנו קלת מהם. פרשה י' אין לה חלל ג' פסוקים וגם שונת
החם אין כאן מקומה ולתרגום השבעים יש לו גם צוה נוקס אחר, גם מתרגם
(שם ז' ז') לקסה לו לצח ציונית לקסה לו ללשה מקבים לדרשה חז"ל (חם)
ומגלה ד' י"ג ע"ב) אל חיקרי להח חלל לניה. וראש המדברים צנוקס הראשון
היה מרדכי, וזה לא היה נראה צעיני כחכמים אנשי כה"ג מטעם הידוע להם
ואשר יחצאר עוד מודבריו להלן צהערה, גם העעס למה כותב הספר כושל

ומשלם הכנוי למדכי היהודי, גם הס"מ עלמו קדמים על מודכי (מס' מגלה דף י"ז ע"ב) רצוי לרוב אפי' ולא לכל אפי' מאלן שפירשו ונאנו מנקת סבהדרין ע"כ. לכן שנו לפעמים דדברים מעטים מנוסח הראשון, והשמיני גם שלום מודכי ומשלמו וכיוצא בו, ודייקן הם ז"ל שפיר שלמה אסתר למכמים וכו' ע"ס (דף ז' ע"א) כלומר נוסח השני, והוא עלמו וזה שנוצר במגלה אגרת הספרים הזאת השנית. ודו"ק.

ועתה נחזור על הראשונות הנה נודע מוספרי קורות היהודים יוסף הכסן בקדמוניות שלו דכנה וקומות וסופרי העמים כי אלכסנדר מוקדון ואחריו תלמי ה' (Ptolemäus Lagi) הגלו את היהודים למזרים והיו יושבים שם דהסקט ובצפתה צרוב ימי שלמה המלכים הראשונים של מזרים. אך ציני כולך בדניעי (Ptolem. Philopator 221—204 ante) נחלו מלך וממכרו לעבדים ולשפחות. ואחריו כל המלוכות הקטנה אשר עברו על ראשם ציני כולך האכזרי הלז נגזר עליהם להשמיד זכרם וכן הארץ, כ"ל אלה אשר יואלו לעודו ע"ז, והנה אמור אומר כי כמעט כל הדברים הראשיים אשר נאמרו במגלה אסתר נחלו גם במוספרי קורות היהודים ציני זה המלך, ובפרט אם נדמה כל מה שספר לנו חכם אחד מהיוונים הקדמונים ושמו פוליניוס (Polybius) וגם דברי הספר השלישי למשפחות אשר נחלף רק במוספרי המלכים, נראה בציורם כי על הדברים האלה אמורים דברי מגלה אסתר ומדברים עליהם, גם יש דמיון רב לשמות הפרטים המזכרים במגלה אל אלו שנאמרו שם, וכן מוקלם נדע מה וקלם יבוא עוד במקוץ:

פרם ומדי ידענו כי ארץ מזרים כימה בצופה ימים רבים חסר ומשלם מלכי פרס מימי קנניזוס בן בורש וכל ימי אחשורוש (Xerxes) ואחחששחא (Artaxerxes I) — ומחבר המגלה אשר ראה להעלים דבריו מעם כחם דאחתי עבדי אחשורוש כח כל' עבדי תלמי והנאים אחריו, היה יכול לכוות ארץ מזרים עומה צסם פרס ומדי, כי ע"י השתלשלות מלכות פרס ומדי למלכות יון ציני אלכסנדר מוקדון ואחריו ע"י שר צללו תלמי למלכות מזרים, נעשה זאת אחר למלכות צני עומה, ולכן אינר המולך מהודו ועד כוש והכל ארץ מזרים כאשר זכרנו לעיל. — Philopator פירשו אורב אציו יש לו דמיון קלם נלמה אחשורוש, אה פירשו הראשי אורב כנו כי אנשים אפים אהמו, (ראה מדרש תלים להסכם געועינים), גם מלך ישראל הוא כמו אה. ואולי מעשה הזה כ"ל אשר כמעט צפסם נראה לעין קורץ צעניו כאים חפץ לגלות מוספרי, כחז (ס' ט' ה') כולך אחשורוש צלי וי. — המן סם הכנוי שלו בתרגום של השננים

1) v. Polyæn, I. VII. c. 9. — Guthrie und Gray, Weltgesch. Th. I. ©. 259. ff.

Maxédon סי' אים יוני מוקדן, וידוע שתלמי הרביעי הוא אשר נתן ליונים
המוקדונים יתד שחת משל"כ במלכי פרס, וגם נחשם הפרטי הזה בדבר עוד להלן.
— שושן, העיר הגדולה בממלכת העליון של מצרים ושמה Ptolemais נקראה גם
היא בפרס הב' לשמונאים ואלל' בספרים אחרים, מקום מלא שושנים סי'
ורדים (1) ע' צמון אשר הוכתרו צדור, כי גם בכתבי הקדש נקרא מקום אחד
בארץ מצרים צמירוס שושן. — ומה אומר אם אצל להשחית המאורעות שאירעו
צימים האלה מוערכה מול מוערכה, כ"ל אלו שגאמרו במגלה אסתר ואלו אשר
נמלכו בפרסים מזכרנו ונשאר ספרי הקורות. ורק הדברים הראשיים מהם אשים
כה גוד עיני הקורא, לענען יוכל לצמון דברי. וח"ו לא עלתה על דעתי לומר כי
לכותב מגלה אסתר היה לו מקור משהח, ושאל דבריו מדברי הספרים האלה,
אלא כותב המגלה ואלה בספרים מקור אחד היה להם כ"ל גוף המעשה, ואינם
מתנבאים בסגנון אחד, ואולם יש יתרון רב לפרס אשר נתקבל צין כתבי הקדש
לספרי החול, אשר צלו גם הם הכנה דברים דרשים ומנהלים אזני השומעים
וצפרט ספר הב' לשמונאים, כי הוא אהב נסים וזרות למלך כנודע. ובכל זאת
אי אפשר לומר כלל שספרו דריו כלו. —

א סוף לחשורוש עשה צננה כשלישית לנלכו משהה גדול ימים רבים,
ומתן להרלות אה כדור עשרו ויין מלכות רב וגו' ועל אשר לא עשהה ושמי
המלכה כרוננו חכה אה, ויין אשר לא תנא עוד לפניו וגו'.

תלמי הרביעי (Ptolemäus Philopator) סופרי דברי הימים כלם פה
אחד יעידו עליו, כי היה חכם משחלות חמיד, וזונה ויין ומירוס יקחו לכו כל
הימים (2) ואחרת אשר היה לו לאשה (כאשר היה נהוג צין היונים) ולה איזה
שמות (3) במרחקה ממנו ע"י מלשינות שר אחד אהוב למלכו (Sosibius) בעקודת
המלך, ואח"כ כוונתה בכלי הכרים, וגם יד המלך היה עומם זאת. ונראה לפי
מאמרו הטיב דתו השניה עם היהודים לכן לא גלו קלוננו וכתבו קתם אשר
לא תנא וגו'.

ב אים יהודי ושמו מרדכי אשר הגלה עם הגולה צימי יכניה אשר הגלה
בבבל נלך צלל הגיד למלך על צנחנא ומתם, אשר צקשו לשלוח ידם צו
וינשאלו המלך על הדבר הזה.

1) . . . ἐν Πτολεμαῖδα τῇ γέννησας . . . βοδρόραρον. efr Grimm. a.
l. f. w.

2) Noctes in stupris, dies in conviviis consumit (sel. Ptol. IV.)
Justin. 1. 8.

3) Arsinoe (Polyb. XV. 25, 2.) Cleopatra (Liv. 37, 4.) Eurydice
(Just. l. c.)

כוחה הקשר יסיון את נוכדכי צבימן אשר סיוון שהיה יהודי, (וזו הכוונה
 הוא נוחל לו לנדרה ונוחק דבריו יתחבר הטעם לזה) ונצני הנולה, והיא הייתה
 צינתי יכניה מלך יהודה, ונצנדלנר מלך צבל הגלה אותה הוספה על הוספה וכחאמנם
 ז"ל כל הנוסף גורע ר"ל כל צדקות על האים ועל זוננו ועל האנשים אשר חיו
 צינתי כל' אם נפרש כפשוטו. והנה ידוע כי גולה אשר גולה גלתה יהודה גם
 ציון הבית השני, אלכסנדר מוקדון הושיע רבים מהם צעיר אשר צנה צחלק
 האפוני לאסריקא, והעיר נקראת על שמו אלכסנדיא, גם לקח מקציהם לאנשי
 מלחמותיו, ועל דבר אשר וואנו לסייע צבין הביכל לאליל צבל, קלף עליהם
 (ויגרשו. 1) — וצבל זאת נוכל לומר כי היחודי היו שלום ושקטים החת
 ממשלתו אשר לא חרבה. אך אחרי מותו נלחמו שני שרי הנצח שלו הנדולים,
 איש על רעהו, הוא הלמי כראשון אשר מלך על מלכים וגם זעליקוס אשר
 מלך על ארצות הסוריא (דניאל י"א). ושני אלה הנלכים הניחו לצני ישראל,
 כאשר נלח האחד על חצירו בארץ וכתחום זה יניסם וזה יקסם. פעם
 גלה עם רב מיהודה לקוריא ופעם למלכים, וכן היה הדבר גם צמלכים אשר
 מלכו אחרי שני אלה, ואך ימים מעטים היו להם לישראל צלץ מלחמה
 וצאץ מנור מחרצות האויצים. וזה האחרון הכזיר הוא הלמי הרציעי, אשר
 כזר דברנו וואנו לנדרה. וצינתי ווא חווי הכהן הגדול (כנוי ליכניה) ונושא
 אחרי צבהנה גדולה שמוען צנו הנקרא צרוב הספרים שמוען הדיק (שנה ר"ת
 קודם חלחל מוספרם) ולענ"ד כנה הכוחה מנלח אחר אלכסנדר מוקדון צשם
 נצנדלנר מלך צבל, כי הוא אלכסנדר כצצשו ארצות הקדם תקע אכלו ימים רבים
 צצבל. וכן יכנה גם הנלכים הצאים אחרי, אשר אחר מהם היה הלמי צשם
 אלכסנדר, כי הוא היה מיקד מלכות יון צאדץ הקדם. וצבל כחמו לריכץ אנו
 להודות כי עירנו שמוח יש כלן גם צתלמודים גם צמדרישים. לדוגמא כמעשה
 המסופר צצצלי (קובץ דף כ"א ע"צ) וכולכו קטליכו אלכסנדר מוקדון פי'
 צאלכסנדריא של מלכים הוא עלמו המוסר, אך צצנתי לשון קלת. צירושלמי
 ר"פ החליל ונשולם צמדריש רצה (איכה פסוק על אלה ופ' קלים וסחיסה למגלה).
 ועל כרחק אי איפשר צשום פנים לפסח זאת האגדה על אלכסנדר מוקדון, כי
 צדכצא הוא הטיב לישראל, אלא על אכזר אחר, וצאמח גם צירושלמי גם צמדרישים
 לא נזכר צנוקם הזה אלכסנדר אלא טרביניקם או טרכייניקם. והנה לפי עדות
 המוסר הקדמון פאליציאוס וספר הב' למשונאים צקם אחר מוצדי המלך לשלוח
 יד צתלמי הרציעי, ומשנ להמית אותו צחד נשכצו. אך איש יהודי אחר בגיד
 את הדבר למלך וינלכו. (2) —

1) Josephus Ant. Apionem lib. 1. Nag. 456.

2) Polyb. l. c. 3. Maccab. 1. 3. . . . Δωσιθεος ὁ Δριμόλου λεγόμενος, το γένος 'Ιουδαίος, ὕστατον δὲ μεταβαλὼν τὰ νόμιμα κτλ.

ג. אמשורוס המלך את אסתר תחת ושתי ועל ידי נשף גם את מרדכי, כי היא הייתה בת דודו. וכדומה לזה יספר לנו גם הסופר פלניציוס צוקוס שזכרנו כי אחרי אשר בוסרה ארוזאלע אסתר על תלמי מגזירה לקח לו המלך אשה אסתר מזלת העם ולא הייתה ראוי' למלוכה, והיא ר"ל אסתר הסניית ואסיה (Agathoclea, Agathocles) הם משלו על המלך ונחמו דתוח כמות לנפסם. והיו שנואים גם ליונים גם לנאריים שוכני הארץ הזאת (ואין להפליא אם היהודים היו נבזים ושפלים צעירי אויזיהם).

ד. המלך אמשורוס נתן דת לאחד את כל היהודי' אשר בכל מדינות מלכותו ואח"כ סנה את דתו לעומה להם בשלשה ועשרים למדס קיון, וכו' העיקר ואין מנה אשר עליהם יסב כוחם הספר קושט דנניו וסנה גוף בעצמה גם איזה פרעיות ומקצילות אשה אל אחותה למאורעות אשר יספר כוחם הספר השלישי להשמונאים מה שאירע ליהודים בימי תלמי המזכר. ונעתיק כאן גוף זה הספר מנהם שנוגע לענייננו, והסכמה נביא להלריך קלת דזה:

„המלך תלמי דסובו ויורשלי' קלף על היהודים גרי ארצו ויאמר להם היתם, וכן עשו גם שריו ואורזיו, ויסתן דת כי היהודים אשר צעיר מלכותו אלהבנדרים המאנים לנא אל היכלו ולעמוד האלינים, ימכרו לעזדים ולשפחות, וכמה ומאות מוצע ישראל עננו על דסם, אך כוזם ידלו את ה' וסמנו מנחותיו במקדס" (III. Maccab. 2, 24—33.) „וייבי כלשך נודע הדנר לנולך, ויניו להסרג ולאחד היהודים אשר בכל מדינות מלכותו, כי יציאום אל אלהבנדרים להמיתם ציוס אחד, והיהודים ויילחמם את ה' וינהדקם במנחותיו קבלו על עונם לצלתי הסתערצ צאלם אשר עננו על דת אבותיהם ולצלתי הסגאל צמאלם וצונשתיסם. וסידוע הדנר הזה לאויזיהם מלאו עליהם ויוסיפו לשנא אותם צמנרם עם כוז אשיר דתייהם ישונות מכל עם. לא יעישו גם את דתי המלך." (ibid. 3, 1.—10.) „ובכל מקום אשר הגיע דת המלך הזאת היה שמהם ומשמהם לאויזים ואכל גדול ליהודים לוס וצני ומספר, כי האויזים גרשו אותם מעריהם להציאם צמפינות אל מקום הסרג, וזה היה כחז ידים נסחף בעיר מלכותו וגדרות לו מסניצ, ויסתכל להציא שם גם חיות עורפות פילים להסרג צהם, וגם על היהודים אשר צעירי סרה אמו, צמנעו כי הם ילכו אל אחיהם לנוד להם ולהסתכל עמהם, ולכן לוס כי גם צהם ישלחו סקידי המלך את ידם ולכחצו כל אלה הסעוחדים למות, וצל יסמלו על איס, נער וזקן טף ונשים יסרגו ציוס אחד, ואשכ יעצור על דתו זאת תנחן נפשו כנסת אחד מוס." (ibid. Cap. IV.)

המלך לוס שר אחד ושמו הרקן (Ἡρακλῆς) וכו' היה סקיד על הפילים החיות הסורפות הסוכרות לשכר אותן צלצונה ונכל משקה הסעכר ולהציא אותן ציוס אחד צמעה אשר יסקוד עוד המלך, אל מקום אשר היהודים אקורים שם,

למען ישרו בהם וישלכו אותם. את"כ קרא אל המשתה כל עד וכל פקיד אשר ידע כי חזיר הוא ליהודים. ואלם לעקו שם צבית המוסר אל ה' אלסיהם לספר את העלה היעונה עליהם, וזם אשר הרמון עשה כאשר לוס עליו המלך לשכר הפילים. אך צללה הכוח הפיל ה' תרדמה על המלך ושנתו מתקה עליו. ויצא הרמון לעורר את המלך משנתו כי כזר עברה עת הסהרים, ויקם וישב לאכול ולשתות עם סביו ועבדיו. ויהר למלך על אשר עוד לא נעשה דמו להעית את היהודים. וכאשר עמו כי לא יוכלו לעשות מקומם עד צל דברו, אז אמר סתני המחוקק הנלים היום ומחר ימותו כלם, ויסי מונחת הסני וכל העם נאשפים לברות צהרון היהודים, צל הרמון אל המלך ויאמר כי כזר הכין הכל, ויענהו המלך צהרון אזו "האם אך הדבר למלך?" — כי מנחלת ה' על עמו סכה כל אשר לזה הוא צעלנו — ויוסף לאמר לו אצותיך וצניך הנה אז נחתי את נפשי לשלל חמת היהודים אשר לא פעלו עולה, ולולא גדלה סכסמי חליך ומעורי אז נחתי חיתך למנוחים. ויצבל הרמון על המענה, והוא וכל אוהבי המלך עזבו את היכלו וזעפים. היהודים כשנעם את אשר נעשה צהיבל המלך שמונו למלך ויסללו את הכללים, ויוסף המלך לעשות משתה לכל סביו ועבדיו, ויקלוק על הרמון על אשר לא עשה כאשר לזרו להכרו את היהודים, ויתוהו כל הסרים לאמר עד ותיי החעלל צנו פעם אחר פעם, אז סכה המלך את דברו, ויקלוק וישנע לאצד כל היהודים הנאשפים וללכת את"כ אל חרץ יחדם להכריעם ולשווק גם את ציה המוקדם צאם. ויסי ציום ססלימי צהיות הנקר ויתאסף העם וסמלך ברהש ויציאו גם את סהיות סוססלות, וישנע ה' את נאקת עמו. ויצאו הפילים ויהכנו סלויי היהודים גם המלך סיה צהכדת מות, ומנוחו על היהודים נכספה להעלה, ויקלוק מלך על סביו הקרוצים סליו לאמר: חתם נקשחם לשפוך דם נשמות סניונים נקיים, כי הוא זה ואיזה הוא אשר סללו לבו לעשות כן? וכנעט קץ גם סניי כייתי צרעם, וישלח את היהודים חפשים, ויעש להם משתה צנקוס אשר ססצו היהודים להכרו אותם. (וזם הדבר סיה צסניעי להדס עסיפי

של מלכים—סין I) — (ibid. Cap. V. VI.)

ה המלך אססורוס נתן ליהודים כשות להכרו כל סריים אותם וסללס לצון, ואסרי אשר הכרו צלוייכיהם עשו משתה ושנעה וי"ס וי"ד וי"ז סדר, וקיימו עליהם ועל צרעם לקיים את ימי ספורים סללה צוניהם. — סלנוי נתן ליהודים כחז דתם וינסיי מנונו לתת להם גם כשות להכרו צללה היהודים אשר עזרו על דת סליהם, צלמקס כי כל אשר יעזוז דת סליהו גם מנות המלך לא יסמור, ויעש כן, ויסללו את ה' צהדות וכלל, וכלל המוקס אשר סגנו צללה סוסשעים סנייתו וססם עם כז צניחות סכריות וציום סזם הכרו סזם כז מכלש מנות סיס, וקצלו

1) Anfang des ägypt. Monats Epiphi=25. Juni. (Grimm a. 1.)

עליהם לעשות י"ט על החשופה אשר עשה להם חלבים, ויעזבו את עיר המלכות
 שומרים וטובי לבב מעושרים צדושינים ויבואו אל עיר פטאלתאים,
 היא העיר, אשר נקרא שושנים הגדלים זה מקום שושן שמה, וגם הם קבלו
 עליהם לעשות י"ט על הללם, ומלאו והלאה שכנו לבטח כי פחדו העמים (ומה'
 או ומהמלך) (ibid. Cap. VII.) כונעתיך עד הנה ידידי הקורא, עד אשר לא
 נשאר כך כח להשיג את כל ונוכחת, לכן אשיב עמה אנכי אמרים לי: אנוס
 ידעתי גם אנכי שאולי איזה הסערות שהגתי פה עוד לא קרצו אל האמת, ואף
 זה ידעתי מסדר הזמנים למחשבות שצאו צונגלת אסתר אינו נכון לקדר הזמני'
 שצאו בפרדים שזכרתי, ומצלעדי זאת נראה לעין גם ושלקושים שזכרתי הנה,
 כי הספר הזה של חמונאים מלא נעשי נקים ונשלמות דרויות אשר אין להם
 שחר, בכל זאת בשמים לריך אתה להודות, הא' אם אנוס דא הכותב הזה
 האורב דברים ומהילים הרבה עלצו ליפות דבריו, מכל מקום אין לערער כי גוף
 הספר הוא אמתי, ויש לו על מה שיסמוך, ולולא זאת לא היה נקובל בפרדים,
 אשר גם להם יש לדקדוק. ה' גם אם נניח שהדברים שגאמרו צונגלת אסתר
 אינם אלו שגאמרו בפרד תמונאים, ואם כן נעשה של אחרותם ונקים שנעשו
 ציני ונרדכי ואסתר קדמו לו הרבה איזה מלות הנה, והמספר שהיה צ"ס יחודי
 כנראה מכל דבריו שרונה להגדיל מועלת היהודים, וברור היה כי ציני תלמי
 הרצוני או הרבה שנים אחר מותו, כבר ידע ונעשה דונגלת אסתר וימי הסורים
 וח"כ הדבר תמה על עמך, בפרד הזה נאמרה גם תסלת איש אחד ושמו אליעזר
 הכהן וברור היה ונחשבל לפני ה' להליל את עמו לאמר: הושיע ה' את זרע אברהם
 ויעקב, אשר הושעת כבר במלכים ציני מרעה וציני מנחריב מלך אשור, אתה
 הללת את שלשת האנשים (תננים מישאל ועזריה) נחוך כנשן האם ואת דניאל
 בגוב הכריות בצבל, גם את יונה מונעי הדגה והואל נא והלילנו גם עתה וגו'.
 (ibid. Cap. 6. V. 1.—9.) היחקן שלא יזכיר הלל היהודים ע"י מרדכי
 ואסתר (אם היטה נודעת ציניו). הנחלא דמיון יומר מאשר יש צין אלה שתי
 בזכות כ"ל של אחרותם ושל תלמי (לפי הסתמו)? וזו לע"ד קוסיא שאין
 עליה חשבה. — אלא ודאי שעכ"פ ציני הכותב הזה לא היה נודע לא ימי
 השמחה של פורים ולא דברי המגלה, וא"כ מה עוד מד דקא וזימלא דהיא היא,
 הוא אחרותם הוא תלמי הרצוני, הוא מדי ופרס היא מלכות מלכים וכו' (1)

1) II. Maccab. XI. 36. wird das Purimfest *Μαρδοχαίου ἡμέρα* ge-
 nannt *יום מרדכי*, ähnlich dem *יום ניקנור* (Taanit 18 b. Meg. taanit
 Cap. 12.), zur nähern Bestimmung des ihm, um einen Tag voran-
 gehenden *Rifanortagee*, was aber in der parallelen Stelle (I. Maccab.
 VII. 50.) ausgelassen ist. — Daß hier der Monat Adar [schlechtweg

ועוד כנר העדנו לעיל שמונחל אסתר שלפנינו ק'רו זה דברים וליזה
הוספות נמלכו בחרגום הויוסם לשנעים, לא לדד צנוק הספר אלף גם חוספות
צפני ענאם, ואעתיק לך הנה פרכס אחת כלה ומשם מלה צמלה: „צמנה הדניעית
לחלמי הונלך ולקלעאפסרעא הניח דוסתאי 1) (אשר אמר כי הוא כהן מצני לוי)
וחלמי צנו את האגרת הסודים הזאת ויאמר כי זאת (היא המגלה) וליוצאארוס
כן חלמי אשר צירוסלים חרגם אחת ע"כ 2) — ואקום כי גם צפרשה הזאת
תמלח אסר מועט עיון קלח סיוע לדברי.

ואם לחשוך חדם לומר היכן חלמי נמלכרעו שארעו צינים אחרונים
סיתנו לסם שמות עתיקים כשמות הכלסוויס, גם לאגשים גם לנדינה ולעיוס,
ומי זה אשר ילביס ספורו צחולח עב וענן עד לא יבקע אורו? — לואח אשי
הלא ספר יודית (Judith) אשר חונם הניחו צספרים החילונים, ועד ימינו
אלה לא נקחסק צו שום חדם, כי המעשיות שנאמרו צו עתיקות הנה מימי מלכי
אסור, ונכל זאת הוכיח נמיסור חכם אחד גדול ומחמי העונים של זמננו
(Volkmär) ובראש ציר כסמם, כי זה הספר יספר רק המעשים אשר נעשו
צימי טריאנוס והוא יום עידין הנזכר צס"ס ומג"ת. כל קורא דצרו וחוכב
כאנת ינחם על הניחאס היקרה הזאת כמוכל שלל כצ. 3)

ואם צכל זאת יטעון עלי הסוען, אם צספרים החילונים דדין כך, מפני
שלא נאמרו צצו"ק, מנין לך לומר שגם צצחצי הקדש נוכל לומר כן? ולא זו
צצכד שחמם אומר, כי כוחם המגלה החחשם להקדים את הנאמור צצוק, ולכך צצכ
לוי שמות האגשים ומדינות וערים, אשר היו צימים הקדמונים יותר מנ' מלות
שגם לפני זמנו, אלף אף דצדיק סוחרים גם צזה לדברי יוסף צן מחיבוו הכהן,
סכוח אומר כי צימי ארחסקחח מלך פרס נסמם כחזון וחון האוסף לכל כחצי

vorkommt, während dort (II. Maccab. I. c.) Ἀδὰρ λέγεται τῇ Σοφιστικῇ φωνῇ, ist nur dadurch erklärlich, daß I. Maccab. ursprünglich hebr., während das andere griechisch abgefaßt, und von den Griechen (Alexandrinern) bekanntlich auch die hebr. Spr. σοφιστικῇ genannt wurde.

- 1) Δοσιθεος cfr. III. Maccab. 1. 3. (?)
- 2) Addit. Esther Cap. V. Septuag. ed. Lips. Esther Cap. X. ad finem.
- 3) Theolog. Jahrbh. v. Dr. Dr. Bauer und Beller, Jahrg. 1857.
- 4) Hft. — Volkmar, die Composition des Buches Judith. S. 461. ff. —
Gelegentlich sei hier die Bemerkung gestattet: Wenn Hr. B. das.
sagt: „Ob dagegen der Versuch, den R. Gamaliel II., den Rassi
Ifr. in jener Erhebung (unter Trajan) der darin von den (geräum-
ten) Tempelstufen aus die Einschlaltung u. s. w. proklamirte, zu
dem ältern Gam. zu machen, wirklich stichhaltig sei (S. 368.

הוא (תס' ונגלה דק ג' ע"ה) איננו (תגי זכר' ונלחכי) עדישי מיני' (דניאל) דאיננו נביאי ואיברו לאו נביא ע"כ, הוא נקסר לנו כל הקורות, אשר נהיו כב' מלוח שנה אחד בנזן ביות השני, וזן הסלל שגם הוא דניאל רחם כל החזון הזה והוא בשוושן הבדיה אשר צעילם הנודים (דניאל ח' ז') אשר צמקום הזה היו ג"כ הנסים ע"י נודכי ואסתר, וגם הוא אומר צפירוש שמי ציני כורש מלך פרס ודריזח הנדי (סס י' ח' ו"א ח') הלל דבר הוא, — אך רחם כי כותב זה הספר ר"ל דניאל ונגלה ונקטרו גם הוא צפירוש גמור צפירוש ארץ נולד העיר הזאת ר"ל שושן הבירה (ע' סס י"ב ח') אחד הנה לשפת היאור וגו'. וידוע שרק נסר גילום נקלס יאור, וס"כ גם מזה נחמקום הדברים שזכרנו לעיל, כי גם בארץ מלרים יש מקום ושמו שושן, או יכנו אותו כן להעלים דבריהם.

ונלעדי זאת אומר כי לדעתי לא נעלמו אף מעיני רז"ל קורות זה הספר של מנלה אסתר, ואעידה לי גם מהם עדים נאמנים הא' שייחשו כתיבת זאת המנלה לחנשי כנ"ג ולא לנודכי, אע"פ שנאמר צפירוש ויכתוב נודכי וגו' (ע' צבא בתל דק ט"ו ע"ה) אכשי כנ"ג כתבו יחזקאל ורמי אשר דניאל ומנלה אסתר ע"כ, וזה מאד הסבילו בדבריהם הנחמכים לא בלדד שפצרו שני אלו הספרים יחד ר"ל דניאל ואסתר, כי כמעט שיהם מענין אחד, אלא שייחשו זאת המנלה לחנשי כנ"ג, וכבר הוכחנו ציור צמקום אחר (1) כי זמנם של אלו הספרים נוסף זמן רב כל ימי האוגות וסם הנקראים שירי כנ"ג ע"ס. הכ' כבר הצגנו לעיל תאמרים (תס' ונגלה דק ז' ע"ה) והראינו כי לא הם נקל צעיניהם גם לקצו עניי הפורים לדורות, גם לקבל זאת המנלה צין שאר כתבי הקדש ונש"כ בכל הספרים, ואף צמנים הנחמכים בקשו טעם לזה ע"ס, ולפי דברינו יתבאר לנו זה הנחמך וז"ל שלמה להם אסתר להכמים קצונו לדורות, שלחו לה קנאה את ונעוררת עלינו צין האונות, שלחם להם כבר כחוצה אני על דברי הימים לנולכי נודי ופרס ע"כ. וכלל דברינו יקשה מה זו קנאה הלא צמון חנשי כנ"ג ונלכות פרס כבר אלה לה ונשחקעם צין האונות, גם טעמה של אסתר אינו עולה יפה, דונל נקום חגדל הקנאה ציורח אס יתפרסם הדבר ע"י עשית הפורים וכתבת הדברים עוד הפעם, אונם לפי דברינו ניחא כי ונלכת כתיבת המנלה וקנלחם צין הכחוצים לא היה זמן רב אחר הלחם של ישראל וסנקום ונאזיבהם, ולס"ז נוכל לוור שפי' הגז' כך הוא, הרי כחוצה אני על דה' לחלכי נודי ופרס, כלומר הנעשה כיום ונעלם, ולא נזכר כלל בפרס שהם הם נולכות מלרים, אלא צולכות נודי ופרס והעמים לא ידעו מה שנאמר צמנלה דרך רחם כנ"ל.

1) Vgl. meinen Aufsatz in Frankels Monatschr. Jahrg. 1855. Juliheft II.
„Die Präsidentur im Synhedrium.“ S. 266. ff.

ועוד זאת נראה לי לראיה מזה שדרכו צננייתא (מס' מגילה דף י"א ע"א) וז"ל בנתינתא חנא לא וואקמס צימי כשדים שהעמדתי להם דניאל חנוע"ז, ולא בעלתים צימי יונים שהעמדתי להם שמועון הצדיק והשמונאי ונניו ומסחי' כסן גדול (1) לכלותם צימי הען שהעמדתי להם מרדכי ואסתר, להפטר צריחי לחם צימי ארמיים (רוונים) שהעמדתי להם של בית רבי והכניו דורות ע"כ. והנה וזאת הצננייתא נראה בפירוש כי סדר דורות והאגנים קאמשיז ודלא כשמואל סס. ואש"ה מוזכר הנסים שסיו ע"י שמועון הצדיק קודם הנסים שסיו ע"י מרדכי ואסתר, אבל לפי דברינו יחא, שלרעת חז"ל חי שמועון הצדיק צימי אלכסנדר מוקדון (ע' יונא דף ק"ט ע"א) גם לא אמר שם חנא דצננייתא לבלותם בימי פרסיים וכו' כמו שאמר צלייך צימי כשדים, יונים אלא קמס צימי הען. — ואל שציני הלל גם לפי דבריך היה גם סורים כחנשים שיה לפי גם חנוכה, ואש"ה חשיב השמונאי בריש קודם מרדכי ואסתר, זה אינו לאיירי דחשיב שמועון הצדיק שהיה כס"ג ונעשו נסים על ידו צימי היונים (הראשונים של אלכסנדר) חשיב נמי הצאים אחריו בכהונה גדולה וחס השמונאים צימי הסורים שנקראו גם הם יונים צס"ס, ואש"כ דריש הנסים שנעשו ע"י מרדכי ואסתר והם צננרים כדאמנן לעיל. (2)

תמו דברי האגרת על אגרת הסורים, ואולי צדאים אשית עליהם

נוקפות. —

דורש שמוען ומנצח אני בערכך רב

יעקב הלוי

- (1) מה שאמר שם השמונאי ונניו ומסחי' כס"ג נעדר הכנה כי הוא השמונאי הוא ומסחיו. לכן כ"ל שצננו' היה הגויא רק השמונאי ונניו ולא יוסר, וכבר אחד בגליון הש"ס שלו צל מלה ונניו כדי לפרש מלה השמונאי מתחיהו כה"ג, ואש"כ בלא גם אלו הדברים צדוק ע"י עשות המדעים, וצ"ל עשה זה הכותב על הגליון במלה כס"ג כי מתחיהו לא היה מושלם כסן גדול אלא אצו יוסק ונניו של מסחי', גם יחנן לוור שהיה כחוב בפירוש כ"ל ומסחי' כס"ג השמונאי ונניו ונא צדוק צעשות כאשר הוא לפניהו.
- (2) ולפי הדברים אשר פהנה צננים ונצח לו ב"ה הישג למה שהחזו לה אלה הכמים להאי שרפחא ר"ל מנלה אסתר מנלות ונצרים (ע"י ריש מדרש דהא אסתר) חז"ל שם והשיבך ה' נצרים באניות צנניות מועשים טובים, ולמה למצרים שביעור ורע יש לעבד כשהוא חזר לרבו ראשון, ועוד שם א"ר שמוען בן יוסאי בנ' מקומות ומחיר הקנה' לישראל שלא יחזרו למצרים, הראשון וכו'. בשלשתן פסרו ובשלשתן לקו, הראשונה צימי סכרניו וכו', שנית צימי יוסק בן קרם וכו', והשלישית צימי ערכיוס וכו' ע"כ. והנה זו השלישית צודאי היה צימי חלמי הולך כאשר הוכחו לעיל, ושפיר פהה זה להפעלים שנאמרו במנלה אסתר, חס נראה להוכחה קל' לדברי. —

תוכן המחברת

עמוד

- מכתב א דברי בקורת אחדים, א' מעטת סוכרודוס, ז' עם הארץ, ב' אל, ד' ללם חלבים, ה' הסופט כל הארץ, ו' ראש את פני ה', ז' כי לא יראני האדם ומי, ח' עגל, ט' הסלכה הקדושה והסתגום הידושלמי מלח אברהם גיגר . . 1
- ב הקדמה לפירושו על קבלת. עם אגרת אל כמוליד לומר מלח שד"ל . . 15
- ג על דבר ס' יליכס. אגרת אל הכ"ה שמואל חי דילס וולטל מלח יש"ר . . 25
- ד פיוט חדש על מנסה חגיגה ז' ז' ועל כח האיקסאוס ועל זקני דרוס. אגרת אל הכ"ל מלח יעקב הלוי . . 27
- ה סירים לר' יהודה הלוי ולר' משה בן עזרא מוסרנים על ידי שד"ל . . 41
- ו רעיונות על חעודת זכר אברהם וחכליה ממוכחיו מלח יש"ר . . 51
- ז ס' כתב חמים לר' משה חקו עם הענות והקדמה ואגרת אל הכ"ל מלח רפאל קירבהיים . . 54
- ח על דבר ניקוד החכמים. אגרת אל הכ"ר מלח סג"ל לנדס . . 100
- ט חולדות הדב יוסף בן אלחשק מלח אליקים ברמולי . . 105
- י על דבר ר' יעקב בן חיים, אגרת אל הכ"ר זמן פרכנסדלסק מלח שד"ל . . 112

תוכן המחברת

עמוד

- מכתב י"א הוספות על מאמריו במחברת ראשונה ושניה
וגם במחברת השלש (מלאך א') ועל דבר דניאל
אורס לעתנואל, שתי אגרות אל המ"ל
- 114 . . . מלח אברהם גיגור
- יב שלש אגרות לחכם הכולרי קריסטילון
טיאופיל אונגער ותשובות המ"ל י"ח ילחק
חיים כהן מהמזנים מחדוזה עם הערות
- 128 . . . מלח שד"ל
- יג מקונים למכתב ט"ז במחברת שניה מהאולר
- 150 . . . מלח מ"ד
- יד הערות וליונים לאולר נחמד ח"ב
- 151 . . . מלח יהודה ליב דוקעס
- טו ספר שער הסמים לר' יעקב צר' ששת ותחנה
מל' ילחק צר' יוסף, וקינה מנהל"ר יחוד מוסקלעו
- 153 . . . מלח מרדכי מראדה
- עם הערות
- טז נקודת על ספר "מורסריפט חוגד חיבר"ע
זעטלונג דער ביבען" עטל. להל"ר גיגור
ומלאך על מגלת אסתר אגרת אל המוילא לאור
- 168 . . . מלח יעקב הלוי

114

128

150

151

153

168

